

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
BİLGİ VE BELGE YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

DİJİTAL KÜLTÜR ORTAMINDA ÜNİVERSİTE KÜTÜPHANELERİ:
İSTANBUL ÖRNEĞİ

DOKTORA TEZİ

MEHLİKA KARAGÖZOĞLU ASLIYÜKSEK

İSTANBUL 2015

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
BİLGİ VE BELGE YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

DİJİTAL KÜLTÜR ORTAMINDA ÜNİVERSİTE KÜTÜPHANELERİ:
İSTANBUL ÖRNEĞİ

DOKTORA TEZİ

MEHLİKA KARAGÖZOĞLU ASLIYÜKSEK

TEZ DANIŞMANLARI:
PROF.DR.KEMALETTİN KUZUCU - PROF.DR.HAMZA KANDUR

İSTANBUL 2015

MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Doktora öğrencisi Mehlika KARAGÖZOĞLU ASLIYÜKSEK "Dijital Kültür Ortamında Üniversite Kütüphaneleri:İstanbul Örneği" konulu tez çalışması jürimiz tarafından Türk Tarihi Anabilim Dalı, Yeniçağ Tarihi Bilim Dalı doktora tezi olarak oy birliği / oy çokluğu ile başarılı bulunmuştur.

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Kemalettin KUZUCU
Üniversitesi Marmara Üniversitesi

II. Tez Danışmanı : Prof. Dr. Hamza KANDUR
Üniversitesi Marmara Üniversitesi

Üye : Prof. Dr. Oğuz İCİMSOY
Üniversitesi Marmara Üniversitesi

Üye : Prof. Dr. İsmail COŞKUN
Üniversitesi İstanbul Üniversitesi

Üye : Prof. Dr. Ali Murat YEL
Üniversitesi Marmara Üniversitesi

Üye : Doç. Dr. Berat BİR
Üniversitesi Marmara Üniversitesi

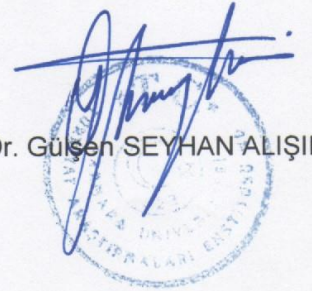
İmza

ONAY

Yukarıdaki jüri kararı Enstitü Yönetim Kurulu'nun 07/09/2015 tarih ve 215/13-S sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof. Dr. Gülsen SEYHAN ALIŞIK
Müdür

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	I
ÖNSÖZ	IV
ÖZET	V
ABSTRACT.....	VI
KISALTMALAR.....	VII
TABLO LİSTESİ.....	VIII
ŞEKİL LİSTESİ.....	XIII

GİRİŞ	1
-------------	---

BİRİNCİ BÖLÜM “DİJİTAL KÜLTÜR”

1.1. ‘KÜLTÜR’ KAVRAMI VE DİJİTAL KÜLTÜR.....	5
1.2. SÖZLÜ KÜLTÜRDEN DİJİTAL KÜLTÜRE TARİHİ SÜREÇ	11
1.3. DİJİTAL KÜLTÜR VE ‘BİLGİ VE BELGE YÖNETİMİ’ İLİŞKİSİ	22

İKİNCİ BÖLÜM

DİJİTAL KÜLTÜR ORTAMINDA KÜTÜPHANE VE BİLGİ HİZMETLERİ

2.1. ÖRGÜT YAPILANMASI.....	26
2.2. DİJİTAL KÜLTÜR ORTAMINDA KÜTÜPHANENİN TEMEL UNSURLARI	28
2.2.1. Amaç	28
2.2.2. Bina	29
2.2.3. Bütçe.....	31
2.2.4. Kullanıcı	31
2.2.5. Personel	32
2.2.6. Derme	33
2.2.6.1. Nadir Eserler ve Basılı Yayınlar	33
2.2.6.2. Elektronik Bilgi Kaynakları.....	34
2.2.6.3. Kitapdışı Materyaller.....	34
2.2.6.4. Derme Geliştirme Politikası.....	35
2.3. DİJİTAL KÜLTÜR ORTAMINDA TEKNİK HİZMETLER.....	35
2.3.1. Seçme	35
2.3.2. Sağlama	36
2.3.3. Kataloqlama	40
2.3.4. Sınıflama	42

2.3.5.	Yerleştirme	43
2.3.6.	Koruma	45
2.3.7.	Derme Değerlendirme	46
2.3.8.	Ayıklama	47

2.4. DİJİTAL KÜLTÜR ORTAMINDA KULLANICI HİZMETLERİ 48

2.4.1.	Yararlandırma ve Ödünç Verme	48
2.4.2.	Danışma Hizmeti	48
2.4.3.	Kullanıcı Eğitimi	51
2.4.4.	Açık Erişim	53

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DİJİTAL KÜLTÜR ORTAMINDA ÜNİVERSİTE KÜTÜPHANELERİ

3.1. DİJİTAL ÇAĞDA ÜNİVERSİTE KÜTÜPHANESİ HİZMETİ 57

3.2. İSTANBUL'DAKİ ÜNİVERSİTE KÜTÜPHANELERİNDE MEVCUT DURUM 60

3.2.1.	Kuruluş Yılına Göre Üniversite Kütüphaneleri.....	60
3.2.2.	Personel Mevcuduna Göre Üniversite Kütüphaneleri.....	61
3.2.3.	Web Adresi Sahipliğine Göre Üniversite Kütüphaneleri	62
3.2.4.	Sosyal Medya Hesaplarına Göre Üniversite Kütüphaneleri.....	63
3.2.5.	Kullanılan Otomasyon Programına Göre Üniversite Kütüphaneleri.....	65
3.2.6.	Otomasyon Programının Yeterliliklerine Göre Üniversite Kütüphaneleri.....	66
3.2.7.	Kataloga Kampüsdışı Erişime Göre Üniversite Kütüphaneleri.....	67
3.2.8.	Kaynaklara Kampüsdışı Erişime Göre Üniversite Kütüphaneleri.....	68
3.2.9.	E-posta Duyuru Hizmetine Göre Üniversite Kütüphaneleri.....	69
3.2.10.	İnternet Erişim Birimi Sahipliğine Göre Üniversite Kütüphaneleri.....	70
3.2.11.	Kablosuz İnternet Hizmetine Göre Üniversite Kütüphaneleri	70
3.2.12.	Tarayıcı Hizmetine Göre Üniversite Kütüphaneleri.....	71
3.2.13.	Dijital Çağa Uyum İddiasına Göre Üniversite Kütüphaneleri.....	71
3.2.14.	Ödünç Verilebilen Materyallere Göre Üniversite Kütüphaneleri.....	73

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

DİJİTAL KÜLTÜR ORTAMINDA İSTANBUL'DA ÜNİVERSİTE KÜTÜPHANELERİ (SAHA ARAŞTIRMASI)

4.1. YÖNTEM..... 75

4.1.1.	Araştırma Modeli	75
4.1.2.	Evren ve Örneklem.....	76
4.1.3.	Veri Toplama Araçları.....	77
4.1.3.1.	Demografik ve Meslekî Bilgi Formu.....	77
4.1.3.2.	BİT ve Sosyal Medya Kullanımı Bilgi Formu.....	78
4.1.3.3.	Dijital Kültüre İlişkin Sosyal Tutum Ölçeği.....	78
4.1.3.4.	Dijital Kültüre İlişkin Meslekî Tutum Anketi	79
4.1.4.	Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi	79

4.2. BULGULAR VE YORUM	81
4.2.1. Demografik ve Meslekî Bilgilere İlişkin Bulgular	81
4.2.2. BİT ve Sosyal Medya Kullanımına İlişkin Bulgular	87
4.2.3. Dijital Kültür Karşısında Sosyal Tutuma İlişkin Bulgular	103
4.2.4. Dijital Kültür Karşısında Meslekî Tutuma İlişkin Bulgular	114
4.2.5. Ölçek Sorularının Güvenilirliğinin İncelenmesi	124
4.2.6. Farklı Değişkenlere Göre Dijital Kültüre İlişkin Sosyal Tutum Ölçeği'ndeki Ortalama Farkların İncelenmesi.....	128
4.2.7. Farklı Değişkenlere Göre Dijital Kültüre İlişkin Meslekî Tutum Anketi'ndeki Ortalama Farkların İncelenmesi.....	144
4.2.8. Açık Uçlu Soruya Verilen Cevapların Değerlendirilmesi.....	150
SONUÇ.....	154
KAYNAKÇA	154
EK: DİJİTAL KÜLTÜR BATARYASI	170

ÖNSÖZ

Her çalışma birtakım zorlukları beraberinde getirir. Ve her zorluk, işleri bir anda kolaylaştıran dostların desteği ile aşılır. Bu çalışma da burada anmadan geçemeyeceğim birçok kişinin desteği ile tamamlandı.

Saha araştırmasında yardım aldığım Sayın Prof. Dr. Halil Ekşi'ye ve Sayın Doç. Dr. İbrahim Demir'e; görüşlerine başvurduğum değerli hocam Prof. Dr. Bülent Yılmaz'a, desteğini ve iyi dileklerini hiçbir zaman esirgemeyen saygıdeğer hocam Prof. Dr. Bilgin Aydın'a, konunun belirlenmesi ve birinci bölümdeki katkılarından dolayı kıymetli hocam Doç. Dr. Tuba Karatepe'ye, ikinci bölümü okuyup değerlendiren sevgili Yard. Doç. Dr. Güssün Güneş'e, mizanpajla ilgili destekleri için Arş. Gör. Emin Gedikli'ye ve kaynak temininde yardımcı olan Sayın Osman Çelik'e teşekkür ederim.

Daima yanımda olan dostlarım Yard.Doç.Dr. Aynur Erdoğan, Yard.Doç.Dr. Şeyma Arslan, Yard.Doç.Dr. Burçak Şentürk, Yard.Doç.Dr. Filiz Dığıroğlu, Arş.Gör. Dilara Karakaş ve Meryem Ulusu Yaşar'a; hayatım boyunca desteklerini esirgemeyen sevgili annem Nermin Karagözoğlu, sevgili babam Eşref Karagözoğlu ve kardeşim Mustafa Karagözoğlu'na; fikir ve moral desteğiyle beni hiç yalnız bırakmayan biricik eşim Hızır Aslıyüksek'e ve güzel oğlum Ahmet Emir'e maddi manevi bütün katkıları için teşekkür ederim.

Bilgi formunu ve anket sorularını içtenlikle yanıtlayan üniversite kütüphanesi yönetici ve çalışanlarına; ayrıca anket formlarının doldurtulmasında sağladıkları destek için Bahar Şentürk, Özhan Sağlık, Kemal Öztürk ve Mert Çelik'e teşekkür ederim. Tez çalışmam süresince verdikleri destek ve gösterdikleri anlayış için Marmara Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü'ndeki hocalarıma ve mesai arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Tez izleme komitemde bulunan kıymetli hocalarım Prof. Dr. Oğuz İcimsoy ve Prof. Dr. İsmail Coşkun'a ciddi katkılarından dolayı çok teşekkür ederim. Varlıkları ile bana güven ve cesaret veren değerli tez danışmanlarım Prof. Dr. Kemalettin Kuzucu ve Prof. Dr. Hamza Kandur'a çok şey borçluyum. Onlar olmasaydı bu çalışma tamamlanamazdı. Kendilerine en içten şükranlarımı sunarım.

İstanbul, 2015

Mehlika Karagözoğlu Aslıyüksek

ÖZET

Dijital kültür, “bilgisayar, İnternet ve akıllı cep telefonlarıyla hızlanmış bilgi iletişiminin bir sonucu olarak ortaya çıkan yeni yaşam biçimi ve bu yaşam biçiminin ürettiği maddi ve manevi değerler bütünü” olarak tanımlanabilir. Dijital kültür, teknoloji ile ilgili birçok sahayı etkilediği gibi Kütüphanecilik disiplini de etkilemektedir.

Dijital kültürün İstanbul’daki üniversite kütüphanelerine etkilerini araştırmayı ve kütüphane çalışanlarının dijital kültürle ilişkisini bilgi teknolojileri ve sosyal medya bağlamında toplumsal ve meslekî olarak incelemeyi amaçlayan bu tez çalışması, dört bölümden oluşmaktadır:

Birinci bölümde *dijital kültür*, kavramsal ve tarihsel olarak ele alınmış ve kavramın Bilgi ve Belge Yönetimi alanı ile ilişkisi irdelenmiştir. İkinci bölümde dijital kültür ve dijitalleşmenin kütüphane ve bilgi hizmetlerine etkisi, kütüphanelerin örgüt yapısına, temel unsurlarına, teknik hizmetlere ve kullanıcı hizmetlerine izdüşümleri bakımından ele alınmıştır. Üçüncü bölümde, 2015 yılı Nisan ayı itibariyle İstanbul’da bulunan toplam kırk yedi üniversite kütüphanesine ilişkin durum ortaya konmuştur. Dördüncü bölümde, İstanbul’daki üniversite kütüphanelerinde çalışan meslek elemanlarının dijital kültüre ilişkin sosyal ve meslekî tutumlarını ortaya çıkarmak amacıyla insan odaklı bir inceleme yapılmıştır. Çalışma, betimsel tarama modelinde desenlenmiş ve araştırmanın evreni, İstanbul’daki üniversite kütüphanelerinde çalışan meslek elemanları olarak belirlenmiştir.

Çalışmada, İstanbul’daki üniversite kütüphanesi çalışanlarının teknoloji ve dijital kültür algılarının nasıl şekillendiği sorusuna cevap aranmıştır. Katılımcıların cinsiyetleri, yaşları, eğitim durumları, mezun oldukları üniversite ve bölüm, mezun oldukları yıl, meslekî deneyimleri, bilgisayar, İnternet ve sosyal medya kullanımları da göz önünde bulundurularak karşılaştırmalara gidilmiş; bu değişkenlere göre farklı gruplara mensup meslek elemanlarının aynı sorulara verdikleri cevaplar incelenmiştir. Araştırma sonunda, dijital kültür ortamında hizmet veren üniversite kütüphanesi çalışanlarının dijital kültüre ilişkin sosyal ve meslekî tutumlarının söz konusu değişkenlere bağlı olarak farklılık gösterdiği ortaya çıkmıştır.

ABSTRACT

Digital culture can be described as “a new lifestyle that is the result of data communication, which has been accelerated by computer technology, the internet and smart phones, as well as being a set of moral and material values generated by this life style.” Digital culture not only influences many areas related to technology, but also has an impact on librarianship.

This study is based on research into the effects of digital culture on the university libraries in Istanbul and a social and professional analysis of the relationship of librarians with digital culture in the context of information technologies and social media. This study is composed of four chapters:

In the first chapter, digital culture is discussed with a conceptual and historical approach; the relationship of the concept with Information and Records Management is examined. In the second chapter, digital culture and the effect of digitalization on library and information services are discussed from the aspect of the influence this culture has on libraries, the organizational structure, key elements, technical services and user services. In the third chapter, the situation of forty-seven university libraries in Istanbul as of April, 2015 is presented. In the fourth chapter, a people-oriented analysis is made in order to examine the social and professional attitudes of librarians in Istanbul university libraries towards digital culture. The study has been determined by a descriptive survey model and the scope of the research is limited to members of the profession working in the Istanbul university libraries.

This research investigates the question of how the perception of technology and culture of professionals working in the university libraries in Istanbul has been shaped. Comparisons are performed according to gender, age, educational background, profession in the university, graduation year, professional experience and Internet and social media consumption habits of the participants. The answers of professionals from different groups to a questionnaire are analysed according to these parameters. According to the results of this study, the social and professional attitudes of librarians working in university libraries that serve the digital cultural environment can be seen to vary across the aforementioned parameters.

KISALTMALAR

AAKK: Anglo Amerikan Kataoglama Kuralları

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

A.g.e.: Adı geçen eser

A.e.: Aynı eserdeki aynı yer

ALA: American Library Association

BBY: Bilgi ve Belge Yönetimi

BİT: Bilgi ve iletişim teknolojisi

Bs.: Basım

Çev.: Çeviren

Derl.: Derleyen

Ed.: Editör

Haz.: Hazırlayan

IFLA: International Federation of Library Associations and Institutions

İÜ: İstanbul Üniversitesi

İTÜ: İstanbul Teknik Üniversitesi

LISA/ LISTA: Libray & Information Science Abstracts

MARC: Machine Readable Cataloging

ODTÜ: Ortadoğu Teknik Üniversitesi

OPAC: Online Public Access Catalog

RDA: Resource Description and Access

TKD: Türk Kütüphaneciler Derneği

ÜNAK: Üniversite ve Araştırma Kütüphanecileri Derneği

vb.: Ve bu gibi

Yay. Haz.: Yayına hazırlayan

yy.: Yüzyıl

TABLO LİSTESİ

Tablo 1.1.: Dijital kültürün mevcut kavramları (Current concepts of cyberculture).....	8
Tablo 2. 1.: Geleneksel ve dijital kütüphane kültüründe unsurlar	28
Tablo 3. 1.: İstanbul'daki üniversite kütüphanelerinin kuruluş yıllarına göre sayıları ...	60
Tablo 3. 2.: İstanbul'daki üniversite kütüphanelerinin personel mevcuduna göre sayıları (Ocak-Nisan 2015).....	61
Tablo 3. 3.: İstanbul'daki üniversite kütüphanelerinin sahip oldukları sosyal medya hesaplarına göre sayıları (Ocak-Nisan 2015).....	64
Tablo 3. 4.: İstanbul'daki üniversite kütüphanelerinin kullandıkları otomasyon programına göre sayıları (Ocak-Nisan 2015)	65
Tablo 3. 5.: İstanbul'daki üniversite kütüphanelerinin otomasyon programının yeterliliklerine göre sayıları (Ocak-Nisan 2015)	66
Tablo 3. 6.: İstanbul'daki üniversite kütüphanelerinin kataloğa kampüsdış erişim sağlamalarına göre sayıları (Ocak-Nisan 2015).....	67
Tablo 3. 7.: İstanbul'daki üniversite kütüphanelerinin kaynaklara kampüsdış erişim sağlama durumuna göre sayıları (Ocak-Nisan 2015)	68
Tablo 3. 8.: İstanbul'daki üniversite kütüphanelerinin kullanıcılara yönelik e-posta duyuru hizmeti verme durumuna göre sayıları (Ocak-Nisan 2015)	69
Tablo 3. 9.: İstanbul'daki üniversite kütüphanelerinin tarayıcı hizmeti verme durumuna göre sayıları (Ocak-Nisan 2015).....	71
Tablo 3. 10.: İstanbul'daki üniversite kütüphanelerinin dijital çağ kullanıcılarının ihtiyaçlarına cevap verebilme iddiasına göre sayıları (Ocak-Nisan 2015).....	72
Tablo 3. 11.: İstanbul'daki üniversite kütüphanelerinin ödünç verme hizmetine göre sayıları (Ocak-Nisan 2015).....	73
Tablo 3. 12.: İstanbul'daki üniversite kütüphanelerinin ödünç verilen materyallere göre sayıları (Ocak-Nisan 2015).....	74
Tablo 4. 1.: Dijital Kültür Bataryası soru dağılımı	77
Tablo 4. 2.: Cinsiyet değişkeni için frekans ve yüzde değerleri	81
Tablo 4. 3.: Medeni durum değişkeni için frekans ve yüzde değerleri.....	82
Tablo 4. 4.: Yaş grubu değişkeni için frekans ve yüzde değerleri.....	82
Tablo 4. 5.: Doğulan il/ bölge değişkeni için frekans ve yüzde değerleri	83
Tablo 4. 6.: Eğitim değişkeni için frekans ve yüzde değerleri	83
Tablo 4. 7.: Lisans programından mezuniyet yılı değişkeni için frekans ve yüzde değerleri	84
Tablo 4. 8.: Mezun olunan lisans bölümü değişkeni için frekans ve yüzde değerleri	84

Tablo 4. 9.: Mevcut kurumda iş tecrübesi değişkeni için frekans ve yüzde değerleri....	85
Tablo 4. 10.: Kurum değişkeni için frekans ve yüzde değerleri	86
Tablo 4. 11.: Görevli olunan birim değişkeni için frekans ve yüzde değerleri.....	87
Tablo 4. 12.: Evde İnternet bağlantısı olma durumuna göre frekans ve yüzde değerleri	88
Tablo 4. 13.: Cep telefonunda İnternet bağlantısı olma durumuna göre frekans ve yüzde değerleri	88
Tablo 4. 14.: Bilgisayar başında gün içinde geçirilen saate göre frekans ve yüzde değerleri	89
Tablo 4. 15.: İnternet'te gün içinde geçirilen saate göre frekans ve yüzde değerleri.....	89
Tablo 4. 16.: İnternet'te gerçekleştirilen faaliyetlere göre frekans ve yüzde değerleri ...	90
Tablo 4. 17.: İnternet'te gerçekleştirilen faaliyetlerin sayısına göre frekans ve yüzde değerleri	91
Tablo 4. 18.: İnternet sitelerindeki hesaplarına göre frekans ve yüzde değerleri	92
Tablo 4. 19.: İnternet sitelerindeki hesaplarının sayısına göre frekans ve yüzde değerleri	93
Tablo 4. 20.: Sosyal medyayı ziyaret etme sıklığına göre frekans ve yüzde değerleri...	93
Tablo 4. 21.: Teknolojik ürünler için yapılan harcamaların oranına göre frekans ve yüzde değerleri.....	94
Tablo 4. 22.: E-posta kullanım oranına göre frekans ve yüzde değerleri	94
Tablo 4. 23.: Blog sahipliği oranına göre frekans ve yüzde değerleri	95
Tablo 4. 24.: Kişisel web sayfası sahipliği oranına göre frekans ve yüzde değerleri	95
Tablo 4. 25.: Facebook, Friendfeed vb. kullanım oranına göre frekans ve yüzde değerleri	95
Tablo 4. 26.: Twitter kullanım oranına göre frekans ve yüzde değerleri.....	96
Tablo 4. 27.: Instagram, Tumbrl vb..kullanım oranına göre frekans ve yüzde değerleri	96
Tablo 4. 28.: Skype, Google Talk vb. kullanım oranına göre frekans ve yüzde değerleri	96
Tablo 4. 29.: Youtube, Teachertube vb. kullanım oranına göre frekans ve yüzde değerleri	97
Tablo 4. 30.: Slayt paylaşım sitesi kullanım oranına göre frekans ve yüzde değerleri ..	97
Tablo 4. 31.: Kariyer sitesi kullanım oranına göre frekans ve yüzde değerleri.....	97
Tablo 4. 32.: Oyun ve eğlence sitesi kullanım oranına göre frekans ve yüzde değerleri	98
Tablo 4. 33.: Forum, sohbet, arkadaşlık sitesi kullanım oranına göre frekans ve yüzde değerleri	98
Tablo 4. 34.: Ekşisözlük vb. fikir paylaşım sitesi kullanım oranına göre frekans ve yüzde değerleri.....	98
Tablo 4. 35.: Kültür-sanat eğitim sitesi kullanım oranına göre frekans ve yüzde değerleri	99

Tablo 4. 36.: Program indirme sitesi kullanım oranına göre frekans ve yüzde değerleri	99
Tablo 4. 37.: Alışveriş sitesi kullanım oranına göre frekans ve yüzde değerleri.....	100
Tablo 4. 38.: Dosya yedekleme ve paylaşım sitesi kullanım oranına göre frekans ve yüzde değerleri.....	100
Tablo 4. 39.: Şikayet ve sorun paylaşma sitesi kullanım oranına göre frekans ve yüzde değerleri	100
Tablo 4. 40.: Film ve dizi izleme sitesi kullanım oranlarına göre frekans ve yüzde değerleri	101
Tablo 4. 41.: Kurs, e-ders sitesi kullanım oranına göre frekans ve yüzde değerleri.....	101
Tablo 4. 42.: İtiraf sitesi kullanım oranına göre frekans ve yüzde değerleri	101
Tablo 4. 43.: Hiçbir İnternet hesabı olmayanların frekans ve yüzde değerleri.....	102
Tablo 4. 44.: İnternet'in öğretimde kullanımı faktörü için frekans ve yüzde değerleri	103
Tablo 4. 45.: İnternet'in sosyal etkileşimde kullanımı faktörü için frekans ve yüzde değerleri	104
Tablo 4. 46.: İnternet'in iletişimde kullanımı faktörü için frekans ve yüzde değerleri.	105
Tablo 4. 47.: İnternet'in bilgi paylaşımında kullanımı faktörü için frekans ve yüzde değerleri	107
Tablo 4. 48.: İnternet'in araştırmada kullanımı faktörü için frekans ve yüzde değerleri	108
Tablo 4. 49.: Paylaşım ihtiyacı faktörü için frekans ve yüzde değerleri	110
Tablo 4. 50.: Sosyal yetkinlik faktörü için frekans ve yüzde değerleri	112
Tablo 4. 51.: Dijital kültür mesleki tutum anketi 1. madde frekans ve yüzde değerleri	114
Tablo 4. 52.: Dijital kültür mesleki tutum anketi 2. madde frekans ve yüzde değerleri	114
Tablo 4. 53.: Dijital kültür mesleki tutum anketi 3. madde frekans ve yüzde değerleri	115
Tablo 4. 54.: Dijital kültür mesleki tutum anketi 4. madde frekans ve yüzde değerleri	115
Tablo 4. 55.: Dijital kültür mesleki tutum anketi 5. madde frekans ve yüzde değerleri	116
Tablo 4. 56.: Dijital Kültür Meslekî Tutum Anketi 6. madde frekans ve yüzde değerleri	116
Tablo 4. 57.: Dijital Kültür Mesleki Tutum Anketi 7. madde frekans ve yüzde değerleri	116
Tablo 4. 58.: Dijital Kültür Meslekî Tutum Anketi 8. madde frekans ve yüzde değerleri	117
Tablo 4. 59: Dijital Kültür Meslekî Tutum Anketi 9. madde frekans ve yüzde değerleri	117

Tablo 4. 60.: Dijital Kültür Meslekî Tutum Anketi 10. Madde frekans ve yüzde değerleri	118
Tablo 4. 61.: Dijital Kültür Meslekî Tutum Anketi 11. Madde frekans ve yüzde değerleri	118
Tablo 4. 62.: Dijital Kültür Meslekî Tutum Anketi 12. Madde frekans ve yüzde değerleri	118
Tablo 4. 63.: Dijital Kültür Meslekî Tutum Anketi 13. Madde frekans ve yüzde değerleri	119
Tablo 4. 64.: Dijital Kültür Meslekî Tutum Anketi 14. Madde frekans ve yüzde değerleri	119
Tablo 4. 65.: Dijital Kültür Mesleki Tutum Anketi 15. Madde frekans ve yüzde değerleri	120
Tablo 4. 66.: Dijital Kültür Meslekî Tutum Anketi 16. madde frekans ve yüzde değerleri	120
Tablo 4. 67.: Dijital Kültür Meslekî Tutum Anketi 17. madde frekans ve yüzde değerleri	121
Tablo 4. 68.: Dijital Kültür Meslekî Tutum Anketi 18. Madde frekans ve yüzde değerleri	121
Tablo 4. 69.: Dijital Kültür Meslekî Tutum Anketi 19. madde frekans ve yüzde değerleri	121
Tablo 4. 70.: Dijital Kültür Meslekî Tutum Anketi 20. madde frekans ve yüzde değerleri	122
Tablo 4. 71.: Dijital Kültür Meslekî Tutum Anketi 21. madde frekans ve yüzde değerleri	122
Tablo 4. 72.: Ölçek sorularının güvenilirliğine ilişkin Cronbach's Alpha değerleri.....	124
Tablo 4. 73.: Dijital Kültüre İlişkin Sosyal Tutum Ölçeği faktörlerinin cinsiyete göre karşılaştırılması.....	128
Tablo 4. 74.: Dijital Kültüre İlişkin Sosyal Tutum Ölçeği faktörlerinin yaşa göre karşılaştırılması.....	129
Tablo 4. 75.: Dijital Kültüre İlişkin Sosyal Tutum Ölçeği Paylaşım İhtiyacı ve Sosyal Yetkinlik faktörlerinin yaşa göre ayrıntılı karşılaştırılması.....	130
Tablo 4. 76.: Dijital Kültüre İlişkin Sosyal Tutum Ölçeği faktörlerinin eğitim durumuna göre karşılaştırılması.....	131
Tablo 4. 77.: Dijital Kültüre İlişkin Sosyal Tutum Ölçeği faktörlerinin gruplanmış eğitim durumuna göre karşılaştırılması	132
Tablo 4. 78.: Dijital Kültüre İlişkin Sosyal Tutum Ölçeği faktörlerinin mezun olunan bölüme göre karşılaştırılması.....	133
Tablo 4. 79.: Dijital Kültüre İlişkin Sosyal Tutum Ölçeği faktörlerinin evde İnternet bağlantısı olup olmamasına göre karşılaştırılması.....	133
Tablo 4. 80.: Dijital Kültüre İlişkin Sosyal Tutum Ölçeği faktörlerinin bilgisayar başında geçirilen süreye göre karşılaştırılması	134

Tablo 4. 81.: Dijital Kültüre İlişkin Sosyal Tutum Ölçeği faktörlerinin İnternet’te geçirilen süreye göre karşılaştırılması	136
Tablo 4. 82.: Dijital Kültüre İlişkin Sosyal Tutum Ölçeği faktörlerinin üniversite lisans programından mezuniyet yılına göre karşılaştırılması.....	138
Tablo 4. 83.: Dijital Kültüre İlişkin Sosyal Tutum Ölçeği faktörlerinin mezun olunan üniversiteye göre karşılaştırılması	139
Tablo 4. 84.: Dijital Kültüre İlişkin Sosyal Tutum Ölçeği faktörlerinin aynı kütüphanede çalışma yılına göre karşılaştırılması	140
Tablo 4. 85.: Dijital Kültüre İlişkin Sosyal Tutum Ölçeği faktörlerinin sosyal medya ziyaret sıklığına göre karşılaştırılması- 1.....	141
Tablo 4. 86.: Dijital Kültüre İlişkin Sosyal Tutum Ölçeği faktörlerinin sosyal medya ziyaret sıklığına göre karşılaştırılması -2 (anlamlı farklılık gösterenler)	142
Tablo 4. 87.: Dijital Kültüre İlişkin Sosyal Tutum Ölçeği faktörlerinin farklı değişkenlere göre anlamlı farklılık durumları	143
Tablo 4. 88.: Dijital Kültüre İlişkin Meslekî Tutum Anketi’nin cinsiyete göre karşılaştırılması.....	144
Tablo 4. 89.: Dijital Kültüre İlişkin Meslekî Tutum Anketi’nin yaşa göre karşılaştırılması.....	144
Tablo 4. 90.: Dijital Kültüre İlişkin Meslekî Tutum Anketi’nin eğitim durumuna göre karşılaştırılması.....	144
Tablo 4. 91.: Dijital Kültüre İlişkin Meslekî Tutum Anketi’nin gruplanmış eğitim durumuna göre karşılaştırılması.....	145
Tablo 4. 92.: Dijital Kültüre İlişkin Meslekî Tutum Anketi’nin mezun olunan bölüme göre karşılaştırılması.....	145
Tablo 4. 93.: Dijital Kültüre İlişkin Meslekî Tutum Anketi’nin üniversite lisans programından mezuniyet yılına göre karşılaştırılması.....	145
Tablo 4. 94.: Dijital Kültüre İlişkin Meslekî Tutum Anketi’nin mezun olunan üniversiteye göre karşılaştırılması	146
Tablo 4. 95.: Dijital Kültüre İlişkin Meslekî Tutum Anketi’nin aynı kütüphanede çalışma yılına göre karşılaştırılması	146
Tablo 4. 96.: Dijital Kültüre İlişkin Meslekî Tutum Anketi’nin evde İnternet bağlantısı olup olmamasına göre karşılaştırılması	147
Tablo 4. 97.: Dijital Kültüre İlişkin Meslekî Tutum Anketi’nin bilgisayar başında geçirilen süreye göre karşılaştırılması	147

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 3. 1.: Kuruluş yıllarına göre İstanbul'daki üniversite kütüphanelerinin yüzdelik oranları	61
Şekil 3. 2.: Personel mevcuduna göre İstanbul'daki üniversite kütüphanelerinin yüzdelik oranları (Ocak-Nisan 2015)	62
Şekil 3. 3.: Web sitesi sahiplik durumuna göre İstanbul'daki üniversite kütüphanelerinin yüzdelik oranları (Ocak-Nisan 2015)	63
Şekil 3. 4.: Sosyal medya hesabı sahiplik durumuna göre İstanbul'daki üniversite kütüphanelerinin yüzdelik oranları (Ocak-Nisan 2015)	64
Şekil 3. 5.: İstanbul'daki üniversite kütüphanelerimin sahip oldukları sosyal medya hesaplarının yüzdelik oranı (Ocak-Nisan 2015)	65
Şekil 3. 6.: Kullanılan otomasyon programlarına göre İstanbul'daki üniversite kütüphanelerinin yüzdelik oranları (Ocak-Nisan 2015)	66
Şekil 3. 7.: Kullanılan otomasyon programlarının yeterliliklerine göre İstanbul'daki üniversite kütüphanelerinin yüzdelik oranları (Ocak-Nisan 2015).....	67
Şekil 3. 8.: Kataloğa kampüsdışı erişim durumuna göre İstanbul'daki üniversite kütüphanelerinin yüzdelik oranları (Ocak-Nisan 2015)	68
Şekil 3. 9.: Kaynaklara kampüsdışı erişim durumuna göre İstanbul'daki üniversite kütüphanelerinin yüzdelik oranları (Ocak-Nisan 2015)	69
Şekil 3. 10.: İstanbul'daki üniversite kütüphanelerinde kullanıcılara yönelik e-posta duyuru hizmetine ilişkin yüzdelik oranlar (Ocak- Nisan 2015)	70
Şekil 3. 11.: Tarayıcı hizmeti verme durumuna göre İstanbul'daki üniversite kütüphanelerinin yüzdelik oranları (Ocak-Nisan 2015)	71
Şekil 3. 12.: Dijital çağ kullanıcılarının ihtiyaçlarına cevap verebilme iddiasına göre İstanbul'daki üniversite kütüphanelerinin yüzdelik oranları (Ocak-Nisan 2015)	72
Şekil 3. 13.: Ödünç verme hizmetine göre İstanbul'daki üniversite kütüphanelerinin yüzdelik oranları (Ocak-Nisan 2015)	73
Şekil 3. 14.: Ödünç verilen materyallere göre İstanbul'daki üniversite kütüphanelerinin yüzdelik oranları (Ocak-Nisan 2015)	74

GİRİŞ

Ülkemizde ilk İnternet bağlantısı 1993'te kurulmuş ve ilk kez 1996 yılında¹ evlerden İnternet erişimi sağlanmaya başlamıştır. Geçen yirmi yıllık süreçte, hayatlarımızın olmazsa olmaz bir unsuru haline gelen İnternet'in toplumsal algımız, bakış açılarımız ve iş süreçlerimize yönelik birçok etkisi ve katkısı bulunmaktadır.

İnternet'in beraberinde getirdiği dijitalleşmenin yaşam kültürüne dönüşmesi ile *dijital kültür* olarak ifade ettiğimiz yeni bir yaşam ve yaklaşım tarzı ortaya çıkmıştır. Bu yaşam ve yaklaşım tarzı çeşitli meslek kollarını etkilemiş, bilgi ve teknolojiye dayalı alanları hakimiyeti altına almıştır. Bu alanlardan biri de Bilgi ve Belge Yönetimi olarak tanımlanan Kütüphanecilik ve Arşivcilik alanıdır.

Kütüphane türleri içinde verilen hizmetler açısından dijital kültürden en çok etkilenenlerden biri üniversite kütüphaneleridir. Kullanıcı kitlesi yeni kayıt olan öğrencilerle sürekli değişen ve hep genç kalan üniversite kütüphaneleri gerek eğitim-öğretime, gerekse araştırmaya hizmet eden kurumlar olarak bilimsel gelişmeleri ve yeni yayınları takip etme mecburiyetine sahiptir. Bu yüzden hem üniversite kütüphaneleri hem de onları var eden çalışanları, dijital kültürün getirdiği değişime ayak uydurmak zorundadır.

Yapılan araştırmalar 1991-2001 yılları arasında kütüphanelerde harcanan paranın düzenli olarak arttığını, buna rağmen kullanıcı sayısının devamlı düştüğünü göstermektedir.² Öte yandan on araştırmacıdan dokuzu araştırmasına Google, Wikipedia ve Facebook'tan başlamaktadır.³ Bu durum, kütüphane hizmetlerinin geleceği konusunda durup düşünme zamanının geldiğinin göstergesidir.

Kütüphanelerin ve onları ayakta tutan kütüphane çalışanlarının dijital kültürle ilişkisinin sorgulanması ve anlaşılması, dijital kültürden nasıl etkilendiklerinin ya da etkilenip etkilенmediklerinin tespiti, zihinlerinde oluşan bilgi teknolojileri ve sosyal medya algısının toplumsal ve mesleki bağlamda incelenmesi, bir ihtiyaç halini almıştır. Bu amaçlarla yola çıkan bu tez çalışması, dört bölümden oluşmaktadır:

¹"Türkiye 10 Yıldır İnternette", Milliyet Gazetesi, 12.04.2013, (Çevrimiçi) <http://www.milliyet.com.tr/turkiye---yildir-internette/cumartesi/haberdetayarsiv/12.04.2003/7833/default.htm> (06.03.2014)

²Walter Kny, "Open Access Revolution Opportunities & Threats" adlı konuşma, ÜNAK 2013 Konferansı: Bilgi Sistemleri Platformlar Mimariler ve Teknolojiler, 19-21 Eylül 2013, Marmara Üniversitesi İstanbul.

³ A.e.

Birinci bölümde *kültür* kavramı ele alınmış ve kavramın tarihsel gelişimi üzerinde durulmuştur. Böylece dijital kültürü oluşturan tarihi sürece ve bu yeni kültürün genel etkilerine dair bir çerçeve çizilmesi amaçlanmıştır. Dijital kültür kavramının mevcut tanımlarının ele alındığı ve Bilgi ve Belge Yönetimi alanı ile ilişkisinin irdelendiği bu bölümde literatür incelemesi yapılmış ve tarihsel yöntemden yararlanılmıştır.

İkinci bölüm, dijital kültür ve dijitalleşmenin kütüphane ve bilgi hizmetlerine etkisi ve yansıması üzerinedir. Burada dijital kültürün bilgi hizmetlerine etkisi, kütüphanelerin örgüt yapısına, temel unsurlarına, teknik hizmetlerine ve kullanıcı hizmetlerine izdüşümleri bakımından ele alınmıştır. Dijital kültür etkisiyle gerçekleştiği ileri sürülen gelişmelerin, kısa bir süre sonra, geçmişte ve günümüzde var olan sistemlerin yerini tamamen alacağı ve bu değişimin kayıt altına alınması gerektiği düşüncesiyle, eski sistemlerden yeni sistemlere geçiş süreci aktarılmıştır. Bu bölüm, gözlemlere ve literatür incelemelerine dayanmaktadır.

Üçüncü bölümde, üniversite kütüphanelerinin dijital çağdaki durumu ve sahip olması gereken temel standartlara ilişkin bilgiler verilmiştir. Ayrıca dokuz devlet üniversitesi ve otuz sekiz vakıf üniversitesi olmak üzere İstanbul'da bulunan toplam kırk yedi üniversitenin kütüphanelerine ilişkin mevcut durum ortaya konmuştur.

Dördüncü bölümde, İstanbul'daki üniversite kütüphanelerinde çalışan meslek elemanlarının dijital kültüre ilişkin sosyal ve meslekî tutumlarını ortaya çıkarmak amacıyla insan odaklı bir inceleme yapılmış ve dijital kültürün kütüphanecilere ve kütüphane hizmetlerine etkilerinin ölçülmesi amaçlanmıştır. Bunun için *standart ölçeklerden* ve araştırmacı tarafından hazırlanan bir anketten faydalanılmış; yöntemin geçerliliğini saptamak amacıyla bir pilot uygulama gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın evreni, İstanbul'daki üniversite kütüphanelerinde çalışan meslek elemanları olarak belirlenmiştir. Çalışma için *tam sayım örnekleme* yapılması planlanmış ve şehirdeki üniversite kütüphanelerinde çalışan bütün meslek elemanlarına ulaşılmaya çalışılmıştır. Burada, İstanbul'daki üniversite kütüphanesi çalışanlarının teknoloji ve dijital kültür algılarının nasıl şekillendiği sorusuna cevap aranmıştır. Katılımcıların cinsiyetleri, yaşları, eğitim durumları, mezun oldukları lisans bölümü ve üniversite, mezun oldukları yıl, meslekî deneyimleri, bilgisayar, İnternet ve sosyal medya kullanımları da göz önünde bulundurularak karşılaştırmalara gidilmiş; bu

değişkenlere göre farklı gruplara mensup meslek elemanlarının aynı sorulara verdikleri cevaplar incelenmiştir.

Bu çerçevede araştırmanın iki temel sorusu bulunmaktadır:

- Kütüphanecilerin sosyal yaşamlarında dijital kültüre ilişkin tutumları nasıldır?
- Kütüphanecilerin meslekî yaşamlarında dijital kültüre ilişkin tutumları nasıldır?

Araştırmanın hipotezi “Dijital kültür ortamında hizmet veren üniversite kütüphanesi çalışanlarının dijital kültür algısı birbirinden farklıdır. Bu farklılık, cinsiyet, yaş, eğitim durumu, mezun olunan üniversite ve bölüm, mezuniyet yılı, iş tecrübesi, İnternet kullanımı ve bilgi teknolojilerine yaklaşım gibi çeşitli değişkenlere bağlı olarak ortaya çıkmaktadır.” şeklinde belirlenmiştir.

Tez kapsamında *Directory of Open Access Journals*, *Library and Information Science Abstracts*, *Proquest Dissertations*, *Ebrary* veri tabanı elektronik kitaplar listesi, *Türkiye Bibliyografyası*, *Türkiye Makaleler Bibliyografyası*, Milli Kütüphane kataloğu, *Marmara Üniversitesi Elektronik Kaynaklar Veri Tabanı*, *EbscoHost*, *EMERALD*, *Library ve Information Science Abstracts*, *E-Prints in Library and Information Science* veri tabanları, Marmara Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, Beyazıt Devlet Kütüphanesi, İSAM katalogları, *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, *Türk Kütüphaneciliği ve Bilgi Dünyası* dergileri ile YÖK Dokümantasyon Merkezi Tezler Kataloğu taranmıştır. Ayrıca Google, Google Books ve Google Scholar taranarak web üzerinde dijital kültürle ilişkili akademik ve aktüel çalışmalar araştırılmıştır. Ulaşıp değerlendirilen pek çok kaynaktan yalnızca dipnot verilenler kaynakçada listelenmiştir.

Bu çalışmada konu edilen Bilgi ve Belge Yönetimi alanı, Kütüphanecilik disiplini ile sınırlanmış, *bilgi ve belge merkezleri* ifadesi ile *kütüphaneler* kastedilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

“DİJİTAL KÜLTÜR”

Geçmiş en eski çağlara dayanan bilgi ve belge merkezleri, tarihin her döneminde teknik gelişmelerin öncelikli uğrağı olmuştur. Buna bağlı olarak dijital çağda da teknolojinin getirdiğı yeniliklere adapte olmaları kaçınılmaz bir sonuçtur.

Bilginin toplanmasını, işlenmesini, saklanmasını ve iletilmesini ya da herhangi bir yerden erişilebilirliğini elektronik, optik ve benzeri dijital tekniklerle otomatik olarak sağlayan teknolojiler bütünü olan *bilişim teknolojileri*⁴, bilgi ve belge bilim alanını köklü bir değişime uğratmıştır. Son zamanlarda büyük bir hızla gelişen ve dünya çapına yayılan bilgi ve iletişim teknolojileri, hayatı son derece kolaylaştıran yeni hizmetlerin ve uygulamaların geliştirilmesini sağlamaktadır. Bilgisayar, mikro-elektronik, İnternet ve telekomünikasyon teknolojilerini birlikte ifade eden *bilgi işlem ve iletişim teknolojileri*, önceleri birbirinden ayrı olarak gelişmiş, daha sonra tek ortamda bir araya getirilmiştir.⁵ *Bilgi işlem ve iletişim teknolojileri*, hayatın bütün alanlarında dönüşüm yaratırken yeni bir kültür de doğurmuş ve dijital dünyada dijital yaşamların kapılarını açmıştır. Bu süreç, esas malzemesi “bilgi” olan bilgi ve belge yönetimi alanı için yeni ufuklar açmış ve açmaya devam etmektedir. Kaynak ve hizmetleri dijitalleşen Bilgi ve Belge Yönetimi alanı kabuk değiştirmekte ve yeniden şekillenmektedir. Bu şekillenmede etkili olan en önemli unsur, dijitalleşmenin sosyal hayata getirisi olan *dijital kültürdür*.

Bu bölümde *kültür* kavramı üzerinden gidilerek *dijital kültürün* anlamı irdelenecek, sözlü kültürden dijital kültüre uzanan tarihi süreç aktarılacak ve dijital kültürün *bilgi ve belge yönetimi* üzerindeki etkilerine yönelik bir çerçeve çizilecektir.

⁴ Orhan Koçak, *Dijital Teknolojiler Boyutuyla Bilgi Toplumu Sürecinde Çalışma Yaşamı*, Ekin Yayınevi, Bursa 2011, s.3.

⁵ A.e.

1.1. ‘KÜLTÜR’ KAVRAMI VE DİJİTAL KÜLTÜR

Kültür, tarihî süreçte anlamı değişip çeşitlenen ve çok yönlü yansımaları olan bir kavramdır. Gündelik ve akademik hayatta sıklıkla kullandığımız *kültür* kavramının 1871-1950 yılları arasında yüz altmış dört ayrı tanımının olduğu⁶ ifade edilmektedir. Bu terminolojik çeşitlilik, kavramın, zamana bağlı kullanım farklarından etkilenmiş olmasından ve değişik disiplinler tarafından benimsenmesinden kaynaklanmaktadır. Toplumsal bir anlam ve sosyolojik bir derinlik taşıyan *kültür* kavramı, birçok düşünür ve bilim insanı tarafından ele alınmıştır.

Örneğin Raymond Williams, *kültürün* İngiliz dilindeki en karmaşık iki-üç kavramdan birisi olduğunu belirtir. Ona göre başlangıçta bir sürecin adı olan kültür, zaman içerisinde bir anlam genişlemesiyle insan zihninin kültürü anlamına gelen ve belirli bir halkın ‘genel hayat tarzı’nı oluşturan bir ruh yapılanışına ya da genelleşmiş bir ruh durumuna verilen ad haline gelmiştir.⁷

Yalnızca İngilizcede değil, başka dillerde de anlam karmaşasına sahip olan *kültür* terimi, Latince *Colere* fiilinden türetilmiş olan *Cultura*’dan gelir. Ekip biçmek anlamında olan *kültür* terimi on sekizinci yüzyıla kadar toprağı ıslah etme ve ürün yetiştirme gibi anlamlara sahiptir ve terimin topluma dair anlamlar içeren kullanımı bu döneme dek yaygınlaşmamıştır. “İngilizcede tarım, ziraat sözcüğünün karşılığının *agriculture* olması, kültür yerine önceden kullanılan Arapça *hars* sözcüğünün ise yine “tarla sürmek” anlamına gelmesi [ise] tesadüf değildir.”⁸

Kültür kavramının karşılığına dair çeşitliliği Türk Dil Kurumu’nun sözlüklerinde de görebiliriz. Türk Dil Kurumu’nun 1973 tarihli *Budunbilim Terimleri Sözlüğü*⁹, 1974 tarihli *Eğitim Terimleri Sözlüğü*¹⁰ ve 1978 tarihli *Halkbilim Terimleri Sözlüğü*¹¹ kültürü toplumun çeşitli ürünlerinin bir bütünü olarak görürken, 1975 tarihli *Felsefe Terimleri*

⁶Esin Sultan Oğuz, *Türkiye’de Kültür Politikaları ve Kütüphaneler 1923-1980*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı, 2010, s.1.

⁷ Raymond Williams, *Kültür*, Çev. Ertuğrul Başer, İletişim Yayınları, İstanbul 1993, s.8-9.

⁸ Ali Ergur, Emre Gökalp, Zeynep Güven, *Kültür Sosyolojisi*, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir 2011, s.25.

⁹(Çevrimiçi) <http://www.tdk.gov.tr> (19.08.2013) “Bir halkın ya da bir toplumun özdeksel ve tinsel alanlarda oluşturduğu ürünlerin tümü: Yiyecek, giyecek, barınak, korunak gibi temel gereksemelerin elde edilmesi için kullanılan her türlü araç gereç; uygulanan teknikler; düşünceler, beceriler, inançlar, geleneksel, dinsel, toplumsal, politik düzen ve kurumlar; düşünce, duyuş, tutum, davranış ve yaşama biçimlerinin topu”

¹⁰ A.g.e. 1. “Bir toplumu ya da halkı duyuş, düşünüş, yaşayış bakımından öbürlerinden ayıran ve gerek özdeksel gerek tinsel alanlarda oluşturulan ürünlerin tümü. 2. Bir topluma ya da bir halk topluluğuna özgü düşünce ve sanat yapıtlarının tümü. 3. Usa vurma, beğeni ve eleştirme yeteneklerinin öğrenim ve yaşantılar yoluyla geliştirilmiş olan biçimi”

¹¹A.g.e. “Bireyin üyesi olduğu toplumdaki öğrendiği bilgi, gelenek, görenek, davranış, yasa, sanat, uygulayım, zanaat gibi özdeksel ve tinsel ürünlerden oluşan bütün. bk. kültür kalıtı, kültür alanı, altkültür, çevresel kültür, uygarlık, krş. halk kültürü, halkbilim.”

*Sözlüğü*¹², gelişme ve olgunlaşma manalarını barındırır. Kavram, *TDK Güncel Türkçe Sözlüğünde* ise tarihsel ve toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada ve iletmede kullanılan araçların bütünü olarak ifade edilmektedir.¹³

T.S.Eliot, *Kültür Üzerine Düşünceler* adlı kitabında kültürü bir yerde ve birlikte yaşayan **belli bir toplumun yaşayış şekli** olarak tanımlar. Bununla birlikte kültür, **bir toplumun sanatlarının, adetlerinin ve dini inanışlarının toplamından daha büyük ve farklı bir şeydir.**¹⁴

Görüldüğü gibi, bir kavram olarak *kültür*, kişi ya da toplumların yaşam tarzlarını ifade etmekte ve hayat tercihlerinin zamanla içselleştirilerek bir yaşayış biçimine dönüşmesi sonucu oluşmaktadır. Böylece bilgi teknolojilerinin ve dijitalleşmenin etkisiyle şekillenen yaşayışımız, düşünüşümüz, eylemlerimiz, üretim şekillerimiz, kısaca yaşam tarzımız, bugün *dijital kültür* olarak ifade ettiğimiz kavramı oluşturmaktadır. *Dijital kültür*, çeşitli teorisyenler tarafından farklı kavramlarla ifade edilmiş ve literatüre *siber kültür* (*cyberculture*), *bilgi kültürü* (*information culture*), *arayüz kültürü* (*interface culture*), *İnternet kültürü* (*Internet culture*), *siber toplumun sanal kültürü* (*virtual culture in cybersociety*) gibi sözcüklerle girmiştir.

Dijital kültür (*siber kültür*) teriminin bilinen en eski kullanımı 1963’de *Oxford English Dictionary*’de geçmektedir. “*Siberkültür çağında, pulluklar kendi kendilerini çeker ve kızarmış tavuklar tabaklarımız üzerine doğru uçar,*”¹⁵ cümlesi ile gelecek hakkında bir öngöründe bulunulmuştur. Oysa bugün görülmüştür ki siber kültür

¹² A.g.e. “1.(En dar anlamda) Bedenle ve ruhla ilgili belli yetileri geliştirme: Kültürfizik = Beden yapısını bakımla geliştirme; matematik kültürü = Matematik bilgisini geliştirme. 2. (Daha geniş anlamda) Eğitim görmüş ve bu eğitimle beğenisi, usavurma ve eleştirme gücü gelişmiş bir kişilik kazanmış durumda olma. 3. Bir toplumun, kendi iç yasalarına göre, biçim kazanması ve gelişmesi. Nietzsche kültürü, bir ulusun bütün yaşama biçimlerinde birlikli bir üslup kazanması diye tanımlar. 4. Bir toplumun yaşama biçimlerinin çeşitli alanlarda olgunlaşması. 5. Tarihin sürekliliği içinde insanlar yoluyla ve insanlarda gerçekleşen tinsel biçimlenme süreci; insanın tinsel başarıları ve yaratışları. 6. Tüm olarak tinsel ve törel yaşam; geniş bir toplumun bütün alanlarında ortak olan dinsel, ahlaksal, estetik, teknik ve bilimsel nitelikteki toplumsal olayların bütünü. Kültürün çeşitli alanları: a. Gerçekliği işlemenin çeşitli biçimleri (tarımdan tekniğe değin), b. Birlikte yaşama biçimleri (toplumsal, eğitimsel, ekonomik, siyasal), c. Özel yaşama biçimleri, d. Tanrı, dünya ve insan üzerinde yaşantı, bilgi ve betimlemeler (söylence, din, dil, sanat, felsefe ve bilim bakımından).”

¹³ A.g.e. “1. Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü, hars, ekin, “Harf inkılabı, Türk kültür inkılabının temelidir.” -E. İ. Benice. 2. Bir topluma veya halk topluluğuna özgü düşünce ve sanat eserlerinin bütünü: “Doğrusu, teknik ve kültür her gün biraz daha ilerlemektedir.” -S. Birsal. 3. Muhakeme, zevk ve eleştirme yeteneklerinin öğrenim ve yaşantılar yoluyla geliştirilmiş olan biçimi: “Bir memlekette kitap kültürü ne kadar zenginse günlük konuşma da o kadar zengin olur.” -M. Kaplan. 4. Bireyin kazandığı bilgi: Tarih kültürü kuvvetli bir kişi. 5. Tarım. 6. biy. Uygun biyolojik şartlarda bir mikrop türünü üretme: “Mikrop cinsinden canlı bir varlığın muayyen bir ortam içinde çoğalmasına da kültür denilir.” -M. Kaplan.

¹⁴ T.S. Eliot, *Kültür Üzerine Düşünceler*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1981, s.133.

¹⁵ “What is cyberculture?” (Çevrimiçi) <https://sites.google.com/site/inhainternetlanguage/random/what-is-cyberculture> (19.09.2014).

bilgisayar ağı kullanıcıları arasında gelişen, onlara özgü bir kültürdür. Bu kültür, tamamen çevrimiçi bir kültür olabilir ya da hem sanal hem de fiziksel dünyalara yayılabilir.¹⁶

Aynı sözlüğün son versiyonunda *dijital kültür (siber kültür)*, “yaygın otomasyon ve bilgisayarlaşmanın getirdiği sosyal koşullar ve bilgisayarları, özellikle İnternet’i çevreleyen kültür”¹⁷ olarak ifade edilmektedir. Bir başka tanıma göre *dijital kültür (siber kültür)*, “bilgisayar ve İnternet kullanımı sonucu gelişen ve alışkanlıklar, değerler ve kültürün diğer elementlerinden oluşan benzersiz bir dizi”dir.¹⁸

İnternet ve ağ iletişiminin yeni formları olan çevrimiçi topluluklar, çok oyunculu çevrimiçi oyunlar, vücutta taşınabilir bilgisayarlar, sosyal medya ve mobil uygulamaların daha önce görülmemiş farklı bir kültür oluşturması, beklenen bir durum olarak görülmelidir. Nitekim her yeni teknik ve teknoloji beraberinde kendi kültürünü de getirmiştir. Remi Otani’ye göre iletişim, eğlence ve iş için bilgisayar ağlarının yaygın kullanımı sonucu ortaya çıkan toplumsal koşulları ifade eden *dijital kültür*, var olan önceki medya kültürleri ile yer değiştirmekten ziyade, onlar ile birlikte yaşayacaktır. Bununla birlikte, insanları medyayı daha fazla kullanma yönünde etkileyecek ve değiştirecek bir potansiyele sahiptir.¹⁹ *Dijital kültür*, tablet, telefon, e-kitap okuyucu gibi teknolojik araçların kullanımı ve bu araçların düzenli kullanımı sonucu oluşan günlük alışkanlıklar ve davranış biçimleri ile kendini göstermektedir. Sonuç olarak, dijital kültürü, **bilgisayar, İnternet ve akıllı cep telefonlarıyla hızlanmış bilgi iletişiminin bir sonucu olarak ortaya çıkan yeni yaşam biçimi ve bu yaşam biçiminin ürettiği maddi ve manevi değerler bütünü** olarak tanımlayabiliriz.

Dijital kültür, pek çok disiplin tarafından ele alınmış ve farklı yaklaşımlar ile değerlendirilmiştir. Antropologların, sosyologların, bilgi ve belge bilimcilerin dijital kültüre yaklaşımları birbirinden farklılık gösterebilmektedir.

¹⁶ A.g.e., “What is cyberculture?” (Çevrimiçi) <https://sites.google.com/site/inhainternetlanguage/random/what-is-cyberculture> (19.09.2014).

¹⁷ “Cyberculture”, (Çevrimiçi) <http://www.oed.com/view/Entry/253795?redirectedFrom=cyberculture&> (26.10.2014).

¹⁸ “Cyberculture”, (Çevrimiçi) <http://dictionary.reference.com/browse/cyberculture> (19.09.2014).

¹⁹ Remi Otani, What is digital culture? “Digital Publishing”, 01.04.2009, (Çevrimiçi) <http://www.slideshare.net/RemingInSydney/what-is-digital-culture> (06.08.2014).

Tablo 1.1.: Dijital kültürün mevcut kavramları (Current concepts of cyberculture)

	ÜTOPIK YAKLAŞIM Utopian Concepts of Cyberculture	BİLGİ YAKLAŞIMI Information Concepts of Cyberculture	ANTROPOLOJİK YAKLAŞIM Anthropological Concepts of Cyberculture	EPİSTEMOLOJİK YAKLAŞIM Epistemological Concepts of Cyberculture
Brief character of the concept <i>(Kavramın temel karakteristiği)</i>	*as a form of utopian society changed through ICT (bilgi teknolojileri aracılığıyla meydana gelen ütopik bir toplum biçimi) *anticipating (futurologism) (öngörülen (gelecekçilik)	*as cultural (symbolical) codes of the information society (bilgi toplumunun kültürel (sembolik) kodları) *analitical, partly anticipating (analitik, kısmen öngörülen)	*as cultural practices and life styles related to ICT (BİT ile ilgili kültürel uygulamalar ve yaşam tarzları) *analytical, oriented to the present state and to history (analitik, mevcut duruma ve tarihe yönelik)	*as term for social and anthropological reflection of new media. (yeni medyanın sosyal ve antropolojik yansımasını ifade eden bir terim)
Examples of authors and books <i>(Yazar ve kitap örnekleri)</i>	Andy Hawk- “Future Culture Manifesto” (1993) Pierre Levy- “Kybercultura” (1997, 2000)	Margaret Morse- “Virtualities: Television, Media Art and Cyberculture” (1998) Levy Manovich- “The Language of A New Media” (2001)	Arturo Escobar- “Welcome to Cyberia: Notes on the Antropology of Cyberculture” (1994, 1996) David Hakken- “Cyborgs@Cyberspace” (1999)	Lev Manovich – “New Media from Borges to HTML” (2003) ister a spol. – “New Media: A Critical Introduction” (2003)

Kaynak: Jakub Macek, “Defining Cyberculture (v.2)” (Çevrimiçi)
http://macek.czechian.net/defining_cyberculture.htm (10.02.2015).

Dijital kültür, bilgisayar ve iletişim teknolojilerinin bu denli gelişmesinden önceki yaşam tarzlarına yeni bir boyut katmış ve bir anlamda dönüştürmüştür. Dijital kültürün eski dünyanın gerçeklerini ortadan kaldırdığına ilişkin bir kanı da mevcuttur. Dijital kültür, ulaşılmak istenene giden yolda bütün araçları ortadan kaldırmakta ve veriye ulaşımı hızlandırmakta olsa da var olan ihtiyaçlar aynı kalmaktadır. Örneğin, kâğıt, radyo ve televizyon cihazları, CD vb. araçlar kullanımdan çıksa da medya, gazete, dergi olduğu gibi kalmaktadır. Bununla birlikte, dijital dünyada, gazete okumak için kâğıda, müzik dinlemek için CD satın alınmasına gerek yoktur.²⁰ Dijital kültür, ekonomik dayatmaları ortadan kaldırmakta, maliyetten ve zamandan tasarruf sağlamaktadır.

Dijital kültür, belli bir yaştan üstündekiler için zamanla hayatın bir parçası haline gelirken, bir kesimin hayatlarının en başından beri bir parçası durumundadır. Bu iki kesim, literatüre farklı şekillerde yansımıştır.

Prensky, 1980 sonrası doğup teknolojinin içinde büyüyenleri *dijital yerliler* (*digital natives*), 1980'den önce doğup teknolojiyi sonradan öğrenenleri ise *dijital göçmenler* (*digital immigrants*) olarak sınıflamaktadır.²¹ Bu iki grubu birbirinden ayıran, teknolojiyi öğrenme biçimleri ve uyum süreçlerinden kaynaklanan yatkınlık seviyeleridir. Dijital göçmenler, teknolojiye dijital yerliler kadar aşina değildirler ve uyum sağlamaya çalışmaktadırlar. Bu iki gruba yeni ara gruplar ekleyenler olmuştur.

Palfrey ve Gasser, 2008 yılında dijital göçmenler ve dijital yerliler arasına bir üçüncü grubu eklemiş ve bu kavramı "*dijital göçebe*" (*digital settlers*) olarak ifade etmiştir. *Dijital göçebeler*, teknolojiyi çağın gerisinde kalmamak amacıyla geçici ya da zorunlu olarak kullanan bir kesimdir.²²

Bir diğer grup, teknolojiyle -doğar doğmaz olmasa da- genç yaşta tanışan ve dijital yerlilere benzeyen, bununla birlikte dijital göçmenlik özellikleri de taşıyan *dijital melezler*dir. *Dijital melezler*, (*digital hybrids*) 1970-1999 tarihleri arasında doğanlardan

²⁰ Tanol Türkoğlu, *Dijital Kültür: Bilgi(çler) Toplumu için (Nafile) Bir Elkitabı*, Beyaz Yayınları, İstanbul 2010, s.xii.

²¹ Marc Prensky, (Çevrimiçi) "Digital Natives, Digital Immigrants" <http://www.marcprensky.com/writing/Prensky%20%20Digital%20Natives,%20Digital%20Immigrants%20-%20Part1.pdf>; "Digital Natives, Digital Immigrants, Part II" <http://www.marcprensky.com/writing/Prensky%20%20Digital%20Natives,%20Digital%20Immigrants%20-%20Part2.pdf> (03.09.2013).

²² John Palfrey and Urs Gasser, *Born digital: Understanding the first generation of digital natives*. New York: Basic Books, 2008. Aktaran; Adile Aşkım Kurt, Selim Güneş, Mehmet Ersoy, "Dijitalleşmede Son Durum: Dijital Yerli, Dijital Göçmen ve Dijital Göçebe", *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, c.46, s.1, 2013, s. 1-22.

oluşmaktadır ve dijital yerliler ile dijital göçmenlere ait dönemler arasında bir yumuşak geçiş nesli oluşturmaktadır.²³

Mustafa Ruhi Şirin'e göre matbaanın kullanılmaya başlandığı Yorumlama Çağı'nda *tipografik çocukluk*, iletişim araçlarıyla tanıştığımız Gösteri Çağı'nda *elektronik çocukluk* ve enformasyon teknolojilerini yoğun olarak kullandığımız Bilgi Çağı'nda *enformatik çocukluk* ortaya çıkmıştır ve bu üç çocukluk günümüz dünyasında bir arada yaşamaya devam etmektedir.²⁴

Bir başka sınıflama ise aralarında yaklaşık yirmişer yaş olan kuşakların doğduğu yıllar baz alınarak yapılmaktadır. Buna göre, 1927-1945 arası doğan *uyumlu* nesil *Sessiz Kuşak*, 1946-1964 arasında doğan *kuralcı* nesil *Baby Boomer'lar*, 1965-1979 arasında doğan *rekabetçi* nesil *X Kuşağı*, 1980-1999 arasında doğan *yaratıcı* nesil *Y Kuşağı* ve 2000'lerden sonra doğan *derin duygusal* nesil *Z Kuşağı* olarak adlandırılmaktadır. *Y Kuşağı*, sıklıkla “*why/neden*” diye sorduğu için bu şekilde ifade edilmiş, diğer kuşaklar da bir önceki ve sonraki harflerle adlandırılmıştır. Her bir kuşağın karakteri, beklentileri, yaşama amacı, içinde bulunduğu koşullar ve iş yapış şekilleri açısından farkları vardır.²⁵ Bir başka görüşe göre ise “bunlar pazarlama dünyasında ayrı ve kendine özgü tüketici grubu olarak ele alınan ve tüketiciyi tarif eden karakteristik özellikleri kullanarak insanlara nasıl mal satılacağını ve onların satın alma tercihlerini belirlemeye yönelik”²⁶ bir kurgudan ibarettir.

Esasında bütün bu sınıflamalar da dijital kültürün bir sonucudur. Dijital kültür, kendi kod, tanım ve sınıflamaları ile sosyal hayatın bütün alanlarını etkilemiş, yeni nesil çocuk ve gençlerin bu kültür içinde doğup büyümelerini sağlamıştır.

²³Asiye Kakırman Yıldız, “Dijital Yerliler Gerçekten Yerli mi Yoksa Dijital Melez mi?” *The Journal of Academic Social Science Studies*, c.5, s.7, Aralık 2012, s.819-833.

²⁴ Mehlika Karagözoğlu Aslıyüksek, *Mustafa Ruhi Şirin'in Çocuk Edebiyatına Dair Görüşleri ve Eserleri*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2010, s.44.

²⁵Evrin Kuran ile Röportaj “Yaşasın Y Kuşağı”, Konuşan Ayşe Arman (Çevrimiçi) <http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/23465715.asp> (03.09.2013).

²⁶ Agah Aydın, “Bilimsel Hileler: X,Y,Z kuşağı”, (Çevrimiçi) <http://www.agahaydin.com/yavrum-seni-dislike-ettim-x-y-z-kusagi-diye-ayir-sonra-da-istedigini-sat-trt-arapca.html> (12.05.2013).

1.2. SÖZLÜ KÜLTÜRDEN DİJİTAL KÜLTÜRE TARİHİ SÜREÇ

Bilgi ve belgenin taşıyıcıları olarak sözlü ve yazılı ortamlar, ait oldukları kültürün etkisi altındadır. Dolayısıyla bilgi ve belge, tarih boyunca “kültür”le ilişkili olmuştur. Kültürün etkisiyle kayıt ortamlarının değişmesi bilginin miktarının ve değerinin doğru orantılı olarak artmasına sebep olmuş; bu durum yüzyıllar boyu devam etmiştir.

Kültürün taşınması ilk olarak *sözlü kültür* ile gerçekleşmiştir. Otuz bin yıllık insanlık, geçmişi ancak altı bin yıl öncesine dayandırılabilen yazının icadına kadar ürettiği bütün yaşam unsurlarını sözle var etmiş ve sözle beslemiştir.²⁷ Toplum birliği konuşarak inşa edilmiş, toplumu ayakta tutan kurallar sözlü teminat ile korunmuştur. Kültür, destanlar, masallar, halk hikâyeleri ile kuşaktan kuşağa taşınmış ve ağızdan ağıza aktarılarak devamlılık kazanmıştır.

Yazının bulunuşundan sonra da sözlü kültür unsurları yaşamaya devam etmiş ancak sözlü kültürün etkisini zamanla azaltan ve bütün düşünce ve değerlendirmelere hâkim olan *yazılı kültür* oluşmaya başlamıştır. Bu *yazılı kültür*le beraber bilginin belge formuna taşınması, iletilmesini kolaylaştırmış ve değerini yükseltmiştir. Mısır’da oluşturulan tablet evleri (M.Ö. 3000) çok eski zamanlarda dahi insanların bir bilgi ihtiyacının olduğunu göstermektedir. Bu ihtiyaca dayalı olarak, toplumlar bilgi ve belgeleri yaşadıkları coğrafyanın imkanlarına göre farklı bilgi taşıyıcıları ile korumuşlardır. Bu taşıyıcılar kimi zaman İskenderiye Mousaion’daki gibi papirüs tomarları (M.Ö.250), kimi zaman Bergama Kütüphanesi’ndeki gibi parşömenler (M.Ö.200) olmuştur. Kâğıdın bulunuşundan sonra eski Roma kütüphaneleri, Antik Çağ Hristiyan kütüphaneleri, İslam Ortaçağının medreseleri, 13. yy Batı Ortaçağının ilk üniversiteleri ve prenslik kütüphanelerinde elyazması belge ve bilgiler -zaman zaman güç simgesi olarak belli kesimlerin hâkimiyeti altında bulundurulular da- kurumsal düzeyde korunup saklanmışlardır.

Bilginin bugüne göre oldukça sınırlı olduğu Ortaçağ’da, bütün bilgilerin tek bir ciltte toplanmasına gayret edilmiş, M.Ö. 4. Yüzyılda Platon’un öğrencisi Speisuppus’un ilk ansiklopediyi yazma girişimi, Batılı bilginlerce tekrarlanmıştır. Dominikan bir papaz ve yazar, kendi düşüncesine göre zamanın bütün bilgilerini ihtiva eden bir ansiklopedi hazırlanmıştır.

²⁷ Walter J. Ong, *Sözlü ve Yazılı Kültür: Sözün Teknolojileşmesi*. 5.bs. Çev. Sema Bostancıoğlu Banon. Metis Yayınları, İstanbul, 2010, s.14.

1450’de matbaanın icadı, büyük bir toplumsal dönüşümün yolunu açmış, dünyanın kültürel gidişatını başlı başına değiştiren bir adım olmuştur. Matbaa, -hemen kabul görüp yaygınlaşmamakla birlikte- ilerleyen yüzyıllarda yazılı kültür ürünlerinin hızla üretilmesine ve geniş kesimlere ulaşmasına sebep olmuştur.

Rönesans’la halka açık kütüphanelerin doğuşu ve Reform hareketleri, özgür düşüncenin ve bilgi paylaşımının yolunu açarken; 1789 İhtilali’yle Fransız Kraliyet Kütüphanesi’nin yerine Bibliotheque Nationale’ın kuruluşu, bilginin toplumsallaşmasını hızlandırmıştır. Böylece, artık büyük bir değer olan bilginin herkes tarafından paylaşılacağı, bir gerçek olarak kabul edilmiştir. Ansiklopedicilik, 19. yüzyılda yayılmış ve 20. yüzyıl ortalarında birçok ülkede yeni ansiklopediler yayımlanmıştır.

Bilginin, tarih sürecindeki yerini değiştiren bir önemli olgu da 18.yy Sanayi Devrimi’dir. Sanayileşmenin getirdiği yeni ekonomik örgütlenme biçimi, her kesimden insanın daha verimli, daha üretken olabilmesi için eğitilmesi ve bilgilendirilmesi gereğinden hareketle sanayi kütüphanelerinin ve hizmet içi eğitimin başlangıcı olmuştur. Bu dönemde bütün toplum sınıfları için okullaşmanın da önü açılmış, ekonomik güçler arasındaki rekabette “bilgi” ve bilgi odaklı eğitim önem kazanmıştır.

Sanayileşme sürecinde kâr etmeye yönelik rekabet, *teknolojik sıçrayışın* da öncüsü olmuş; teknoloji sayesinde hızla iletilen bilgi, bilimsel çalışmaları hızlandırmış; bu da dikkate değer bir bilgi üretimi meydana getirmiştir. Bu üretim, bilgilerin düzenlenmesi ihtiyacını doğurmuş ve profesyonel kütüphaneciliği gündeme getirmiştir. Profesyonel kütüphaneciler verdikleri hizmetlerle bilgi toplumunun meydana gelmesinde büyük rol oynamışlardır.

Hızlı bilgi ve belge artışının bir başka sebebi de askerî hareketlerdir. Özellikle 2. Dünya Savaşı yıllarında gerek askeri ve bürokratik yazışmaların gerekse ses ve görüntü kayıtlarının oldukça yoğun olduğu bir süreç yaşanmıştır. Teknolojinin iletişimde kullanıldığı ve görsel işitsel kayıt sistemlerinin ortaya çıktığı bu dönemde çok sayıda belge üretilmiştir. Üretilen belgelerin fazlalığı oranınca bilgi denetim araçları da artmış, bilgi-belge bilim alanında birçok bilgi kaynağı oluşturulmuştur. Aynı süreçte, daha önceki zamanlarda gerçekleştirilmeyen “ayıklama” işlevi de ortaya çıkmıştır. Bilgi ve belgenin hızlı artışı ve bunların kontrol edilmesi zorunluluğu, bilgi merkezlerinde

bilgisayar kullanımını gerekli kılmıştır. Hız, yanılmazlık, güvenilirlik ve kolaylık sağlayan bilgisayar teknolojisi ile bilgi hizmetlerinin etkinliği ve verimliliği artmıştır.²⁸

Yirminci yüzyıl askeri hareketlerinin, malzeme teknolojileri, nükleer enerji çalışmaları, uzay ve havacılık bilimlerinin hızlı gelişimi gibi dikkate değer getirileri bulunmaktadır. Bununla birlikte çağımız dünyasına armağan ettiği en önemli unsur ise İnternet'tir. İlk zamanlar sınırlı bir kesimin kullanabileceği zorluk düzeyinde olan İnternet, 1990'larda herkes tarafından kullanılır olmuş; 2004 yılında ismi ortaya atılan ikinci nesil İnternet hizmetleri Web 2.0., Web 3.0. ve Web. 4.0.'ın yolunu açmıştır. Bugün, İnternet üzerinde dünyanın 2000'li yıllara kadar sahip olduğu bilgiyi kat kat aşan bir bilgi miktarı söz konusudur.

Özetle, yazının bulunuşu, matbaanın icadı ve sanayi devrimi ile başlayan bilgi odaklı tarihi süreçte, askerî ve teknolojik gelişmeler hızla yükselerek bir bilgi patlaması meydana getirmiş ve *bilgi toplumu* kavramının ortaya çıkmasını sağlamıştır. *Bilgi patlaması*, *bilgi toplumu*, *bilgi çağı* kavramları, yeni toplum düzeninin gelişmiş ülkelerde karşılığı, gelişmekte olan ülkelerde ise ideali durumuna gelmiştir.

Bilginin toplumsal tarihi bu güne kadar yukarıda özetlediğimiz şekilde ele alınmış ve bilgi toplumu dönüşümü tarihi süreçte nihai bir nokta olarak tanımlanmıştır. Ancak geçen zaman göstermektedir ki bilgi çağının teknolojik getirileri giderek zenginleşmekte ve bu getiriler insanların yaşam biçimlerini etkileyecek dijital ürünler meydana getirmektedir. Gerek dijital alet ve oyuncaklar, gerek sosyal medya ürünleri, yeni bir dijital toplum oluşturmaktadır. Bu da Bilgi Çağı'nın ötesinde ve bir *Dijital Çağ* içinde olduğumuzu göstermektedir.

Bilgisayar teknolojilerinin ve İnternet'in bilgiye anlık bir zaman diliminde hızlı ve kolay erişimi sağlaması, çağımız insanlarını *Bilgi Çağı*'nın bugünkü ileri noktasına ulaştırmıştır. Mobil teknolojiler ile İnternet'in İpad vb. aletler ve özellikle cep telefonlarıyla her an elimizin altında olması ise yer ve zaman mefhumlarını yok ederek *Dijital Çağ* içine girmemizi sağlamıştır. Yirmi yıl gibi bir sürede kazanılan ivme o kadar büyüktür ki çağ atlamak için uzun dönemler gereken yüzyılları unutturmuştur. On yıl öncesine kadar insanlarda heyecan uyandıran teknolojik sıçrayışlar, günümüz insanlarına olağan gelmekte ve her gün yeni özelliklerle piyasaya sürülen teknolojik

²⁸ Mesut Yalvaç, *Kütüphane Hizmetlerinde Bilgisayara Geçiş ve Sorunları*, Mavibulut Yayınları, İstanbul 1994, s.1.

ürünler *dijital çağ insanları* tarafından takip edilerek hızla tüketilmektedir. Bilgisayar ve İnternet, köyden kente her kesimin doğal bir ihtiyacı haline gelmiştir.

Türkiye İstatistik Kurumu'nun 2014 yılı *Bilgi Toplumu İstatistikleri*'ne göre Türkiye'de hanelerde İnternet erişimi oranı % 60,2'dir. Aynı tablo üzerinde bu oranın 2004 yılında % 7.0, 2007'de %19.7, 2009 yılında % 30 ve 2012'de % 47.2 olduğu görülmektedir.²⁹ Yani İnternet ve bilgisayar teknolojilerinin kullanım yüzdeleri günden güne hızla artmaktadır.

İnternet, hem bir bilgiye ulaşım aracı, hem de bir sosyal ortam ve eğlence aracı olarak hayatın odak noktasındadır. Öte yandan İnternet'i yalnız eğlence aracı olarak gören bir kesimin var olduğu kabul edilebilir bir gerçektir. Bu sebeple devletin hazırladığı altyapının vatandaşlar tarafından hangi amaçlarla kullanıldığının hesaplanması ve bu verilere dayanılarak toplumsal projeler ile bilgi okuryazarlığının yaygınlaştırılmaya çalışılması gerekmektedir.

“Son dönemlerde enformasyon toplumu, bilgi toplumu, bilişim toplumu, teknoloji toplumu ya da ağ toplumu gibi ifadelerle karşılaşmaktayız. Yoneji Masuda enformasyon toplumunu (*Information Society*) vurgularken, Manuel Castells ise ağ toplumuna (*Network Society*) vurgu yapmaktadır.”³⁰ Yalnız bir sözcükle birbirinden ayrılan ve farkları kelime kullanım tercihi gibi görünen bu iki kavram, aslında bilinçli İnternet kullanıcıları ile bilinçsiz İnternet kullanıcıları arasındaki ayrımı da ifade etmektedir.

Zaman zaman “Bayt Toplumu” (*Byte Society*) olarak da ifade edilebilen dijital çağ insanları, Marshall McLuhan'ın ifadesiyle küçülüp “*Küresel Köy*”e dönüşen bir dünyada yaşamaktadırlar. Yaşadıkları dönem *dijital çağ*dır ve bu çağda bilgiler o kadar hızlı bir şekilde çoğalmaktadır ki hepsine erişim neredeyse imkânsız hale gelmiştir. Bir okyanus haline gelen bilgilerden hangisinin gerekli ve öncelikli olduğunun tespiti güçleşmektedir. Samuel Taylor Coleridge'in dijital kültürün hayatımıza girmesinden yıllar önce yazdığı “*water water everywhere, nor any drop to drink*” dizesi³¹, milyonlarca verinin insanları çepeçevre kuşatmasına rağmen doğru ve güvenilir bilgiye erişimin çok zor olduğunu -sanki bugün söylenmiş gibi- ifade eder. Bu noktada

²⁹Türkiye İstatistik Kurumu Başkanlığı Temel İstatistikler, Bilim, Teknoloji ve Bilgi Toplumu İstatistikleri içinde *Bilgi Toplumu İstatistikleri*, (Çevrimiçi) <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist> (29.10.2014).

³⁰Deniz Yengin, “Oyun, Eğlence ve Günümüzdeki Yansımaları: Dijital Oyunun Sihirli Çemberi” (Çevrimiçi) http://www.iku.edu.tr/userfiles/file/sanattasrim/doc/Deniz_Yengin.doc (22.01.2012).

³¹Samuel Taylor Coleridge, *The Rime of the Ancient Mariner*, Dover Publications, New York 1970.

söylenebilir ki dijital çağın beraberinde getirdiği en önemli sorunlardan biri, nitelikli içerik ve güvenilir bilgi meselesidir.

Toplumsal hareketler sonucu belli kesimler dışında kimsenin erişemediği bilgilerin herkes tarafından ulaşılır olmasıyla ortaya çıkan ve bir dönem milyonlarca insan için bir tutkuya dönüşen ansiklopediler, çağımızda büyük bir hızla artan bilginin her yerden ulaşılır olmasıyla kullanılmamaya yüz tutmuştur. Böylece yüzyıllar boyu örneklerini gördüğümüz bireysel ansiklopedi yazarlığı da tarihe karışmış; bilim insanları, her şeyi bilmek gayretini bırakıp daha spesifik alanlarda uzmanlaşma yoluna gitmişlerdir. Öte yandan *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* gibi çok yazarlı bilimsel ansiklopediler, maddelerini elektronik ortamda kullanıma açarak büyümekte ve hızla yaygınlaşmaktadır.

Telekomünikasyon ve elektronik alanındaki gelişmeler ile İnternet'in sunduğu imkânlar, sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasal hayatı derinden etkilemekte, yaşam tarzlarımızı değiştirmektedir. Tele-konferanslar ve elektronik dersler ile dershaneye bağlılığın kalkması, elektronik hizmetler ile mekânsal kütüphane algısının azalması, sınırsız erişime bağlı bilgiye ulaşım kolaylığı, bize mekândan ve zamandan bağımsız çalışma alternatifleri sunan dijital devrimin boyutlarını gösterecek en sıradan örneklerdir. “Önümüzde şimdiye kadar görmediğimiz bir dönüşüm yaşanmaktadır. Küreselleşme olarak da adlandırılan yeni süreçte, bundan böyle başında ‘e’ olan farklı hayat yaklaşımları ortaya çıkmaya başlamıştır. İnsanlık tarihinde ilk kez bireysel bilgisayarlardan telekomünikasyon sistemi vasıtasıyla birbirine bağlı milyonlarca kullanıcıya ulaşan bir ağ kurulmuştur.”³² Bu ağ sayesinde biçimlenen yeni sosyal ve ekonomik ilişki biçimi eski paradigmayı değiştirmiş ve yeni bir değerler dizisi oluşturmuştur. Böylece süreç hızlanmış, etkileşim artmış, yeni ufuklar ve vizyonlar doğmuştur. Bunların etkili olduğu ilk alan ticaret, eğlence ve haberleşme alanlarıdır.³³

E-ticaret ile küresel ekonomi dünyaya hâkim olmuş, aracıları devreden çıkaran sistemlerle zamandan ve paradan tasarruf edilerek yüksek kârlar elde edilmeye başlanmıştır. Şirketlerin büyük alım satımları web üzerinden yürürken, perakende sektörü de alışveriş siteleri kanalıyla her ekranda sanal bir pazar kurma imkânını yakalamıştır.

³²[y.y.]“Dijital kültür ve yeni sosyal süreç” (Çevrimiçi) <http://www.ekodialog.com/Makaleler/dijital-kultur-makale.html> (28.09.2012), s.1.

³³ A.g.e., s.1.

“Bilgi ve iletişim teknolojileri, çalışanlar ile onların işleri ve yöneticileri arasındaki ilişkilerin köklü bir şekilde değişime uğradığı ve yeniden tanımlandığı bir ortam sunmaktadır. Yeni ekonomide, bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımı vasıtası ile ortaya çıkan ağlar (network), çalışanların ve yöneticilerin yönetim ve kontrol süreçlerinde, değişim için imkânlar sunmaktadır. Sanayi toplumunda yönetim kontrolünde önemli bir engel olan zamana ve mekâna dair kontrol süreçleri, bilgi teknolojileri ile ortadan kalkmıştır.”³⁴

Devlet bürokrasisinde teknolojinin kullanılması ve *e-devlet* uygulamalarının prosedüre sokulması, dijitalleşmenin hayatımıza getirdiği önemli gelişmelerdir. E-imza ile elektronik kimlikler güvence altına alınmakta, elektronik belge yönetim sistemleri ile kurum ve kuruluşların yazışmalarında denetim sağlanmaktadır. Emlak vergisi vb. devlet ödemeleri belediye web siteleri üzerinden yapılabilmektedir.

Bilişim teknolojisiyle yenilenen bilgi transferi ve öğrenme süreçleri, *uzaktan eğitim* kavramını hayatımıza sokmuş, dünyadaki birçok üniversite ve yüksekokul, bu sistem ile öğrenci kabul etmeye başlamıştır. Ekran başında yapılan dersler, çoklu oturumlar ile bir araya gelen öğrenci ve öğretim üyelerinin fiziki mekânlarda yapacağı derslerden farksız olabilmektedir.

Açık ders materyalleri sunan web siteleri, elektronik ücretsiz kurslar, yabancı dil portalları ve dil pratiği yapma siteleri, her zaman ve her ortamda ulaşılabilirlikleriyle bilgi çağının insanlarına kişisel gelişim fırsatları sunmaktadır.

Mobil iletişim teknikleri, yirmi yıl önce tasavvur dahi edilemeyen görüntülü görüşme sistemlerini ortaya koymuş, akıllı telefonlar geçmişte telefonla yapılması akla gelmeyecek işlemleri yapmaya başlamıştır. Telefon, salt iletişim aracı olmaktan çıkmış, postmodern çağ insanının harika işler yapan yardımcısı olmuştur. Günümüzde bir *akıllı telefon* kullanıcısı, bankacılık işlemlerini, alışverişini ve tatil rezervasyonlarını telefonundan yapmakta; radyosunu telefon aracılığıyla dinlemekte; en kaliteli fotoğraf ve görüntüleri telefonu ile çekmekte; bunları telefonu aracılığı ile sosyal medyada paylaşmakta; hava durumunu, trafik yoğunluğunu, bilmediği bir yabancı sözcüğü, hatırlayamadığı yemek tarifini telefonunun ekranına dokunarak öğrenmektedir.

Dijital kültürün insanlara bir diğer getirisi de fotoğraf ve görüntülerini paylaşma, böylece görünür ve tanınır olma arzusudur. 1996 yılında Jennifer Ringley adlı bir genç

³⁴ Orhan Koçak, A.g.e. s. 72.

kız, odasına kurduğu bir kamera ile özel hayatını çevrimiçi yayınlamaya başlamış, web ortamında hayli ün kazanmış ve canlı yayından özel hayat sergileme anlamına gelen *jennicam* kavramına adını vermiştir. Ringley, nasıl davranacağı konusunda fantezi içeren istekler gelmesi üzerine kamerasını kapatmış ancak bir süre sonra dayanamayıp tekrar açmıştır. Genç kız, kamerayı neden açtığı sorusunu izlenmeden kendini yalnız hissettiğini ifade ederek cevaplamıştır.³⁵ 1996 yılından günümüze kadar kitlelere yayılan bu görölme ve görüntülenme tutkusu, gelişen sosyal medya ile zirveye çıkmış, Facebook, Twitter gibi beslenip büyümesine olanak sağlayan engin mecralar yakalamıştır. Özel bilgilerin paylaşıldığı sosyal medyada, birçok ünlü gizlice çekilmiş görüntüleri ile yıpratılmaya çalışılırken, tanınmayan milyonlar ün kazanmak için kendi görüntülerini kendileri yayınlamaktadır.

Her gün milyonlarca fotoğrafın çekilip sosyal medyada paylaşıldığı günümüz dünyası, gidip gördüğü yeri, yediğı yemeğı, izlediğı filmi çevrimiçi olarak arkadaşlarına duyurmadan huzur bulamayan insanların dünyasıdır. Fotoğrafi yüklenmeyen mekân görölmemiş, karelenmemiş yemek yenilmemiş, anlatılmayan film izlenmemiş sayılmakta; çevrimiçi ortamda ispat edilerek yapılan her eylem, mutluluğun esas kaynağı olmaktadır. Bu davranışın kaynağında “birileri beni izliyor, bari kendimle ilgili bilgileri en iyi şekilde kendim servis edeyim” anlayışı da söz konusu olabilmektedir.

İnternet günümüzde birçok insan için bir fikir ve bilgi alışverişi merkezi durumundadır. İster gündelik ihtiyaçlar için popüler sitelere, isterse profesyonel buluşmanın çevrimiçi merkezlerine giriliyor olsun, her kesimden, her meslek grubundan, her yaştan insan, aynı konulara ilgi duyan başka insanlarla web aracılığı ile tanışmaktadır. Spor tutkunları, fotoğrafçılar, hayvanseverler, teknoloji meraklıları, anne adayları ve daha birçok kesim, birbirinden haberdar olmakta ve iletişime geçmektedir.

Bilimsel forumlar, meslekî mail grupları, akademik tartışma ortamları, dünyanın farklı yerlerinde bulunan ama aynı konularla ilgilenen insanları buluşturmaktadır. Bu ortamlarda kimlikler ya açık olarak paylaşılmakta ya da site yöneticilerine bildirilerek saklı tutulmaktadır. LinkedIn, Academia.edu gibi birçok web sitesi, iş dünyası ve akademik camiayı bir araya getirmekte, bilgi ve kaynak paylaşımlarına fırsat vermektedir.

³⁵Nazife Şişman, *Sosyal Medya, Dijital Kültür ve Gençlik*, (konferans metni) (Çevrimiçi) <http://www.tmkv.org.tr/konferanslar/nazifesismankonferansmart2013.htm> (20.05.2013).

Gündelik yaşamdaki birçok ihtiyaç da artık İnternet üzerindeki web siteleri aracılığı ile karşılanmaktadır. Kariyer siteleri sayesinde binlerce insan iş ve staj olanaklarından haberdar olmakta; akademisyenler, iş adamları ve çeşitli meslek grupları ile önemli bağlantılar kurabilmektedir. Emlak ve taşıt alım satımlarında taraflar İnternet siteleri üzerinden buluşmakta ve bir araya gelmektedir. Web üzerinden ücretli ve ücretsiz çevrimiçi danışmanlık sistemi ile yatırımlar yapılmakta, girişimlerde bulunmaktadır.

İnsanlar doktorlarına web ortamında ulaşarak sağlıkla ilgili sorunlarını iletmekte ve sorularına cevap almaktadır. Psikiyatri ve psikoloji hizmetlerini almak için kliniğe gitmeye vakti olmayan hastalar için çevrimiçi terapi seansları düzenlenmektedir. İlaçların prospektüs bilgileri de ilgili sitelerde ücretsiz olarak hizmete sunulmaktadır. Gerek hastaneler, gerekse özel muayenehaneler randevularını çevrimiçi randevu sistemi ile vermekte, hastalar istedikleri gün ve saatte istedikleri doktora muayene olmayı tercih edebilmektedir.

Dijitalleşme, gazetecilik mesleğini de köklü bir değişime uğratmıştır. Önce radyonun, sonra televizyonun kendisine ortak olmasıyla biricik haber kaynağı olmaktan ayrılan ve medya üçgeninin bir parçası haline gelen gazetecilik, web ortamının sahneye çıkıp kareyi tamamlaması sonrasında, yepyeni bir çehreye bürünmüş ve adeta kendini baştan yaratmıştır. Eski gazetecilik artık *e-medyanın* bir parçasıdır ve sarı sayfalar elektronik ortamdadır. Günlük haberlerin ve köşe yazarlarının takibi ekrandan yapılmakta, bunun yanında sansasyonel haberler ve magazin sayfaları, görsel işitsel eklentilerle izlenmektedir. Televizyonlaşan gazeteler, web üzerinde gazete gibi yayın yapan televizyonlar, “video, grafik, ses ve yazının İnternet ortamında iç içe geçtiği yeni bir medya yapısı”³⁶ meydana getirmiştir.

E-medya düzeni, eski gazetecilik sisteminde olduğu gibi, toplumdan keskin çizgilerle ayrılmış belli başlı köşe yazarlarının değil, her kesimden ve her eğitim düzeyinden insanın yazıp çizdiği, görüş bildirdiği, yorum yaptığı bir çoğulculuğun hâkimiyetindedir. Yazılanlar, değerlendirilip yayınlanmasına karar verilen, yani bir elekten geçirilip seçilen metinlerden ziyade, herhangi bir kişinin aklından geçeni fazlaca düşünmeden klavyeye dökmesiyle oluşan metinlerdir. Dijital kültür, her güncel olay ve haberin, günler ve haftalarca amatör e-medya yazarı insanlar tarafından tartışılmasına da

³⁶Deniz Yengin *Dijital kültür gazeteciliği nasıl etkiliyor?*(Çevrimiçi) http://www.idealkariyer.org.tr/?sayfa=Dijital_kultur_gazeteciligi_nasil_etkiliyor (17.10.2012).

imkan tanımaktadır. Milyonlarca blog yazarı, binlerce takipçisi olan kişisel siteler, herkesin kendi dijital dünyasında kendi gazeteciliğini yaptığı bir dünyanın varlığını göstermektedir.

Facebook, Twitter vb. sosyal medya siteleri, milyonlarca insanı kısa sürede harekete geçirebilen, toplu eylem ya da protestolara götürebilen bir etkiye sahiptir. Ortadoğu'da etkileri uzun yıllar sürecek gibi görünen Arap Baharı adlı halk isyan hareketi, 2011 Ağustos ayında Londra'da yaşanan yağmalama olayları³⁷, 2013 Mayıs ayında İstanbul Gezi Parkı eylemlerinin karşılıklı şiddet hareketine dönüşmesi, sosyal medyanın insanlar üzerindeki tesirinin büyüklüğünü göstermektedir.

Dijital kültürün meydana getirdiği önemli bir tehlike, bilgisayar ağlarından oluşan sanal dünya üzerindeki depolanmış bilgilere saldırarak kendini gösteren siber terörizmdir. Sosyal medya kaynaklı hareketlerde görülen siyasi gelişmelere fiilî tepki gösterme davranışı, hacker gruplarına da yansımış ve *haktivizm* hareketlerini yaygınlaştırmıştır. Gündemi takip eden ve hoşlanmadığı gelişmelerden sonra yetkilileri yayınladığı e-bildiriler ile tehdit eden, daha sonra da eylemi gerçekleştiren anonim haktivist grubu Anonymous, bu konuda dikkate değer bir örnek teşkil etmektedir. 2003 yılında çeşitli hacker gruplarının bir araya gelmesiyle kurulan ve 2008 yılından itibaren saldırılarını yoğunlaştıran Anon topluluğu, sistemde gördüğü aksaklıkları sokakta protesto etmekle yetinmeyip İnternet ortamında toplu saldırılar düzenleyerek tepkisini ortaya koymaktadır. DDOS saldırısı ile bilgisayar sunucularına kaldıracabileceğinden fazla yük yükleyerek onları etkisiz hale getiren topluluk, politik olarak karşı olduğu kurumların çevrimiçi servislerini zarara uğratmaktadır.³⁸ Kendisini İnternet vatandaş(lar)ı olarak tanıtan Anonymous, kimliksizliği, kimliksizliğinin sembolü haline gelen Guy Fawkes maskesi, örtülü grup kuralları, kendine ait argo kavramlarla oluşturduğu dili,³⁹ bilgisayarlarını grup liderlerinin yönetimine teslim ederek *zombileştiren* her yaş grubundan yüzlerce gönüllüsü ile en büyük gücü ve en büyük zaafı belirsizlik olan bir gruptur. Çünkü toplu haktivist eylemlere katılarak *zombi bilgisayar* olan bir makine, her türlü dijital hırsızlığa ve hak ihlaline açık hale gelmektedir.⁴⁰

³⁷Deniz Ergürel, *Anonymous ve dijital kültür*,(Çevrimiçi) <http://www.denizergurel.net/anonymous-ve-dijital-kultur/> (25.05.2013), s.1.

³⁸A.g.e., s.2.

³⁹Kaan Varnalı, *Dijital Kabilelerin İzinde: Sosyal Medyada Netnografik Araştırmalar*, MediaCat Kitapları, İstanbul 2013, s.50-51.

⁴⁰ Deniz Ergürel, A.g.e., s.3.

Dijital ortam, şahsi belge ve bilgilerin paylaşılmasına yönelik bazı sakıncalar da taşımaktadır. Bütün işlemlerin bilgisayardan yapıldığı günümüzde, gizli evraklar, fotoğraflar, görüntüler, bankacılık bilgileri ve şifreler ile neredeyse en mahrem eşyamız bilgisayarlarımız olmuştur. Öte yandan bluetooth vb. bilgi aktarım teknolojilerinin kullanımı ve suiistimali de oldukça yaygınlaşmıştır. Sahte antivirüs programları ve site eklentilerine gizlenen truva atları, bilgi güvenliğine yönelik tehditlerden birkaçıdır. Bu noktada, doğru şekilde korunmayan bir bilgisayardaki kişisel bilgiler, ekonomik vurgunlara dönüşen sahtekârlıklara, kimlik bilgileri kullanılarak yapılan hayalî ihracatlara ve kredi kartı dolandırıcılıklarına zemin hazırlamaktadır.

The New York Times International Weekly'nin haberine göre, "ransomware" adlı bir fidye yazılımı kullanan hacker grupları, yüzbinlerce insanın bilgisayarını rehin alarak FBI ve dünyadaki diğer emniyet teşkilatlarının adlarını kullanmak suretiyle para istemektedir. Kurbanın bilgisayarına bulaşarak kilitleyen bir virüs yolu ile bütün bilgi ve belgeler ele geçirilirken; yasadışı porno, kumar ve korsanlık sitelerine girdiği için suçlanan kurbanın ceza ödemesi talep edilmektedir. Seçilmiş hedeflerin suçluluk duygusunu tetikleyerek profesyonelce yapılan bu gasp eylemlerinin yüzde on beş oranında başarıya ulaştığı görülürken, kurbanlar bilgi ve belgelerini genellikle geri alamamaktadır. Daha da kötüsü, korsanlar kilitlenen bilgisayarları diledikleri gibi kullanmakta, kullanıcı adlarını çalmakta ve banka hesaplarına girmektedirler.⁴¹

T.C. Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanı Nihat Ergün'ün 28.10.2013 tarihinde medyaya yansıyan açıklamalarında, devletin siber güvenliği için beyaz hackerlar istihdam edileceği, resmi web sitelerindeki dijital verilerin korunmasında görev alacak bu memurların, stajyer, kayıtlı, sertifikalı ve kıdemli olarak dört uzmanlık kademesinde görev yapacağı duyurulmuştur.⁴²

Öte yandan, dijital kültür, sürekli artan yeni medya uygulamaları ile ihtiyaçlarımızı karşılamakta ve hayatı kolaylaştırmaktadır: İlğimizi çeken haberleri okuyup biriktirebileceğimiz **Flipboard** sitesi, "*Her şeyi hatırlayın*" sloganı ile size özel elektronik bir ajanda oluşturan **Evernote** sitesi, bilinçli tartışmaları teşvik etmek için güncel konu başlıklarını ve haberleri veren **Pulse**, herkesin yazabileceği bir hikâyesi olduğunu hatırlatan **Storify**, şarkı ve müzik yapımlarının paylaşılabilirdiği **Soundcloud**

⁴¹ Nicole Perloth, "Siber Alemde Ya Paranı Ya da ..." *The New York Times International Weekly*, 22 Aralık 2012 Pazar, s.1-3.

⁴²"Siber Güvenlik İçin Beyaz Hacker"(Çevrimiçi) <http://www.aa.com.tr/tr/bilim-teknoloji/244554--siber-guvenlik-icin-quot-beyaz-hacker-quot> (30.10.2013).

sitesi, “*Dünyanın en popüler online fotoğraf editörü sitesine hoşgeldiniz*” mesajıyla karşınıza çıkan **Pixlr** fotoğraf düzenleme sitesi, bütün bilgi ve belgelerinizi bulduğunuz her yerde size sunmayı vadeden **Dropbox**⁴³ onlarca örnekten sadece birkaçıdır.

Dijital kültür, dijital çağ ile birlikte yukarıda dile getirilen bütün tarihi süreçlerin ve güncel gelişmelerin bir sonucu ve yeni bir algılayış biçimidir. *Bilgi çağı, bilgi toplumu, bit toplumu, ağ toplumu, sosyal ağlar, bloglar, dijital ekonomi, dijital haklar, dijital medya, dijital eğlence kültürü, dijital uçurum* ve *dijital kimlik* gibi kavramların hepsi dijital kültür ile ilişkilidir.

⁴³Deniz Ergürel, A.g.e., s.3.

1.3. DİJİTAL KÜLTÜR VE ‘BİLGİ VE BELGE YÖNETİMİ’ İLİŞKİSİ

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin hızlı gelişimi, yazının bulunuşu, matbaanın icadı, buharlı makinelerin kullanılması olarak sıralayabileceğimiz dünya tarihindeki büyük gelişmeler gibi bir devrim etkisi yaratmış ve yeni bir kültürü beraberinde getirmiştir. Bir yaşam tarzı olan *dijital kültür* toplumun bütün katmanlarını ve birçok meslek kolunu etkilemiştir.

Dijital kültürün özellikle bilim insanları ve akademisyenler için birçok avantajı beraberinde getirdiği görülmektedir. *Dijital kültür*, bilimsel çalışmalar için yepyeni ufuklar açacak imkânları araştırmacıların önüne sermektedir. Sözelimi tarih alanında çalışan bir sosyal bilimcinin ihtiyaç duyduğu bütün haritalar web ortamında bulunabilmekte, yazılı kültürle ifadesi mümkün olmayan birçok görsel unsura erişilebilmektedir. Teknoloji, bilim insanlarının sosyal bilimleri kavrayışını değiştirirken, astronomi ve fizik gibi alanlarda daha verimli araştırmalar yapılmasına olanak sağlamakta, fen bilimcilerinin daha önce yapamadıkları araştırmaları yapmalarına da imkân vermektedir.⁴⁴ Kısacası dijital çağ, bilim insanları ve akademisyenler için yeni açılımlar sağlayan bir dünya durumundadır.

Bilgi ve belge yönetimi meslek elemanları, işleri gereği sürekli araştırma ile iç içe olmaları nedeniyle akademisyenler ve toplumun geneli arasında kalmış bir kesim gibi görünmektedir. Onlar dijital çağın bireyleridir ve dijital kültürle hem bilgi kullanıcıları, hem de bilgi hizmeti sunanlar olarak ilişki halindedirler.

Bilgi ve belge yönetimi, gerek akademik alanda gerekse uygulamalarda dijital kültürün etkisinde kalan alanlardan biri durumundadır. Bilimsel bir disiplin olarak bilgi ve belge yönetimi, dijitalleşme, dijital ağ ekonomisi, bilgi ve teknoloji temelli yönetim anlayışları üzerine araştırmalar yapmaktadır. Bilgi ve belge yönetimi disiplininin uygulama yeri olan bilgi-belge merkezlerinde ise dijital teknolojiler kullanılmakta, bilgiyi yönetmek için teknoloji odaklı sistemler hazırlanarak uygulamaya konulmaktadır.

Bilgi kaynaklarının dijitalleştirilmesi, bilgi ve belge yönetimi alanının dönüşümünü etkileyen en önemi faktörlerden biridir. Dijitalleştirme, “elektronik sistemlerce algılanamayan yapılandırılmamış formdaki bilginin elektronik ortamca

⁴⁴Patricia Cohen, “Dijital Devrim Sosyal Bilimlere Çağ Atlatıyor”, 29.11.2010 tarihli Sabah Gazetesi. (Çevrimiçi) http://www.sabah.com.tr/NewYorkTimes/2010/11/29/dijital_devrim_sosyal_bilimlere_cag_atlatiyor (15.10.2012).

algılanabilecek yapılandırılmış forma çevrilmesi”⁴⁵ olarak tanımlanmaktadır. Birleşmiş Milletler Arşivler ve Belge Yönetimi Birimi tarafından 2006 yılında yayımlanan Belge Dijitalleştirme Rehberi’ne göre ise “dijitalleştirme, kâğıt belge, fotoğraf, grafik malzemeler gibi fiziksel/analog materyallerin elektronik ortama ya da elektronik ortamda depolanan imajlara dönüştürmesi işlemi”dir.⁴⁶

Dijitalleştirme uygulamaları ile kâğıt belge ve depolama maliyetlerinin azaltılması ve bununla beraber hayati belgelerin korunması sağlanmakta; kurumsal içerik yönetimi faaliyetlerinin etkinliği güçlendirilmekte; çoklu kullanım imkanları oluşturulmakta ve arşiv belgelerinin uzun süre korunması sağlanmaktadır.⁴⁷

Çağımızda telif sorunu olmayan kaynakların dijitalleştirilerek erişime açılması gibi bir durum söz konusudur. Böylece eski bilgi kaynakları yok olurken, geleneksel bilgi taşıyıcıları, arşiv belgeleri, yazma eserler, kitap ve makaleler de hızla dijitalleştirilerek elektronik ortamda erişilebilir hale gelmektedir. Dahası, *doğuştan dijital belgeler* de hızla artmakta ve yayın sektörünü etkilemektedir. Bilgi üreten kurumların, üniversitelerin enstitülerin ve serbest yayıncıların ürettikleri bilginin dijitalleşmesi ya da bütün bunların dijital olarak üretilmesi, geçmişte görülmemiş bir sürece girdiğimizi göstermektedir. Çünkü bu kaynaklar İnternet ortamında erişime açıldığında milyonlarca bilgi ve belge taşıyıcısı dijital ortamda bulunabilecektir. Bununla birlikte, erişilebilirliğin sağlanması ve bilgilerin ulaşılabilir kılınması için dijitalleştirme yeterli değildir. Her türlü akademik ve akademik olmayan yayın İnternet ortamında paylaşıldıktan sonra da sürekli ulaşılabilir olmalıdır. Bunun için geleneksel kütüphane hizmetlerinin yerini alan dijital bilgi birikiminin ülkenin bütün bireyleri tarafından erişilebileceği bir teknolojik altyapının oluşturulması bir gereklilik halini almıştır. Bu altyapı planlanırken, depolama sorunu, düzenli erişilebilirlik, katalogların/metadataların işlevselliği dikkatle planlanmalıdır.

Bilgi ve belge yöneticileri dijital ortamın oluşturulması, kontrolü ve kullanımına katkı sunan öncelikli gruplardan biridir. Dijitalleştirme süreçlerinde görev alacak olan bilgi ve belge yöneticilerine düşen büyük sorumluluğa bakıldığında, meslek elemanlarının dijital kültürle ilişkisinin incelenmesi büyük önem taşımaktadır. Bu

⁴⁵ Özgür Külçü, “Belge Yönetiminde Yeni Fırsatlar: Dijitalleştirme ve İçerik Yönetimi Uygulamaları”, *Bilgi Dünyası*, c.11, s.2, 2010, s. 297.

⁴⁶ A.g.e., s.298.

⁴⁷ A.g.e., s.298.

ilişkinin incelenmesi, dijital kültür döneminin bilgi ve belge yönetiminin gelişim çizgisinde nereye oturduğunun ölçülmesinde de faydalı olacaktır.

Teknolojinin bilgi hizmetlerine yansımalarının sonucu olarak süreli yayınlarının elektronikleşmesi *veri tabanlarını* ortaya çıkarmış, toplu elektronik dergi portallarının yayınlanmasını sağlamıştır. Böylece basılı dergilere abone olarak bu yayınları kullanıma sunan kütüphaneler, artık e-veri tabanlarına abone olmaktadır. Bütün bilimsel dergileri bünyesinde toplayıp yüksek kâr marjları ile satarak bilim sektörünü hâkimiyeti altına alan veri tabanları, büyük ekonomik güçler elde etmiştir. Kullanılan her makale için “veri tabanı lisans anlaşması” uyarınca alınan telif ücretleri, bilgi ve belge merkezleri için ciddi külfetler doğurmaktadır. Bu sebeple konsorsiyumlar oluşturulmuş, açık erişim projeleri hayata geçirilmiştir.

Dijital dünya sadece bilimsel makaleleri değil, yazılı olan bütün materyalleri, özellikle de kitapları dijital ortama taşımıştır. Basılı olup sonradan elektronik ortama aktarılan kitaplar, hem basılı, hem elektronik olarak üretilen kitaplar ve salt elektronik kitaplar, elektronik kitap okuyucular yardımı ile okunmaktadır. Uluslararası şirketler, dünya çapında hizmet veren kitap satış siteleri, e-kitap ve e-okuyucu pazarında ciddi bir rekabet içindedir.

İlk kez 1978’de *the Futurist* dergisinde Robert Frederick Smith tarafından sözü edilen⁴⁸ *kitapsız kütüphane*, ABD’nin Teksas eyaletinin San Antonio kentinde açılmıştır. Dünyanın ilk kitapsız kütüphanesi olan mekânda on bin dijital kitaba bilgisayarlar ve elektronik okuyucular ile erişilebilmektedir. Kitaplardan faydalanmak isteyen okuyucuların farklı eklenti seçenekleriyle kütüphaneyi kullanması mümkündür.⁴⁹ Kütüphanede altı yüz e-okuyucu, çocuklar için geliştirilmiş iki yüz e-okuyucu, kırk sekiz bilgisayar istasyonu, on dizüstü bilgisayar ve kırk tablet bulunmaktadır.⁵⁰ *BiblioTech* adı verilen bu proje ile daha önce kütüphanesi olmayan Bexar bölgesinde 1,7 milyon nüfusa hizmet verilebilecektir. Apple’ın kurucusu Steve Jobs’dan ilham aldığını söyleyen projenin fikir babası Bexar County Yargıcı Nelson

⁴⁸ Emre Aköz, “Kitapsız Kütüphane”, (Çevrimiçi) <http://www.sabah.com.tr/Yazarlar/akoz/2013/09/19/kitapsiz-kutuphane> (08.10.2013).

⁴⁹ BiblioTech Bexar County Digital Library web sitesi (Çevrimiçi) <http://bexarbibliotech.org/accessing-library-collection> (08.09.2013).

⁵⁰ A.g.e. (Çevrimiçi) <http://bexarbibliotech.org/about-biblio-tech> (30.10.2013).

Wolff'un şu sözleri bu satırları sarf etme amacımızı özetlemektedir: “Dünya değişiyor; halka hizmet sunmanın en iyi ve etkili yolu bu.”⁵¹

Kitapsız kütüphane fikri Türkiye’de de örneklerini vermeye başlamıştır. 2010 yılında açılan Esenler Belediyesi Adnan Büyükdeniz Dijital Kütüphanesi ve Nişantaşı Üniversitesi Sadabad Yerleşkesi Kütüphanesi ülkemizdeki ilk kitapsız kütüphaneler olarak sıralanabilir.

Dijitalleşmenin kolay çoğaltma ve dağıtım yollarını arttırması, kütüphanecilik açısından telif haklarına ilişkin meseleler ortaya çıkarmıştır. Elektronik yayınların usulsüz paylaşımı, hukuksuz olarak ortak kullanımı veya suiistimal düzeyinde değerlendirilmesi, bilgi profesyonellerinin yüz yüze gelebileceği sorunlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Dijital çağın getirdiği nitelikli içerik ve güvenilir bilgi meselesi de Bilgi ve Belge Yönetimi alanını yakından ilgilendirmektedir. İnternet üzerinden erişilen milyonlarca bilginin doğru olmaması gibi bir risk söz konusudur. Bilgi hizmeti veren bir meslek grubunun işinin gereğini yerine getirememesi sonucunu doğurma ihtimali, bu riskin büyüklüğünü göstermektedir.

Dijital kültür etkisi ile disiplinlerarası çalışmalar artmakta ve önem kazanmakta, dahası yepyeni araştırma sahaları doğmaktadır. *Dijital sosyal bilimler (digital humanities), bulut bilişim, büyük veri, kanıta dayalı bilgi, bilgi güvenliği* bunlardan en güncel ve aktif olanlarıdır.

Bütün bu değişim ve dönüşüm süreçleri, geleneksel kütüphanecilik hizmetlerinin günümüz bilgi arama davranışlarına hitap edebilirliğinin yeniden değerlendirilmesini gerektirmektedir. Dijital dünyaya sonradan adapte olmuş insanların ihtiyaçlarına bile cevap vermekte zorlanan bilgi ve belge merkezlerinin, dijital çağda doğmuş ve büyümüş yeni nesiller için yeni sistemler ve hizmetler geliştirmesi gereği ortaya çıkmıştır. Çağımızda verilen bütün hizmetler sorgulanmakta ve böylece geliştirilmektedir. Bu durumda geleneksel kütüphanecilik hizmetleri ve kütüphanelerin işleyiş şekilleri de sorgulanmalı ve yeniden tasarlanmalıdır. Buna bağlı olarak da dijital teknolojiler, interdisipliner eğilimler ve dijital kültür etkisiyle kapsamı genişleyen Bilgi ve Belge Yönetimi alanı için günümüz yaklaşımlarına göre bir çerçeve çizilmelidir.

⁵¹Bill Hicks, “Kitapsız kütüphane mümkün mü?” (Çevrimiçi) http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2013/05/130522_kitapsiz_kutuphane.shtml (08.09.2013).

İKİNCİ BÖLÜM

DİJİTAL KÜLTÜR ORTAMINDA KÜTÜPHANE VE BİLGİ HİZMETLERİ

Bilgi ve Belge Yönetimi / Kütüphanecilik alanı, dijital kültür ile yoğun bir etkileşim içindedir. Kütüphaneler, yapı, işleyiş ve uygulamaları ile dijital kültürden etkilenmekte, bilgi teknolojileri ve dijitalleşmenin yörüngesinde ilerlemektedir. Kütüphanelerin örgüt yapılanmaları; kütüphaneyi var eden temel unsurlar; seçme, sağlama, kataloglama, sınıflama, yerleştirme, koruma ve ayıklama süreçlerinden oluşan teknik hizmetler ile kullanıcı hizmetleri, bilgi teknolojileri ve dijitalleşmenin etkisindeki yeni bir kültür ile şekillenmektedir. Bu kültür *dijital kültür*dür. Dijital kültür, geleneksel kütüphane kültürünü dönüştürmüş, sunduğu kolaylıklar ile pratik ve esnek sistemlerin doğmasına olanak sağlamıştır.

2.1. ÖRGÜT YAPILANMASI

Kütüphaneler varoluşlarından beri düzen ve işleyişlerini sürdürmek için bir organizasyon şemasına, diğer bir ifadeyle bir örgüt yapılanmasına ihtiyaç duymuştur. Tarih boyunca kütüphanelerin çeşitli bölümlerden oluştuğu ve bir organizasyon şemasına sahip olduğu bilinmektedir. 20. yüzyılın teknolojik gelişmeleri ise kütüphane örgütlenmesine yeni bölümlerin girmesine sebep olmuştur.

Teknolojik gelişmeler, kütüphaneciliğe yeni bir meslek anlayışı, yeni bir yararlanılma kavramı ve yeni örgüt biçimleri getirmiştir. Sınıflandırma araçları, kataloglama kuralları ve yararlanılma yöntemleri, kısacası kütüphanelerin geleneksel yüzü değişirken, kütüphane malzemesi çeşitlenmiştir.⁵²

Jale Baysal'a göre kütüphanelerin tarih boyunca sahip olduğu temel örgüt yapısını köklü değişimlere sevk eden en önemli teknoloji bilgisayardır. Bilgisayar teknolojisi 1950'li yıllarda kütüphanelere girmiş, 60'lı yıllarda yaygınlaşmıştır.⁵³ Bilgilerin çok küçük hafızalı disketlerde saklandığı yıllardan bilgi birikiminin neredeyse tamamının web üzerinde depolandığı günlere gelen süreçte kütüphanelerin örgüt yapılanmaları dijital kültür ile şekillenmiştir.

⁵² Jale Baysal, *Kütüphanecilikte Yeni Araçlar, Kavramlar, Yöntemler*, 2.bs, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1987. s.35.

⁵³ A.e.

Dijital kültür etkisi ile kütüphanelere bazı yeni bölümlerin eklenmesi söz konusu olmuştur. İnternet erişim merkezleri, cd ve dvd birimleri, film izleme bölümleri, tarayıcı hizmetlerinin verildiği birimler, bunlardan bazılarıdır. Üniversite kütüphaneleri içinde yapılanan *Bilgiye Erişim ve Öğrenme Merkezleri* (Learning Commons, Information Commons) de yeni eklenen bölümlerden biri olarak dikkat çekmektedir. Öğrencilerin öğrenme ve araştırma ihtiyaçlarını en iyi kaynakların ve en gelişmiş teknolojilerin kullandırılması yoluyla desteklemeyi amaçlayan bu birimler, basılı ve elektronik bilgi kaynaklarını, görsel-işitsel malzemeleri, çok amaçlı teknolojik altyapıyı ve gereksinimlere uygun olarak tasarlanmış fiziksel mekânları bir araya getirir.⁵⁴

Dijital kültürle kütüphanelerde mikrofilm bölümü gibi bazı bölümlerin tarihe karıştığı görülmektedir. Bunun sebebi kütüphane yapısındaki bazı araç ve malzemelerin de artık ortadan kalkmış durumda olmasıdır. Kart kataloglar, katalog dolapları, mikroformlar, mikrofilm cihazları artık nadiren kullanılmakta, bunların yerini alan tanımlama araçları ve bilgi depoları web üzerinde bulunmaktadır.

1981 tarihli 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ile Türkiye’de akademik, kurumsal ve idari açıdan yeniden yapılanan üniversitelerde, kütüphane yönetimleri “Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı” olarak geliştirilmiştir. Anayasa’nın 130. ve 131. Maddeleri ile özerklik ve kamu tüzel kişiliği kazanan Yükseköğretim Kurulu (YÖK) çatısı altında toplanan üniversite kütüphanelerinin örgüt yapılanması da buna göre şekillenmiştir. Böylece Üniversitelerin Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlıkları, Genel Sekreterliğe bağlanırken Daire Başkanları, Rektöre doğrudan ulaşabilecek şekilde konumlandırılmıştır. “Bugün değişik kütüphane türleri farklı örgüt yapısı altında hizmet vermektedir. Halk ve çocuk kütüphaneleri ile Milli Kütüphane, Kültür ve Turizm Bakanlığı’na bağlıdır. Okul kütüphaneleri Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı olarak hizmet vermeye çalışmaktadır. Buna karşın üniversite kütüphaneleri Rektörlükler aracılığı ile YÖK’e ve diğer kurum ve kuruluşlarda bulunan kütüphaneler de ait oldukları kurum yönetimlerine bağlı olarak hizmet vermektedir. Bu çok başlılık, kütüphane örgütlenmesinde, hizmetlerin etkin ve standartlara uygun olarak verilmesinde ve kaynak paylaşımında sorunlar yaratmaktadır.”⁵⁵

⁵⁴Tuba Akbaytürk Çanak, “Dijital Çağda Kütüphanelerin Yeni Yüzü: Bilgiye Erişim Merkezleri”, *Atılım Üniversitesi Kütüphanesi E-bülten*, Yıl 9, s.33, Mart 2014, (Çevrimiçi) <http://ebulten.library.atilim.edu.tr/sayi/2014-03?sayfa=3> (24.03.2014).

⁵⁵Doğan Atılğan, “Üçüncü Bin Yıla Girerken Kütüphanelerimiz”. *Türk Kütüphaneciliği*, c.12, s.1, 1998, s.48..

2.2. DİJİTAL KÜLTÜR ORTAMINDA KÜTÜPHANENİN TEMEL UNSURLARI

Kütüphaneyi var eden temel unsurlar, amaç, bina, bütçe, personel, kullanıcı ve dermedir. Kütüphane kurumunun geleneksel varlığında her biri ayrı öneme sahip bu unsurlar, günümüzde dijital kültürün etkisi altındadır. Dijital kütüphane kültüründe, geleneksel kütüphane kültüründeki binanın ya da salonun yerini bilgisayar; fiziksel materyalin yerini dijital materyal ve çalışanın yerini ekran almıştır.

Tablo 2. 1.: Geleneksel ve dijital kütüphane kültüründe unsurlar

GELENEKSEL KÜTÜPHANE KÜLTÜRÜ	DİJİTAL KÜTÜPHANE KÜLTÜRÜ
Bina / Salon	Bilgisayar/Web
Çalışanla ilişki	Ekranla ilişki
Yüz yüze iletişim	Dijital iletişim
Basılı koleksiyon	Dijital koleksiyon
Fiziksel materyal	Dijital materyal
Basılı katalog	Elektronik katalog
Basılı yayın istek formları	Elektronik talep
Ödünç basılı yayın	Ödünç teknolojik alet
Mekana bağımlı erişim	Açık erişim

2.2.1. Amaç

Bir plan çerçevesinde kurulan her kütüphanenin belli başlı amaç ya da amaçları bulunur. Kütüphanelerin temel amacı yüzyıllar boyu değişmeden kalmış, bilgi hizmeti verme görev ve sorumluluğu önemini her çağda korumuştur. Jale Baysal, dünya kültür

tarihinin Asur-Banipal, İskenderiye gibi ilk büyük örneklerinden itibaren kütüphanelerin iki temel gerek ve amaca yöneldiklerini söylemektedir:

“1. Toplumsal uygulamalar, ekonomi, ticaret, eğitim, bilim, politika, genellikle her türden uygulama alanları için gerekli belgeleri toplayıp saklamak, uygulamalara yardımcı olmak.

Her türden düşün, sanat, bilgi ürünlerini toplayıp saklamak, insanlar, toplumlar, coğrafya bölgeleri ve çağlar arasında sürekli paylaşılmasını, aktarılmasını sağlamak ve böylece de insanlığın vardığı en ileri ortak düzeyi bütün bireyler ve toplumlar için ulaşılabilir kılmak.”⁵⁶

Geleneksel kütüphane sisteminde üretilen hizmetler ile dijital çağ kütüphane sisteminde üretilen hizmetlerin amaçları açısından bir farkı bulunmamaktadır. Ancak kütüphaneler, ‘bilgi kaynaklarını toplayıp hizmete sunmak’ olarak özetleyebileceğimiz en temel amacını hakkıyla gerçekleştirebilmek için yaratıcı uygulama arayışlarına girmekte ve hizmet yelpazelerini genişletmektedir.

2.2.2. Bina

Geleneksel kütüphane anlayışında, bina / mekan, kütüphane algısının temel taşıdır. Ev, hastane, postane, okul gibi kütüphane de zihinlerde bir bina algısı ile özdeşleşmiştir. Bu bina algısı, toplumsal ve teknolojik gelişmelerle günden güne güçlenmiştir. Matbaa devrimi ve basım yayım teknolojilerindeki gelişmeler, fiziki bir mekân olarak kütüphanenin varlığını desteklemiş ve ilkçağlardan beri süregelen anlayışın devamı olarak ihtişamlı kütüphane binalarının inşasına imkan sağlamıştır. Dijital devrimin bir sonucu olan elektronik kaynaklar ise ters bir etki yaparak kütüphanenin mekansal varlığını tehdit eder hale gelmiştir.⁵⁷ Bugün dijital koleksiyonlar günden güne büyürken, bilgi ve iletişim teknolojilerinin kütüphane uygulamalarında kullanılması zihinlerde ‘mekan olarak kütüphane’ mefhumunu

⁵⁶ Jale Baysal, A.g.e., s.2.

⁵⁷ Mehmet Toplu, “Kil Tabletlerden Elektronik Yayıncılığa Kütüphanecilik Felsefesinin Gelişimi ve Dönüşümü”, *Türk Kütüphaneciliği*, c.24, s.4, 2013, s.644-684.

silikleştirmektedir. Artık dijital kütüphane binaları, elektronik arşivler ve sanal müzeler revaçtadır.

Sürekli değişim ve dönüşümün kaçınılmaz olduğu çağımızda, her teknolojik gelişme bir öncekini eskitmektedir. İnternet'in kullanıcı hizmetlerinde kullanılması fikriyle ortaya çıkan İnternet bağlantı odaları, kablosuz ağların kütüphane genelinde ve kullanıcıların özel bilgisayarlarına erişim imkanı sunacak şekilde kullanılmaya başlamasıyla önemini yitirmiştir. Bir süre sonra bu kablosuz ağlar hızla yaygınlaşan akıllı telefonlarla da kullanılır olmuş ve kütüphane binasına girmeden telefonla kütüphaneye bağlanmaya olanak sağlamıştır. Kütüphane web sitesinden bağlanılan tam metin veri tabanları, e-kitaplar, e-tezler, ses ve görüntü dosyaları, 21. yüzyılın doyumsuz bilgi kullanıcılarının binaya dayalı kütüphane algısını hızla değiştirmektedir. Bu durum hizmet beklenti ve taleplerini de kaçınılmaz olarak şekillendirmektedir. Çevrimiçi kaynakların kullanımı artarken fiziksel olarak kütüphaneye gelen kullanıcı sayısının azaldığını ifade eden Yaşar Tonta'ya göre, kullanıcıların hala kütüphanelere uğruyor olmasının sebebi bazı kaynakların henüz Web'de olmayıp sadece kütüphaneler aracılığı ile erişilebilir durumda olmasıdır.⁵⁸

En başarılı web sitelerinin elektronik kaynakların depolanarak kullanıma sunulduğu dijital kütüphaneler olduğu bilgisi⁵⁹, dijital kültürün sadece kütüphane içindeki malzemeye değil, kütüphanenin kendisine, varoluş biçimine de etki ettiğini göstermektedir. Kütüphanelerde kullanıma açılan ancak istenildiğinde kütüphanenin aracılığı olmadan abonelik yoluyla web üzerinden bağlanılabilen elektronik veri tabanları da esasında birer dijital kütüphanedir. Bu durumda mekan olarak kütüphane, bünyesinde dijital kütüphaneleri barındıran bir kütüphaneler üssü vazifesi görmektedir.

Çağımızda, fizik mekan olarak kütüphaneler de bir değişime girmek durumundadır. Dünya kütüphane mimarisinde standart masa ve sandalyelerin bulunduğu klasik binalardan, esnek mobilya düzenlemeleri ve yaratıcı uygulamaların yapıldığı farklı tasarım harikalarına doğru bir evriliş söz konusudur. Film izleme odaları, müzik dinleme istasyonları, farklı şekillerde dizayn edilmiş sessiz, az sesli ve çok sesli salonlar, ergonomik koltuklar, uyuma minderleri, süs bitkileri, çeşitli restoran

⁵⁸Yaşar Tonta, "Kütüphaneler Sanal Güzergahlara mı Dönüşüyor?", Yay.Haz.A.Üstün ve Ü.Konya, *1.Uluslararası Bilgi Hizmetleri Sempozyumu: İletişim. 25-26 Mayıs 2006 İstanbul (Bildiriler) İstanbul: TKD İstanbul Şubesi*, s.353-366.

⁵⁹ Walter Kny, "Open Access Revolution Opportunities & Threats" adlı konuşma, ÜNAK 2013 Konferansı: Bilgi Sistemleri Platformlar Mimariler ve Teknolojiler, 19-21 Eylül 2013, Marmara Üniversitesi İstanbul.

ve kafeteryalar ve bugün tahayyül edemediğimiz farklı formatlar yeni nesil kütüphane mimarisinin olmazsa olmazlarıdır.

2.2.3. Bütçe

Kütüphaneyi var eden ana etmenlerden biri olan bütçe, yokluğu halinde kütüphanenin varlığını tehlikeye düşürecek kadar önemli bir unsurdur. Bütçe olmazsa kütüphane yeni eserlerle beslenemez ve gelişemez. Ancak ne yazık ki mâli krizlerde ilk kesintiye uğrayan kütüphane bütçeleri olmakta ya da bu birimlerin bütçeleri zaten kesinti yapılamayacak kadar cüz'î miktarlarda tutulmaktadır. Bu noktada kütüphanede bütçe yönetiminin önemi bir kez daha ortaya çıkar. Kısıtlı bütçe ile doğru seçim ve satın alma kararlarının alınması, verilecek bilgi hizmetinin başarısını belirleyecektir.

Günümüz kütüphaneleri, bütçe planlanmasında ödeneğin büyük kısmını elektronik yayınlara ve hizmetlere aktarmaktadır. Elektronik kaynakların oldukça yüksek bütçeler gerektirmesi nedeniyle kütüphaneler bir araya gelerek konsorsiyumlar oluşturmuşlar, yayınları ortak bütçeler ile satın alarak kullanma yoluna gitmişlerdir.

Kütüphanelerde dijital kültür ve dijitalleşme, seçim ve sağlamanın, dolayısıyla bütçeye ilişkin iş ve işlemlerin de bilgisayar üzerinde yapılmasını sağlamıştır.

Kütüphane bütçesini etkileyen bir başka hizmet ise dijitalleştirme projeleridir. Geleceğe yatırım yapan birçok kütüphane sahip olduğu özel koleksiyonları çeşitli projeler kapsamında dijitalleştirmekte ve bu işe bütçeden dikkate değer miktarlar ayırmaktadır.

2.2.4. Kullanıcı

Dijital kültürün kütüphaneler üzerindeki en büyük etkilerinden biri de kullanıcı profilindeki değişimdir. 21. Yüzyıl bilgi kullanıcıları ihtiyaç duydukları bilgiye istedikleri anda erişmeyi talep etmektedir. Çünkü onlar hayata dair bütün ayrıntıları akıllı telefonlar ile organize edip birçok işlemi çevrimiçi olarak yapabilirken, kütüphane hizmeti almak için ekstra bir gayret göstermek istememektedir. Dahası, kendilerini önemli hissetmek istemekte, aradıkları bilgiye her yerden ve her şekilde ulaşmayı ümit etmektedir. Günümüz insanları, dijital çağın verdiği hız duygusu ile yoğrulmuş hayatlarında yaptıkları işten çabucak sıkılmaktadır. Dikkatlerin kolayca dağıldığı ve

kısa zaman aralıkları ile yenilik arayışlarına girildiği bu çağda, kütüphane hizmetlerinin kullanıcı odaklı olarak planlanması bir ihtiyaç halini almıştır.

Dar hizmet yaklaşımları bilgiye erişim talebi ile kütüphaneye başvuran kullanıcıyı itmektedir. Bu sebeple geleneksel hizmet yaklaşımlarının yeni nesil bilgi kullanıcılarının değişen ihtiyaçları, beklentileri ve talepleri için yeterli olup olmadığı sorgulanmalıdır.

Kütüphanelerde araştırmanın tekniği ve niteliği yeniden düşünülmeli, bilgi hizmetleri yeniden planlanmalıdır. Araştırmalar daha kompleks ve grup çalışmasına uygun olarak tasarlanmalıdır.

2.2.5. Personel

Bilgi ve belge merkezlerinde çalışan bilgi profesyonelleri, bilgi hizmetlerini en kısa sürede, sistemli ve bilimsel bir şekilde gerçekleştirmekle görevlidirler. Bunu yapabilmek için geleneksel kütüphanecilik işlemlerinin yanı sıra bilgi teknolojilerinin kullanımı konusunda yetkinliklerini arttırmaları gerekmektedir. Kendini geliştirmeyen ve güncel gelişmeleri takip etmeyen kütüphaneciler, rakip meslektaşlarına göre geride kalmaktadır. Çünkü dijital çağın iş ilanlarında aranan nitelikler günden güne artmakta, işverenler bünyesinde mümkün olduğunca çok yetkinlik barındıran elemanları seçmektedir. Günümüzün bilgi profesyonellerinden bilgisayar üzerinde çokluortam sistemlerini yönetebilmeleri, web tasarımı yapabilmeleri, birkaç yabancı dili ileri düzeyde bilmeleri gibi yeterlilikler beklenmektedir.

Kütüphaneciler ve bilgi yöneticileri, kendi alanları dışında ilişkili diğer alanlara da yayılma stratejisi izlemelidir. Çünkü bir meslekte, başarılı olunan alan terk edilmeksizin çevrede meydana gelen değişimlere ayak uydurarak başka alanlara yayılmazsa, o meslek ‘Panda Sendromu’yla karşı karşıya kalabilir. Panda sendromu, yalnızca ılıman iklimde ve yalnızca bambu ağacı ile beslenerek yaşadıkları için türleri yok olmakla karşı karşıya kalan pandaların durumu örnek gösterilerek oluşturulmuş bir kavramdır. Kütüphaneciler ve bilgi-bilimciler de etkinlik alanlarını sadece kütüphane ve arşivlerle sınırlayarak bilginin kullanıldığı diğer alanları ihmal ederlerse giderek gereksiz (irrelevant) hale gelebilirler.⁶⁰

⁶⁰Yaşar Tonta, “Kütüphanecilik ve Bilgibilim Eğitiminde Gelişmeler ve Program Değişiklikleri”, *Türk Kütüphaneciliği*, c.26, s.2, s. 236.

2.2.6. Derme

Geleneksel kütüphane kültürünün en önemli unsurlarından biri olan elle tutulabilir, temas edilebilir malzeme anlayışı, dijital kültürle beslenen kütüphanelerde kaybolmaya yüz tutmuş durumdadır. Çünkü elektronik yayınların sayısı günbegün artmakta, var olan basılı kaynaklar da dijitalleştirilmektedir.

Dijitalleşmenin kütüphanelere girmesi ile bilgi kaynakları tür ve ortam bakımından zenginleşmiştir. Basılı yayınların yanına elektronik kitap ve dergiler eklenmiş, bilgisayar üzerinde bulunan veri tabanları güncellikleri sebebiyle en sık kullanılan koleksiyonlar haline gelmiştir. Çeşitli dönemlerde oldukça popüler olan mikrofilm, CD-ROM ve DVD koleksiyonları da yerini web üzerinde depolanan bilgi-belge dosyalarına bırakmaktadır.

Kütüphane dermesi, nadir eserler, basılı yayınlar, elektronik bilgi kaynakları ve kitapdışı materyallerden oluşan bir çeşitliliğe sahiptir ve ilerleyen satırlarda bu başlıklar altında ele alınacaktır.

2.2.6.1. Nadir Eserler ve Basılı Yayınlar

Kütüphane dermelerinin yegâne malzemesi yüzyıllar boyu yalnızca kitap olmuştur. Baskı tekniklerinin yaygınlaşmasından önce sayıca daha sınırlı olan kütüphane dermeleri, tipografi devrimini izleyen yüzyıllarda hayli artmıştır. Gazeteciliğin gelişmesi, bilim akademilerinin kurulması ve bilimsel süreli yayınların doğuşu ile kütüphanelerde kitabın yanına süreli yayınlar da katılmıştır.⁶¹ Bilgi teknolojilerinin gelişimi ise süreli yayınların ve kitapların dijital olarak üretilmesini, basılı olanların ise dijitalleştirilmesini ortaya çıkarmıştır.

Nadir eserler -gerek elyazmalarından gerek nadir matbu eserlerden oluşmuş olsun- dijitalleştirilme çalışmalarında azami özen gösterilmesi gereken koleksiyonlardır. Bu sebeple bu eserlerin dijitalleştirilmesi için projeler hazırlanmakta, özel araç ve gereçlerle çalışacak uzman personeller istihdam edilmektedir.

⁶¹ Hasan Sacit Keseroğlu, “Batı’da ve Osmanlı İmparatorluğu’nda Süreli Yayınların Ortaya Çıkışı ve Özellikleri”, *Müteferrika*, Yaz 1995, s.6, s.22.

2.2.6.2. Elektronik Bilgi Kaynakları

Dijital kültür ve dijitalleştirme çalışmaları, kütüphane dermelerine elektronik yayınları katmıştır. Bunlar, elektronik veri tabanları, e-dergiler ve e-kitaplardır.

Bir zamanların öz dergilerinin yerini alan tam metin elektronik veri tabanları, basılı ortamda ve uzun taramalar neticesinde salt künye bilgilerini tespit etmeye çalışan araştırmacıların, detaylı arama düzenekleri ile aradığı metinlere zahmetsizce erişmesini sağlamaktadır. Elektronik veri tabanları, binlerce elektronik dergi içeriğini aynı anda ve birkaç konu ile bağlantılı olarak tarama olanağı sunmaktadır. Bu taramalar, tek ekranda ve zaman aralığı, yayın türü, yazar sayısı, dil vb. seçenek sınırlamaları ile yapılabilmekte, böylece aranılan metne nokta atışları ile daha kısa sürede ulaşılabilir. Veri tabanlarının sunduğu cross-ref hizmeti, alıntı yapılan kaynaklara an içinde erişim sağlamakta, kaynaktan kaynağa kolayca geçmeyi sağlayarak araştırma için harcanan süreyi kısaltmaktadır.

Kütüphane dermelerinde yerini kısa zamanda alan ve yaygın kullanıma ulaşan elektronik kitaplar, farklı kullanıcıların aynı yayına aynı anda erişmelerine imkan sağlamakta, üstelik zaman ve mekan sınırlarını da ortadan kaldırmaktadır.

Elektronik kaynakların satınalmılardaki yüksek maliyetleri, bilgi-belge merkezlerinin bir araya gelip işbirliği yapmalarını ve konsorsiyumlar oluşturmalarını sağlamıştır. Bu konuya bütçe ile ilgili başlıkta da değinilmektedir.

2.2.6.3. Kitapdışı Materyaller

Kitapdışı belgelerin kütüphane koleksiyonlarına katılması dönemsel gelişmelerle ilişkilidir. Siyasi ve kültürel gelişmeler ile çoğunlukla bunlara bağlı olarak gelişen teknolojik yenilikler, yeni koleksiyonların oluşmasına ya da ortadan kalkmasına sebep olmuştur. 1930’lardan itibaren kütüphane koleksiyonlarına katılmaya başlayan mikroform ve mikrofişler⁶², 70’li yıllarda milyonları bulmuş ancak bilgisayar teknolojisinin gelişmesi ile önemini zamanla yitirmiştir. İkinci Dünya Savaşı’nın etkisiyle meydana gelen teknik ve kültürel değişimler kütüphanelerde derme çeşitliliği oluşturmuş; fotoğraf albümleri, haritalar, patentler gibi yeni koleksiyonlar meydana getirmiştir. Arşiv belgesi, grafik, slayt, sesli/görüntülü kaset, müzik notası, CD-ROM

⁶² Ömer Dalkıran, “Teknolojilerin Kütüphanelere Etkisi: Bilgi Kaynakları Açısından Bir Yaklaşım”, *Bilgi Dünyası*, c.14, s.1, 2013, s.182.

ve DVD'ler kütüphanelerde kullanılan başka formlardaki bilgi kaynaklarıdır. Bu bilgi ortamlarında kaydedilen bilgi ve belgeler artık web üzerinde depolanmakta ve saklanmakta, kütüphanelerin sanal mekanlara dönüştüğü fikrini desteklemektedir.

2.2.6.4. Derme Geliştirme Politikası

Dijital kültür, kütüphanelerin derme geliştirme politikalarında da etkisini göstermektedir. Nicelik ve nitelikçe zengin koleksiyonlar oluşturma amacındaki kütüphaneler bugün bilgiye erişimi daha hızlı ve daha kolay kılan veri tabanlarının zenginliği ile öne çıkmaktadır. Zaten yaşanan büyük değişim ve dönüşüme rağmen derme geliştirme politikalarını yenilemeyen kütüphaneler, bilgi hizmetinde geride kalmaya mahkûmdur.

2.3. DİJİTAL KÜLTÜR ORTAMINDA TEKNİK HİZMETLER

Bilgi ve Belge Yönetiminde teknik hizmetler, kullanıcıya sunulacak bilgi ve belgenin sunuma hazır hale getirilmesinde geçirilen aşamalardan oluşur. Kütüphanecilik alanındaki teknik hizmetlerin her aşamasında dijitalleşmenin etkili olduğu su götürmez bir gerçektir. Dijitalleşme, kütüphanelere yeni bilgi kaynaklarını, teknik hizmetlerde yeni yaklaşım ve yöntemleri ve daha etkin kullanıcı hizmetlerini gündeme getirmiştir. Kütüphane dermesinin oluşturulup geliştirilmesinde, yani seçme, sağlama, kataloglama, yerleştirme, kullandırma, koruma ve ayıklama süreçlerinde ve kullanıcılarla iletişimdeki elektronikleşmenin ne derece bir kültür halini aldığı, tezin bu bölümünde tartışılacaktır.

2.3.1. Seçme

Seçim (seçme), kütüphanenin amacı, kaynakları ve bütçesine göre hangi materyalin dermeye katılacağına karar verme sürecidir. Yayın türü ve çeşidinin maddi imkanlara göre daha fazla olması seçim işini zorlaştırırken meselenin daha sistematik bir şekilde ele alınmasına ve belli tercih kriterleri oluşmasına sebep olmuştur: İçerik, yazarın ve yayıncının ünü, sunuş, cilt, yetkinlik, doğruluk, yansızlık, güncellik, kapsamlılık, derinlik, amaca uygunluk, ilgililik, ilginçlik, üslup, tipografi ve tasarım,

teknik ve fiziksel özellikler, eserin kütüphane dermesiyle ilişkili olması ve maliyet faktörleri, bir yayının seçiminde ele alınan unsurlardır.⁶³

Geleneksel yöntemlerin uygulandığı yayın seçimi süreçlerinde seçime yardımcı araçlar, kullanıcı kitlesine yapılan anketler, milli bibliyografyalar, satıştaki yayınları listeleyen ticari bibliyografyalar, yayıncı katalogları, tanıtım ve eleştiri yazıları olacaktır.⁶⁴ Bilginin kayıt ortamının değiştiği, bilgi kaynaklarının çeşitlendiği çağımızda ise seçim süreci birtakım değişiklikler yaşamıştır.

Veri tabanları ile paket halinde gelen e-dergi ve e-kitaplar, artık kütüphanecinin değil, paketleri hazırlayan firmanın seçimidir. Böylece kütüphaneler ihtiyaç duymayacakları yayınlar için mecburen ödeme yapmak durumunda bırakılmakta ve ihtiyaçlarına göre kendi dermelerini oluşturma özgürlüğünden mahrum bırakılmaktadır. Öte yandan, yayın denetimini ele geçiren firmalar etki faktörünü göz önünde bulundurarak paketlerin kâr marjlarını arttırmakta, bu da kütüphaneleri ekonomik açıdan zorlamaktadır. Cornell, Harvard ve Maryland Üniversitelerinin kütüphane yöneticileri, bu tür paketler yerine, dergi dermesini birebir seçerek oluşturmayı yeğlediklerini kamuoyuna duyurmuşlardır. Bununla birlikte paket dergi satın almalar, dünyada ve ülkemizde sıklıkla uygulanmaktadır.⁶⁵

Kütüphaneciler, derme oluştururken, elektronik paketleri inceleyip ihtiyaç duyduğu yayınları seçebilir ancak firmalarca, daha önceden satın alınmış paket içeriklerinin kütüphanecilere bilgi verilmeden değiştirilmesi rastlanabilen bir durum olarak bilinmektedir. Bu durumda kurumlara özel elektronik satınalım paketleri en geçerli yol olarak görünmektedir.

Veri tabanı seçiminde sık uygulanan metotlardan biri de firmalarca verilen deneme veri tabanlarıdır. Bunlar, kütüphane kullanıcılarına duyurulur, kullanım istatistiklerine ve memnuniyet düzeyine göre abone olup olunmamasına karar verilir.

2.3.2. Sağlama

⁶³Hülya Dilek-Kayaoğlu, *Derme Oluşturma ve Geliştirme: İ.Ü. Merkez Kütüphanesi'nde Bütçe Yönetimi (Nisan 1994-Kasım 1997)*, Mavibulut, İstanbul 1999, s.101-103.

⁶⁴ A.e.

⁶⁵ Hülya Dilek-Kayaoğlu, "Açık Erişim Kavramı ve Gelişmekte Olan Bir Ülke Olarak Türkiye İçin Anlamı", *Türk Kütüphaneciliği*, c.20, s.1, 2006, s.3.

Sağlama, kütüphane dermesine katılmak üzere seçilen materyallerin en doğru yolla kütüphaneye mal edilmesidir. Kütüphaneye materyal sağlamanın satın alma, bağış kabul etme, değiş-tokuş ve derleme olmak üzere dört yolu bulunmaktadır.

Dijital kütüphane kültüründe satın alma süreçleri, zaman ve iş yükü bakımından oldukça ekonomiktir. Yayıncılık ve dağıtım ağlarının dijitalleşmesi, yayının kısa sürede elde edilip kullanıma sunulmasına olanak sağlar. Elektronik satın almalarda kullanılan e-sipariş formları, e-anlaşmalar ve web sözleşmeleri, toplu alımlarda olduğu gibi, az sayıda eserin satın alınması için de kullanılabilir.

Elektronik kaynak alımları, satıcı ile alıcı arasında kullanım ve erişim gibi bazı konularda imzalanan ve *lisans anlaşması* adını taşıyan yazılı bir anlaşma ile gerçekleştirilir. Bu anlaşma, kütüphane ile yayıncı arasındaki temel sınırlama ve izinleri belirlemekte olduğundan imzalanacak anlaşmaların konu hakkında bilgi sahibi kişilerce incelenmesi önemlidir.⁶⁶

Kütüphanelerin kurumsal özelliklerine ve satın alınacak kaynaklara göre farklı *lisans modelleri* oluşturulmuştur. Yayıncıların sahip oldukları dergileri büyük ve bütün bir paket halinde sattıkları *büyük ticaret (big deal)*, kütüphanecinin kullanıcıya sağlayıcı listesinden ihtiyaç duyduğu dergileri seçtirerek satın aldığı *kullanıcı odaklı sağlama (patron driven acquisition)*, kütüphanenin büyüklüğüne ve kullanıcı kitlesine göre ücretin değiştiği *kurum büyüklüğüne göre fiyatlandırma (tiered model)*, farklı kütüphanelerin bir araya gelerek maliyeti düşürmeye çalıştıkları *konsorsiyal fiyatlandırma (consortial pricing)* ve öz bilgileri katalogda görünen makalelerin kullanımına bağlı olarak ücretlendirme yapılan *kullanım başına ödeme (pay-per view)* bunlardan bazılarıdır.⁶⁷

Kütüphanelerde bağış olarak gelen, bununla birlikte her koşulda bir iş maliyeti olan yayının, kütüphane için gerçekten gerekli olup olmadığına bakılmaktadır. Dijitalleşmenin etkisi kütüphanelerin bağış kabul etme yaklaşımlarında da bir değişim meydana getirmiştir. Elektronik kopyası olan yayın kütüphane dermesine kabul edilmeden önce iki kez düşünülmektedir.

Bir başka sağlama yolu olan yayın değişimi süreçlerinde ise sonucu materyalin formatı belirlemektedir. Değişim için gönderilmek üzere dermeden çıkarılacak eserin elektronik versiyonunun var olup olmadığı, varsa kütüphane dermesindeki varlığı yahut

⁶⁶ Zehra Taşkın, “Elektronik Kaynak Lisans Anlaşmaları”, *Türk Kütüphaneciliği*, c.28, s.1, 2014, s. 7.

⁶⁷ A.g.e., s. 9.

çeşitli yollarla erişilebilirliği kontrol edilerek karar alınmaktadır. Bir materyalin elektronik versiyonu dermede ise basılı versiyonunun değişim amacıyla derme dışına çıkarılması oldukça kolay olabilmektedir.

Elektronik yayınların derme oluşturma ve geliştirmeye başka katkıları da bulunmaktadır. Örneğin, veri tabanlarının ve elektronik koleksiyonların iki ya da daha fazla kütüphanede ortak kullanıma açılması, materyal paylaşımına yönelik faydalı bir yöntem olarak kullanılmaktadır.

Kütüphanelere materyal sağlamanın bir yolu da derlemedir. Ülkemizde kanun kapsamındaki altı kütüphanenin faydalandığı bu sağlama biçimi, ülke sınırları içinde basılan bütün yayın ve materyallerin milli arşiv değeri taşıyan bu kütüphanelere bedelsiz olarak ulaştırılmasını sağlamaktadır. Derleme süreçlerinde basılı yayınları etkileyen bir durum olmamasına rağmen elektronik yayınların derlenmesi konusu, ciddi bir konu olarak karşımızda durmaktadır.

Elektronik yayınların derlenmesi konusunda Almanya, Birleşik Krallık, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Güney Afrika, İsveç, İzlanda, Kanada, Norveç ve Yeni Zelanda’da proje bazı uluslararası örnekler bulunmaktadır. “Projeler genel olarak ya ulusal kütüphane tarafından ya da ulusal kütüphane ve ulusal kütüphanenin işbirliği içinde olduğu diğer kurumlarca yürütülmektedir.(...) Bu konuda önde gelen proje çalışmalarını; ABD’de Library of Congress’in yürütmüş olduğu MINERVA Projesi, Avustralya Ulusal Kütüphanesinin yürütmüş olduğu PANDORA projesi, Birleşik Krallık tarafından oluşturulan UKWAC (United Kingdom Web Archiving Consortium), Çin tarafından yürütülen DACHS (Digital Archive of Chinese Studies), Fransa Ulusal Kütüphanesi’nin yürütmüş olduğu proje, İsveç Ulusal Kütüphanesi’nin yürütmüş olduğu Kulturw3 Projesi, Japonya Ulusal Kütüphanesinin yürütmüş olduğu WARP (Web Archiving Programme), Kanada Ulusal Kütüphanesi’nin yürütmüş olduğu EPPP (Electronic Publications Pilot Project) ve Norveç Ulusal Kütüphanesinin yürütmüş olduğu PARADIGMA (Preservation Arrangement & Retrieval of Assorted Digital material) projelerini sıralayabiliriz.”⁶⁸

⁶⁸ Adrian Brown, “Archiving web sites: a practical guide for information management professionals. Cornwall: Facet Publishing, 2006; Aktaran Burcu Umut Zan, “Elektronik Yayınların Derlenmesi”, *Türk Kütüphaneciliği*, c. 23, s. 2, 2009, s.313-314.

29.02.2012 tarih ve 28219 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 6279 sayılı *Çoğaltılmış Fikir ve Sanat Eserlerini Derleme Kanunu*’nda⁶⁹ elektronik ortamda üretilerek kullanıma sunulmuş elektronik yayınların derlenmesine üç yerde değinilmektedir. Bunlardan biri, kanun kapsamını ifade eden Birinci Bölüm Madde İki⁷⁰, ikincisi derlenecek eserlerin listelendiği İkinci Bölüm Madde Dört⁷¹’tür. Elektronik yayınların geçtiği son yer ise Üçüncü Bölüm Madde Sekiz’in (c) ve (d) bentleridir.⁷² (c) bendinde elektronik yayınların sadece Milli Kütüphane’ye gönderileceği, (d) bendinde ise derlemeye katılan eserlerin birer elektronik nüshalarının görme engellilerin hizmetine sunulmak üzere Milli Kütüphane’ye gönderilmesi gerektiği yazmaktadır.

Derleme Kanunu’na dayanılarak hazırlanan ve 18.08.2012 tarih ve 28388 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan *Çoğaltılmış Fikir ve Sanat Eserlerini Derleme Yönetmeliği*’nin⁷³ Dördüncü bölümü, sinema ve müzik eserleri ve ithal yayınlarla birlikte elektronik yayınların derlenmesine yöneliktir. Çevrimiçi ve çevrimdışı elektronik yayınların derlenmesine ilişkin olan Madde Oniki şu beş maddeden oluşmaktadır:

“a) Milli Kütüphane Başkanlığı, çevrimiçi elektronik yayınları hak ihlallerini önleyici etkin ve yeterli koruma önlemleri alarak derler. Yayınların derlenme usul ve esasları ile bu kapsamda derlenecek yayın türleri Milli Kütüphane Başkanlığı tarafından hazırlanacak Yönerge ile belirlenir.

b) Derlenen çevrimiçi ve çevrimdışı elektronik yayın ve ekleri, fiziksel ve içerik olarak zarar görmemiş, eksiksiz ve kullanıma hazır durumda olur; şifre, güvenlik kodu ve benzeri kopya koruması bulunmaz.

c) Çevrimiçi ve çevrimdışı elektronik yayınların program içeriği, donanım uyumu ve gereksinimi ile anahtar kodunu kapsayan, yayının kullanımı sırasında ihtiyaç

⁶⁹ *Çoğaltılmış Fikir ve Sanat Eserlerini Derleme Kanunu*, Resmi Gazete, s. 28219, 29.02.2012 (Çevrimiçi) <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/02/20120229-1.htm> (31.10.2014)

⁷⁰(1)“Bu Kanun; her çeşit basma, ozalit, teksir, ofset, optik, manyetik, elektronik ve diğer çoğaltma yöntemleri ile satılmak ya da parasız dağıtılmak üzere üretilen çoğaltılmış fikir ve sanat eserinin derlenmesini, derleme işlemlerini yürütecek birimleri ve derlemeye ilişkin usul ve esasları kapsar” denmektedir.

⁷¹(g)“Elektronik ortamda üretilerek kullanıma sunulmuş elektronik yayınlar” olarak geçmektedir.

⁷²“4’üncü maddenin (a), (b), (g) ve (ğ) bentlerinde belirtilen eserlerin 5/12/1951 tarihli ve 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununun ek 11 inci maddesi uyarınca hizmete sunulmak amacıyla, elektronik ortama aktarılan bir nüshası görme engellilerin hizmetine sunulmak üzere Milli Kütüphane’ye gönderilir.”

⁷³*Çoğaltılmış Fikir ve Sanat Eserlerini Derleme Yönetmeliği*, Resmi Gazete, s. 28388, 18.08.2012 (Çevrimiçi) <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/08/20120818-9.htm> (31.10.2014)

duyulabilecek bilgileri içeren ek materyal ve/veya yazılım kılavuzu yayımla birlikte gönderilir.

ç) Çevrimiçi elektronik yayınlar yayımlandığı formatta derlenir. Aynı eser farklı formatlarda yayımlandığında derleme mükellefi yayını uygun gördüğü formatta teslim eder.

d) Çevrimiçi elektronik yayınlar uluslararası yayın standartlarına uygun olarak derlenir.”⁷⁴

Toplumun çok büyük bir kesiminin bilgisayar okuryazarı olduğu ve dijital kültürün yaygınlaştığı günümüzde elektronik yayınların kullanım oranları günden güne artarken, bu yayınların derlenmesi için ilgili yasa ve yönetmeliğin etkin şekilde uygulanması konusunda ciddi adımlar atılması zorunlu bir gerekliliktir.

2.3.3. Kataloqlama

Kataloglar, kütüphane materyalini tanımlayan bilgilerin sistematik bir düzen içinde kaydedilmesi sonucu oluşturulur. Aranılan materyalin bilgilerinin bilinmesi ve arandığında bulunabilmesi için katalog oluşturulması işlemine kataloqlama denir. Yer kataloğu, konu kataloğu, alfabetik katalog, toplu katalog gibi katalog çeşitleri, farklı bibliyografik bilgilerin temel giriş yazılması ile oluşturulmuştur.

Kütüphane materyallerinin bir listesini oluşturan katalogların tarihin ilk kütüphanelerinden beri var oldukları söylenebilir. Ancak bu katalogların gerek formatları gerek standartları, oluşturuldukları çağın şartlarına göre şekillenmiştir. Kitaplarda kullanılan malzemeye paralel olarak kil tablet, papirüs, parşömen gibi ortamlarda oluşturulan kataloglardan kağıt kataloglara geçildiğinde defter katalog ve kart katalog gibi çeşitli seçenekler meydana getirilmiştir. Bilgisayar teknolojisinin ortaya çıkması ile kataloglar bilgisayar ortamına aktarılmış ve elektronik kataloqlama süreci başlamıştır. OPAC (Online public access catalog) olarak adlandırılan elektronik kataloglarda birörnekliği sağlayacak arayışlar sonucu MARC (Machine readable cataloging - makine ile okunabilir kataloqlama) standardı oluşturulmuştur. Böylece otomasyon sistemleri MARC’a uyumlu olarak tasarlanarak standartlaşmanın yolu açılmıştır.

⁷⁴ A.e.

Kütüphanecilik disiplininin geçmişine bakıldığında, kataloglama kurallarının bütün kütüphanelerde standart hale getirilmesi gayretinin Amerikan Kütüphaneciler Derneği ve İngiliz Kütüphaneciler Derneği'nin kuruluş yılları olan 1876 ve 1877 yıllarına dayandırıldığı görülür.⁷⁵ Bu konuda yapılan çalışmaların ilk meyvesi 1908 yılında verilmiş ve ALA tarafından *Cataloging Rules: Author and Title Entries* (*Kataloglama Kuralları: Yazar ve Eser Adı Girişleri*) adı altında yayımlanmıştır.⁷⁶

Kataloglamada uluslararası birliği sağlama çalışmaları, 1961 yılında IFLA tarafından düzenlenen Kataloglama Prensipleri Milletlerarası Konferansı'nda başlamış, burada belirlenen ilkeler, -1966 yılında kabul gören ilk MARC formatı denemesine de uygun olarak- 1967 yılında iki metin halinde yayımlanan Anglo Amerikan Kataloglama Kuralları'na alınmıştır. AAKK1, kısa zamanda yaygın bir kullanım alanına sahip olmuş, 1978'de daha da evrenselleştirilerek AAKK2 olarak yayımlanmıştır.⁷⁷ Sonraki yıllarda yeniden gözden geçirilen, geliştirilmiş ve revize edilmiş versiyonları yayımlanan AAKK2'nin geleceğine yönelik tartışmaların başlaması AAKK3'ü gündeme getirmiştir. Bu iş için oluşturulan JCS (Joint Steering Committee for Revision of Anglo-American Cataloging Rules) adlı komite tarafından 2005 yılında yapılan toplantıda yeni yayımlanacak kaynağın AAKK3 değil, RDA olmasına karar verilmiştir.⁷⁸ Bu kararda, yayın türü ve formatlarındaki çeşitlenmeye ve elektronik yayıncılığın hızla artmasına bağlı olarak mevcut kataloglama standartlarının yetersiz kalması etkili olmuştur.

Resource Description and Access - Kaynak Tanımlama ve Erişim (RDA), geleneksel ve dijital bilgi kaynaklarının kataloglanması konusunda rehber olacak yeni kataloglama standardıdır. AAKK2, FRBR (Functional Requirements for Bibliographic Records) ve FRAD (Functional Requirements for Authority Data) kavramsal modellerine dayandırılarak oluşturulan RDA, medya ve her türlü bilgi kaynağının içeriklerini tanımlama ve erişilir kılma için kapsamlı rehberler sunmaktadır. 10 kısım, 37 bölümden oluşan RDA, kullanıcılara ihtiyaç duydukları bilgiyi bulma, tanımlama, seçme ve sağlamada yardımcı olma işlevini de sağlamaktadır. RDA, AAKK2 gibi bütün materyal türlerini kapsamakla birlikte, yeni geliştirilecek materyallerin kataloglamasına da uygun olarak hazırlanmasıdır. Kütüphaneler, mevcut bilgi birikimlerini bu yeni standarda bağlı olarak tanımlama ve kullanıma açma yoluna gitmektedirler.

⁷⁵ Mustafa, Bayter, "AAKK, AAKK1, AAKK2, AAKK3 ve RDA", 3. *Değişen Dünyada Bilgi Yönetimi Sempozyumu*, s.169.

⁷⁶ Necmettin Sefercioğlu, "Kataloglamada Milletlerarası Gelişmeler", *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, c.26, s.3, 1977, s.125.

⁷⁷ Mustafa, Bayter, A.e.

⁷⁸ A.g.e., s. 173.

2.3.4. Sınıflama

Sınıflama, kütüphane materyalinin konusunun belli kurallara göre saptanması işidir. Materyalin ana konusunun ve olası alt konularının belirlendiği bir içerik tanımlaması olarak da ifade edilebilen sınıflama işinde, belli konu başlıkları ya da terimler, sayılar ve harflerden yararlanılarak ifade edilir.⁷⁹ Kütüphanelerde birçok sınıflama sistemi kullanılmaktadır. Bunlardan en yaygın olanları, *Dewey Onlu Sınıflama Sistemi*, *Kongre Kütüphanesi Sınıflama Sistemi*, *Kolon Sınıflama Sistemi* ve *Bliss Bibliyografik Sınıflama Sistemi* olarak sıralanabilir. Sınıflama sistemi belirlenmeden önce kütüphanenin amacı, kullanıcıları, bütçesi ve personeli hakkında bilgi sahibi olunmalı, seçim bu faktörlere göre yapılmalıdır.

Sınıflama, bilimsel ve teknik bilginin bir birleşimidir ve Jale Baysal'a göre kütüphanecilik mesleğinin -gelecekte önemi daha da artacak olan- en önemli çalışmasıdır. Çeşitli bilimler ve bunlar arasındaki ilişkilerin bilinmesini, yani bilimsel sistematığı gerektiren sınıflama ile yayınların içeriklerini ve bilgi bütünü bütünü ayrıntıları ile ve bütün kullanıcıların görüş açılarını hesaba katarak ulaşılabilir kılar.⁸⁰

Geleneksel kütüphane hizmetlerinde sınıflama yapmanın amacı, kataloglarda ve raflarda konusal yakınlık sağlayarak materyallerin sistematik ve planlı bir şekilde yerleştirilmesini sağlamak, ayrıca dizin ve katalogların oluşturulmasını kolaylaştırmaktır.⁸¹ Dijital kütüphanelerde ise aranan bilgiye en kısa sürede ulaşmak sınıflamanın başarısına bağlıdır. Bibliyografik bilgilerin, metadataların doğru tespit edilerek bilgi sistemlerine girilmesi ile çalışan akıllı veri tabanlarını akıllı yapan, elektronik katalogları işlevsel kılan sınıflamadır.

“Web’de “doküman sınıflandırma işlemi danışmanlı ve danışmansız olmak üzere iki şekilde yapılmaktadır. Bu sınıflandırmada karar ağaçları (Moulinier ve Ganascia, 1996), kural öğrenme (Apte, Dameran ve Weiss, 1994), sinir ağları (Ng, Goh ve Low, 1997; Wiener, Pedersen ve Wiegand, 1995), lineer sınıflandırıcılar (Lewis, Schapire Callan ve Papka, 1996), en yakın komşuluk algoritmaları (kNN) (Yang ve Pedersen, 1997), destek vektör makinaları (Joachims, 1997), tf*idf değerleri (terim

⁷⁹ Mesut Yalvaç, A.g.e., s. 13.

⁸⁰ Jale Baysal, A.g.e., s.27.

⁸¹ Mesut Yalvaç, A.g.e., s. 13, 14.

sıklığı* devrik belge sıklığı), kavram madenciliği (content mining), gizli anlam analizi (LSA-Latent Semantic Analysis) ve Naive Bayes metodları (Lewis ve Ringuette, 1994; McCallum ve Nigam, 1998) gibi farklı yaklaşımlar kullanılmaktadır (bkz. Ruiz ve Srinivasan, 2002).”⁸²

Alanında çok başarılı olan Google™, hizmete sunacağı bilgi ve belgeleri sınıflarken, boyut ve çözünürlük bilgisini, erişim kolaylığını, erişim sayısını tarif edebilecek faktörleri analiz eder ve karmaşık algoritmalar kullanır.⁸³ “Web tarayıcısı kullanan sınıflandırma sistemlerinin çoğunda işlemler insan desteğiyle yapılmaktadır.”⁸⁴ Nitekim Google şirketinin akıllı indeksleme araçları yanında sınıflama yapan özel elemanlar da çalıştırdığı bilinmektedir.

2.3.5. Yerleştirme

Yerleştirme, kataloglanıp sınıflanan kitapların arandığında kolayca bulunması ve tekrar yerine konulması için bir plan kapsamında düzenlenmesi işlemidir. Bu işlem geliş sırasına göre aksesyonel, sistematik ya da kabaca gruplarına göre olmak üzere üç şekilde yapılabilir. Kütüphanenin durumu, şartları ve ihtiyaçlarına göre kullanımı kolay ve hızlı, genişlemeye elverişli bir sistem tercih edilmelidir.

Elektronik bilgi kaynaklarının oluşturulmaya başlandığı “İnternet ve Web öncesi dönemde (1980’lerin sonu) CD-ROM’lar en önemli bilgi depolama, ‘gopher’lar ise ağ ortamındaki bilgileri düzenleme ve bu bilgilere erişim sağlama araçlarıydı. O dönemde çeşitli kütüphaneler dermelerini ve kataloglarını CD-ROM’lara aktarmak için çaba sarfettiler ve kütüphane gopher’ları geliştirdiler. Ama İnternet ve Web’in yaygınlaşmasıyla birlikte bu araçlar neredeyse tamamen önemlerini kaybetti.”⁸⁵

Günümüzde elektronik yayınların fiziksel yerleştirme ihtiyacı bulunmamaktadır. Bu yayınlar, basılı yayınların yerleştirmeden önce tabi tutulacakları işlemlere tabi tutulmazlar ve elektronik ortamda depolanırlar. Artık yerleştirme yerine elektronik depolama problemleri tartışılmakta, bilgi ve belgelerin İnternet’e nasıl yerleştirileceği konu edilmektedir.

⁸² Esra Nergis Güven, Hakan Onur, Şeref Sağıroğlu, “Yapay Sinir Ağları İle Web İçeriklerini Sınıflandırma” *Bilgi Dünyası*, c.9, s.1, 2008, s. 162.

⁸³ Evren Ferhat Emekdaş, Ziya Telatar, “İnternet Tabanlı İmge Arama Sonuçlarının Histogram Tabanlı Baskın Kümeler ile Gruplandırılması” (Çevrimiçi) http://www.emo.org.tr/ekler/0cc996f434a5e78_ek.pdf (08.08.2015) s.2.

⁸⁴ Ag.e., s. 161.

⁸⁵ Yaşar Tonta, “Kütüphanecilik ve Bilgibilim Eğitiminde Gelişmeler ve Program Değişiklikleri”, s.230.

Dijital yerleştirme konusunda en yaygın çözümlerden biri bulut bilişim teknolojisidir. “Bulut bilişim, masaüstü bilgisayar, tablet veya akıllı mobil cihazlar üzerinden herhangi bir yazılım ve depolama birimine ihtiyaç duymaksızın İnternet üzerinden başka sunuculara bağlanarak hizmet alma modelidir.”⁸⁶ Ulusal Standartlar ve Teknoloji Enstitüsü NIST’e göre “ Bulut bilişim, en az yönetim hizmeti veya servis sağlayıcı müdahalesi ile hızla alınabilen ve verilebilen esnek yapıdaki ayarlanabilir bilişim kaynaklarının (ağ hizmeti, sunucu hizmeti, depolama hizmeti, uygulamalar ve diğer hizmetler gibi) paylaşıldığı havuza, istendiğinde ve uygun bir şekilde ağ erişimi sağlayan bir modeldir.”⁸⁷

Kullanıcıların ihtiyaçları doğrultusunda esnek hizmet servisleri sunan bulut bilişim teknolojisi, *altyapı hizmetleri* (Infrastructure as a service- IaaS), *platform hizmetleri* (Platform as a service- PaaS) ve *yazılım hizmetleri* (Software as a service- SaaS) olmak üzere genel anlamda üç yapıdan oluşmaktadır.⁸⁸

“Bulut bilişim sayesinde, istenilen bilgiye her yerden ve her türlü bilgi iletişim cihazı (PC, Mac, iPhone, Android veya BlackBerry) kullanarak ulaşmak mümkün olabilmektedir. Donanım kaynaklı problemlerin bulunmaması, fiziksel sunuculardan daha hızlı çalışan sanal bilgisayar ile yüksek erişilebilirlik imkânının sunulabilmesi, bellek ve disk değişikliği gerektirmeyen esnek yapının kullanılması ve doğa dostu (elektrik ve yer tasarrufu) olması, bulut bilişimin ilk bakışta dikkati çeken avantajları arasında görülmektedir.”⁸⁹

Kullanım biçimlerine göre *genel bulut (public cloud)*, *özel bulut (private cloud)*, *melez bulut (hybrid cloud)* ve *topluluk bulutu (community cloud)* olmak üzere dört sınıfta toplanan bulut bilişim, donanım ve yazılım maliyetlerini azaltmakta, uzaktan erişim kolaylığı sağlamakta ve depolama ile ilgili kapasite sınırlarını ortadan kaldırmaktadır.⁹⁰ Bunun yanında Türkiye’de bulut bilişim kullanıcılarının veri güvenliğini ve gizliliğini yeterli seviyede koruyan bir hukuksal düzenlemenin bulunmadığı da ifade edilmektedir.⁹¹

⁸⁶ Taşkın Kavzoğlu, Emrehan Kutluğ Şahin, “Bulut Bilişim Teknolojisi ve Bulut CBS Uygulamaları” (Çevrimiçi) <http://www.gyte.edu.tr/Files/UserFiles/80/jeodezi/yayinlar/pdf/bulutGIS.pdf> (28.05.2015), s.2.

⁸⁷ A.e.

⁸⁸ M.Tuncay Sarıtaş, Nalan Üner, “Eğitimdeki Yenilikçi Teknolojiler: Bulut Teknolojisi”*Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, c.2, s.3, 2013, s.193.

⁸⁹ Türkay Henkoğlu, Özgür Külcü, “Bilgi İletişim Platformu Olarak Bulut Bilişim: Riskler ve Hukuksal Koşullar Üzerine Bir İnceleme”, *Bilgi Dünyası*, c.14, s.1, 2013, s.64.

⁹⁰ Ag.e., s.65-67.

⁹¹ Ag.e., s.62.

Bulut bilişim ortamında çalışmak teknolojiden beslenen meslek kollarına yeni bir çalışma kültürü getirmiştir. Bu çalışma kültürü, kolay veri ve yazılım paylaşımı, bilgiye her zaman ve her yerden ulaşabilme imkanı, mekandan bağımsız depolama fırsatı, grup projelerinde farklı kişilerin aynı belge üzerinde gerçek zamanlı çalışabilir olması gibi imkanlar çerçevesinde ortaya çıkmaktadır.

2.3.6. Koruma

Koruma, “bir bilgi kaynağını özgün niteliklerine bağlı kalarak korumak, belgenin bozulmasına yol açan etkenleri saptamak, uygun koruma yöntemlerini ve malzeme türlerini belirleyerek bunları belgeye uygulamak ve söz konusu belgenin doğru taşınması ve depolanması için gerekli düzenlemeleri yapmak için gerçekleştirilen işlemlerin tümü”⁹² olarak tanımlanmaktadır. Koruma çalışmaları, halk kütüphanesi hareketinin ivme kazanması, kağıt ve kitap üretiminin mekanikleşmesi ve yaşanan doğal afetler ile gündeme gelmiş ve yirminci yüzyılın başında önem kazanır.⁹³

Her ne kadar 1960’ların sonuna kadar Amerikan Kongre Kütüphanesi, New-York Halk Kütüphanesi, Harvard ve Yale Üniversitesi kütüphaneleri dışındaki kütüphanelerde koruma birimleri oluşturulmamış olsa da daha sonraki dönemlerde birimler kurulmaya ve planlar yapılmaya başlanmıştır. Çünkü her kütüphane koruma konusunda önlemler almalı ve bir afet planı hazırlamalıdır.

Son dönemlerde ise kütüphanelerdeki koruma çalışmaları kapsamında basılı ve elle tutulur materyal için takip edilebilir güvenlik sistemleri oluşturulmuştur. Sel, deprem, yangın gibi herhangi bir felaket anında kıymetli malzemeyi koruma altına alan, herhangi bir tehlike durumunda alarm veren akıllı sistemler, birçok kurumda kullanılmaktadır.

Kütüphanelerde yaşanan değişim kaçınılmaz olarak materyal ile birlikte verilen hizmetleri de değiştirmiştir. Ancak malzeme ve hizmetler konusundaki değişim bazen öyle hızlı olabilmektedir ki öngörülerini boşa çıkarır. Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni’nin 1952 tarihli birinci sayısındaki “*Kütüphanelerimizi Nasıl Kurtarabiliriz?*” adlı çeviri yazının son cümlelerinde geçen öngörü de bunlardan biridir. Söz konusu

⁹² Sekine Karakaş, Fatih Rukancı, Hakan Anameriç, *Belge Yönetimi ve Arşiv Terimleri Sözlüğü*, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Ankara 2009, s.30.

⁹³ Hülya Dilek-Kayaoğlu, *Derme Oluşturma ve Geliştirme: İ.Ü. Merkez Kütüphanesi’nde Bütçe Yönetimi (Nisan 1994-Kasım 1997)*, Mavibulut, İstanbul 1999, s.224.

yazıda yazarın savı, silindirlere sarılmış papirüs tomarlarına benzetilen sarılı fotoğraf filminin nebati kâğıdın yerini alacağı ve böylece bilginin daha iyi korunacağı yönündedir.⁹⁴ Oysa yazının yazılmasından bir süre sonra filmin yerine, önce kompakt diskler, sonra da dijital ortam geçmiştir. Dijital ortamda depolanan bilgi, bugün böcekler, nem ve küften emin durumda olsa da başka yok olma tehditleri ile karşı karşıyadır. Dijital materyaller diğer materyallere göre daha kısa ömürlüdür ve zarar görmeye daha açıktırlar.

Çağın gelişmeleri diğer teknik hizmetler yanında koruma konusunda da yeni yaklaşımlar meydana getirmektedir. Bu yeni yaklaşımlardan biri olan *dijital koruma* (digital preservation), sürekli erişimin sağlanması için dijital içeriğin etkin yönetimidir.⁹⁵ Dijital formattaki bilgi ve belgeyi daha iyi korumak için ortaya atılan *dijital koruma* yaklaşımı dijital içeriğe uzun vadede erişimi sağlamak için atılması gereken adımlardan oluşmaktadır. Özellikle hukuk kütüphanelerinde bu konuya özel bir önem atfedilmektedir ve bu konuda verilen kısa eğitim programları bulunmaktadır. 2013 yılında Amerikan Hukuk Kütüphaneleri Birliği'nin sağlayıcılığında Dijital Koruma İlke ve Uygulamaları adlı bir ücretli eğitim programı gerçekleştirilmiştir.⁹⁶

Dijital koruma konusunda gelişmiş dünya ülkeler kendi önlemlerini almaya başlamışlardır. Amerikan Kongre Kütüphanesi dijital içeriği toplamak ve korumak için ulusal bir strateji uygulamakta ve Ulusal Dijital Bilgi Altyapısı ve Koruma Programı'nı gerçekleştirerek şimdiki ve gelecek nesiller için özellikle salt-dijital formda bulunan dikkate değer dijital içeriği kullanılabilir hale getirmektedir.⁹⁷

Dijital dünyadaki kütüphanelerin afet planlarında sadece maddi hasarlara yönelik planlar değil, dijital korumaya ve bilgi güvenliğine ilişkin planlar da bulunmalıdır.

2.3.7. Derme Değerlendirme

“Derme geliştirme süreci, seçilen materyalin kütüphaneye gelmesiyle sona ermez. Derme, kullanıcı ihtiyaçlarını karşılamak açısından sürekli gözden geçirilmeli ve izlenmelidir. İşte bu aşamada, derme değerlendirme etkinliği devreye

⁹⁴Jean Labadie, “Kütüphanelerimizi Nasıl Kurtarabiliriz”, Çev. Macide Gürün, *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, C.1, S.1, (1952), s. 33.

⁹⁵ (Çevrimiçi) <http://www.digitalpreservation.gov/about/> (06.05.2014).

⁹⁶ (Çevrimiçi) <http://www.digitalpreservation.gov/education/courses/aallaugust2013.html> (06.05.2014).

⁹⁷ (Çevrimiçi) <http://www.digitalpreservation.gov/about/> (06.05.2014).

girer. Bu etkinlik, dermenin kapsamına, yararlılığına, erişilebilirliğine ve niteliğine ilişkin veriyi sistematik olarak bir araya getirmekte, değerlendirme sonuçları yaşama geçirilerek, güncel ve ihtiyaçların karşılandığı derme garanti edilmiş olmaktadır.”⁹⁸

Derme değerlendirmede dermenin büyüklüğü ve büyüme oranı, konulara ve materyal türlerine göre dağılımı gözden geçirilir ve bunlar geleceğe yönelik planlamalara ışık tutar. Materyalin niteliksel ve niceliksel durumu ve kullanım istatistikleri, çeşitli değerlendirme yöntemleri ile değerlendirilir.⁹⁹

Derme değerlendirme sürecinde kullanılan verilerin büyük kısmı, günümüz kütüphanelerinde elektronik ortamda bulunmaktadır. Yapılan analizler de elektronik veriler ışığında gerçekleştirilmektedir.

2.3.8. Ayıklama

Kütüphaneler, kaynaklarının daha etkin kullanımını sağlamak ve yer sorununu azaltma gayesiyle ayıklama yapmaktadır. Dermeden çıkarılacak yayınların ayıklanmasında, materyalin kullanılamayacak derecede yıpranmış olması, serisinin eksik olması, içeriğinin güncelliğini kaybetmiş olması gibi kriterler göz önünde bulundurulmaktadır. Ayıklama kararının bu kriterlere göre verilmesini kolaylaştıran bir başka etkense söz konusu yayının elektronik versiyonunun bulunmasıdır. Elektronik versiyonu bulunan yayınların basılı hallerinin ayıklanması kararı, diğer yayınların ayıklanması kararına göre daha kolay alınabilmektedir.

Marmara Üniversitesi Kütüphaneleri, bütün basılı tezlerini dermesinden çıkartmış ve tez hizmetini elektronik olarak gerçekleştirmeyi seçmiştir. Kütüphane, tezlerin tam metinlerini otomasyon sistemi üzerinden üyelerinin kullanımına sunmaktadır.¹⁰⁰

⁹⁸ Hülya Dilek Kayaoğlu, A.g.e., s.179.

⁹⁹ A.e.

¹⁰⁰ Marmara Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı Web Sitesi (Çevrimiçi) <http://kutuphane.marmara.edu.tr/hizmetler/e-tezler/> (18.04.2014).

2.4. DİJİTAL KÜLTÜR ORTAMINDA KULLANICI HİZMETLERİ

Kültür, insana has bir olgudur ve dijital kültürün etkileri de en çok insan odaklı bir bakış açısı ile ele alınabilir. Bilgi hizmetlerinin insan odaklı yüzü olan kullanıcı hizmetleri, teknolojiden, değişimden ve dolayısıyla dijital kültürden en çok etkilenen hizmet koludur.

Kullanıcı hizmetleri, yararlandırma ve ödünç verme, danışma hizmeti ve kullanıcı eğitimi olarak sıralanabilir. Bu bölümde açık erişim de kullanıcı hizmetleri başlığı altında ele alınacaktır.

2.4.1. *Yararlandırma ve Ödünç Verme*

Kütüphanenin ana amacı yararlandırmadır. Kütüphanede yapılan bütün işlemler esasında yararlandırmayı gerçekleştirebilmek içindir. Dijital kültür, yararlandırma işlemlerini de etkilemiş, ödünç verme gibi birebir iletişim gerektiren işlemlerde personelin rolünü azaltmıştır.

Ödünç verme hizmetleri, kütüphanelerde bilgisayara geçildikten sonra otomasyon sistemi üzerinden yürütülmeye başlanmıştır. Otomasyon sistemi üzerinden kitap ayırtma, ödünç alınan kitabın süresini uzatma çağımızın olağan kütüphanecilik hizmetlerinden olmuştur. Günümüzde elektronik ödünç verme makineleri ile kullanıcı herhangi bir aracı olmadan kitap ödünç alabilmekte ve ödünç aldığı kitabı iade edebilmektedir.

Elektronik kitaplar, yararlandırma hizmetlerine farklı bir boyut katmıştır. İstedikleri kitabı elektronik ortamda talep eden kütüphane kullanıcılarına ulaştırılan linkler ile yüzyüze iletişime gerek kalmadan yararlandırma hizmeti verilmektedir.

Günümüz kütüphaneleri, elektronik yayınlarla birlikte mobil cihazlar da ödünç vermektedir. Elektronik kitap okuyucu (E-book-reader), tablet bilgisayar, vb. cihazlar geleneksel kütüphane materyalleri gibi belli sürelerle ödünç verilebilmektedir.

2.4.2. *Danışma Hizmeti*

Danışma hizmeti, danışma salonunda verilen bir hizmet olup kullanıcıların sorularını danışma kaynaklarının diline çevirerek cevaplamaktır. “Bilginin bilgi

kaynaklarından bilgiyi isteyen kullanıcıya etkin akışına imkan veren”¹⁰¹ danışma hizmetinde, kullanıcıya, sorduğu konuyla ilgili ayrıntılar sorularak problem netleştirilir ve cevap ona göre bulunur.

Danışma hizmeti, kütüphanelerin ortaya çıktığı ilk çağlardan beri var olsa da modern danışma hizmetinin ortaya çıktığı yıl, 1876’dır. Amerika’da Worcester (Massachusetts) Halk Kütüphanesi’nde kütüphaneci olan Samuel S. Green, ALA Amerikan Kütüphaneciler Birliği’nin ilk konferansında kütüphaneci-okur ilişkisini ele alan bir bildiri sunmuş ve danışma hizmetinin ne olduğunu açıklamaya çalışmıştır. Green, kütüphaneye gelen ve bilgi gereksinimi olan herkesle tek tek ilgilenilmesi gerektiğini savunmuştur. Danışma hizmetleri konusunda ilk çalışma olarak kabul edilen¹⁰² bu bildiri, ALA tarafından *Library Journal* dergisinde yayımlanmıştır. Danışma hizmeti konusundaki ilk kitap ise 1930’da James I. Wyer tarafından *Reference Work* adıyla yayımlanmıştır.¹⁰³ Bu hizmetin ondokuzuncu yüzyılın son çeyreğinde Amerikan toplumunda ortaya çıkması, demokratikleşme, kentleşme, sanayileşme, eğitim sisteminin araştırma odaklı gelişmesi ve meslek kollarında profesyonelleşmenin artması ile ilgilidir.¹⁰⁴

1883’de ilk tam zamanlı danışma hizmeti Boston Halk Kütüphanesi’nde verilmeye başlanmış, bir süre sonra “halk üniversiteleri” olarak görülmeye başlanan halk kütüphanelerinde *okur danışma* ve *bilgiye yöneltme* hizmetleri geliştirilmiştir. Yirminci yüzyılın başlarında koleksiyonlar konularına göre bölümlendirilmiş, kitap-dışı belgeler için ayrı kısımlar oluşturulmuş ve telefonla bilgi istekleri cevaplanmaya başlamıştır.¹⁰⁵

Teknolojik gelişmelerle bilginin kayıtlı olduğu ortamın değişmesi ve çeşitlenmesi danışma hizmetlerine yeni bir boyut katmış; “bilgisayar ortamındaki kütüphane kataloglarının nasıl kullanılacağına okurlara öğretilmesi ve bu veri tabanlarına uzaktan erişimin sağlanması danışma kütüphanecisinin kullanıcı karşısındaki rolünü değiştirmiştir.”¹⁰⁶

¹⁰¹Aysel Yontar, İstanbul Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü 2002-2003 Öğretim yılı *Bilgi Hizmetine Giriş* ders notları.

¹⁰²Bülent Ergen, “Değişen Danışma Hizmeti ve Danışma Kütüphanecisinin Rolü”, *Kütüphanecilik Dergisi: Belge ve Bilgi Kütüphane Araştırmaları*, 2000, s.6, s.37.

¹⁰³Eserin tam künyesi: James I. Wyer, *Reference Work*, American Library Association, Chicago 1930.

¹⁰⁴Bülent Ergen, A.g.e., s.36.

¹⁰⁵A.g.e., s.38.

¹⁰⁶A.g.e., s.39.

1980'lerde kullanılmaya başlayan CD-ROM'lar sayesinde ansiklopedi, indeks ve öz dergisi gibi danışma kaynakları bu ortamda saklanmaya başlamış ve kütüphaneciler danışma masasında CD tarama hizmeti verir olmuşlardır.¹⁰⁷ 90'lı yıllarda kütüphanelerde kurulan bilgisayar ağları, kullanıcıların taramalarını kendilerinin yapmasına olanak vermiş ancak danışma hizmetlerini ortadan kaldırmamıştır. Tarama işlemleri danışma kütüphanecisi yardımı ile öğrenilirken, danışma soruları yüz yüze iletişimin sunduğu tatmin duygusunun ihtiyacı ile sorulmaya devam etmiştir.

İnternet'in ortaya çıkması ile çevrimiçi tarama yapma ve web üzerinden tam metinlere erişebilme imkanına kavuşulurken kütüphaneler de kullanıcılarına İnternet üzerinden katalog tarama hizmeti sunabilmek için web sayfaları hazırlamaya koyulmuşlardır. Elektronik danışma kaynakları arttıkça kullanıcılar en doğru seçimi yapabilmek için de profesyonel yardıma ihtiyaç duymuşlardır. Kütüphane hizmetleri ile ilgili düşünceler, özellikle teknolojik gelişmeler göz önüne alındığında danışma kütüphanecilerinin rolünün azalacağı üzerine olmuştur. Ancak bütün gelişmeler, kütüphanecilerin rollerini daha da arttırmış ve yaptıkları işe yeni boyutlar kazandırmıştır.¹⁰⁸

Kütüphaneciler için İnternet'in sağladığı en önemli imkanlardan biri iletişim ve tartışma listeleridir. Danışma hizmeti ve danışma soruları hakkında iletişim ve işbirliği halindeki referans kütüphanecileri kullanıcı sorularını da İnternet üzerinden cevaplamaktadır.¹⁰⁹ Bir diğer imkan, veri tabanlarını tarama ve dosya transferidir. Çevrimiçi kataloglar, künye doğrulamak, bir kaynağın hangi kütüphanede olduğunu belirlemek, danışma sorularını cevaplamak ve koleksiyon geliştirmek için kullanılmaktadır.¹¹⁰

Kütüphane hizmetleri içinde bilgi teknolojilerinden en çok etkilenen hizmetlerden biri olan danışma hizmetleri, bilgi kaynaklarının artış göstermesine bağlı olarak şekillenmiş ve çeşitlenmiştir. Kütüphane web sitesinde oluşturulan sık sorulan soru terminalleri, çevrimiçi indeks ve kataloglar, OPAC (Online Public Access Catalog) erişimi, e-destek verecek personelin web sayfasında çevrimiçi olarak hazır bulunması,

¹⁰⁷A.e.

¹⁰⁸A.e.

¹⁰⁹Serap Kurbanoğlu, "Mürakat Hizmetlerinde İnternet", *Türk Kütüphaneciliği*,1996, c.10,s.3, s.267.

¹¹⁰A.g.e., s.269.

günümüze gelinen süreç içinde geliştirilen elektronik bilgi hizmetlerinden bazılarıdır.¹¹¹ Günümüzde sorular, e-mail üzerinden yanıtlanmakta, kullanıcı isteği olan kitap, belge ve bilgiler, kullanıcıya mail olarak ulaştırılmaktadır. Danışma kütüphanecileri, web sitelerini güncelleyerek kullanıcılara daha iyi hizmet vermek için yeni web araçları geliştirmektedirler.

Meseleye bir başka boyuttan bakıldığında ise farklı bir tablo ile karşılaşmak mümkündür. Daha önce danışma kütüphanecisine yüz yüze iletilen sorular, bugün bilgisayar ekranında çok kullanılan arama motorlarının kutucuğuna yazılarak cevaplandırılmaya çalışılmaktadır. Kütüphaneci ile irtibata geçildiğinde ise bu sanal ortamda ve insani unsurlardan nispeten soyutlanmış bir ilişki olmaktadır. Dijital kültür, kütüphaneci ile kullanıcı arasındaki yüzyüze iletişimi azaltmıştır.

Kurbanoglu, 1996 tarihli makalesinde İnternet üzerinden erişilen katalogların sayısının hızla arttığını, ülkemizde de Anadolu Üniversitesi Kütüphanesi ve Bilkent Üniversitesi Kütüphanesi'nin kataloglarının bu şekilde olduğunu yazmıştır.¹¹² Bu satırların yazıldığı 2015 tarihinde ülkemizde kataloglarını elektronik ortama taşımamış üniversite kütüphanesi bulunmamaktadır. Aynı makalede kütüphanecilerin İnternet kullanmayı öğrenmeleri ve kullanıcılarına öğretmeleri gereğinden söz edilmekte ve kütüphanecilik lisans programlarına İnternet kullanımı ile derslerin konulması önerilmiştir. Oysa günümüzde asgari eğitim düzeyindeki insanlar dahi evlerinde, işyerlerinde ve her yerde cep telefonları ile İnternet kullanıyor duruma gelmiştir. Kaliforniya Üniversitesi'nde düzenlenen *İnternet'te Av (The Internet Hunt)* adlı bilgi yarışması¹¹³, o günün şartlarında büyük ilgi uyandırmış ve insanları rekabete sürüklemiştir ancak bugün İnternet o kadar gelişmiş, genişlemiş ve herkes tarafından kullanılır olmuştur ki küçük bir çocuk dahi yarışmada sorulan soruları sık kullanılan arama motorları aracılığı ile cevaplayabilecek duruma gelmiştir. Bu hızlı değişim ve dönüşüm, dijital kültürün hayatımızı nasıl değiştirdiğinin bir göstergesidir.

2.4.3. Kullanıcı Eğitimi

Kullanıcı eğitimi, “kütüphanenin var olan ve potansiyel kullanıcılarını bilginin değerinden ve mevcut bilgi kaynaklarının varlığından haberdar etmek, bilgiye karşı

¹¹¹ Nazan Özenç Uçak, “Değişen Bilgi Ortamının Danışma Hizmetine Etkisi”, *Türk Kütüphaneciliği*, 2004, c.18, s.4, s.408.

¹¹² Serap Kurbanoglu, “Müracat Hizmetlerinde İnternet”, *Türk Kütüphaneciliği*, 1996, c.10, s.3, s.269.

¹¹³ A.g.e., s.274.

olumlu davranışlar edinmelerini sağlamak, bilgi kaynaklarını kullanmaları için onları güdülemek ve bu kaynakları bulup kullanabilmeleri için gerekli becerileri kazandırmaktır.”¹¹⁴

Kaynakların büyük kısmının dijital hale getirildiği, kütüphane hizmetlerinin web sitesi üzerindeki veri tabanları ve açık arşivler yoluyla verildiği günümüzde, kütüphane mekanına çok seyrek uğrayan yahut hiç uğramayan kullanıcıya verilecek eğitim de dijital kültür ile şekillenecektir. Ayrıca yüz yüze yapılabildiği gibi İnternet üzerinden de yapılabilen kullanıcı eğitimlerinin dijital kültürün yayılma hızına bağlı olarak sürekli yenilenmesi ve güncellenmesi gerekmektedir.

Geleneksel kütüphanecilik yaklaşımında “kullanıcı eğitime genellikle iki düzeyde ya da aşamada bakılmaktadır. Bunlardan birincisi, kullanıcıların var olan bilgi kaynakları konusunda haberdar edilip bilinçlendirilmeleri; ikincisi ise bilinçlendirilmiş kullanıcılara gereksinme duydukları bilgileri arayıp bulup kullanabilmeleri konusunda beceri kazanmaları için eğitim verilmesidir.”¹¹⁵

Günümüzde birinci düzey kullanıcı eğitimi, e-bültenler, kişiye özel yeni çıkan kitaplar listesinin kullanıcıya elektronik posta yoluyla iletilmesi sonucu gerçekleştirilebilmektedir. İkinci düzey kullanıcı eğitimi ise çevrimiçi görüşmeler ile verilecek eğitimler olabileceği gibi web sitesine yüklenecek kullanıcı eğitim sunumları ile de gerçekleştirilebilir. Bilgiye ihtiyaç duyulması, bu ihtiyaca bağlı olarak bilginin aranması, bulunması, kullanılması ve yeni bilginin üretilmesi süreçlerini ifade eden *bilgi okuryazarlığı* için verilecek bu eğitimler kullanıcının eğitiminin önemli bir parçasıdır.

Son zamanlarda oldukça yaygınlaşan web tabanlı bilgi okuryazarlığı eğitimleri, bazen yüz yüze eğitime alternatif olarak, bazen destekleyici olarak kullanılmaktadır. Bu yöntem, kütüphanelerce özellikle personelin nitelik ve nicelik bakımından yetersiz kaldığı zamanlarda iyi bir seçenek olarak kullanılmaktadır. Çok sayıda kullanıcıya kısa sürede ulaşma imkanı veren web tabanlı bilgi okuryazarlığı eğitimleri, danışma kütüphanecilerinin zaman ve enerjilerini daha etkin kullanmaları için de fırsatlar sunmaktadır.¹¹⁶

¹¹⁴ Gülçin Cribb, “Kütüphanelerde Kullanıcı Eğitimi’nin Önemi”, *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, c.30, s.2, 1981, s.90.

¹¹⁵ A.g.e., s.91.

¹¹⁶ Serap Kurbanoglu, “Bilgi Okuryazarlığı Programlarının Önemi ve Planlanması” (Çevrimiçi) <http://library.bilkent.edu.tr/tr/images/kutupsemsunum/serap.ppt>. (26.10.2014).

Bilgi okuryazarlığı eğitimlerinin çok kullanılan bir aracı da video sunumlardır. Personel, yer, ekipman gibi kaynakların yetersizliği durumunda kolaylık sağlayan video sunumların bir özelliği de erişiminin kontrol edilebilmesi ve içeriğin hızlı ve kolay olarak güncellenebilmesidir. Herkesin kendi birikimine ve öğrenme hızına göre ilerlemesine olanak sağlayan, her yer ve her çeşit platfromdan 7/24 erişilebilen ilgi çekici video programlar kütüphanelerin yeni neslin beklentilerine cevap verebilmesi için işe yarar bir araçtır.¹¹⁷

2.4.4. Açık Erişim

Açık erişim, bilgi kaynaklarının İnternet ortamında ve ücretsiz olarak herkesin erişimine sunulduğu bir yayım türüdür. Açık erişim ile kaynaklara hiçbir kısıtlama olmadan erişilebilmekte, kopyalama ve dağıtım yapılabilmektedir.

Açık erişim kavramının ortaya çıkışında, bilim insanlarının katkılarıyla ortaya çıkan yayınların ticari yayıncılar tarafından yüksek ücretlerle bilim insanlarına (üniversite kütüphanelerine) yeniden satılmasının ortaya çıkardığı sorunlar etkilidir. Açık erişim, dergi fiyatlarının kütüphane bütçelerine göre orantısız artışının getirilerini ifade eden *dergi krizinin* mevcut sorunlarına karşı oluşturulan bir çözüm mahiyetindedir.¹¹⁸

Açık erişim hareketinin gelişim aşamaları incelendiğinde, bu konuya yön ve hız veren bir çok belgenin hazırlandığı görülür. Bunlar arasında üçü, açık erişim kavramının anlamına özellikle değinmektedir: Budapeşte Açık Erişim Girişimi (Budapest Open Access Initiative, 2002)¹¹⁹, Açık Erişim Yayıncılığı Üzerine Bethesda Bildirimi (Bethesda Statement On Open Access Publishing, 2003)¹²⁰ ve Fen ve İnsan Bilimlerinde Bilgiye Açık Erişim Üzerine Berlin Bildirgesi'dir (Berlin Declaration On Open Access To Knowledge In The Sciences And Humanities, 2003)¹²¹.

Her türlü bilimsel yayın belli ölçüler dahilinde açık erişim arşivlerine konulabilmektedir. Makalelerin yayınlandığı dergilere verilen renkler, yayının dergide

¹¹⁷ A.e.

¹¹⁸ Hülya Dilek Kayaoğlu, "Açık Erişim Kavramı ve Gelişmekte Olan Bir Ülke Olarak Türkiye İçin Anlamı", *Türk Kütüphaneciliği*, c.20, s.1, 2006, s.3.

¹¹⁹ Budapest Open Access Initiative, (Çevrimiçi) <http://www.budapestopenaccessinitiative.org/> (19.07.2015)

¹²⁰ Bethesda Statement On Open Access Publishing, (Çevrimiçi)

http://dash.harvard.edu/bitstream/handle/1/4725199/suber_bethesda.htm?sequence=1 (19.07.2015)

¹²¹ Berlin Declaration On Open Access To Knowledge In The Sciences And Humanities, (Çevrimiçi) <http://openaccess.mpg.de/Berlin-Declaration> (19.07.2015)

çıktıktan ne kadar süre sonra açık erişime sunulacağını göstermektedir. Örneğin, tamamen açık erişimdekiler yeşil renkle, telif hakkı sınırlamasıyla açık erişimi verilenler mavi ile gösterilmektedir.¹²²

Kurumların makale, tez, bildiri gibi bilimsel çalışmalarını açık arşivlerde paylaşması önerilmektedir. Açık erişim, hem zaman içinde göz önünden kaybolup giden kaynakların sürekli kullanıma açılması, hem de bilimsel yayınların etki faktörünü artırması bakımından önem taşımaktadır. Açık arşivler kurumlara finansman desteği de getirmektedir.¹²³

Açık erişimin desteklenmesi ve erişime açılan yayınların niceliğinin artması için hem kurumların hem de yayıncıların gayreti söz konusu olabilmektedir. Avrupa ve Amerika'daki bazı üniversiteler, öğretim üyesiyle yapılan ilk sözleşmeye yayınlarının açık erişimde yayınlanacağına dair maddeler eklemekte ve telif sorununu ortadan kaldırmaktadır. Bir başka çözüm ise bu konunun dergi politikasında belirtilmesidir.¹²⁴

İnternet hızının yeterince artması ve yaygınlaşması, dijitalleşmede kazanılan aşamalar, Web 2.0. ve devamı teknolojilerin geliştirilmesi, açık erişim kavramının gelişmesini hızlandırmıştır.¹²⁵ Açık erişim kavramının yaygınlaşmasıyla kütüphanelerin ve kütüphanecilerin de fonksiyonları önemli ölçüde değişmiştir. Kütüphaneler, basılı kaynakların depolandığı yerler olmaktan çıkarken, kütüphaneciler dünyadaki açık erişim arşivlerini takip ederek kullanıcılarına sunma çabası içine girmişlerdir.¹²⁶ Öte yandan, açık erişim kavramı, açık eğitim, açık üniversite gibi yeni kavramları gündeme getirmekte ya da güçlendirmektedir.

Açık erişim arşivlerinin artması ile bunların bir merkezde toplanması ihtiyacı gündeme gelmiş ve ortak havuzlar oluşturulmaya başlanmıştır. Örneğin OpenAIRE portalı tüm Avrupa'daki açık erişim arşivlerini harmanlayan bir portal konumundadır.¹²⁷ Uluslararası veri tabanları da açık erişimi yeni bir pazar olarak görerek konuya el atmış ve son kullanıcıların ücretsiz açık erişimden faydalandığı, buna karşın bilim insanlarının makale işlem bedeli ödediği bir sistem kurmuşlardır.¹²⁸ Buna göre akademisyenler daha

¹²²Nurettin Alabay, "Bilgi Kaynaklarına Açık Erişim", (Çevrimiçi) www.haberajanda.com.tr/contents/files/dergiler/Kasim2012/files/assets/basic-htm/page98.htm (12.12.2012), s.97.

¹²³ A.g.e., s.97-98.

¹²⁴ A.g.e., s.98.

¹²⁵ A.g.e., s.97.

¹²⁶ A.g.e., s.98.

¹²⁷(Çevrimiçi) <http://www.openaire.eu/en/component/content/article/9-news-events/524-register-for-a-webinar-on-openaire-compatibility-for-repositories> (10.03.2014).

¹²⁸ Örneğin, Springer Open Access, (Çevrimiçi) <http://www.springer.com/gp/open-access> (02.05.2014).

çok atıf alabilmek için yayınlarını açık erişime koymaya yönlendirilmekte ve bunun için de editörlük vb. hizmetleri içeren bir bedel ödemek zorunda kalmaktadır. Böylece bilim insanları, üniversiteler ve kütüphaneler, açık erişim kavramının ortaya çıkma mantığını yok edecek şekilde aynı kısır döngünün içine girmiş bulunmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DİJİTAL KÜLTÜR ORTAMINDA ÜNİVERSİTE KÜTÜPHANELERİ

Üniversite kütüphanesi, üniversitenin amaç ve işlevlerini yerine getirmek üzere eğitim-öğretim ve araştırma faaliyetlerine destek kurumlardır. Rogers ve Weber, üniversite kütüphanesini “üniversite içinde ve yakın çevresinde bilimsel araştırma ve geliştirme çalışmalarını desteklemek, her gün gelişip ilerleyen, yeni yayınlarla zenginleşen dünya biliminin son verilerini izlemekle yükümlü kitaplık”¹²⁹ olarak tanımlamaktadır. Üniversite kütüphanelerinin işlevleri¹³⁰ ise literatürde şu şekilde sıralanmıştır:

- Kullanıcıların eğitim-öğretim ve araştırma etkinlikleri için ihtiyaç duyacakları bilgi kaynaklarını sağlamak
- Bilgi kaynaklarının daha etkin kullanımı için danışma ve ödünç verme hizmetleri verirken çeşitli bibliyografi kaynak ve araçları hizmete sunmak
- Farklı amaçlı okuma ve çalışma salonlarını kullanıma açmak
- Kullanıcıların okuma alışkanlıklarını geliştirmesine ve boş zamanlarını değerlendirmesine yardımcı olmak
- Kullanıcı eğitimi programları geliştirmek ve gerçekleştirmek
- Üniversite yayın ve kaynaklarının arşivini oluşturmak
- Diğer kütüphane ve kuruluşlarla kaynak paylaşımına yönelik işbirliği yapmak
- Koleksiyonu gelecek kuşaklar için korumak

Dijital çağ ile bilgi kaynakları ve bilgi denetim araçları artmış, yeni materyal türlerinin dermelere katılmasıyla ekstra mekan ihtiyaçları ortaya çıkmış, kullanıcı eğitimlerinin amaç ve kapsamı genişlemiş, diğer kurumlarla işbirliği çalışmaları daha da elzem hale gelmiştir.

¹²⁹ R.D. Rogers, D.C. Weber. *University Library Administration*. New York: H.W. Wilson Company, 1971; Aktaran Jale Baysal, A.g.e., s.12.

¹³⁰ R.D. Rogers, D.C. Weber. *University Library Administration*. New York: H.W. Wilson Company, 1971; Aktaran Ahmet Çelik, Nazan Uçak. “Üniversite Kütüphaneleri Üzerine”, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 1993, c.10, s.2, s.115.

3.1. DİJİTAL ÇAĞDA ÜNİVERSİTE KÜTÜPHANESİ HİZMETİ

Dijital çağda, hızla gelişen bilgi teknolojileri, günden güne katlanarak artan bilgi üretimi ve mevcut kaynakların dijitalleştirilmesi, üniversite kütüphanelerinin işlevlerini hayati bir noktaya taşımıştır. Varlığını korumak için dünya ile rekabet etmek zorunda olan üniversite kütüphaneleri ise eğitim-öğretim ve araştırma-geliştirme çalışmalarına hakkıyla hizmet etmek için genç kullanıcıların diliyle konuşarak onları kütüphaneye çekmek durumundadır.

İyi bir üniversite kütüphanesi hizmeti vermek için bütün faktörler göz önünde bulundurulmalı, yapılacak çalışmalar bir bütün olarak düşünülerek planlanmalıdır. Dahası, “kütüphaneler yükseköğretimin vazgeçilmez bir parçası olarak kabul edilmeli ve kütüphaneciler, eğitim-öğretim ve araştırmanın içinde daha aktif olarak yer almalıdır. Başka bir ifadeyle, yeterli sayı ve nitelikte basılı ve elektronik yayınlara donatılmış, 7/24 hizmet sunulan modern mekanlara sahip, uygun miktarda ve sürdürülebilir mali kaynaklarla desteklenen, üniversitenin büyüklüğüne göre yeterli sayı ve nitelikte kütüphaneci ve destek personelinin çalıştığı, güncel bilgi teknolojilerinin kullanıldığı, diğer kütüphanelerle işbirliği ve kaynak paylaşımı yapan, ortak projeler üreten, eğitim-öğretim ve araştırma faaliyetlerinde akademik birimlerle sürekli işbirliği içinde olan, üniversitelerin sosyal ve kültürel merkezi konumundaki kütüphaneler”¹³¹ kurulmalıdır.

Araştırma kaynaklarının dijitalleşmesi ve uzaktan hizmet modellerinin geliştirilmekte olması, mekan olarak kütüphanenin önemini azaltmaz. Bu sebeple dijital çağda verilmesi gereken örnek üniversite kütüphanesi hizmeti, iyi tasarlanmış bir üniversite kütüphanesi binası ile başlamalıdır. Oysa ülkemizde üniversite kütüphaneleri, ihtiyacın aksine küçük ve yetersiz mekanlarda kurulmaktadır. Bu durumun oluşmasında planlamaların üniversite kurulurken yapılmamış olması da etkilidir. Yapılması gereken, ileri görüşlü bir planlama ile kütüphanenin kampüsün her yerinden kolayca ulaşılabilir bir noktaya kurulmasıdır. Kütüphane binasının tasarımı kütüphanecilerin de içinde bulunduğu bir ekiple birlikte yapılmalıdır. Binanın tamamı veya belli bölümleri 7/24 kullanıma açılacak şekilde ve modüler bir planda hazırlanmalıdır.¹³² “Teknolojinin yoğun olarak kullanıldığı akıllı kütüphane binası, iklimlendirme sistemi,

¹³¹“2023’e Doğru Türkiye’de Üniversite Kütüphaneleri: Mevcut Durum, Sorunlar, Standartlar ve Çözüm Önerileri” adlı rapor, Ankara 2014, s.2-3.

¹³² A.g.e., s.4-5.

yangın alarm sistemi, aydınlatma kontrol sistemi, giriş kontrol sistemi (kartlı geçiş sistemi, özel koleksiyonlar için parmak izi okuyucu), merkezi kamera güvenlik sistemi, multimedya kontrol sistemi, asansör kontrol sistemi, otomatik garaj sistemi, merkezi UPS sistemi, perde/ panjur kontrol sistemi, uzaktan algılama kontrol sistemi, kitap güvenlik sistemi (RFID vb.), bilgilendirme, iletişim, ağ (network) ve raporlama sistemi, kütüphane otomasyon sistemi, kütüphane binası yönetim sistemi gibi unsurlardan oluşmalıdır.”¹³³

Üniversite kütüphanesini var eden unsurlardan biri *personeldir*. Üniversite kütüphanelerine ilişkin personel sorunlarının başında meslekî formasyona sahip olmayan kişilerin kütüphane yöneticisi olarak atanması gelmektedir. Daha çok devlet üniversitelerinde görülen bu sorunu, özlük hakları ile ilgili sorunlar takip etmektedir. Özlük hakları sorunlarının çözümü için, iş ve hizmet süreçlerinin tanımlanması, iş doyumunu ve yaşam kalitesinin arttırılması, maaşların düzeltilmesi ve ulusal düzeyde bir taban ücret belirlenmesi, bütün meslek personelinin ortak bir statüde birleştirilmesi ve haklarda eşitlik sağlanması gerekmektedir. Kütüphaneciliğin 7/24 hizmet verilen bir meslek olduğu için “24 saat devamlılığı olan işler statüsü”ne getirilmesi büyük önem taşımaktadır. Ayrıca, kişisel ve meslekî gelişimlerinin üniversite tarafından desteklenmesi ve yabancı dil eğitimi konusunda gerekli desteğin sağlanması, meslekî verimliliğin arttırılması için faydalı olacaktır.¹³⁴

Üniversite kütüphanesinin temel unsurlarından bir diğeri *bütçedir*. İdeal bir üniversite kütüphanesi bütçesine ait uluslararası standartların hiçbirini ne yazık ki ülkemizde uygulanamamaktadır. Bir diğere önemli unsur ise *derme/ koleksiyondur*. 2000’li yıllarda meydana gelen İnternet kullanımındaki artış, 2004’deki Web 2.0. yaklaşımları ile bu büyük ağın gezginlerini arttırmıştır. Bu süreçte, açık erişim kavramı gelişip yaygınlaşmış ve milyonlarca bilgi ve belgenin web üzerinde serbest dolaşıma geçmesine sebep olmuştur. Öte yandan elektronik bilgi kaynaklarının artması ve basılı yayınların hızla elektronik ortama taşınması kütüphanelerde de bir içerik patlaması meydana getirmiştir. Ancak bu içerik patlamasının yeterli sunum ve tanıtımlar yapılmadığı müddetçe kullanıcıyı bulamayacağı ortadadır. Bütün hizmet sahalarına yansıyan yüksek müşteri memnuniyeti yaklaşımı kütüphanelerde de uygulanmalı ve danışma hizmetleri yeni bir felsefe ile mümkün olduğunca esnek ve empatik olarak planlanmalıdır.

¹³³ A.g.e., s.6.

¹³⁴ A.g.e., s.7-8.

Kütüphaneyi var eden en önemli unsurlardan biri de *kullanıcılardır*. Kütüphaneler, günümüzde, tarih boyunca gördükleri kullanıcı profilinden çok daha farklı bir kullanıcı profili ile karşı karşıya kalmışlardır. Çünkü bu çağ, bilgiyi, bir başka ifadeyle hizmeti, zamandan ve mekândan bağımsız olarak isteyen kullanıcıların çağıdır. Bu noktada kurumsal olarak verilen hizmetlerin kullanıcıya ne kadar hitap ettiği tartışılmalıdır. Çünkü kurum-birey ilişkisinde kurumun ihtiyaçları karşılanırken bireyin ihtiyaçlarının karşılanıp karşılanmadığı bir muamma olarak kalmaktadır.

Üniversite kütüphaneleri yaşamlarını sürdürebilmek için kullanıcı odaklı hizmetlere ağırlık vermeli ve planlamalarını yeni öğrenci profiline göre yapmalıdır. Oysa birçok kütüphanede değişen dermelere ve değişen kullanıcı profiline rağmen, eski hizmet yaklaşımları olduğu gibi kalmakta ve bu da bilgi merkezlerinin (kütüphanelerin) itibar kaybetmesine ve toplumun zihninde köhne kurumlar haline gelmesine sebep olmaktadır.

3.2.İSTANBUL'DAKİ ÜNİVERSİTE KÜTÜPHANELERİNDE MEVCUT DURUM

İstanbul'da 9 devlet üniversitesi ve 38 vakıf üniversitesi olmak üzere toplam 47 üniversite bulunmaktadır.¹³⁵ Bu üniversitelerin her birinin en az bir merkez kütüphanesi mevcuttur. Tezin bu bölümünde söz konusu üniversite kütüphanelerine ilişkin 2015 yılının Ocak-Nisan aylarına ait bilgiler verilecektir. Bu bilgilerin elde edilmesinde kütüphanelerin web sitelerinden, araştırmacı tarafından hazırlanan kütüphane bilgi formunu cevaplayan kütüphane yöneticilerinin yazılı beyanlarından ve yüzyüze görüşülen ya da telefonla ulaşılan danışma kütüphanecilerinin ifadelerinden faydalanılmıştır.

3.2.1. Kuruluş Yılına Göre Üniversite Kütüphaneleri

İstanbul'daki 47 üniversite kütüphanesinin 5 tanesi 1990'dan önce, 16 tanesi 1990-1999 yılları arasında, 8 tanesi 2000-2009 yılları arasında, 18 tanesi ise 2010 yılı ve sonrasında kurulmuştur.¹³⁶ (Bkz. Tablo 3.1.)

Tablo 3. 1.: İstanbul'daki üniversite kütüphanelerinin kuruluş yıllarına göre sayıları

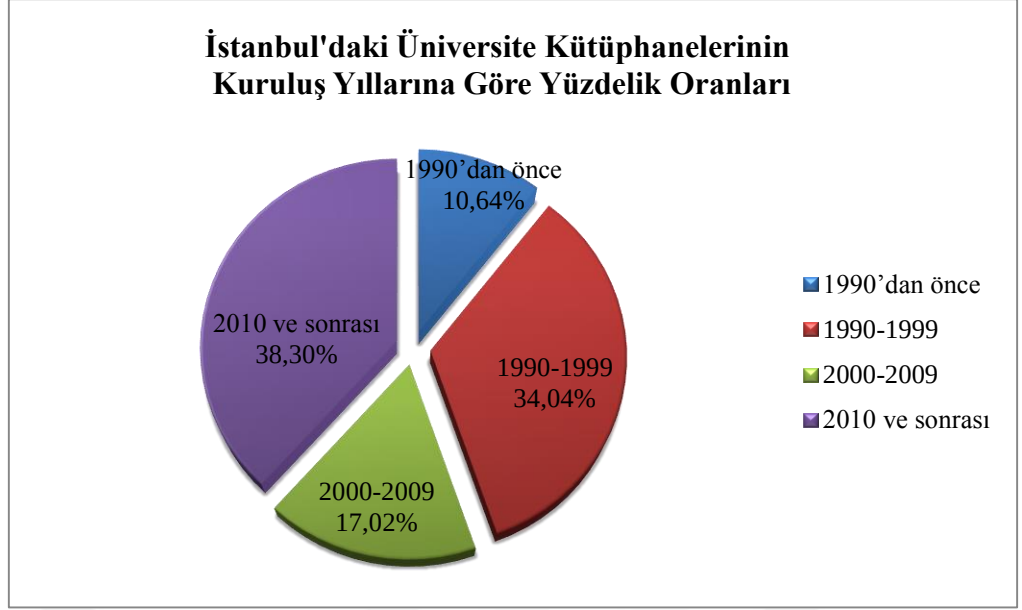
Kuruluş Yılı	Üniversite Sayısı
1990'dan önce	5
1990-1999	16
2000-2009	8
2010 ve sonrası	18
Toplam	47

Kuruluş yıllarına göre kütüphanelerin yüzdelik oranları ise şu şekildedir: (Bkz. Şekil 3.1.)

¹³⁵ Yükseköğretim Kurulu Web Sitesi, (Çevrimiçi)

<http://www.yok.gov.tr/web/guest/universitelerimiz;jsessionid=A8C87CFE8F21DFD5007CF5ACACA7C34E> (21.01.2015).

¹³⁶ Yönetici ya da personelin kütüphanenin kuruluş yılının üniversitenin kuruluş yılından farklı olmadığını beyan ettiği kütüphanelerin kuruluş tarihi olarak bağlı bulundukları üniversitelerin kuruluş tarihleri kabul edilmiştir.

Şekil 3. 1.: Kuruluş yıllarına göre İstanbul'daki üniversite kütüphanelerinin yüzdelik oranları

3.2.2. *Personel Mevcuduna Göre Üniversite Kütüphaneleri*

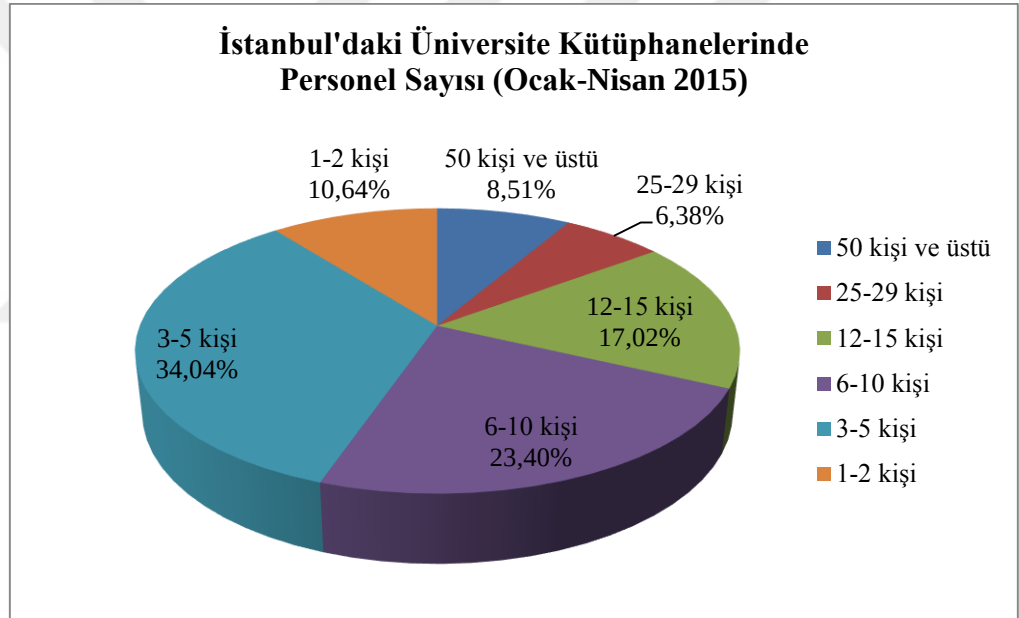
Başarılı bir üniversite kütüphanesi hizmeti verebilmek için personel sayısının önemi büyüktür. İstanbul'da bulunan 4 üniversite kütüphanesinde 50 ve üzeri sayıda personel, 3 üniversite kütüphanesinde 25-29 personel, 8 üniversite kütüphanesinde 12-15 personel, 6 üniversite kütüphanesinde 6-10 personel, 16 üniversite kütüphanesinde 3-5 personel ve 5 üniversite kütüphanesinde 1-2 personel görev yapmaktadır. (Bkz. Şekil 3.2.)

Tablo 3. 2.: İstanbul'daki üniversite kütüphanelerinin personel mevcuduna göre sayıları (Ocak-Nisan 2015)

Personel Sayısı	Kütüphane
50 kişi ve üstü	4
25-29 kişi	3
12-15 kişi	8
6-10 kişi	11
3-5 kişi	16
1-2 kişi	5
Toplam	47

50 ve üzeri sayıda personel çalıştıran 4 üniversite kütüphanesi de devlet üniversitesidir. Bunlar, 104 personeli ile İstanbul Teknik Üniversitesi Mustafa İnan Kütüphanesi, 80 personeli ile Boğaziçi Üniversitesi Aptullah Kuran Kütüphanesi, 50 personeli ile Marmara Üniversitesi Merkez Kütüphanesi ve İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi'dir.

Personel sayısına göre İstanbul'daki üniversite kütüphanelerinin yüzdelik oranlarına bakıldığında kütüphanelerin yaklaşık % 34'ünün 3-5 personel, yaklaşık % 23'ünün 6-10 personel, yaklaşık % 17'sinin ise 12-15 personel çalıştırdığı görülmektedir. (Bkz. Şekil 3.2.)

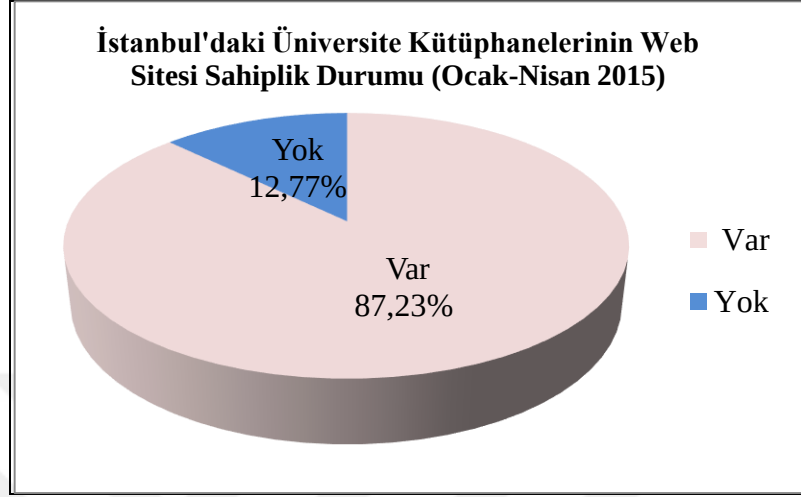

Şekil 3. 2.: Personel mevcuduna göre İstanbul'daki üniversite kütüphanelerinin yüzdelik oranları (Ocak-Nisan 2015)

3.2.3. Web Adresi Sahipliğine Göre Üniversite Kütüphaneleri

“Kütüphanenizin kendine ait bir web adresi var mı?” sorusuna 47 üniversite kütüphanesinin tamamı, “evet” cevabını vermiştir. Bu beyanı doğrular şekilde, her kütüphanenin bağlı bulunduğu üniversitenin web sitesi üzerinden ulaşılabilen bir web sayfası bulunmaktadır. Ancak sorunun sorulma amacı dijital çağ kullanıcılarının ihtiyaçlarına cevap verecek tam donanımlı bir web sitesine sahip olup olunmadığının

öğrenilmesidir. Bu durum göz önünde bulundurulduğunda, 6 üniversite kütüphanesinin (% 12,77) web sayfalarının kütüphaneye ait fotoğraf kareleri, genel nitelikte bilgiler veren birkaç paragraf ve ücretsiz veri tabanı bağlantıları dışında bilgi içermediği gözlemlenmiştir.

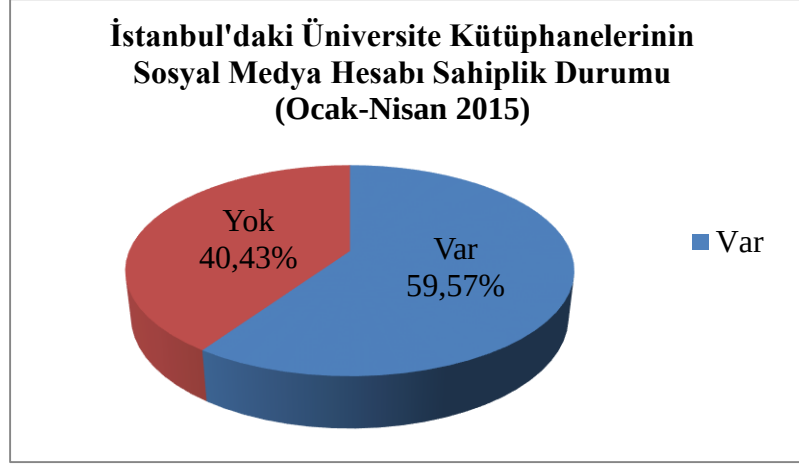

Şekil 3. 3.: Web sitesi sahiplik durumuna göre İstanbul'daki üniversite kütüphanelerinin yüzdeler oranları (Ocak-Nisan 2015)

3.2.4. Sosyal Medya Hesaplarına Göre Üniversite Kütüphaneleri

Dijital çağ kütüphane kullanıcılarının yoğun olarak kullandığı İnternet sitelerinin başında sosyal medya sayfaları gelmektedir. Arkadaşları, akrabaları ve hatta üniversitedeki hocaları ile sosyal medya üzerinden bağlantı kurmayı tercih eden, bankacılık işlemlerine bile sosyal medya üzerinden bağlanan günümüz gençleri için kütüphaneye de sosyal medya üzerinden ulaşmak, üniversite kütüphanesi ile ilişkilerin güçlendirilmesi açısından önem taşımaktadır.

İstanbul'daki 47 üniversite kütüphanesinin 28'sinin sosyal medya hesabı varken, 19'unun yoktur. Buna göre, aktif sosyal medya hesabı olan üniversite kütüphanelerinin oranı % 59,57, olmayan üniversite kütüphanelerinin oranı % 40,43'tür. (Bkz. Şekil 3.4.)

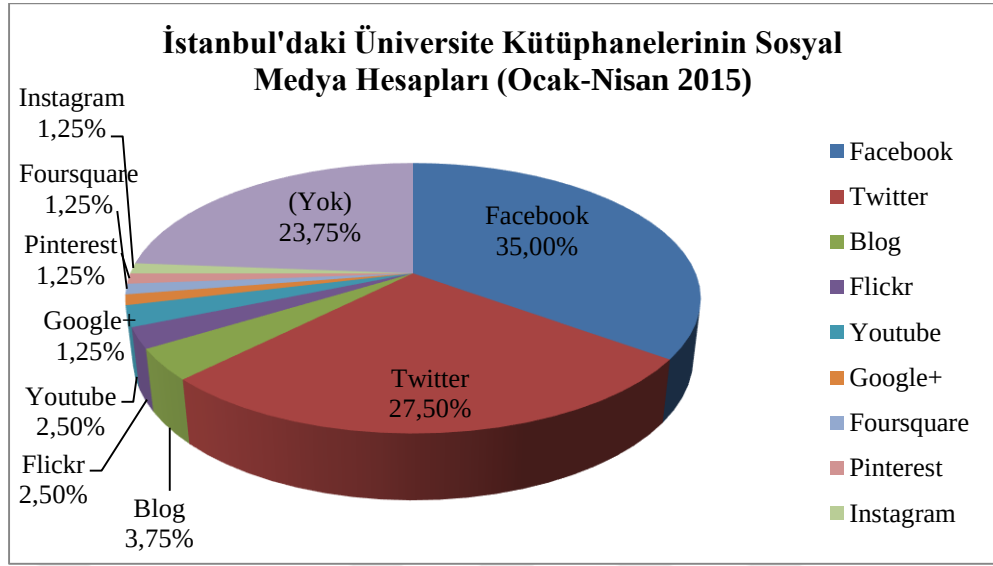

Şekil 3. 4.: Sosyal medya hesabı sahiplik durumuna göre İstanbul'daki üniversite kütüphanelerinin yüzdelik oranları (Ocak-Nisan 2015)

Tablo 3. 3.: İstanbul'daki üniversite kütüphanelerinin sahip oldukları sosyal medya hesaplarına göre sayıları (Ocak-Nisan 2015)

Sosyal Medya Sitesi	Kütüphane Sayısı
Facebook	28
Twitter	22
Blog	3
Flickr	2
Youtube	2
Pinterest	1
Instagram	1
Google +	1
Foursquare	1

İstanbul'daki üniversite kütüphanelerinin en çok kullandığı sosyal medya sitesi Facebook'un % 35'lik bir kullanım oranı bulunmaktadır. Facebook'u, % 27,05'lik oranla Twitter takip etmektedir. Blog sahibi olan 3 üniversite kütüphanesinin oranı % 3,75 düzeyinde iken, Flickr ve Youtube hesabı olan 2 üniversitenin yüzdelik oranı % 2,50 olarak belirlenmiştir. Pinterest, Instagram, Foursquare ve Google + hesaplarını ise birer kütüphane kullanmakta ve bu da oranlara % 1,25 olarak yansımaktadır. (Bkz. Şekil 3.5.)

Şekil 3. 5.: İstanbul'daki üniversite kütüphanelerimin sahip oldukları sosyal medya hesaplarının yüzdelik oranı (Ocak-Nisan 2015)

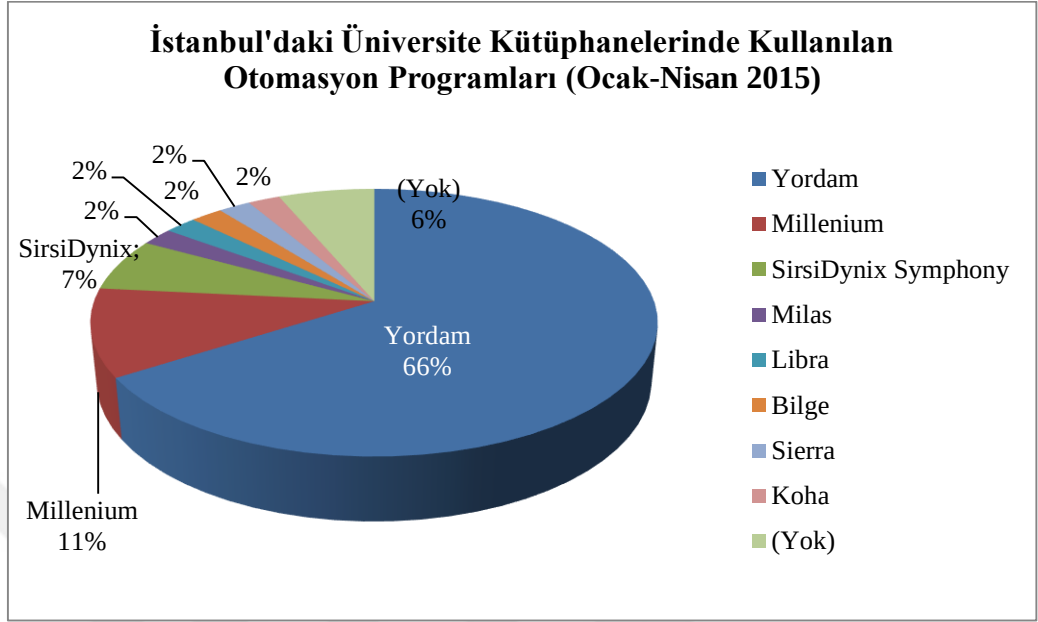
3.2.5. Kullanılan Otomasyon Programına Göre Üniversite Kütüphaneleri

İstanbul'daki 47 üniversite kütüphanesinde 8 ayrı otomasyon programı kullanılmaktadır. Bunlar 31 kütüphanede kullanılan Yordam, 5 kütüphanede kullanılan Millenium, 3 kütüphanede kullanılan SirsiDynix Symphony ve birer kütüphanede kullanılan Milas, Libra, Bilge, Sierra ve Koha'dır. Yeni kurulan üç üniversite kütüphanesinin henüz aktif bir otomasyon programı yoktur. (Bkz. Şekil 3.4.)

Tablo 3. 4.: İstanbul'daki üniversite kütüphanelerinin kullandıkları otomasyon programına göre sayıları (Ocak-Nisan 2015)

Otomasyon Programı	Kütüphane Sayısı
Yordam	31
Millenium	5
SirsiDynix Symphony	3
Milas	1
Libra	1
Bilge	1
Sierra	1
Koha	1
(Yok)	3

Kullanılan otomasyon programlarının yüzdelik dilimleri, Şekil 3.6.'da gösterilmektedir.

Şekil 3. 6.: Kullanılan otomasyon programlarına göre İstanbul'daki üniversite kütüphanelerinin yüzdelik oranları (Ocak-Nisan 2015)

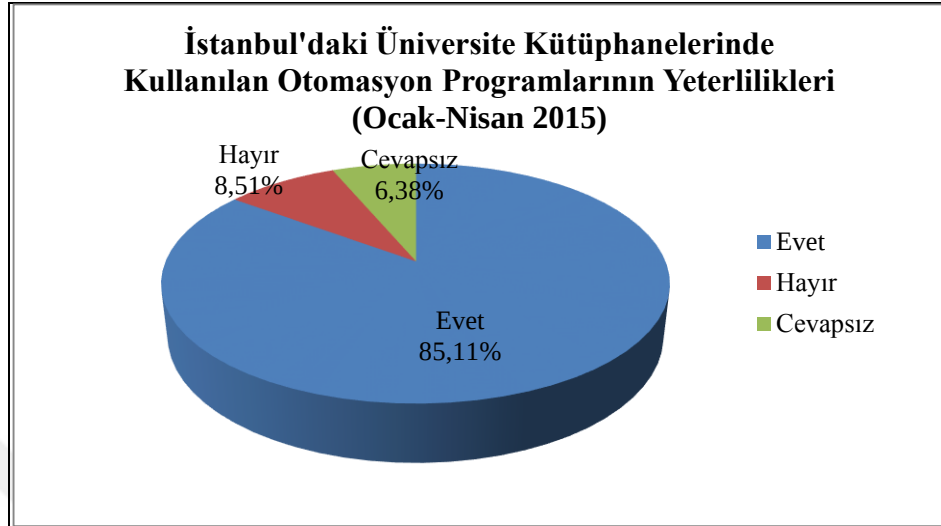
3.2.6. Otomasyon Programının Yeterliliklerine Göre Üniversite Kütüphaneleri

47 üniversite kütüphanesine sorulan “*otomasyon sisteminiz kullanıcıların kitap ayırtma, süre uzatma vb. işlemler yapmasına izin veriyor mu?*” sorusuna 40 üniversite kütüphanesi “evet” derken, 4 üniversite kütüphanesi “hayır” cevabını vermiştir. Henüz bir otomasyon programı olmayan üç kütüphaneden bu soruya yanıt alınamamıştır. (Bkz. Tablo 3.5.)

Tablo 3. 5.: İstanbul'daki üniversite kütüphanelerinin otomasyon programının yeterliliklerine göre sayıları (Ocak-Nisan 2015)

Otomasyon Programının Yeterlilikleri	Kütüphane Sayısı
Evet	40
Hayır	4
Cevapsız	3
Toplam	47

Kullanılan otomasyon programlarının yeterliliklerine ilişkin soruya cevap verenlerin yüzdelik oranları, Şekil 3.7.'de gösterilmektedir.

Şekil 3. 7.: Kullanılan otomasyon programlarının yeterliliklerine göre İstanbul'daki üniversite kütüphanelerinin yüzdelik oranları (Ocak-Nisan 2015)

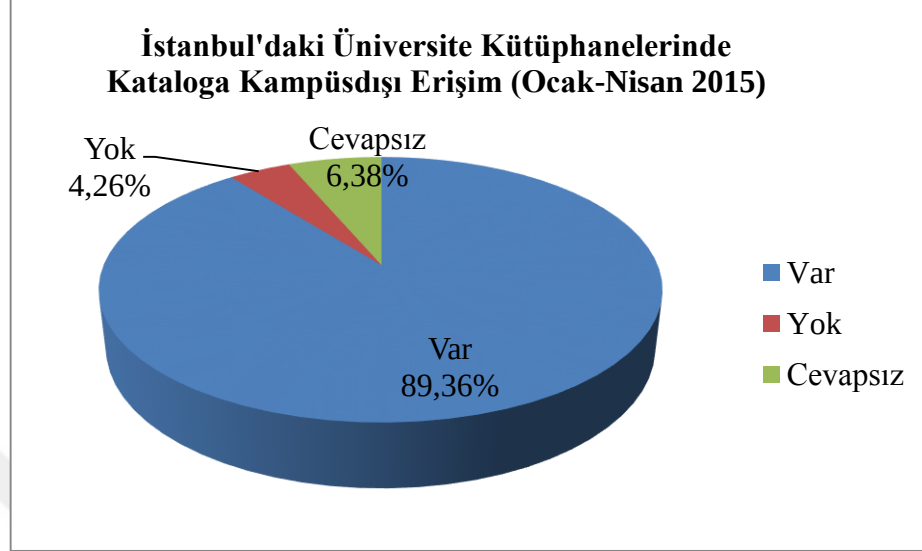
3.2.7. Kataloğa Kampüsdışı Erişime Göre Üniversite Kütüphaneleri

“Kütüphanenizin kataloğuna İnternet’ten kampüs dışı erişim var mı?” sorusuna 47 üniversite kütüphanesinin 42 tanesi “var”, 2 tanesi “yok” cevabını vermiştir. Henüz bir otomasyon programı olmayan üç kütüphaneden bu soruya yanıt istenmemiştir. (Bkz. Tablo 3.6.)

Tablo 3. 6.: İstanbul'daki üniversite kütüphanelerinin kataloğa kampüsdışı erişim sağlamalarına göre sayıları (Ocak-Nisan 2015)

Kataloğa Kampüsdışı Erişim	Kütüphane Sayısı
Var	42
Yok	2
Cevapsız	3
Toplam	47

Kütüphane kataloglarının kampüsdışı erişime açılmasına ilişkin soruya cevap verenlerin yüzdelik oranları Şekil 3.8.'de gösterilmektedir.

Şekil 3. 8.: Kataloga kampüsdışı erişim durumuna göre İstanbul'daki üniversite kütüphanelerinin yüzdelik oranları (Ocak-Nisan 2015)

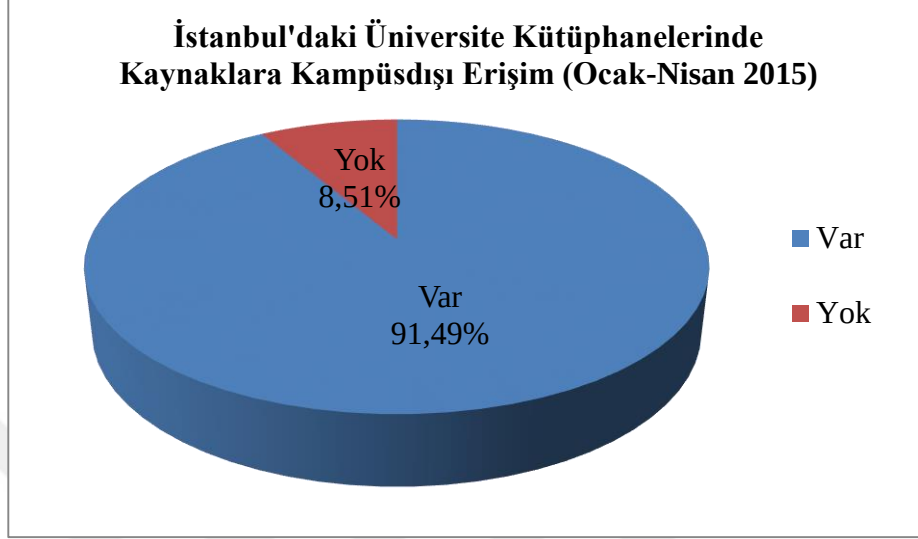
3.2.8. Kaynaklara Kampüsdışı Erişime Göre Üniversite Kütüphaneleri

47 üniversite kütüphanesine yöneltilen “Kütüphanenizin kaynaklarına İnternet’ten kampüs dışı erişim var mı?” sorusuna 43 kütüphane “var”, 4 kütüphane “yok” cevabını vermiştir. (Bkz.Tablo 3.7.)

Tablo 3. 7.: İstanbul'daki üniversite kütüphanelerinin kaynaklara kampüsdışı erişim sağlama durumuna göre sayıları (Ocak-Nisan 2015)

Kaynaklara Kampüsdışı Erişim	Kütüphane Sayısı
Var	43
Yok	4
Toplam	47

Elektronik kaynaklarını kampüsdışı erişime açan üniversite kütüphanelerinin oranı % 91,49, açmayanların oranı % 8,51’dir. (Bkz. Şekil 3.9.)

Şekil 3. 9.: Kaynaklara kampüsdışı erişim durumuna göre İstanbul'daki üniversite kütüphanelerinin yüzdelik oranları (Ocak-Nisan 2015)

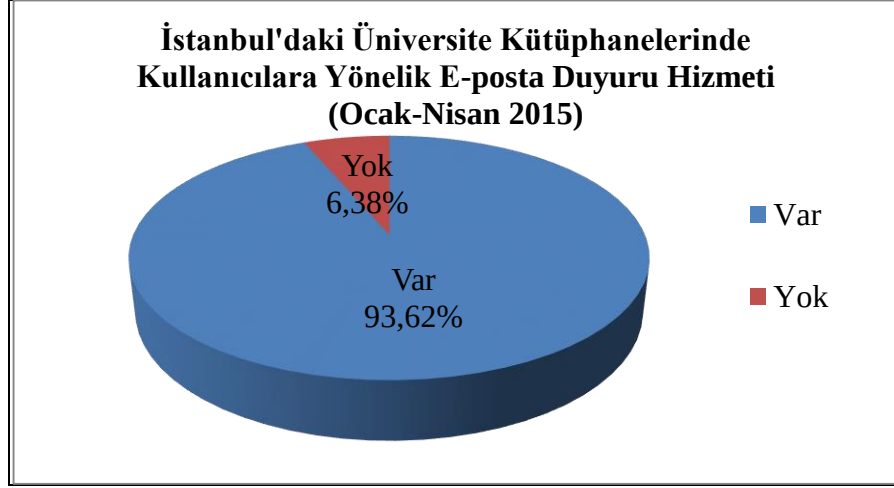
3.2.9. E-posta Duyuru Hizmetine Göre Üniversite Kütüphaneleri

47 üniversite kütüphanesine yöneltilen “Kütüphanenizin kullanıcılarına yönelik e-posta duyuru hizmetiniz var mı?” sorusuna 43 kütüphane “var”, 4 kütüphane “yok” cevabını vermiştir. (Bkz. Tablo 3.8.)

Tablo 3. 8.: İstanbul'daki üniversite kütüphanelerinin kullanıcılara yönelik e-posta duyuru hizmeti verme durumuna göre sayıları (Ocak-Nisan 2015)

E-posta Duyuru Hizmeti	Kütüphane Sayısı
Var	44
Yok	3
Toplam	47

Kullanıcılara yönelik e-posta duyuru hizmeti veren üniversite kütüphanelerinin oranı % 93,62, açmayanların oranı % 6,38’dir. (Bkz. Şekil 3.10.)

Şekil 3. 10.: İstanbul'daki üniversite kütüphanelerinde kullanıcılara yönelik e-posta duyuru hizmetine ilişkin yüzdeler oranlar (Ocak- Nisan 2015)

3.2.10. İnternet Erişim Birimi Sahipliğine Göre Üniversite Kütüphaneleri

“Kütüphanenizde kullanıcıların İnternet erişimi için ayrılmış bir birim ve bilgisayar(lar) var mı?” sorusuna cevap veren 47 kütüphanenin tamamı “evet” demiştir. Bazı vakıf üniversiteleri ise her öğrenciye üniversite tarafından verilen bir bilgisayarın ya da tabletin olduğunu, bu sebeple kütüphane içindeki İnternet erişim merkezinde bulunan bilgisayar sayısının sınırlı tutulduğunu belirtmişlerdir. İstanbul’daki üniversite kütüphanelerinde kullanıcılara yönelik İnternet hizmeti oranı % 100’dür.

3.2.11. Kablosuz İnternet Hizmetine Göre Üniversite Kütüphaneleri

“Kütüphanenizde ücretsiz kablosuz İnternet hizmeti var mı?” sorusuna İstanbul’daki bütün üniversite kütüphaneleri “evet” cevabını vermiştir. İstanbul’daki üniversite kütüphanelerinde kablosuz İnternet hizmetinin oranı % 100’dür.

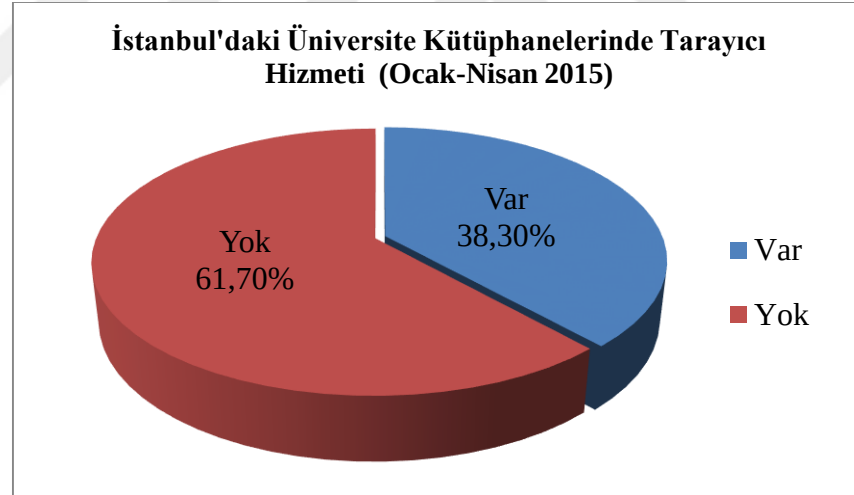
3.2.12. Tarayıcı Hizmetine Göre Üniversite Kütüphaneleri

“Kütüphanenizde ücretsiz tarayıcı hizmeti var mı?” sorusuna 18 üniversite kütüphanesi “var”, 29 üniversite kütüphanesi “yok” cevabını vermiştir. (Bkz. Tablo 3.9.)

Tablo 3. 9.: İstanbul'daki üniversite kütüphanelerinin tarayıcı hizmeti verme durumuna göre sayıları (Ocak-Nisan 2015)

Tarayıcı Hizmeti	Kütüphane Sayısı
Var	18
Yok	29
Toplam	47

İstanbul'daki 47 üniversite kütüphanesinden tarayıcı hizmeti verenlerin oranı % 61,70, vermeyenlerin oranı % 38,30'dur. (Bkz. Şekil 3.11.)

Şekil 3. 11.: Tarayıcı hizmeti verme durumuna göre İstanbul'daki üniversite kütüphanelerinin yüzdeler oranları (Ocak-Nisan 2015)

3.2.13. Dijital Çağa Uyum İddiasına Göre Üniversite Kütüphaneleri

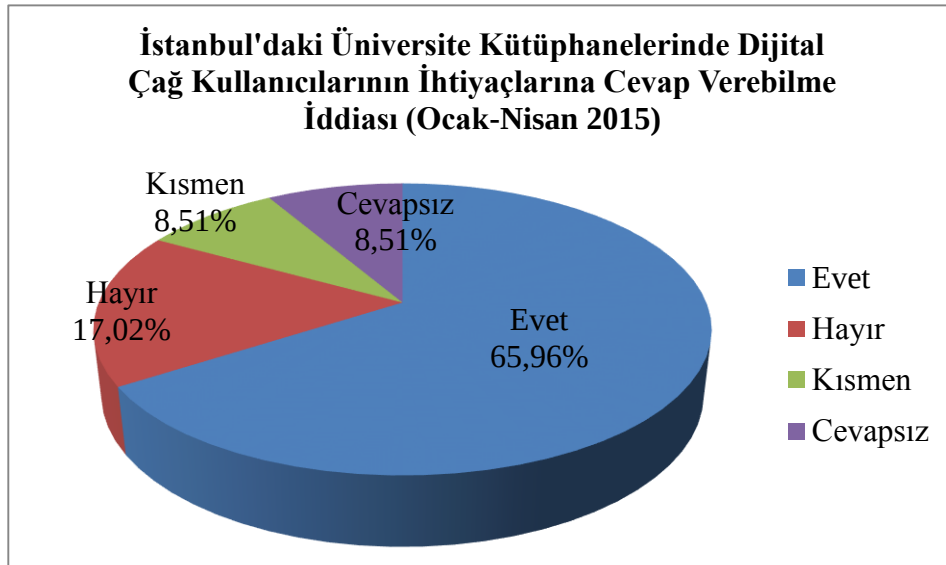
47 üniversite kütüphanesine “Kütüphanenizin dijital çağda yetişmiş bireylerin ihtiyaçlarına cevap verebilecek özelliklere sahip olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya “evet” diyen kütüphane yöneticilerinin sayısı 31, “hayır” diyen kütüphane yöneticilerinin sayısı 8'dir. Kalan kütüphanelerin 4'ü

“kısmen” cevabını vermeyi tercih ederken, 4 kütüphanede bu soruyu cevaplayacak muhatap bulunamamıştır. (Bkz. Tablo 3.10.)

Tablo 3. 10.: İstanbul'daki üniversite kütüphanelerinin dijital çağ kullanıcılarının ihtiyaçlarına cevap verebilme iddiasına göre sayıları (Ocak-Nisan 2015)

Dijital Çağ Kullanıcılarının İhtiyaçlarına	Kütüphane Sayısı
Cevap Verebilme İddiası	
Evet	31
Hayır	8
Kısmen	4
Cevapsız	4
Toplam	47

Soruya “evet” diyen kütüphanelerin oranı yaklaşık % 66, “hayır” diyen kütüphanelerin oranı yaklaşık % 17, “kısmen” diyen kütüphanelerin oranı ise yaklaşık % 9’dur. (Bkz. Şekil 3.12.)

Şekil 3. 12.: Dijital çağ kullanıcılarının ihtiyaçlarına cevap verebilme iddiasına göre İstanbul'daki üniversite kütüphanelerinin yüzdelik oranları (Ocak-Nisan 2015)

3.2.14. Ödünç Verilebilen Materyallere Göre Üniversite Kütüphaneleri

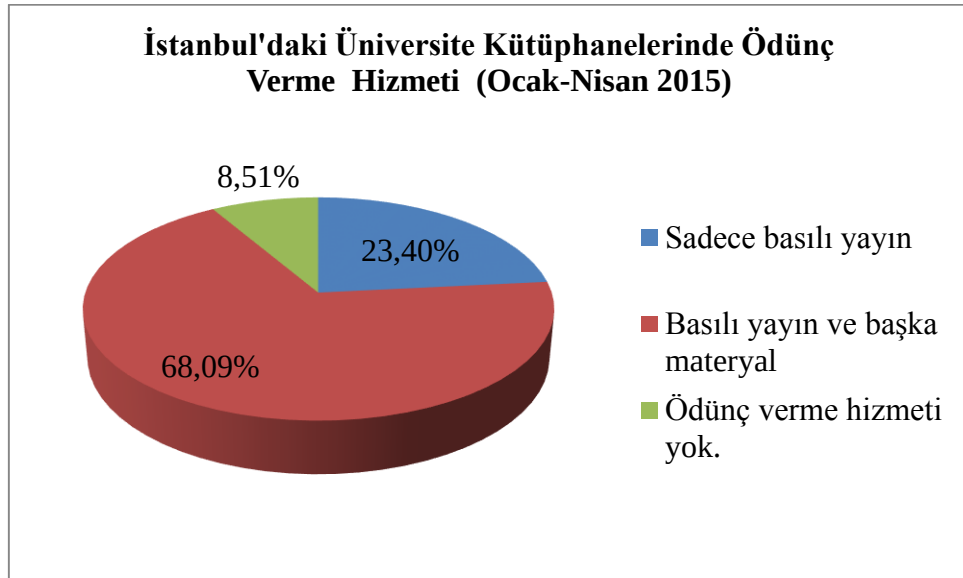
İstanbul'daki 47 üniversite kütüphanesinin 43'ünde ödünç verme hizmeti bulunmakta olup 4 kütüphanede bulunmamaktadır. Bunların 3'ü, yeni üniversitelerin kuruluş süreci henüz tamamlanmamış olan kütüphaneler iken 1'i Derleme Kanunu kapsamındaki İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi'dir. (Bkz. Tablo 3.11.)

Tablo 3. 11.: İstanbul'daki üniversite kütüphanelerinin ödünç verme hizmetine göre sayıları (Ocak-Nisan 2015)

Ödünç Verilen Materyaller	Kütüphane Sayısı
Sadece basılı yayın	11
Basılı yayın ve başka materyaller	32
Ödünç verme hizmeti yok.	4
Toplam	47

Ödünç verme hizmeti veren 43 üniversite kütüphanesinin 11'inde sadece basılı yayınlar ödünç verilebilirken, 32 kütüphanede basılı yayınlar yanında başka materyaller de ödünç verilebilmektedir.

İstanbul'daki üniversite kütüphaneri arasında ödünç verme hizmeti bulunmayan kütüphanelerin oranı % 8,51, sadece basılı yayın ödünç veren kütüphanelerin oranı % 23,40 ve diğer materyalleri de ödünç veren kütüphanelerin oranı % 68,09'dur. (Bkz. Şekil 3.13.)

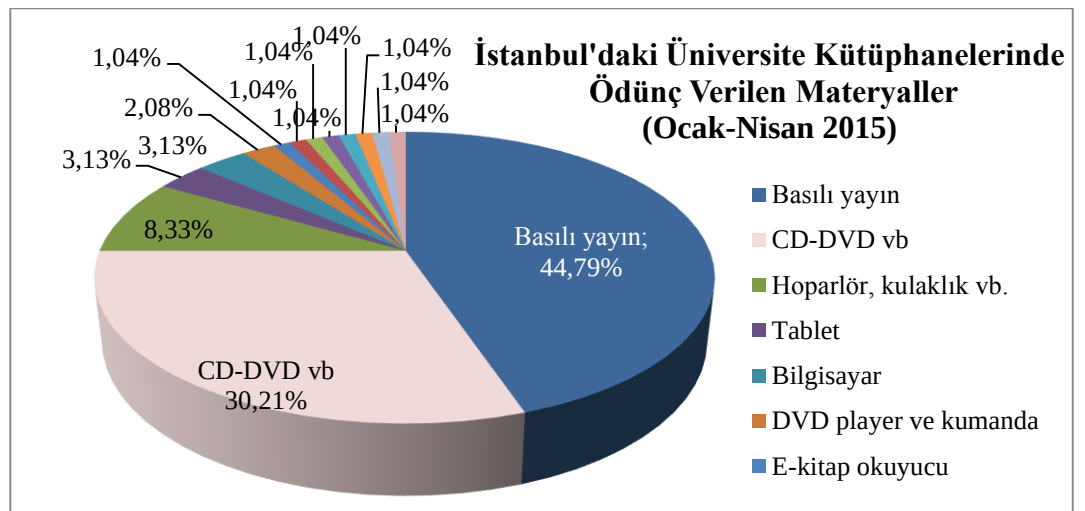
Şekil 3. 13.: Ödünç verme hizmetine göre İstanbul'daki üniversite kütüphanelerinin yüzdelik oranları (Ocak-Nisan 2015)

29 kütüphane CD, DVD gibi görsel-işitsel materyal, 8 kütüphane hoparlör, kulaklık vb. yardımcı cihazlar, 3 kütüphane bilgisayar, 3 kütüphane tablet, 2 kütüphane DVD player, 1 kütüphane e-kitap okuyucu ödünç verebilmektedir. 1 kütüphanede ise projektör, video kamera, doküman kamerası, tripod, laptop şarj aleti ve mikrofon ödünç verilebilmektedir. (Bkz. Tablo 3.12.)

Tablo 3. 12.: İstanbul'daki üniversite kütüphanelerinin ödünç verilen materyallere göre sayıları (Ocak-Nisan 2015)

Ödünç Verilen Materyaller	Kütüphane Sayısı
Basılı yayın	43
CD-DVD vb.	29
Hoparlör, kulaklık vb.	8
Tablet	3
Bilgisayar	3
DVD player ve kumanda	2
E-kitap okuyucu	1
Projektör	1
Video Kamera	1
Doküman Kamerası	1
Tripod	1
Laptop şarj aleti	1
Slayt	1
Mikrofon	1

Ödünç verilen materyallerin yüzdeler oranları Şekil 3.14.'te gösterilmektedir.

Şekil 3. 14.: Ödünç verilen materyallere göre İstanbul'daki üniversite kütüphanelerinin yüzdeler oranları (Ocak-Nisan 2015)

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

DİJİTAL KÜLTÜR ORTAMINDA İSTANBUL'DA ÜNİVERSİTE KÜTÜPHANELERİ (SAHA ARAŞTIRMASI)

Bilgisayar ve İnternet'in yoğun kullanımı ile ortaya çıkan bir yaşam tarzı olan dijital kültür, teknolojiyle ilişkili bütün alanlar gibi kütüphane ve bilgi hizmetlerini de etkilemiştir. Bilgi merkezi ve kütüphanelerin örgüt yapısına, temel unsurlarına, teknik konulara ve kullanıcı hizmetlerine etki eden ağ kültürünün, bu işle meşgul olan kişileri etkilememesi mümkün değildir. Özellikle sürekli yenilenen literatür ve teknolojiyle iç içe olan üniversite kütüphaneleri ve üniversite kütüphanesi çalışanları dijital kültür ortamından ayrı düşünülmemelidir.

Tezin bu bölümünde kütüphanecilerin dijital kültüre ilişkin sosyal ve meslekî tutumlarını ortaya çıkarmak amacıyla insan odaklı bir inceleme yapılmıştır. İncelemenin amacı, dijital kültürün İstanbul'daki üniversite kütüphanelerinde çalışan meslek elemanlarının dijital kültür karşısındaki sosyal ve meslekî tutumlarını ortaya koymaktır. Bu çerçevede araştırmanın iki temel sorusu bulunmaktadır:

- Kütüphanecilerin sosyal yaşamlarında dijital kültüre ilişkin tutumları nasıldır?
- Kütüphanecilerin meslekî yaşamlarında dijital kültüre ilişkin tutumları nasıldır?

4.1. YÖNTEM

Bu başlık altında, araştırma modeli, evren ve örneklem, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve çözümlemesine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

4.1.1. Araştırma Modeli

Üniversite kütüphanesi çalışanlarının dijital kültür karşısındaki tutumlarını İstanbul örneğinde ortaya koymaya yönelik bu araştırma, veri edinme yöntemleri arasından, bağımlı değişkene bir etkide bulunmadan durumun varoluş şeklini betimlemeyi amaçlayan *betimsel tarama modelinde* desenlenmiştir. Araştırmada ayrıca kalem-kağıt yoluya bireyin ya da grubun kendisi hakkında bilgi vermesi olarak tanımlanan *anket tekniği* ¹³⁷ kullanılmıştır.

¹³⁷ Saim Kaptan, *Bilimsel Araştırma ve Gözlem Teknikleri*, Tekışık Matbaası, Ankara 1998, s.75.

4.1.2. Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evrenini, 2015 yılının Ocak-Nisan aylarında İstanbul'daki üniversite kütüphanelerinde çalışmakta olan meslek elemanları oluşturmaktadır. Bu meslek elemanlarının kapsamına, Bilgi ve Belge Yönetimi (Kütüphanecilik) bölümlerinden mezun kütüphaneciler, başka lisans programlarından mezun olan kütüphane çalışanları, lisansüstü öğrenim görmüş konu uzmanları ve diğer kütüphane personeli dâhil edilmiştir.

İstanbul'da 9'u devlet üniversitesi, 38'i vakıf üniversitesi olmak üzere toplam 47 üniversite kütüphanesi bulunmakta olup bu kütüphanelerdeki toplam personel sayısı 2015 yılının Ocak-Nisan aylarında alınan verilere göre 626 olarak belirlenmiştir.

Çalışmada, bu 626 kişinin tamamına ulaşılması hedeflenmiş ve *tam sayım örnekleme* yöntemi tercih edilmiştir. Bunun için İstanbul'daki üniversite kütüphanelerinin yönetici ve çalışanlarına mail atılmış ve telefon edilmiştir. Ayrıca 15 üniversite kütüphanesi ziyaret edilerek kütüphane çalışanları ile yüzyüze görüşülmüştür. Ne yazık ki araştırmaya destek vermeyi kabul ederek form dolduranların sayısı, evrenin tamamını kapsamaya yeterli olmamıştır. Süreçte toplam 233 meslek elemanına ulaşılmış ancak ölçüğe eksik cevap verme ya da bir soruya birden fazla cevap kodlama gibi nedenlerle 13 kişinin cevapları analiz dışı bırakılmıştır. Sonuçta 11 basılı, 2 elektronik olmak üzere toplam 13 form geçersiz kabul edilmiştir. Böylece araştırmanın örneklemini İstanbul'daki üniversite kütüphanelerinde çalışmakta olan meslek elemanlarından 220 kişi oluşturmuştur.

Örneklem büyüklüğünün hesaplanmasında aşağıdaki formül¹³⁸ kullanılmış olup 220 kişilik örneklem grubu, 626 kişilik evreni % 95 güvenilirlik oranı ve 0,05 hata payı ile temsil etmektedir.

$$n = \frac{t^2 \cdot p \cdot q}{d^2 + \frac{t^2 \cdot p \cdot q}{N}}$$

N= 626 kişi (evren)

t = 1,96 (örneklem hatası)

p= 0,5 (evrende görülme olasılığı)

q= 0,5 (evrende görülme olasılığı)

d= 0,05 (hata payı)

n= 220 kişi (örneklem büyüklüğü)

¹³⁸ Hülya Çingir, *Örnekleme Kuramı*, 3. bs., Hacettepe Üniversitesi Fen Fakültesi İstatistik Bölümü, Ankara 2009, s.64.

4.1.3. Veri Toplama Araçları

Araştırma kapsamında çeşitli kaynaklardan faydalanılarak bir soru formu hazırlanmış ve *Dijital Kültür Bataryası* olarak adlandırılmıştır. *Dijital Kültür Bataryası* dört kısımdan oluşmaktadır. Bu kısımlardan birincisi katılımcıların kişisel bilgilerini öğrenmeye yönelik olan demografik ve meslekî sorulardan oluşan bilgi formu; ikincisi bilgi ve iletişim teknolojileri ve sosyal medya kullanımına yönelik sorular içeren formdur. Üçüncü kısım, katılımcıların dijital kültüre ilişkin sosyal tutumlarını ölçmeyi hedefleyen ve standart iki ölçekten faydalanılarak hazırlanan bir formdan oluşmaktadır. Dördüncü kısımda ise katılımcıların dijital kültüre ilişkin meslekî tutumlarının ölçülmesini hedefleyen sorulara yer verilmiştir. (Tablo 4.1.)

Tablo 4. 1.: Dijital Kültür Bataryası soru dağılımı

<i>Demografik ve Meslekî Bilgi Formu</i>	<i>BİT ve Sosyal Medya Kullanımı Bilgi Formu</i>
<i>Dijital Kültüre İlişkin Sosyal Tutum Ölçeği</i>	<i>Dijital Kültüre İlişkin Meslekî Tutum Anketi</i>

4.1.3.1. Demografik ve Meslekî Bilgi Formu

Örneklem grubunu oluşturan meslek elemanlarının demografik özelliklerini ve meslekî konumlarını belirlemek üzere araştırmacı tarafından geliştirilmiş on soruluk formdur. Bu formda, katılımcıların cinsiyeti, medeni durumu, doğum yılı, doğduğu il, öğrenim durumu, çalıştığı kurumdaki konumu ve iş tecrübesi hakkında bilgiler istenmektedir.

4.1.3.2. BİT ve Sosyal Medya Kullanımı Bilgi Formu

Örnekleme oluşturan meslek elemanlarının bilgi ve iletişim teknolojisi ve sosyal medya kullanımlarını belirlemek üzere araştırmacı tarafından geliştirilmiş on soruluk formdur. Bu formda, bilgisayar başında geçirilen zaman miktarı, İnternet üzerinden gerçekleştirilen faaliyetler ve sosyal medya kullanımı hakkında sorular bulunmaktadır.

4.1.3.3. Dijital Kültüre İlişkin Sosyal Tutum Ölçeği

Dijital Kültüre İlişkin Sosyal Tutum Ölçeği, üniversite kütüphanesi çalışanlarının sosyal yaşamdaki dijital kültür tutumlarını ölçmek için bir araya getirilmiş kırk maddeden oluşmaktadır. Form hazırlanırken iki standart ölçekten faydalanılmıştır. Bunlar, Otrar ve Arğın tarafından geliştirilen “Sosyal Medya Tutum Ölçeği”¹³⁹ ile Tavşancıl ve Keser tarafından geliştirilen “İnternet Kullanımına Yönelik Likert Tutum Ölçeği”¹⁴⁰ dir.

Otrar ve Arğın (2013) tarafından geliştirilen “Sosyal Medya Tutum Ölçeği”, üniversite öğrencilerine yönelik olarak geliştirilen beşli likert tipinde bir ölçektir. Ölçek, altısı olumsuz, on yedisi olumlu olmak üzere toplam yirmi üç maddeden oluşmaktadır. Bu maddeler, *paylaşım ihtiyacı*, *sosyal yetkinlik*, *sosyal izolasyon* ve *öğretmenlerle ilişki* olmak üzere dört faktörden oluşmaktadır. Bu araştırmada ölçeğin 8 maddelik *paylaşım ihtiyacı* ve 6 maddelik *sosyal yetkinlik* faktörleri kullanılmıştır.

Tavşancıl ve Keser (2002) tarafından geliştirilen “İnternet Kullanımına Yönelik Likert Tutum Ölçeği”, *İnternet'in öğretimde kullanımı*, *araştırmada kullanımı*, *sosyal etkileşimde kullanımı*, *iletişimde kullanımı*, *bilgi paylaşımında kullanımı* ve *İnternet'in öğretimde kullanımından hoşlanma* olmak üzere altı alt faktör altında toplanmıştır. Beşli likert tipinde hazırlanan tutum ölçeğinde 7 olumsuz ve 26 olumlu olmak üzere toplam 31 madde yer almaktadır. Bu araştırmada ölçekten beş alt faktör ve yirmi altı madde kullanılmıştır. Bunlar, 7 maddelik *İnternet'in öğretimde kullanımı*, 4 maddelik

¹³⁹ Ferhat Süleyman Arğın, “Ortaokul ve Lise Öğrencilerinin Sosyal Medyaya İlişkin Tutumlarının İncelenmesi (Çekmeköy Örneği)”, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2013.

¹⁴⁰ Ezel Tavşancıl, Hafize Keser, “İnternet Kullanımına Yönelik Likert Tipi Bir Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi”, *Eğitim Bilimleri ve Uygulama*, c.1, s.1, s.79-100.

İnternet'in sosyal etkileşimde kullanımı, 4 maddelik İnternet'in iletişimde kullanımı, 4 maddelik İnternet'in bilgi paylaşımında kullanımı ve 7 maddelik İnternet'in araştırmada kullanımı faktörlerinden oluşmaktadır.

4.1.3.4. Dijital Kültüre İlişkin Meslekî Tutum Anketi

Dijital Kültür Meslekî Tutum Anketi hazırlanırken, literatür ve gözlemlerden, Öztemiz tarafından hazırlanan 16 maddelik “Bilgi Teknolojilerinin Bilgi Profesyonelliğine Etkisi Ölçeği”¹⁴¹ ile Karaoğlu, Cavaş, Kışla ve Cavaş tarafından geliştirilen 38 maddelik “Öğretmenlerin BİT’e Yönelik Tutum Ölçeği”nden¹⁴² faydalanılmıştır. “Öğretmenlerin BİT’e Yönelik Tutum Ölçeği”nde bulunan öğretmenler ve eğitimle ilgili bazı sorular kütüphanecilere ve kütüphanecilik mesleğine uyarlanmıştır.

Hazırlanan soruların verimliliğinin tespiti için uzman görüşü formu hazırlanmış ve konuyla ilgili akademisyenlerin dikkatine sunulmuştur. Bu kapsamda tez danışmanlarının, tez izleme jürisinde bulunan öğretim üyelerinin, ayrıca Bilgi ve Belge Yönetimi, Sosyoloji ve Rehberlik-Psikolojik Danışmanlık alanlarında uzman 4 öğretim üyesinin görüşlerine başvurulmuştur. Uzman görüşleri doğrultusunda anket soruları son haline ulaştırılmıştır.

4.1.4. Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi

Çalışma kapsamında İstanbul’daki üniversite kütüphanelerinde çalışan personele ulaşmak için üç yol takip edilmiştir:

1. *Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanı, Kütüphane Koordinatörü ya da Kütüphane Müdürü* gibi çeşitli unvanlar altında görev yapan kütüphane yöneticilerine telefon edilmiş, elektronik posta gönderilmiş ve elektronik

¹⁴¹Semanur Öztemiz, “Bilgi Teknolojilerinin Statü Bağlamında Bilgi Profesyonelliğine Yansıması: Ankara’da Çalışan Kütüphaneciler Üzerine Bir Araştırma”, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2012, s. 9.

¹⁴²Bülent Cavaş, Pınar Cavaş, Bahar Karaoğlu, Tarık Kışla. “A Study on Science Teachers' Attitudes Toward Information And Communication Technologies In Education”, *The Turkish Online Journal of Educational Technology* , c.8, s.2, 2009, s. 20-32.

ortamdaki *Dijital Kültür Bataryası*'nı ilgili personele yönlendirmeleri konusunda destekleri istenmiştir.

2. Çalıştıkları kütüphanenin web sitesinde iletişim bilgileri bulunan kütüphanecilerin kişisel e-posta adreslerine elektronik ortamdaki *Dijital Kültür Bataryası* gönderilmiş ve formun doldurulması istenmiştir.

3. *Dijital Kültür Bataryası* basılı formlar halinde hazırlanmış ve üniversite kütüphaneleri ziyaret edilerek ölçek formları kütüphanecilere birebir doldurtulmuştur.

Elde edilen veriler bir araya getirilerek SPSS'e uyumlu bir Excell sayfasına işlenmiş, daha sonra SPSS 19.0 istatistik paket programına¹⁴³ aktarılarak analiz edilmiştir. Veriler tanımlanırken sayı, yüzde, ortalama, standart sapma, minimum ve maksimum değerler kullanılmıştır.

İki grubun ortalamaları karşılaştırılırken parametrik olmayan testlerden Mann-Whitney U Testi; değişkenler arası ilişkinin değerlendirilmesinde ise Pearson Korelasyon Testi kullanılmıştır. Anlamlı ilişki bulunan değişkenler arasındaki ilişki ve etki düzeylerini belirlemek amacıyla regresyon testi uygulanmıştır. $P < 0.05$ düzeyi istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir. Bulgular araştırmanın amaçlarına uygun olarak çizelgeler halinde sunulmuştur.

¹⁴³SPSS 19.0 programının hukuki olarak kullanımı konusunda Yıldız Teknik Üniversitesi İstatistik Bölümü'nden Doç. Dr. İbrahim Demir'in yardımı alınmıştır.

4.2. BULGULAR VE YORUM

Çalışmanın bu bölümünde, elde edilen bulgulara ve yorumlarına yer verilmiştir. Bulgular, *Dijital Kültür Bataryası*’nın soru planına uygun şekilde başlıklandırılmış ve ilk dört başlık *Demografik ve Meslekî Bilgilere İlişkin Bulgular*, *BİT ve Sosyal Medya Kullanımına İlişkin Bulgular*, *Dijital Kültür Karşısında Sosyal Tutuma İlişkin Bulgular* ve *Dijital Kültür Karşısında Meslekî Tutuma İlişkin Bulgular* olarak sınıflandırılmıştır. Daha sonra ölçek sorularının güvenilirliğinin saptanması için Cronbach’s Alpha değerlerinin incelendiği bir başlık ve ölçek sorularına verilen cevapların farklı değişkenlere göre değerlendirildiği başlıklar bulunmaktadır. Bölümün son başlığı ise *Açık Uçlu Soruya Verilen Cevapların Değerlendirilmesi* olacaktır.

4.2.1. Demografik ve Meslekî Bilgilere İlişkin Bulgular

Bu başlık altında katılımcıların cinsiyeti, medeni durumu, yaşı, doğduğu il, öğrenim durumu, lisans mezuniyet yılı ve bölümü, çalıştığı kurumdaki konumu ve iş tecrübesi hakkında bilgiler analiz edilmiştir.

Tablo 4. 2.: Cinsiyet değişkeni için frekans ve yüzde değerleri

Cinsiyet	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimsel Yüzde
Erkek	112	50,9	50,9	50,9
Kadın	108	49,1	49,1	100,0
Toplam	220	100,0	100,0	

Tablo 4.2.’de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan katılımcıların 112’si (%50,9) erkek, 108’i (%49,1) kadındır. Toplam 220 katılımcı bulunmaktadır.

Tablo 4. 3.: Medeni durum değişkeni için frekans ve yüzde değerleri

Medeni durum	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimsel Yüzde
Cevapsız	6	2,7	2,7	2,7
Bekâr	99	45,0	45,0	47,7
Evli	115	52,3	52,3	100,0
Toplam	220	100,0	100,0	

Tablo 4.3.'de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan katılımcıların 99'u (%45) bekar, 115'i (%52,3) evlidir. 6 katılımcı (% 2,7) bu soruyu cevapsız bırakmıştır.

Tablo 4. 4.: Yaş grubu değişkeni için frekans ve yüzde değerleri

Yaş grubu	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimsel Yüzde
20-29	57	25,9	25,9	25,9
30-39	84	38,2	38,2	64,1
40-49	58	26,4	26,4	90,5
50 ve st	21	9,5	9,5	100,0
Toplam	220	100,0	100,0	

Tablo 4.4.'te görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan katılımcıların 57'si (% 25,9) 20-29 yaş grubunda, 84' (% 38,2) 30-39 yaş grubunda, 58'i (% 26,4) 40-49 yaş grubunda ve 21'i (% 9,5) 50 yaş ve üstü gruptadır.

Tablo 4. 5.: Doğulan il/ bölge değişkeni için frekans ve yüzde değerleri

Doğulan il/bölge	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimsel Yüzde
Cevapsız	26	11,8	11,8	11,8
İstanbul	68	30,9	30,9	42,7
Marmara Bölgesi	14	6,4	6,4	49,1
Karadeniz Bölgesi	43	19,5	19,5	68,6
İç Anadolu Bölgesi	22	10,0	10,0	78,6
Ege Bölgesi	6	2,7	2,7	81,4
Akdeniz Bölgesi	11	5,0	5,0	86,4
Doğu Anadolu Bölgesi	20	9,1	9,1	95,5
Güneydoğu Anadolu B.	8	3,6	3,6	99,1
Yurt dışı	2	,9	,9	100,0
Toplam	220	100,0	100,0	

Tablo 4.5.'te görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan katılımcıların 68'i (30,9) İstanbul'da, 14'ü (%6,4) Marmara Bölgesi'nde, 43'ü (%19,5) Karadeniz Bölgesi'nde, 22'si (% 10) İç Anadolu Bölgesi'nde, 6'sı (%2,7) Ege Bölgesi'nde, 11'i (%5) Akdeniz Bölgesi'nde, 20'si (%9,1) Doğu Anadolu Bölgesi'nde, 8'i (%3,6) Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde, 2'si (%0,9) ise yurtdışında doğmuştur. 26 katılımcı (%11,8) bu soruyu cevapsız bırakmıştır.

Tablo 4. 6.: Eğitim değişkeni için frekans ve yüzde değerleri

Eğitim durumu	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimsel Yüzde
İlköğretim	4	1,8	1,8	1,8
Lise	28	12,7	12,7	14,5
Önlisans	17	7,7	7,7	22,3
Lisans	119	54,1	54,1	76,4
Yüksek Lisans	49	22,3	22,3	98,6
Doktora	3	1,4	1,4	100,0
Toplam	220	100,0	100,0	

Tablo 4.6.'da görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan katılımcıların 4'ü (%1,8) ilköğretim, 28'i (%12,7) lise, 17'si (%7,7) önlisans, 119'u (%54,1) lisans, 49'u (%22,3) yüksek lisans, 3'ü (%1,4) doktora mezunudur.

Tablo 4. 7.: Lisans programından mezuniyet yılı değişkeni için frekans ve yüzde değerleri

Lisans mezuniyet yılı	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimsel Yüzde
Cevapsız	51	23,2	23,2	23,2
2011 -2014	42	19,1	19,1	42,3
2006-2010	41	18,6	18,6	60,9
1991-2005	72	32,7	32,7	93,6
1981-1990	13	5,9	5,9	99,5
1970-1980	1	,5	,5	100,0
Toplam	220	100,0	100,0	

Tablo 4.7.'de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan katılımcıların 42'si (% 19,1) 2011-2014 yıllarında, 41'i (% 18,6) 2006-2010 yıllarında, 72'si (%32,7) 1991-2005 yıllarında, 13'ü (%5,9) 1981-1990 yıllarında, 1'i (0,5) 1970-1980 yıllarında üniversite lisans programından mezun olmuştur. 49'u üniversite mezunu olmayan 51 katılımcı (%23,2) bu soruyu cevapsız bırakmıştır.

Tablo 4. 8.: Mezun olunan lisans bölümü değişkeni için frekans ve yüzde değerleri

Lisans bölümü	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimsel Yüzde
Cevapsız	50	22,7	22,7	22,7
Ankara Üniv. BBY	10	4,5	4,5	27,3
Hacettepe Üniv. BBY	11	5,0	5,0	32,3
İstanbul Üniv. BBY	88	40,0	40,0	72,3
Marmara Üniv. BBY	15	6,8	6,8	79,1
Atatürk Üniv. BBY	2	,9	,9	80,0
Diğer Lisans Bölümleri	44	20,0	20,0	100,0
Toplam	220	100,0	100,0	

Tablo 4.8.'de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan katılımcıların 10'u (%4,5) Ankara Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü'nden, 11'i (%5) Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü'nden, 88'i (% 40) İstanbul Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü'nden, 15'i (%6,8) Marmara Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü'nden, 2'si (%0,9) Atatürk Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü'nden, 44'ü (% 20) diğer lisans bölümlerinden mezun olmuştur. 49'u üniversite mezunu olmayan 50 katılımcı (%22,7) bu soruyu cevapsız bırakmıştır.

Tablo 4. 9.: Mevcut kurumda iş tecrübesi değişkeni için frekans ve yüzde değerleri

İş tecrübesi	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimsel Yüzde
Cevapsız	7	3,2	3,2	3,2
1 yıldan az	23	10,5	10,5	13,6
1-5 yıl	77	35,0	35,0	48,6
6-11 yıl	51	23,2	23,2	71,8
12-17 yıl	26	11,8	11,8	83,6
18-23 yıl	22	10,0	10,0	93,6
24 yıl veya üzeri	14	6,4	6,4	100,0
Toplam	220	100,0	100,0	

Tablo 4.9.'da görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan katılımcıların 23'ü (% 10,5) 1 yıldan az, 77'si (%35) 1-5 yıldır, 51'i (23,2) 6-11 yıldır, 26'sı (11,8) 12-17 yıldır, 22'si (%10) 18-23 yıldır, 14'ü (%6,4) 24 yıl ve daha fazla süredir, aynı kütüphanede çalışmaktadır. 7 katılımcı (% 3,2) bu soruyu cevapsız bırakmıştır.

Tablo 4. 10.: Kurum değişkeni için frekans ve yüzde değerleri

Üniversite Ktpханesi	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimsel Yüzde
İstanbul	65	29,5	29,5	29,5
Marmara	19	8,6	8,6	38,2
İstanbul Teknik	48	21,8	21,8	60,0
Galatasaray	4	1,8	1,8	61,8
Mimar Sinan	4	1,8	1,8	63,6
Yıldız Teknik	13	5,9	5,9	69,5
Türk Alman	1	,5	,5	70,0
FSM Vakıf	7	3,2	3,2	73,2
Medeniyet	3	1,4	1,4	74,5
Bezmialem	2	,9	,9	75,5
Sabahattin Zaim	4	1,8	1,8	77,3
Aydın	2	,9	,9	78,2
skdar	2	,9	,9	79,1
Özyeğin	2	,9	,9	80,0
Bahçeşehir	4	1,8	1,8	81,8
Arel	1	,5	,5	82,3
Bilgi	2	,9	,9	83,2
Kadir Has	7	3,2	3,2	86,4
Koç	9	4,1	4,1	90,5
şehir	7	3,2	3,2	93,6
Sabancı	8	3,6	3,6	97,3
Kültür	2	,9	,9	98,2
Okan	1	,5	,5	98,6
Medipol	2	,9	,9	99,5
Doğuş	1	,5	,5	100,0
Toplam	220	100,0	100,0	

Tablo 4.10.'da örneklem grubunu oluşturan katılımcıların çalıştığı kütüphanelerin bağlı bulunduğu niversiteler görülmektedir. Örneklem grubunda her üniversiteden kaç kişinin bulunduğu bu tabloda incelenebilir.

Tablo 4. 11.: Görevli olunan birim değişkeni için frekans ve yüzde değerleri

Görevli olunan birim	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimsel Yüzde
Seçme-Sağlama-Satın Alma	13	5,9	5,9	5,9
Kataloglama-Sınıflama	57	25,9	25,9	31,8
Yararlandırma ve Ödünç Verme	24	10,9	10,9	42,7
Danışma Hizmetleri	20	9,1	9,1	51,8
Sürelî Yayınlar	12	5,5	5,5	57,3
İnternet Erişim Merkezi	3	1,4	1,4	58,6
Nadir Eserler	3	1,4	1,4	60,0
Elektronik Kaynaklar	5	2,3	2,3	62,3
Kitapdışı / CD-DVD Bölümü	1	,5	,5	62,7
Depo Hizmetleri	4	1,8	1,8	64,5
Engelli Hizmetleri	2	,9	,9	65,5
ILL- Kütüphanelerarası Ödünç Verme	5	2,3	2,3	67,7
Kullanıcı Eğitimi / Bilgi Okuryazarlığı	1	,5	,5	68,2
Yönetim	17	7,7	7,7	75,9
İdari İşler (Ayniyat, Tesisat, vb.)	9	4,1	4,1	80,0
Diğer (Çeviri, Bilgi İşlem vb.)	12	5,5	5,5	85,5
Çeşitli İşler	32	14,5	14,5	100,0
Toplam	220	100,0	100,0	

Tablo 4.11’de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan katılımcıların 70’i (% 31,8) seçme, sağlama, satın alma, kataloglama ve sınıflama gibi teknik hizmetlerde; 44’ü (% 20) kullanıcı hizmetlerinde; 12’si (% 5,5) süreli yayınlar biriminde, 17’si yönetsel görevlerde çalışmaktadır. Katılımcıların 32’si (%14,5) ise aynı anda çeşitli birimlerde görev yaptığını ifade etmiştir.

4.2.2. BİT ve Sosyal Medya Kullanımına İlişkin Bulgular

Bu başlık altında katılımcıların bilgi ve iletişim teknolojisi ve sosyal medya kullanımları hakkında verdiği bilgiler analiz edilmiştir. Evde ve cep telefonunda İnternet bağlantısı, bilgisayar ve İnternet başında geçirilen zaman miktarı, İnternet üzerinden gerçekleştirilen faaliyetler ve üyelik hesapları, sosyal medya kullanımı sıklığı ve teknolojik ürün harcamalarına ilişkin bulgular, frekans ve yüzde değerlerine göre tablolar halinde gösterilmiştir.

Tablo 4. 12.: Evde İnternet bağlantısı olma durumuna göre frekans ve yüzde değerleri

Evde İnternet bağlantısı	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimsel Yüzde
Var	178	80,9	80,9	80,9
Yok	42	19,1	19,1	100,0
Toplam	220	100,0	100,0	

Tablo 4.12.'de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan katılımcıların 178'inin (% 80,9) evinde İnternet bağlantısı varken, 42'sinin (%49,1) evinde İnternet bağlantısı yoktur.

Tablo 4. 13.: Cep telefonunda İnternet bağlantısı olma durumuna göre frekans ve yüzde değerleri

Cep telefonunda İnternet bağlantısı	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimsel Yüzde
Var, 4 GB ve üstü	49	22,3	22,3	22,3
Var, 2 GB	68	30,9	30,9	53,2
Var, 1 GB ve altı	54	24,5	24,5	77,7
Yok	49	22,3	22,3	100,0
Toplam	220	100,0	100,0	

Tablo 4.13.'de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan katılımcıların 49'unun (% 22,3) cep telefonunda İnternet bağlantısı yokken, 49'unun (% 22,3) cep telefonunda 4 GB ve üstü, 68'nin (% 30,9) cep telefonunda 2 GB, 54'ünün (%24,5) cep telefonunda 1 GB ve altı hızında İnternet bağlantısı bulunmaktadır.

Tablo 4. 14.: Bilgisayar başında gün içinde geçirilen saate göre frekans ve yüzde değerleri

Bilgisayar başında gün içinde geçirilen saat	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimsel Yüzde
10'dan fazla	23	10,5	10,5	10,5
7-10	118	53,6	53,6	64,1
5-7	47	21,4	21,4	85,5
3-5	18	8,2	8,2	93,6
1-3	11	5,0	5,0	98,6
1 saatten az	3	1,4	1,4	100,0
Toplam	220	100,0	100,0	

Tablo 4.14.'te görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan katılımcıların 23'ü (%10,5) bilgisayar başında gün içinde 10'dan fazla saat kalırken, 118'i (% 53,6) 7-10 saat, 47'si (% 21,4) 5-7 saat, 18'i (% 8,2) 3-5 saat, 11'i (% 5) 1-3 saat kalmaktadır. 3 katılımcı (%1,4) ise bilgisayar başında gün içinde 1 saatten az kaldığını ifade etmiştir.

Tablo 4. 15.: İnternet'te gün içinde geçirilen saate göre frekans ve yüzde değerleri

İnternet'te gün içinde geçirilen saat	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimsel Yüzde
10'dan fazla	6	2,7	2,7	2,7
7-10	5	2,3	2,3	5,0
5-7	23	10,5	10,5	15,5
3-5	22	10,0	10,0	25,5
1-3	109	49,5	49,5	75,0
1 saatten az	55	25,0	25,0	100,0
Toplam	220	100,0	100,0	

Tablo 4.15.'de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan katılımcıların 6'sı (% 2,7) İnternet'te gün içinde 10'dan fazla saat kalırken, 5'i (% 2,3) 7-10 saat, 23'ü (% 10,5) 5-7 saat, 22'si (% 10) 3-5 saat, 109'u (% 49,5) 1-3 saat kalmaktadır. 55 katılımcı (%25) ise İnternet'te gün içinde 1 saatten az kaldığını belirtmiştir.

Tablo 4. 16.: İnternet'te gerçekleştirilen faaliyetlere göre frekans ve yüzde değerleri

İnternet üzerinde gerçekleştirilen faaliyetler	Cevaplar		Cevaplayanların yüzdesi
	N	Yüzde	
İletişim (e-posta)	200	11,2%	90,9%
Arkadaşlarla sohbet	73	4,1%	33,2%
Sosyal medya paylaşımları	136	7,6%	61,8%
Gazete okuma	178	10,0%	80,9%
Oyun ve eğlence	37	2,1%	16,8%
Alışveriş	92	5,1%	41,8%
Film izleme	74	4,1%	33,6%
Müzik dinleme	111	6,2%	50,5%
Fotoğraf paylaşımı	66	3,7%	30,0%
Bankacılık işlemleri	136	7,6%	61,8%
Bilgi depolama	90	5,0%	40,9%
Bilgi edinme	164	9,2%	74,5%
Forum sitelerinde bilgi paylaşımı	32	1,8%	14,5%
Kitap, makale okuma	100	5,6%	45,5%
Şiir, hikâye, deneme okuma	36	2,0%	16,4%
Bilimsel araştırma	105	5,9%	47,7%
Konferans ve e-kurs takibi	49	2,7%	22,3%
Blog / site yazarlığı	18	1,0%	8,2%
E-devlet işlemleri	81	4,5%	36,8%
Diğer	7	0,4%	3,2%
İnternet kullanmıyorum	2	0,1%	0,9%
Toplam	1787	100,0%	812,3%

Tablo 4.16'daki örneklem grubunu oluşturan katılımcıların İnternet üzerinde gerçekleştirdikleri faaliyetlerin frekans ve yüzde değerleri görülmektedir.

Tablo 4. 17.: İnternet'te gerçekleştirilen faaliyetlerin sayısına göre frekans ve yüzde değerleri

İnternet'te faaliyet sayısı	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimsel Yüzde
Cevapsız	1	,5	,5	,5
17 ve üstü	16	7,3	7,3	7,7
12-16	41	18,6	18,6	26,4
8-11	76	34,5	34,5	60,9
3-7	78	35,5	35,5	96,4
0-2	8	3,6	3,6	100,0
Toplam	220	100,0	100,0	

Tablo 4.17.'deki görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan katılımcıların 16'sı (% 7,3) İnternet'te 17 ve üstü sayıda faaliyet gerçekleştirirken, 41'i (% 18,6) 12-16 faaliyet gerçekleştirmekte, 76'sı (%34,5) 8-11 faaliyet, 78'i (%35,5) 3-7 faaliyet, 8'i (% 3,6) 0-2 faaliyet gerçekleştirmektedir.

Tablo 4. 18.: İnternet sitelerindeki hesaplarına göre frekans ve yüzde değerleri

İnternet sitelerindeki üyelik hesapları	Cevaplar		Cevaplayanların Yüzdesi
	N	Yüzde	
E-posta	206	17,1%	94,1%
Blog	27	2,2%	12,3%
Kişisel web sayfası	17	1,4%	7,8%
Facebook, Friendfeed	171	14,2%	78,1%
Twitter	106	8,8%	48,4%
Instagram, Tumbrl vb.	80	6,7%	36,5%
Skype,GoogleTalk vb.	66	5,5%	30,1%
YouTube, TeacherTube, vb.	67	5,6%	30,6%
Slayt paylaşım sitesi (Slideshare vb.)	17	1,4%	7,8%
Kariyer sitesi (LinkedIN,Yenibiris,vb.)	88	7,3%	40,2%
Oyun ve eğlence sitesi	14	1,2%	6,4%
Forum, sohbet, arkadaşlık, sitesi	16	1,3%	7,3%
Ekşisözlük vb. fikir paylaşım sitesi	25	2,1%	11,4%
Kültür-sanat eğitim sitesi	41	3,4%	18,7%
Program indirme sitesi	30	2,5%	13,7%
Alışveriş sitesi	94	7,8%	42,9%
Dosya yedekleme ve paylaşım sitesi	51	4,2%	23,3%
Şikâyet ve sorun paylaşma sitesi	27	2,2%	12,3%
Film ve dizi izleme sitesi	22	1,8%	10,0%
Kurs, e-ders sitesi (Coursera vb.)	28	2,3%	12,8%
İtiraf sitesi	2	0,2%	0,9%
Diğer	4	0,3%	1,8%
Hiçbir hesabım yok	4	0,3%	1,8%
Toplam	1203	100,0%	549,3%

Tablo 4.18.'de örneklem grubunu oluşturan katılımcıların İnternet sitelerindeki üyelik hesaplarının frekans ve yüzde değerleri görülmektedir.

Tablo 4. 19.: İnternet sitelerindeki hesaplarının sayısına göre frekans ve yüzde değerleri

Üyelik hesabı sayısı	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimsel Yüzde
17 ve üstü	10	4,5	4,5	4,5
12-16	14	6,4	6,4	10,9
8-11	42	19,1	19,1	30,0
3-7	111	50,5	50,5	80,5
0-2	43	19,5	19,5	100,0
Toplam	220	100,0	100,0	

Tablo 4.19.'da görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan katılımcıların 10'u (% 4,5) İnternet'te 17 ve üstü sayıda üyelik hesabına sahipken, 14'ü (% 6,4) 12-16, 42'si (% 19,1) 8-11, 111'i (% 50,5) 3-7, 43'ü (% 19,5) 0-2 sayıda üyelik hesabına sahiptir.

Tablo 4. 20.: Sosyal medyayı ziyaret etme sıklığına göre frekans ve yüzde değerleri

Sosyal medyayı ziyaret sıklığı	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimsel Yüzde
Cevapsız	1	,5	,5	,5
Daima çevrimiçi durumdayım	36	16,4	16,4	16,8
Her gün en az üç kere	72	32,7	32,7	49,5
Her gün bir kere	44	20,0	20,0	69,5
Haftada birkaç kere	22	10,0	10,0	79,5
Haftada bir	6	2,7	2,7	82,3
Haftada birden az	7	3,2	3,2	85,5
Hiç kullanmam, hesabım yok	32	14,5	14,5	100,0
Toplam	220	100,0	100,0	

Tablo 4.20'de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan katılımcıların 36'sı (% 16,4) Twitter, Facebook, Instagram ve benzeri sosyal medyayı ziyaret etmek için daima çevrimiçi durumdadır. Katılımcıların 72'si (% 32,7) her gün en az 3 kere, 44'ü (% 20) her gün 1 kere, 22'si (% 10) haftada birkaç kere, 6'sı (% 2,7) haftada 1 kere, 7'si (% 3,2) haftada 1'den az Twitter, Facebook, Instagram ve benzeri sosyal medyayı

ziyaret etmektedir. 32 katılımcının (% 14,5) ise herhangi bir sosyal medya hesabı bulunmamaktadır. 1 katılımcı (% 0,5) bu soruyu cevapsız bırakmıştır.

Tablo 4. 21.: Teknolojik ürünler için yapılan harcamaların oranına göre frekans ve yüzde değerleri

Teknolojik ürün harcaması	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimsel Yüzde
%50'den fazla	7	3,2	3,2	3,2
%26-%50	20	9,1	9,1	12,3
%11-%25	72	32,7	32,7	45,0
%1-%10	111	50,5	50,5	95,5
Hiç	10	4,5	4,5	100,0
Toplam	220	100,0	100,0	

Tablo 4.21'de görüldüğü üzere teknolojik ürünler için örneklem grubunu oluşturan katılımcıların 111'i (%50,5) harcamalarının %1-10'unu, 72'si (% 32,7) % 11-25'ini, 20'si (% 9,1) % 26-50'sini ayırmaktadır. 7 katılımcı (% 3,2) harcamalarının % 50'den fazlasını teknolojik ürünler için yaparken, 10 katılımcı (% 4,5) bu konuda herhangi bir harcamasının olmadığını ifade etmiştir.

Tablo 4. 22.: E-posta kullanım oranına göre frekans ve yüzde değerleri

E-posta hesabı	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimsel Yüzde
Yok	14	6,4	6,4	6,4
Var	206	93,6	93,6	100,0
Toplam	220	100,0	100,0	

Tablo 4.22'de görüldüğü üzere toplam 220 katılımcıdan 206'sı (% 93,6) e-posta hesabına sahiptir. 14 katılımcının ise (% 6,4) e-posta adresi bulunmamaktadır.

Tablo 4. 23.: Blog sahipliği oranına göre frekans ve yüzde değerleri

Blog hesabı	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimsel Yüzde
Yok	193	87,7	87,7	87,7
Var	27	12,3	12,3	100,0
Toplam	220	100,0	100,0	

Tablo 4.23'te görüldüğü üzere toplam 220 katılımcıdan 27'si (% 12,3) bir blog hesabına sahiptir. 193 katılımcının (%87,7) ise blog hesabı bulunmamaktadır.

Tablo 4. 24.: Kişisel web sayfası sahipliği oranına göre frekans ve yüzde değerleri

Kişisel web sayfası	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimsel Yüzde
Yok	203	92,3	92,3	92,3
Var	17	7,7	7,7	100,0
Toplam	220	100,0	100,0	

Tablo 4.24'te görüldüğü üzere toplam 220 katılımcıdan 17'si (% 7,7) kişisel web sayfasına sahiptir. 203 katılımcının (% 92,3) ise web sayfası bulunmamaktadır.

Tablo 4. 25.: Facebook, Friendfeed vb. kullanım oranına göre frekans ve yüzde değerleri

Facebook	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimsel Yüzde
Yok	48	21,8	21,8	21,8
Var	172	78,2	78,2	100,0
Toplam	220	100,0	100,0	

Tablo 4.25.'te görüldüğü üzere toplam 220 katılımcıdan 172'si (% 78,2) Facebook hesabına sahiptir. 48 katılımcının (% 21,8) ise Facebook hesabı bulunmamaktadır.

Tablo 4. 26.: Twitter kullanım oranına göre frekans ve yüzde değerleri

Twitter	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimsel Yüzde
Yok	113	51,4	51,4	51,4
Var	107	48,6	48,6	100,0
Toplam	220	100,0	100,0	

Tablo 4.26.'da görüldüğü üzere toplam 220 katılımcıdan 107'si (% 48,6) Twitter hesabına sahiptir. 113 katılımcının (% 51,4) ise Twitter hesabı bulunmamaktadır.

Tablo 4. 27.: Instagram, Tumbrl vb.kullanım oranına göre frekans ve yüzde değerleri

Instagram	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimsel Yüzde
Yok	140	63,6	63,6	63,6
Var	80	36,4	36,4	100,0
Toplam	220	100,0	100,0	

Tablo 4.27'de görüldüğü üzere toplam 220 katılımcıdan 80'i (% 36,4) Instagram, Tumbrl gibi fotoğraf paylaşım sitelerini kullanmaktadır. 140 katılımcının (% 63,6) ise Instagram, Tumbrl vb. hesabı bulunmamaktadır.

Tablo 4. 28.: Skype, Google Talk vb. kullanım oranına göre frekans ve yüzde değerleri

Skype	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimsel Yüzde
Yok	154	70,0	70,0	70,0
Var	66	30,0	30,0	100,0
Toplam	220	100,0	100,0	

Tablo 4.28'de görüldüğü üzere toplam 220 katılımcıdan 66'sı (% 30) Skype, Google Talk gibi görüntülü görüşme sitelerini kullanmaktadır. 154 katılımcının (% 70) ise bu türde bir hesabı bulunmamaktadır.

Tablo 4. 29.: Youtube, Teachertube vb. kullanım oranına göre frekans ve yüzde değerleri

Youtube	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimsel Yüzde
Yok	153	69,5	69,5	69,5
Var	67	30,5	30,5	100,0
Toplam	220	100,0	100,0	

Tablo 4.29’da görüldüğü üzere toplam 220 katılımcıdan 67’si (% 30,5) YouTube, TeacherTube gibi video paylaşım sitelerini kullanmaktadır. 153 katılımcının (% 69,5) ise bu türde bir hesabı bulunmamaktadır.

Tablo 4. 30.: Slayt paylaşım sitesi kullanım oranına göre frekans ve yüzde değerleri

Slideshare	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimsel Yüzde
Yok	203	92,3	92,3	92,3
Var	17	7,7	7,7	100,0
Toplam	220	100,0	100,0	

Tablo 4.30’da görüldüğü üzere toplam 220 katılımcıdan 17’si (% 7,7) Slideshare vb. slayt paylaşım sitelerine üyedir. 203 katılımcının (% 92,3) ise bu türde bir hesabı bulunmamaktadır.

Tablo 4. 31.: Kariyer sitesi kullanım oranına göre frekans ve yüzde değerleri

Kariyer sitesi	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimsel Yüzde
Yok	132	60,0	60,0	60,0
Var	88	40,0	40,0	100,0
Toplam	220	100,0	100,0	

Tablo 4.31’de görüldüğü üzere toplam 220 katılımcıdan 88’i (% 40) LinkedIn, Yenibiris vb. kariyer sitelerine üyedir. 132 katılımcının (% 60) ise bu türde bir hesabı bulunmamaktadır.

Tablo 4. 32.: Oyun ve eğlence sitesi kullanım oranına göre frekans ve yüzde değerleri

Oyun sitesi	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimsel Yüzde
Yok	206	93,6	93,6	93,6
Var	14	6,4	6,4	100,0
Toplam	220	100,0	100,0	

Tablo 4.32.'de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan 220 katılımcının 206'sının (% 93,6) oyun ve eğlence sitelerine üyeliği bulunmazken, 14 katılımcının (% 6,4) bulunmaktadır.

Tablo 4. 33.: Forum, sohbet, arkadaşlık sitesi kullanım oranına göre frekans ve yüzde değerleri

Forum sitesi	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimsel Yüzde
Yok	204	92,7	92,7	92,7
Var	16	7,3	7,3	100,0
Toplam	220	100,0	100,0	

Tablo 4.33.'de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan 220 katılımcının 204'ünün (% 92,7) forum ve sohbet sitelerine üyeliği bulunmazken, 16 katılımcının (% 7,3) bulunmaktadır.

Tablo 4. 34.: Ekşisözlük vb. fikir paylaşım sitesi kullanım oranına göre frekans ve yüzde değerleri

Ekşisözlük vb.	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimsel Yüzde
Yok	195	88,6	88,6	88,6
Var	25	11,4	11,4	100,0
Toplam	220	100,0	100,0	

Tablo 4.34.'te görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan 220 katılımcının 195'inin (% 88,6) Ekşisözlük vb. fikir paylaşım sitelerine üyeliği bulunmazken, 25 katılımcının (% 11,4) bulunmaktadır.

Tablo 4. 35.: Kültür-sanat eğitim sitesi kullanım oranına göre frekans ve yüzde değerleri

Kültür sanat sitesi	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimsel Yüzde
Yok	179	81,4	81,4	81,4
Var	41	18,6	18,6	100,0
Toplam	220	100,0	100,0	

Tablo 4.35.'te görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan 220 katılımcının 179'unun (% 81,4) kültür-sanat eğitim sitelerine üyeliği bulunmazken, 41 katılımcının (% 18,6) bulunmaktadır.

Tablo 4. 36.: Program indirme sitesi kullanım oranına göre frekans ve yüzde değerleri

Program indirme sitesi	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimsel Yüzde
Yok	190	86,4	86,4	86,4
Var	30	13,6	13,6	100,0
Toplam	220	100,0	100,0	

Tablo 4.36.'da görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan 220 katılımcının 190'ının (% 86,4) program indirme sitelerine üyeliği bulunmazken, 30 katılımcının (% 13,6) bulunmaktadır.

Tablo 4. 37.: Alışveriş sitesi kullanım oranına göre frekans ve yüzde değerleri

Alışveriş sitesi	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimsel Yüzde
Yok	126	57,3	57,3	57,3
Var	94	42,7	42,7	100,0
Toplam	220	100,0	100,0	

Tablo 4.37.'de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan 220 katılımcının 126'sının (% 57,3) alışveriş sitelerine üyeliği bulunmazken, 94 katılımcının (% 42,7) bulunmaktadır.

Tablo 4. 38.: Dosya yedekleme ve paylaşım sitesi kullanım oranına göre frekans ve yüzde değerleri

Dosya yedekleme sitesi	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimsel Yüzde
Yok	169	76,8	76,8	76,8
Var	51	23,2	23,2	100,0
Toplam	220	100,0	100,0	

Tablo 4.38.'de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan 220 katılımcının 169'unun (% 76,8) dosya yedekleme ve paylaşım sitelerine üyeliği bulunmazken, 51 katılımcının (% 23,2) bulunmaktadır.

Tablo 4. 39.: Şikâyet ve sorun paylaşma sitesi kullanım oranına göre frekans ve yüzde değerleri

Şikâyet paylaşma sitesi	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimsel Yüzde
Yok	193	87,7	87,7	87,7
Var	27	12,3	12,3	100,0
Toplam	220	100,0	100,0	

Tablo 4.39.'da görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan 220 katılımcının 193'ünün (% 87,7) şikayet ve sorun paylaşma sitelerine üyeliği bulunmazken, 27 katılımcının (% 12,3) bulunmaktadır.

Tablo 4. 40.: Film ve dizi izleme sitesi kullanım oranlarına göre frekans ve yüzde değerleri

Film ve dizi izleme sitesi	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimsel Yüzde
Yok	198	90,0	90,0	90,0
Var	22	10,0	10,0	100,0
Toplam	220	100,0	100,0	

Tablo 4.40.'ta görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan 220 katılımcının 198'inin (% 90) film ve dizi izleme sitelerine üyeliği bulunmazken, 22 katılımcının (% 10) bulunmaktadır.

Tablo 4. 41.: Kurs, e-ders sitesi kullanım oranına göre frekans ve yüzde değerleri

Kurs, e-ders sitesi	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimsel Yüzde
Yok	192	87,3	87,3	87,3
Var	28	12,7	12,7	100,0
Toplam	220	100,0	100,0	

Tablo 4.41.'de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan 220 katılımcının 192'sinin (% 87,3) Coursera vb. kurs ve e-ders sitelerine üyeliği bulunmazken, 28 katılımcının (% 12,7) bulunmaktadır.

Tablo 4. 42.: İtiraf sitesi kullanım oranına göre frekans ve yüzde değerleri

İtiraf sitesi	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimsel Yüzde
Yok	218	99,1	99,1	99,1
Var	2	,9	,9	100,0
Toplam	220	100,0	100,0	

Tablo 4.42.'de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan 220 katılımcının 218'inin (% 99,1) itiraf sitelerine üyeliği bulunmazken, 2 katılımcının (% 0,9) bulunmaktadır.

Tablo 4. 43.: Hiçbir İnternet hesabı olmayanların frekans ve yüzde değerleri

İnternet sitesi üyelik hesabı	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimsel Yüzde
Hesapları var.	216	98,2	98,2	98,2
Hiçbir hesabı yok.	4	1,8	1,8	100,0
Toplam	220	100,0	100,0	

Tablo 4.43.'te görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan 220 katılımcının 216'sının (% 98,2) çeşitli İnternet sitelerinde hesapları varken, 4 katılımcının (% 1,8) Web üzerinde hiçbir üyelik hesabı bulunmamaktadır.

4.2.3. Dijital Kültür Karşısında Sosyal Tutuma İlişkin Bulgular

Bu başlık altında, Dijital Kültüre İlişkin Sosyal Tutum Ölçeği içindeki 7 alt faktöre verilen cevaplar analiz edilecektir. Bu alt faktörler, *İnternet'in öğretimde kullanımı*, *İnternet'in sosyal etkileşimde kullanımı*, *İnternet'in iletişimde kullanımı*, *İnternet'in bilgi paylaşımında kullanımı*, *İnternet'in araştırmada kullanımı*, *Paylaşım ihtiyacı* ve *Sosyal yetkinlik* faktörleridir.

Tablo 4. 44.: İnternet'in öğretimde kullanımı faktörü için frekans ve yüzde değerleri

		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
1	Sayı	3	17	24	149	27	220
	Yüzde	1,4%	7,7%	10,9%	67,7%	12,3%	100,0%
2	Sayı	2	11	29	144	34	220
	Yüzde	,9%	5,0%	13,2%	65,5%	15,5%	100,0%
3	Sayı	4	15	38	131	32	220
	Yüzde	1,8%	6,8%	17,3%	59,5%	14,5%	100,0%
4	Sayı	2	28	45	121	24	220
	Yüzde	,9%	12,7%	20,5%	55,0%	10,9%	100,0%
5	Sayı	3	18	39	138	22	220
	Yüzde	1,4%	8,2%	17,7%	62,7%	10,0%	100,0%
6	Sayı	2	30	57	109	22	220
	Yüzde	,9%	13,6%	25,9%	49,5%	10,0%	100,0%
7	Sayı	2	26	45	128	19	220
	Yüzde	,9%	11,8%	20,5%	58,2%	8,6%	100,0%

1 numaralı madde olan *“İnternet insanların eğitilme haklarını kullanmalarını sağlayan bir araçtır”* ifadesine katılımcıların 20’si (% 9,1) katılmazken, 176’sı (% 80) katılmaktadır.

2 numaralı madde olan *“İnternet’te öğrendiğim konuyu istediğim kadar tekrar edebilmek beni rahatlatıyor.”* ifadesine katılımcıların 13’ü (% 5,9) katılmazken, 178’i (% 81) katılmaktadır.

3 numaralı madde olan *“İnternet öğretmenin veriminde artış sağlar.”* ifadesine katılımcıların 19’u (% 8,6) katılmazken, 163’ü (% 74) katılmaktadır.

4 numaralı madde olan **“Bence İnternet öğretimin kalitesini artırıyor.”** ifadesine katılımcıların 30’u (% 13,6) katılmazken, 145’i (% 65,9) katılmaktadır.

5 numaralı madde olan **“İnternet’te kendi hızıma uygun öğrenme fırsatı yakalıyorum.”** ifadesine katılımcıların 21’i (% 9,6) katılmazken, 160’ı (% 72,7) katılmaktadır.

6 numaralı madde olan **“İnternet’te öğrenci merkezli yaklaşımla öğretim yapılması öğrenme isteğini artırıyor.”** ifadesine katılımcıların 32’si (% 14,5) katılmazken, 131’i (% 59,5) katılmaktadır.

7 numaralı madde olan **“İnternet’te öğrenmek beni eğlendiriyor.”** ifadesine katılımcıların 28’i (% 12,7) katılmazken, 147’si (% 66,8) katılmaktadır.

Bu faktördeki maddelere verilen cevapların ortalama puanları 3,5 ile 3,8 arasında değişmektedir. *Kesinlikle katılmıyorum* diyenlerin yok denecek kadar az olduğu oranlar içinde, *kararsızım* seçeneğini işaretleyenler *katılmıyorum* seçeneğini işaretleyenlerden fazladır. Bununla birlikte, tamamı İnternet’in eğitim ve öğretimdeki kullanımını olumlayan bu maddeler için, katılımcıların büyük çoğunluğu, *katılıyorum* ve *kesinlikle katılıyorum* seçeneklerini işaretlemiştir. Bu durumda, İstanbul’daki üniversite kütüphanesi çalışanlarının İnternet’in öğretimde kullanımı konusunda bilinç kazanmış oldukları çıkarımı yapılabilir.

Tablo 4. 45.: İnternet’in sosyal etkileşimde kullanımı faktörü için frekans ve yüzde değerleri

		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
8	Sayı	12	75	41	78	14	220
	Yüzde	5,5%	34,1%	18,6%	35,5%	6,4%	100,0%
9	Sayı	16	92	49	53	10	220
	Yüzde	7,3%	41,8%	22,3%	24,1%	4,5%	100,0%
10	Sayı	14	88	54	54	10	220
	Yüzde	6,4%	40,0%	24,5%	24,5%	4,5%	100,0%
11	Sayı	17	86	38	68	11	220
	Yüzde	7,7%	39,1%	17,3%	30,9%	5,0%	100,0%

8 numaralı madde olan **“İnternet sayesinde yeni insanlarla tanışıyorum.”** ifadesine katılımcıların 87’si (% 39,6) katılmazken, 92’si (% 41,9) katılmaktadır.

9 numaralı madde olan “*İnternet’te uzak ülkelerden yeni dostlar ediniyorum.*” ifadesine katılımcıların 108’i (% 49,1) katılmazken, 63’ü (%28,6) katılmaktadır.

10 numaralı madde olan “*İnternet’te uzak ülkelerden yeni dostlar edinmek beni mutlu ediyor.*” ifadesine katılımcıların 102’si (% 46,4) katılmazken, 64’ü (% 29) katılmaktadır.

11 numaralı madde olan “*Sorunlarımı İnternet yoluyla farklı kesimlerden kişilerle paylaşmak beni rahatlatıyor.*” ifadesine katılımcıların 103’ü (% 46,8) katılmazken, 79’u (% 35,9) katılmaktadır.

Bu faktördeki maddelere verilen cevapların ortalama puanları 2,7 ile 3,03 arasında değişmektedir.

İnternet aracılığı ile daha önce tanınmayan insanlarla iletişime geçip paylaşımda bulunma tutumlarını ölçen *İnternet’in sosyal etkileşimde kullanımı* faktörüne olumlu ve olumsuz cevap verenlerin oranı birbirine yakındır. Katılımcılar İnternet’te yeni insanlarla tanışmayı biraz daha normal bulurlarken, bu insanlarla dostluk kurmayı kabul etmemektedir. Sorunlarını İnternet aracılığıyla farklı kesimlerle paylaşma noktasında da katılmayanların ve kararsızların toplam oranı, katılanlardan fazladır. Bu durumda, İstanbul’daki üniversite kütüphanesi çalışanlarının İnternet’te yabancı insanlarla iletişim ve yakınlık kurma konusunda temkinli davrandıkları sonucu çıkarılabilir.

Tablo 4. 46.: İnternet’in iletişiminde kullanımı faktörü için frekans ve yüzde değerleri

		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
12	Sayı	4	42	30	105	39	220
	Yüzde	1,8%	19,1%	13,6%	47,7%	17,7%	100,0%
13	Sayı	3	27	21	117	52	220
	Yüzde	1,4%	12,3%	9,5%	53,2%	23,6%	100,0%
14	Sayı	5	24	13	120	58	220
	Yüzde	2,3%	10,9%	5,9%	54,5%	26,4%	100,0%
15	Sayı	11	50	58	78	23	220
	Yüzde	5,0%	22,7%	26,4%	35,5%	10,5%	100,0%

12 numaralı madde olan “*Haberleşmelerimi İnternet aracılığı ile yapmam.*” ifadesine katılımcıların 46’sı (% 20,9) katılmazken, 144’ü (% 65,4) katılmaktadır.

13 numaralı madde olan ***“İnternet’i iletişimde kullanmam.”*** ifadesine katılımcıların 30’u (% 13,7) katılmazken, 169’u (% 76,8) katılmaktadır.

14 numaralı madde olan ***“Mektup yazmak yerine e-mail kullanırım.”*** ifadesine katılımcıların 29’u (% 13,2) katılmazken, 178’i (% 80,9) katılmaktadır.

15 numaralı madde olan ***“İnternet’te kendimi özgürce ifade edebiliyorum.”*** ifadesine katılımcıların 61’i (%27,7) katılmazken, 101’i (% 46) katılmaktadır. 58 katılımcı (% 26,4) bu konuda kararsızdır.

İnternet’in iletişim aracı olarak kullanılmasına ilişkin tutumu ölçen *İnternet’in iletişimde kullanımı* faktöründeki maddelere verilen cevapların ortalama puanları 3,2 ile 3,9 arasında değişmektedir.

Katılımcıların büyük çoğunluğu İnternet’i iletişimde kullanmadıklarını ve haberleşmelerini İnternet aracılığı ile yapmadıklarını söylerken, mektup yazmak yerine e-mail kullandıklarını ifade etmektedir. Yani faktördeki ilk 3 maddeye verilen cevapların frekans ve yüzde değerleri arasında bir tutarsızlık olduğu görülmektedir.

Bu noktada çıkarılabilecek iki sonuç bulunmaktadır:

1. Katılımcılar elektronik posta kullanıyor yahut e-postayı mektup yazmaya tercih ediyor olsalar bile İnternet’i temel iletişim aracı olarak görmemektedir.
2. Katılımcılar, 12 olumlu ifade içeren maddeden sonra olumsuz ifade içeren ve ters puanlamaya sahip olan 13. ve 14. maddeleri yanlış anlamış ve tam tersi şekilde cevaplamıştır.

Katılımcıların İnternet’te kendilerini özgür olarak ifade edebilme konusundaki düşüncelerinde de hemen hemen üçe bölündükleri görülmektedir. Ancak İnternet’te kendini özgür hissetmeyenler ile kararsızların toplam oranı, diğerlerinden fazladır.

Tablo 4. 47.: İnternet'in bilgi paylaşımında kullanımı faktörü için frekans ve yüzde değerleri

		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
16	Sayı	17	52	62	66	23	220
	Yüzde	7,7%	23,6%	28,2%	30,0%	10,5%	100,0%
17	Sayı	7	20	11	138	44	220
	Yüzde	3,2%	9,1%	5,0%	62,7%	20,0%	100,0%
18	Sayı	2	13	15	133	57	220
	Yüzde	,9%	5,9%	6,8%	60,5%	25,9%	100,0%
19	Sayı	11	64	36	89	20	220
	Yüzde	5,0%	29,1%	16,4%	40,5%	9,1%	100,0%

16 numaralı madde olan ***“İnternet bana göre fikirlerin özgürce tartışıldığı en iyi ortamdır.”*** ifadesine katılımcıların 69’u (% 31,3) katılmazken, 89’u (% 40,5) katılmaktadır. 62 katılımcı ise (% 28,2) bu konuda kararsızdır.

17 numaralı madde olan ***“Dünyadaki olayları izlemek için ana başvuru kaynağım İnternet’tir.”*** ifadesine katılımcıların 27’si (% 12,3) katılmazken, 182’si (% 82,7) katılmaktadır.

18 numaralı madde olan ***“İnternet bilginin en kolay paylaşıldığı yerdir.”*** ifadesine katılımcıların 15’i (% 6,8) katılmazken, 190’ı (% 86,4) katılmaktadır.

19 numaralı madde olan ***“İnternet benim için iletişimde ana kaynaktır.”*** ifadesine katılımcıların 75’i (% 34,1) katılmazken, 109’u (% 49,6) katılmaktadır. 36 katılımcı ise (% 16,4) bu konuda kararsız kalmıştır.

Bu faktördeki maddelere verilen cevapların ortalama puanları 3,1 ila 4,04 arasında değişmektedir.

İstanbul’daki üniversite kütüphanecileri, İnternet’in fikirlerin özgürce tartışıldığı en iyi ortam olması konusunda üçe bölünmüş durumdadır. Buradan hareketle, kütüphanecilerin İnternet’in özgür bir paylaşım ortamı olduğu konusunda şüpheleri olduğu sonucu çıkarılabilir. Öte yandan, İnternet’in bilginin en kolay paylaşıldığı yer olduğu konusunda hemfikir olanların oranı % 86’dan fazladır.

Kütüphanecilerin büyük çoğunluğu (% 82), dünyadaki olayları izlemek için ana başvuru kaynağı olarak İnternet’i kullanmaktadır.

İnternet'i iletişimde ana kaynak olarak görenlerin oranı ise % 49 civarındadır. Bu durum, *İnternet'in iletişimde kullanımı* faktöründeki ilgili maddelere verilen cevaplarla paralellik göstermektedir. Buradan yola çıkarak İstanbul'daki üniversite kütüphanecilerinin büyük kısmının İnternet'i iletişim amacıyla kullanmadıkları sonucu çıkarılabilir.

Tablo 4. 48.: *İnternet'in araştırmada kullanımı* faktörü için frekans ve yüzde değerleri

		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
20	Sayı	21	61	40	80	18	220
	Yüzde	9,5%	27,7%	18,2%	36,4%	8,2%	100,0%
21	Sayı	1	13	31	151	24	220
	Yüzde	,5%	5,9%	14,1%	68,6%	10,9%	100,0%
22	Sayı	2	18	21	142	37	220
	Yüzde	,9%	8,2%	9,5%	64,5%	16,8%	100,0%
23	Sayı	3	17	24	132	44	220
	Yüzde	1,4%	7,7%	10,9%	60,0%	20,0%	100,0%
24	Sayı	3	16	10	122	69	220
	Yüzde	1,4%	7,3%	4,5%	55,5%	31,4%	100,0%
25	Sayı	6	26	47	124	17	220
	Yüzde	2,7%	11,8%	21,4%	56,4%	7,7%	100,0%
26	Sayı	3	28	30	107	52	220
	Yüzde	1,4%	12,7%	13,6%	48,6%	23,6%	100,0%

20 numaralı madde olan *“İnternet süper bir kütüphanedir.”* ifadesine katılımcıların 82'si (% 37,2) katılmazken, 98'i (% 44,6) katılmaktadır. 40 katılımcı (% 18,2) ise kararsız kalmıştır.

21 numaralı madde olan *“İnternet eşzamanlı bilgi alışverişi sağladığından ilgimi çekiyor.”* ifadesine katılımcıların 14'ü (% 6,4) katılmazken, 175'i (% 79,5) katılmaktadır.

22 numaralı madde olan *“İnternet'te istediğim kaynağa ulaşmak beni sevindiriyor.”* ifadesine katılımcıların 20'si (% 9,1) katılmazken, 179'u (% 81,3) katılmaktadır.

23 numaralı madde olan *“İnternet'te araştırma yapmak bana sıkıcı gelir.”* ifadesine katılımcıların 20'si (%) katılmazken, 176'sı (% 80) katılmaktadır.

24 numaralı madde olan ***“Araştırma yaparken İnternet’ten yararlanmam.”*** ifadesine katılımcıların 19’u (% 8,7) katılmazken, 191’i (% 86,9) katılmaktadır.

25 numaralı madde olan ***“İnternet araştırma yapma isteğini artırıyor.”*** ifadesine katılımcıların 32’si (% 14,5) katılmazken, 141’i (% 64,1) katılmaktadır.

26 numaralı madde olan ***“İnternet üzerinden tarama yapmaktan hoşlanmıyorum.”*** ifadesine katılımcıların 31’i (% 14,1) katılmazken, 159’u (% 72,2) katılmaktadır.

Bu faktördeki maddelere verilen cevapların ortalama puanları 3,05 ila 4,08 arasında değişmektedir.

Faktörün ilk maddesi olan ***“İnternet süper bir kütüphanedir”*** ifadesi meslekî anlamda göreceli yorumlara açık bir maddedir. Bu sebeple, ifadeye katılan, katılmayan veya bu konuda kararsız kalan katılımcıların oranları %44, %37 ve %18 civarındadır.

“İnternet eşzamanlı bilgi alışverişi sağladığından ilgimi çekiyor.”; ***“İnternet’te istediğim kaynağa ulaşmak beni sevindiriyor.”*** ve ***“İnternet araştırma yapma isteğini artırıyor”*** maddelerine katılımcıların büyük çoğunluğu (%79, %81, %64) olumlu yanıt vermiştir.

Eşzamanlı bilgi alışverişi sağlaması, istenilen kaynağa hemen ulaşabilme imkanı sunması gibi nedenlerle İnternet’in varlığından mutlu olan ve araştırma yapma isteğinin İnternet sayesinde arttırdığını söyleyen kişilerin ***“Araştırma yaparken İnternet’ten yararlanmam”***; ***“İnternet’te araştırma yapmak bana sıkıcı gelir”*** ve ***“İnternet üzerinden tarama yapmaktan hoşlanmıyorum”*** maddelerine de yüksek puan (%80, %86, %72) vermiş olmaları oldukça şaşırtıcıdır. Üstelik bu maddelere verilen cevapların yüzdelik oranları İnternet’in araştırmada kullanımını olumlayan diğer maddelerin oranından yüksektir.

Sonuç olarak, İstanbul’daki üniversite kütüphanecilerinin büyük kısmının kişisel araştırma ve bilgi ihtiyaçlarını karşılarken İnternet’ten yararlanmadıkları, yararlansalar dahi bundan hoşlanmadıkları ortaya çıkmaktadır.

Tablo 4. 49.: Paylaşım ihtiyacı faktörü için frekans ve yüzde değerleri

		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
27	Sayı	22	48	63	76	11	220
	Yüzde	10,0%	21,8%	28,6%	34,5%	5,0%	100,0%
28	Sayı	20	58	66	69	7	220
	Yüzde	9,1%	26,4%	30,0%	31,4%	3,2%	100,0%
29	Sayı	15	47	52	94	12	220
	Yüzde	6,8%	21,4%	23,6%	42,7%	5,5%	100,0%
30	Sayı	17	34	44	114	11	220
	Yüzde	7,7%	15,5%	20,0%	51,8%	5,0%	100,0%
31	Sayı	9	39	41	119	12	220
	Yüzde	4,1%	17,7%	18,6%	54,1%	5,5%	100,0%
32	Sayı	13	51	57	92	7	220
	Yüzde	5,9%	23,2%	25,9%	41,8%	3,2%	100,0%
33	Sayı	8	28	32	130	22	220
	Yüzde	3,6%	12,7%	14,5%	59,1%	10,0%	100,0%
34	Sayı	10	42	59	100	9	220
	Yüzde	4,5%	19,1%	26,8%	45,5%	4,1%	100,0%

27 numaralı madde olan **“Sosyal medya sitelerinde gördüğüm paylaşımları arkadaşlarımla sohbet konusu yapmak hoşuma gidiyor.”** ifadesine katılımcıların 70’i (% 31,8) katılmazken, 87’si (% 39,5) katılmaktadır. 63 katılımcı (%28,6) ise kararsızdır.

28 numaralı madde olan **“Sosyal medya sitelerindeki içerikler hakkında yorum yapmak hoşuma gidiyor.”** ifadesine katılımcıların 78’i (% 35,5) katılmazken, 76’sı (% 34,6) katılmaktadır. 66 katılımcı (%30) ise kararsızdır.

29 numaralı madde olan **“Sosyal medya sitelerinde yazı, video, müzik vb. paylaşımlarda bulunmaktan hoşlanıyorum.”** ifadesine katılımcıların 62’si (% 28,2) katılmazken, 106’sı (% 48,2) katılmaktadır. 52 katılımcı (%23,6) ise kararsızdır.

30 numaralı madde olan **“Paylaşımlarımın arkadaşlarım tarafından beğenilmesinden hoşlanıyorum.”** ifadesine katılımcıların 51’i (% 23,2) katılmazken, 125’i (% 56,8) katılmaktadır. 44 katılımcı (%20) ise kararsızdır.

31 numaralı madde olan **“Sosyal medya siteleri sayesinde ortak ilgi ve amaçlara sahip olduğum kişilere ulaşabileceğimi düşünüyorum.”** ifadesine

katılımcıların 48'i (% 21,8) katılmazken, 131'i (% 59,6) katılmaktadır. 41 katılımcı (%18,6) ise kararsızdır.

32 numaralı madde olan ***“Sosyal medya sitelerinde zaman geçirmekten mutlu oluyorum.”*** ifadesine katılımcıların 64'ü (% 29,1) katılmazken, 99'u (% 45) katılmaktadır. 57 katılımcı (% 25,9) ise kararsız kalmıştır.

33 numaralı madde olan ***“Sosyal medya siteleri sayesinde düzenlenen etkinliklerden haberim olması hoşuma gidiyor.”*** ifadesine katılımcıların 36'sı (% 16,3) katılmazken, 152'si (% 69,1) katılmaktadır. 32 katılımcı (%14,5) ise kararsızdır.

34 numaralı madde olan ***“Arkadaşlarımla paylaşımımı hakkında yorum yapmaları beni mutlu ediyor.”*** ifadesine katılımcıların 52'si (% 23,6) katılmazken, 109'u (% 49,6) katılmaktadır. 59 katılımcı (%26,8) ise bu konuda kararsız kalmıştır.

Bu faktördeki maddelere verilen cevapların ortalama puanları 2,9 ila 3,5 arasında değişmektedir. Faktör maddelerine verilen cevapların oranında dikkat çekici olan, katılanlar, katılmayanlar ve kararsızların oranlarının maddelerin çoğunda birbirine yakın çıkmasıdır.

“Sosyal medya siteleri sayesinde düzenlenen etkinliklerden haberim olması hoşuma gidiyor” maddesi % 69,1 kesinlikle katılıyorum / katılıyorum oranıyla en yüksek puanı alan madde durumundadır. *“Sosyal medya siteleri sayesinde ortak ilgi ve amaçlara sahip olduğum kişilere ulaşabileceğimi düşünüyorum”* ifadesine ise katılımcıların % 59,6'sı katılmaktadır. Ve *“paylaşımlarımla arkadaşlarımla tarafından beğenilmesinden hoşlanıyorum”* ifadesine katılımcıların % 56,8'i katılmaktadır. Bu 3 madde dışındaki 5 maddeye katılanların oranları ise % 50'den düşüktür.

BİT ve sosyal medya kullanımına ilişkin bulgular içinde görülebileceği üzere, araştırmaya katılan 220 kişinin 32'si (%14,5) sosyal medya kullanmadıklarını ve hiçbir hesaplarının olmadığını ifade etmiştir. Bununla birlikte, katılımcıların 36'sı (% 16,4) daima çevrimiçi durumda olduklarını belirtirlerken, 72'si (% 32,7) her gün en az 3 kere, 44'ü (% 20) her gün 1 kere, 22'si (% 10) haftada birkaç kere, 6'sı (% 2,7) haftada 1 kere, 7'si (% 3,2) haftada 1'den az sosyal medyayı ziyaret ettiğini ifade etmiştir. Bu durumda toplam 187 katılımcı sosyal medyayı kullanmaktadır ve bunların 152'si her gün az 1 kere sosyal medya sitelerine girmektedir.

Ancak oranlara bakıldığında, bu 152 kişinin sadece 87'si sosyal medya sitelerinde gördüğü paylaşımları arkadaşlarıyla sohbet konusu yapmaktan

hoşlanmaktadır. Sadece 76'sı sosyal medya sitelerindeki içerikler hakkında yorum yapmaktan hoşlanmaktadır. Ve sadece 106'sı sosyal medya sitelerinde yazı, video, müzik vb. paylaşımlarda bulunmaktan hoşlanmaktadır.

152 kişinin sadece 125'i paylaşımlarının arkadaşları tarafından beğenilmesinden hoşlanmaktadır. Sadece 99'u sosyal medya sitelerinde zaman geçirmekten mutlu olmaktadır. 152 kişinin sadece 109'u arkadaşlarının paylaşımları hakkında yorum yapmasından mutlu olmaktadır.

Sonuçlar, katılımcıların büyük çoğunluğunu oluşturan sosyal medya kullanıcısı 187 kişinin sosyal medya kullanırken, içerikler hakkında yorum yapma ve yorum alma, paylaşımları sohbet konusu yapma, yazı, video ve müzik paylaşma gibi sosyal medya faaliyetlerini yapmadıklarını, yapsalar dahi bundan hoşlanmadıklarını, yahut bu konuda doğru bilgi vermek hususunda birtakım çekinceleri olduğunu göstermektedir.

Tablo 4. 50.: Sosyal yetkinlik faktörü için frekans ve yüzde değerleri

		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
35	Sayı	21	73	60	61	5	220
	Yüzde	9,5%	33,2%	27,3%	27,7%	2,3%	100,0%
36	Sayı	57	96	43	21	3	220
	Yüzde	25,9%	43,6%	19,5%	9,5%	1,4%	100,0%
37	Sayı	61	105	28	25	1	220
	Yüzde	27,7%	47,7%	12,7%	11,4%	,5%	100,0%
38	Sayı	54	97	37	28	4	220
	Yüzde	24,5%	44,1%	16,8%	12,7%	1,8%	100,0%
39	Sayı	54	92	37	31	6	220
	Yüzde	24,5%	41,8%	16,8%	14,1%	2,7%	100,0%
40	Sayı	73	96	27	24	0	220
	Yüzde	33,2%	43,6%	12,3%	10,9%	0,0%	100,0%

35 numaralı madde olan **“Sosyal medya siteleri sayesinde arkadaşlarımla beni fark etmesini isterim.”** ifadesine katılımcıların 94'ü (% 42,7) katılmazken, 66'sı (% 30) katılmaktadır. 60 katılımcı (% 27,3) ise kararsızdır.

36 numaralı madde olan **“Sosyal medya siteleri sayesinde yeni bir kişilik kazandığımı hissediyorum.”** ifadesine katılımcıların 153'ü (% 69,5) katılmazken, 24'ü (% 10,9) katılmaktadır. 43 katılımcı (% 19,5) ise kararsızdır.

37 numaralı madde olan **“Sosyal medya siteleri sayesinde yalnızlıktan kurtulduğumu düşünüyorum.”** ifadesine katılımcıların 166’sı (% 75,4) katılmazken, 26’sı (% 11,9) katılmaktadır. 28 katılımcı (% 12,7) ise kararsızdır.

38 numaralı madde olan **“Özel ilgi duyduğum arkadaşşıma sosyal medya siteleri aracılığıyla duygularımı daha rahat ifade edebiliyorum.”** ifadesine katılımcıların 151’i (% 68,6) katılmazken, 32’si (% 14,5) katılmaktadır. 37 katılımcı (% 16,8) ise kararsızdır.

39 numaralı madde olan **“Sosyal medya siteleri sayesinde daha fazla arkadaşşımin olacağını düşünürüm.”** ifadesine katılımcıların 146’sı (% 66,3) katılmazken, 37’si (% 16,8) katılmaktadır. 37 katılımcı (% 16,8) ise kararsızdır.

40 numaralı madde olan **“Sosyal medya siteleri sayesinde saygınlık ihtiyacımın karşılandığını düşünüyorum.”** ifadesine katılımcıların 169’u (% 76,8) katılmazken, 24’ü (% 10,9) katılmaktadır. 27 katılımcı (% 12,3) ise kararsızdır.

Bu faktördeki maddelere verilen cevapların ortalama puanları 2,0 ila 2,8 arasında değişmektedir. Diğer faktörlere göre *Kesinlikle Katılıyorum* ve *Katılıyorum* seçeneklerinin en az işaretlendiği *Sosyal yetkinlik* faktöründe; katılımcıların büyük çoğunluğu sosyal medya sayesinde yalnızlıktan kurtulduğunu, yeni bir kişilik kazandığını ve saygınlık ihtiyacının karşılandığını kabul etmemektedir.

Sonuçlar, katılımcıların sosyal medyada sosyalleşme beklentilerini ifade etme konusunda bir savunma psikoloji geliştirdiğini yahut gerçekten de sosyalleşmek için sosyal medyaya ihtiyaç duymadıklarını düşündürmektedir.

4.2.4. Dijital Kültür Karşısında Meslekî Tutuma İlişkin Bulgular

Bu başlık altında, araştırmacı tarafından hazırlanan ve *Dijital Kültüre İlişkin Meslekî Tutum Anketi* adı verilen 21 maddelik soru formuna verilen cevaplar analiz edilecektir.

1. *Bilgi ve iletişim teknolojisi (BİT) kullanımını bilgi hizmetlerinin amacına ulaşması açısından yararlı görüyorum.*

Tablo 4. 51.: Dijital kültür mesleki tutum anketi 1. madde frekans ve yüzde değerleri

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
Sayı	4	7	12	148	49	220
Yüzde	1,82%	3,18%	5,45%	67,27%	22,27%	100,00%

Tablo 4.51.'de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan 220 katılımcının 197'si (% 89,49) BİT kullanımını bilgi hizmetlerinin amacına ulaşması açısından yararlı görmektedir. Bunun aksini düşünenlerin sayısı sadece 11 (% 5) iken, kararsızların sayısı 12 (% 5,45)'dir.

2. *Bilgi ve iletişim teknolojisinin (BİT) kütüphanede kullanımının kütüphaneci başarısını arttıracacağını düşünüyorum.*

Tablo 4. 52.: Dijital kültür mesleki tutum anketi 2. madde frekans ve yüzde değerleri

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
Sayı	2	4	20	126	68	220
Yüzde	,91%	1,82%	9,09%	57,27%	30,91%	100,00%

Tablo 4.52.'de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan 220 katılımcının 194'ü (% 88,18) kütüphanede BİT kullanımının kütüphaneci başarısını arttıracacağını düşünmektedir. Bunun aksini düşünenlerin sayısı sadece 6 (% 2,73) iken, kararsızların sayısı 20 (% 9,09)'dir.

3. Bilgi ve iletişim teknolojisinin (BİT) kütüphane bilimine önemli katkılar sağlayacağını düşünüyorum.

Tablo 4. 53.: Dijital kültür mesleki tutum anketi 3. madde frekans ve yüzde değerleri

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
Sayı	3	5	11	131	70	220
Yüzde	1,36%	2,27%	5,00%	59,55%	31,82%	100,00%

Tablo 4.53.'de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan 220 katılımcının 201'i (% 91,37) BİT'in kütüphane bilimine önemli katkılar sağlayacağını düşünmektedir. Bunun aksini düşünenlerin sayısı sadece 8 (% 3,63) iken, kararsızların sayısı 11 (% 5)'dir.

4. BİT'in kütüphane ve bilgi hizmetlerinin kalitesini arttırdığına inanıyorum.

Tablo 4. 54.: Dijital kültür mesleki tutum anketi 4. madde frekans ve yüzde değerleri

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
Sayı	2	6	21	122	69	220
Yüzde	0,91%	2,73%	9,55%	55,45%	31,36%	100,00%

Tablo 4.54.'te görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan 220 katılımcının 191'i (% 86,81) BİT'in kütüphane ve bilgi hizmetlerinin kalitesini arttırdığına inanmaktadır. Bunun aksini düşünenlerin sayısı sadece 8 (% 3,64) iken, kararsızların sayısı 21 (% 9,55)'dir.

5. BİT'in gelişmesiyle vizyonumuz ve hizmet felsefemiz de gelişme göstermiştir.

Tablo 4. 55.: Dijital kültür mesleki tutum anketi 5. madde frekans ve yüzde değerleri

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
Sayı	1	6	25	134	54	220
Yüzde	0,45%	2,73%	11,36%	60,91%	24,55%	100,00%

Tablo 4.55.'te görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan 220 katılımcının 188'i (% 85,46) BİT'in gelişmesiyle meslekî vizyonun ve hizmet felsefesinin de gelişme gösterdiğini düşünmektedir. Bunun aksini düşünenlerin sayısı sadece 7 (% 3,18) iken, kararsızların sayısı 25 (% 11,36)'tır.

6. BİT'in kütüphaneciler için güven ve cesaret kaynağı olduğunu düşünüyorum.

Tablo 4. 56.: Dijital Kültür Meslekî Tutum Anketi 6. madde frekans ve yüzde değerleri

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
Sayı	3	16	53	116	32	220
Yüzde	1,36%	7,27%	24,09%	52,73%	14,55%	100,00%

Tablo 4.56.'da görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan 220 katılımcının 148'i (% 67,28) BİT'in kütüphaneciler için güven ve cesaret kaynağı olduğunu düşünmektedir. 19 katılımcı (% 8,63) bunun aksini düşünürken, 53 katılımcı (% 24,09) bu konuda kararsızdır.

7. BİT'in kütüphanede iş motivasyonunu yükselttiğini düşünüyorum.

Tablo 4. 57.: Dijital Kültür Mesleki Tutum Anketi 7. madde frekans ve yüzde değerleri

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
Sayı	1	13	58	118	30	220
Yüzde	0,45%	5,91%	26,36%	53,64%	13,64%	100,00%

Tablo 4.57.'de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan 220 katılımcının 148'i (% 67,28) BİT'in kütüphanede iş motivasyonunu arttırdığını düşünmektedir. 14

katılımcı (% 6,36) bunun aksini düşünürken, 58 katılımcı (% 26,36) bu konuda kararsızdır.

8. İyi bir kütüphaneci olabilmenin koşullarından birinin de BİT'i etkin bir şekilde kullanmak olduğunu düşünüyorum.

Tablo 4. 58.: Dijital Kültür Meslekî Tutum Anketi 8. madde frekans ve yüzde değerleri

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
Sayı	3	14	24	121	58	220
Yüzde	1,36%	6,36%	10,91%	55,00%	26,36%	100,00%

Tablo 4.58.'de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan 220 katılımcının 179'u (% 81,36) iyi bir kütüphaneci olabilmenin koşullarından birinin BİT'i etkin bir şekilde kullanmak olduğunu düşünmektedir. 17 katılımcı (% 7,72) bunun aksini düşünürken, 24 katılımcı (% 10,91) bu konuda kararsızdır.

9. Bütün kütüphanecilerin BİT konusunda kendilerini sürekli geliştirmeleri gerektiğini düşünüyorum.

Tablo 4. 59: Dijital Kültür Meslekî Tutum Anketi 9. madde frekans ve yüzde değerleri

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
Sayı	2	11	11	128	68	220
Yüzde	0,91%	5,00%	5,00%	58,18%	30,91%	100,00%

Tablo 4.59.'da görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan 220 katılımcının 196'sı (% 89,09) bütün kütüphanecilerin kendilerini BİT konusunda sürekli geliştirmeleri gerektiğini düşünmektedir. 13 katılımcı (% 5,91) bunun aksini düşünürken, 11 katılımcı (% 5) bu konuda kararsızdır.

10. Elektronik ortam sayesinde emek, zaman ve mekândan tasarruf ediyoruz.

Tablo 4. 60.: Dijital Kültür Meslekî Tutum Anketi 10. Madde frekans ve yüzde değerleri

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
Sayı	2	5	17	132	64	220
Yüzde	0,91%	2,27%	7,73%	60,00%	29,09%	100,00%

Tablo 4.60.'da görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan 220 katılımcının 196'sı (% 89,09) kütüphanelerde elektronik ortam sayesinde emek, zaman ve mekândan tasarruf edildiğini düşünmektedir. 7 katılımcı (% 3,18) bu fikre katılmazken, 17 katılımcı (% 7,73) bu konuda kararsızdır.

11. Danışma hizmetinin fiziksel mekândan dijital ortama taşınması iyi bir gelişmedir.

Tablo 4. 61.: Dijital Kültür Meslekî Tutum Anketi 11. Madde frekans ve yüzde değerleri

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
Sayı	6	17	40	121	36	220
Yüzde	2,73%	7,73%	18,18%	55,00%	16,36%	100,00%

Tablo 4.61.'de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan 220 katılımcının 157'si (% 71,36) danışma hizmetinin fiziksel mekândan dijital ortama taşınmasını iyi bir gelişme olarak görmektedir. 23 katılımcı (% 10,46) bu fikre katılmazken, 40 katılımcı (% 18,18) bu konuda kararsızdır.

12. Kullanıcılar ile ilişkimizin çevrimiçi ortamda yürümesinden memnuniyet duyarım.

Tablo 4. 62.: Dijital Kültür Meslekî Tutum Anketi 12. Madde frekans ve yüzde değerleri

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
Sayı	6	28	49	111	26	220
Yüzde	2,73%	12,73%	22,27%	50,45%	11,82%	100,00%

Tablo 4.62.'de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan 220 katılımcının 137'si (% 62,27) kullanıcılar ile ilişkisinin çevrimiçi ortamda yürütmesinden memnuniyet duymaktadır. 34 katılımcı (% 15,46) bunun aksini hissederken, 49 katılımcı (% 22,27) bu konuda kararsızdır.

13. Elektronik yayınlardan sonra basılı koleksiyonun önemini yitirdiğini düşünüyorum.

Tablo 4. 63.: Dijital Kültür Meslekî Tutum Anketi 13. Madde frekans ve yüzde değerleri

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
Sayı	2	40	35	88	55	220
Yüzde	,91%	18,18%	15,91%	40,00%	25,00%	100,00%

Tablo 4.63.'de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan 220 katılımcının 143'ü (% 65) elektronik yayınlardan sonra basılı koleksiyonun önemini yitirdiğini düşünmektedir. 42 katılımcı (% 19,09) bu fikre katılmazken, 35 katılımcı (% 15,91) bu konuda kararsızdır.

Basılı yayınların kütüphane dermelerinin hala büyük bölümünü oluşturduğu günümüzde % 35'lik bir kesimin basılı yayınların önemini yitirmediğini ifade etmesi doğal bir sonuç olarak değerlendirilebilir.

14. Kütüphane bütçesinin büyük kısmı elektronik yayınlara harcanmalıdır.

Tablo 4. 64.: Dijital Kültür Meslekî Tutum Anketi 14. Madde frekans ve yüzde değerleri

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
Sayı	11	48	61	91	9	220
Yüzde	5,00%	21,82%	27,73%	41,36%	4,09%	100,00%

Tablo 4.64.'de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan 220 katılımcının 100'ü (% 45,45) kütüphane bütçesinin büyük kısmı elektronik yayınlara harcanması gerektiğini düşünmektedir. 59 katılımcı (% 26,82) bu fikre katılmazken, 61 katılımcı (% 27,73) bu konuda kararsızdır.

Elektronik yayınlarla ilgili belirsizlik, elektronik yayın pazarlayan şirketlerin yayınları -kütüphane bütçelerini zorlayacak şekilde- tek kullanımlık, üç kullanımlık gibi paketler halinde satıyor olmaları ve basılı yayınların verdiği alışkanlıklar, katılımcıların 120'sinin (%54,55) “*bütçenin büyük kısmı elektronik yayınlara harcanmalıdır*” ifadesine katılmamasını ya da kararsız kalmasını sağlamıştır, diye düşünülebilir.

15. Yayın seçme, sağlama, kataloglama gibi teknik hizmetlerin tamamı elektronik ortamda yapılmalıdır.

Tablo 4. 65.: Dijital Kültür Mesleki Tutum Anketi 15. Madde frekans ve yüzde değerleri

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
Sayı	8	27	38	114	33	220
Yüzde	3,64%	12,27%	17,27%	51,82%	15,00%	100,00%

Tablo 4.65.'de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan 220 katılımcının 147'si (% 66,82) yayın seçme, sağlama, kataloglama gibi teknik hizmetlerin tamamının elektronik ortamda yapılması gerektiğini düşünmektedir. 35 katılımcı (% 15,91) bu fikre katılmazken, 38 katılımcı (% 17,27) bu konuda kararsızdır.

16. Elektronik katalogu geleneksel kataloga tercih ederim.

Tablo 4. 66.: Dijital Kültür Meslekî Tutum Anketi 16. madde frekans ve yüzde değerleri

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
Sayı	6	25	29	104	56	220
Yüzde	2,73%	11,36%	13,18%	47,27%	25,45%	100,00%

Tablo 4.66.'da görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan 220 katılımcının 160'ı (% 72,72) elektronik katalogu geleneksel kataloga tercih ettiğini belirtmiştir. 31 katılımcı (% 14,09) bu tercihe katılmazken, 29 katılımcı (% 13,18) bu konuda kararsızdır.

17. BİT'in kütüphanede kullanımı fazladan iş yükü getiriyor.

Tablo 4. 67.: Dijital Kültür Meslekî Tutum Anketi 17. madde frekans ve yüzde değerleri

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
Sayı	3	21	43	109	44	220
Yüzde	1,36%	9,55%	19,55%	49,55%	20,00%	100,00%

Tablo 4.67.'de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan 220 katılımcının 153'ü (% 69,55) BİT'in kütüphanede kullanımının fazladan iş yükü getirdiğini düşünmektedir. 24 katılımcı (% 10,91) bu fikre katılmazken, 43 katılımcı (% 19,55) kararsızdır.

18. BİT kullanılmasının kütüphanecinin sorumluluğunu arttırdığını düşünüyorum.

Tablo 4. 68.: Dijital Kültür Meslekî Tutum Anketi 18. Madde frekans ve yüzde değerleri

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
Sayı	7	32	66	101	14	220
Yüzde	3,18%	14,55%	30,00%	45,91%	6,36%	100,00%

Tablo 4.68.'de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan 220 katılımcının 115'i (% 52,27) kütüphanede BİT kullanılmasının kütüphanecinin sorumluluğunu arttırdığını düşünmektedir. 39 katılımcı (% 17,73) bu fikre katılmazken, 66 katılımcı (% 30) kararsızdır.

19. BİT'in araç ve gereçlerini kullanmanın bilgi ve beceri gerektirdiğine inanıyorum.

Tablo 4. 69.: Dijital Kültür Meslekî Tutum Anketi 19. madde frekans ve yüzde değerleri

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
Sayı	2	15	25	151	27	220
Yüzde	,91%	6,82%	11,36%	68,64%	12,27%	100,00%

Tablo 4.69.'da görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan 220 katılımcının 178'i (% 80,91) BİT'in araç ve gereçlerini kullanmanın bilgi ve beceri gerektirdiğine inanmaktadır. 17 katılımcı (% 7,73) bu fikre katılmazken, 25 katılımcı (% 11,36) kararsızdır.

20. BİT'in kütüphanecilerin yaratıcılığını sınırlandırıdığını düşünüyorum.

Tablo 4. 70.: Dijital Kültür Meslekî Tutum Anketi 20. madde frekans ve yüzde değerleri

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
Sayı	3	31	50	92	44	220
Yüzde	1,36%	14,09%	22,73%	41,82%	20,00%	100,00%

Tablo 4.70.'de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan 220 katılımcının 136'sı (% 61,82) BİT'in kütüphanecilerin yaratıcılığını sınırlandırıdığını düşünmektedir. 34 katılımcı (% 15,45) bu fikre katılmazken, 50 katılımcı (% 22,73) kararsızdır.

21. BİT'in kütüphane ve kütüphaneciye rakip oluşturduğunu düşünüyorum.

Tablo 4. 71.: Dijital Kültür Meslekî Tutum Anketi 21. madde frekans ve yüzde değerleri

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
Sayı	5	26	45	103	41	220
Yüzde	2,27%	11,82%	20,45%	46,82%	18,64%	100,00%

Tablo 4.71.'de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan 220 katılımcının 144'ü (% 65,46) BİT'in kütüphane ve kütüphaneciye rakip oluşturduğunu düşünmektedir. 31 katılımcı (% 14,09) bu fikre katılmazken, 45 katılımcı (% 20,45) kararsızdır.

Dijital kültür karşısında meslekî tutum ölçeğine ilişkin tablolarda görüldüğü üzere, İstanbul'daki üniversite kütüphanesi çalışanlarının büyük kısmının bilgi ve iletişim teknolojilerinin kütüphanecilik alanında kullanılmasına karşı olumlu yaklaşıma sahip olduğu görülmektedir.

Faktörün son 5 maddesini teşkil eden BİT'in kütüphanecilere fazladan iş yükü ve sorumluluk getirmesi, bilgi ve beceri gerektirmesi, kütüphanecilerin yaratıcılığını sınırlandırması ve kütüphane ve kütüphaneciye rakip oluşturması ile ilgili maddelere de % 50'nin üzerinde katılanın bulunması, kütüphanecilerin kütüphane ve bilgi hizmetlerinde BİT kullanımını desteklemekle birlikte, kendilerine düşen sorumluluklar noktasında kaygı duyduklarını göstermektedir.

4.2.5. Ölçek Sorularının Güvenilirliğinin İncelenmesi

Katılımcıların sorulara verdikleri cevaplar arasındaki tutarlılığı ifade eden güvenilirlik, soru formunun ölçmek istediği özelliği ne derecede doğru ölçtüğünü gösterir.¹⁴⁴ Güvenilirlik ölçümünde kullanılan Cronbach's Alpha Katsayısı değerlendirme kriterleri¹⁴⁵ ise aşağıdaki gibidir:

$0,00 \leq \alpha < 0,40$ ise ölçek güvenilir değildir.

$0,40 \leq \alpha < 0,60$ ise ölçek düşük güvenilirliktedir.

$0,60 \leq \alpha < 0,80$ ise ölçek oldukça güvenilirdir.

$0,80 \leq \alpha < 1,00$ ise ölçek yüksek derecede güvenilir bir ölçektir.

Dijital Kültür Bataryası soru formunun “Dijital Kültüre İlişkin Sosyal Tutum Ölçeği” bölümü hazırlanırken iki standart ölçekten faydalanılmıştır. Bunlar, Otrar ve Arğın tarafından geliştirilen “Sosyal Medya Tutum Ölçeği” ile Tavşancıl ve Keser tarafından geliştirilen “İnternet Kullanımına Yönelik Likert Tutum Ölçeği”dir. “İnternet Kullanımına Yönelik Likert Tutum Ölçeği”nden alınan 5 alt faktör altındaki 26 maddenin; “Sosyal Medya Tutum Ölçeği”nden alınan 2 alt faktör altındaki 14 maddenin ve araştırmacı tarafından hazırlanan dijital kültüre karşı meslekî tutumu ölçen 21 maddenin bu araştırma için güvenilirlik oranları incelenmiş ve Tablo 4.72.’deki sonuçlar elde edilmiştir.

Tablo 4. 72.: Ölçek sorularının güvenilirliğine ilişkin Cronbach's Alpha değerleri

Faktör	Cronbach's Alpha
İnternet’in öğretimde kullanımı	0,856
İnternet’in sosyal etkileşimde kullanımı	0,851
İnternet’in iletişimde kullanımı	0,487
İnternet’in bilgi paylaşımında kullanımı	0,657
İnternet’in araştırmada kullanımı	0,669
Paylaşım ihtiyacı	0,900
Sosyal yetkinlik	0,899
Dijital kültüre ilişkin meslekî tutum	0.888

¹⁴⁴ Şener Büyüköztürk, *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*, 5.bs, Pegem Yayıncılık, Ankara 1995, s. 171.

¹⁴⁵ Kazım Özdamar, *Paket Programlar İle İstatistiksel Veri Analizi*, 2.bs., Kaan Kitabevi, Eskişehir 1999.

Tablo 4.72.'de görüldüğü gibi, araştırmada kullanılan ölçeklerin biri hariç (*İnternet'in iletişimde kullanımı*) hepsinin Cronbach's Alpha değerleri yüksek geçerlilik oranına sahiptir.

İnternet'in öğretimde kullanımı faktörü

"İnternet Kullanımına Yönelik Likert Tutum Ölçeği"nin 7 maddelik *İnternet'in öğretimde kullanımı* faktörünün güvenilirlik katsayısı 0,856'dır. Bu yüksek derecede güvenilir bir katsayıdır. Bu ölçeğin kendi maddeleriyle korelasyonu ise 0,67'nin üzerindedir. Bu durum, ölçeğin güvenilir ve iç tutarlı olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla bundan sonraki hipotez testlerinde analizler, bu 7 maddenin toplam puanı kullanılarak gerçekleştirilecektir.

İnternet'in sosyal etkileşimde kullanımı faktörü

"İnternet Kullanımına Yönelik Likert Tutum Ölçeği"nin 4 maddelik *İnternet'in sosyal etkileşimde kullanımı* faktörünün güvenilirlik katsayısı 0,851'dir. Bu yüksek derecede güvenilir bir katsayıdır. Bu ölçeğin kendi maddeleriyle korelasyonu ise 0,7'nin üzerindedir. Bu durum, ölçeğin güvenilir ve iç tutarlı olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla bundan sonraki hipotez testlerinde analizler, bu 4 maddenin toplam puanı kullanılarak gerçekleştirilecektir.

İnternet'in iletişimde kullanımı faktörü

"İnternet Kullanımına Yönelik Likert Tutum Ölçeği"nin 4 maddelik *İnternet'in iletişimde kullanımı* faktörünün güvenilirlik katsayısı 0,487'dir. Bu ölçeğin maddelerinin korelasyonu ise sırasıyla 0,721, 0,737, 0,581 ve 0,483'tür.

Bu ölçeğin düşük güvenilirlikte çıkması ölçekteki bazı maddelerin katılımcılarca yanlış anlaşılmasından kaynaklandığını düşündürmektedir. Son madde çıkarılarak faktörün güvenilirlik katsayısı yeniden hesaplandığında 0,608'e çıkmaktadır. Son iki madde çıkarıldığında ise 0,773'e çıkmaktadır. Ancak 4 maddelik standart faktörün bütünlüğünü bozmak mümkün olmadığından faktörün toplam puanı değiştirilmeden gösterilmiştir. Ancak bundan sonraki hipotez testlerinde, 4 maddeden oluşan *İnternet'in iletişimde kullanımı* faktörü değerlendirme dışı bırakılacaktır.

İnternet'in bilgi paylaşımında kullanımı faktörü

“İnternet Kullanımına Yönelik Likert Tutum Ölçeği”nin 4 maddelik *İnternet'in bilgi paylaşımında kullanımı* faktörünün güvenilirlik katsayısı 0,657'dir. Bu oldukça yüksek bir katsayıdır. Bu ölçeğin kendi maddeleriyle korelasyonu 0,7'nin üzerindedir. Bu durum, ölçeğin güvenilir ve iç tutarlı olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla bundan sonraki hipotez testlerinde analizler, bu 4 maddenin toplam puanı kullanılarak gerçekleştirilecektir.

İnternet'in araştırmada kullanımı faktörü

“İnternet Kullanımına Yönelik Likert Tutum Ölçeği”nin 7 maddelik *İnternet'in araştırmada kullanımı* faktörünün güvenilirlik katsayısı 0,669'dur. Bu ölçeğin kendi maddeleriyle korelasyonu 0,5'in üzerindedir. (0,556, 0,616, 0,587, 0,656, 0,581, 0,604, 0,519) Ölçeğin güvenilirliğinin çok yüksek çıkmaması standart olarak hazırlanmış faktör maddelerinin, yaptığı iş araştırmaya hizmet olan kütüphane çalışanlarınca farklı farklı değerlendirilmesi olarak düşünülebilir. Örneğin, ölçeğin 1. maddesi olan “*İnternet süper bir kütüphanedir*” ifadesi, herhangi bir araştırmacı için kabul edilebilir bir ifade iken, geleneksel meslekî eğilimlere sahip bir kütüphaneci için oldukça rahatsız edici olabilir. Ölçeğin Cronbach's Alpha güvenilirlik katsayısı değerinin yeterli olması sebebiyle sonraki hipotez testlerinde analizler, bu 7 maddenin toplam puanı kullanılarak gerçekleştirilecektir.

Paylaşım ihtiyacı faktörü

“Sosyal Medya Tutum Ölçeği”nin 8 maddelik *Paylaşım ihtiyacı* faktörünün güvenilirlik katsayısı 0,900'dür. Bu yüksek derece güvenilir bir katsayıdır. Bu ölçeğin kendi maddeleriyle korelasyonu 0,7'nin üzerindedir. Bu durum, ölçeğin güvenilir ve iç tutarlı olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla bundan sonraki hipotez testlerinde analizler, bu 8 maddenin toplam puanı kullanılarak gerçekleştirilecektir.

Sosyal yetkinlik faktörü

“Sosyal Medya Tutum Ölçeği”nin 6 maddelik *Sosyal yetkinlik* faktörünün güvenilirlik katsayısı 0,899'dur. Bu yüksek derece güvenilir bir katsayıdır. Bu ölçeğin kendi maddeleriyle korelasyonu 0,7'nin üzerindedir. Bu durum, ölçeğin güvenilir ve iç tutarlı olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla bundan sonraki hipotez testlerinde analizler, bu 6 maddenin toplam puanı kullanılarak gerçekleştirilecektir.

Dijital kültüre ilişkin meslekî tutum anketi

“*Dijital kültüre ilişkin meslekî tutum* anketindeki 21 sorunun güvenilirlik katsayısı 0,888’dir. Bu yüksek derece güvenilir bir katsayıdır. Bu ölçeğin kendi maddeleriyle korelasyonu 0,8’in üzerindedir. Bu durum, ölçeğin güvenilir ve i tutarlı olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla bundan sonraki hipotez testlerinde analizler, bu 21 maddenin toplam puanı kullanılarak gerçekleştirilecektir.

4.2.6. Farklı Değişkenlere Göre Dijital Kültüre İlişkin Sosyal Tutum Ölçeği'ndeki Ortalama Farkların İncelenmesi

Bu başlık altında, Dijital Kültür Sosyal Tutum Ölçeği maddelerinin cinsiyet, yaş, eğitim durumu, gruplanmış eğitim durumu, mezun olunan bölüm, mezuniyet yılı, mezun olunan üniversite, bilgisayar ve İnternet'te geçirilen zaman ve sosyal medya ziyaret sıklığı gibi farklı değişkenlere göre ortalama farkları incelenmiştir.

Tablo 4. 73.: Dijital Kültüre İlişkin Sosyal Tutum Ölçeği faktörlerinin cinsiyete göre karşılaştırılması

Cinsiyet		n	Ortalama	S.S.	t	sd	p
İnternet'in Öğretimde Kullanımı	Erkek	112	25,81	4,88	-,650	218	,517
	Kadın	108	26,19	3,48			
İnternet'in Sosyal Etkileşimde Kullanımı	Erkek	112	11,94	3,52	2,004	218	,046
	Kadın	108	10,99	3,48			
	Kadın	108	14,67	2,37			
İnternet'in Bilgi Paylaşımında Kullanımı	Erkek	112	14,33	2,91	,528	218	,598
	Kadın	108	14,13	2,72			
İnternet'in Araştırmada Kullanımı	Erkek	112	25,58	3,93	-2,166	218	,031
	Kadın	108	26,65	3,35			
Paylaşım İhtiyacı	Erkek	112	25,07	6,67	-1,775	218	,077
	Kadın	108	26,60	6,10			
Sosyal Yetkinlik	Erkek	112	14,54	5,13	2,919	218	,004
	Kadın	108	12,60	4,68			

Tablo 4.73.'e göre *İnternet'in Öğretimde Kullanımı* ($t_{218}=-,650$; $p>0,05$), *İnternet'in Bilgi Paylaşımında Kullanımı* ($t_{218}=0,528$; $p>0,05$), *Paylaşım İhtiyacı* ($t_{218}=1,775$; $p>0,05$) faktörleri cinsiyete göre farklılık göstermemektedir.

İnternet'in Sosyal Etkileşimde Kullanımı ($t_{218}=2,004$; $p<0,05$), *İnternet'in Araştırmada Kullanımı* ($t_{218}=-2,166$; $p<0,05$) ve *Sosyal Yetkinlik* ($t_{218}=2,919$; $p<0,05$) faktörlerinin kadın ve erkek ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur.

Buna göre; *İnternet'in Sosyal Etkileşimde Kullanımı* faktöründe erkeklerin ortalaması kadınların ortalamasından büyüktür. *İnternet'in Araştırmada Kullanımı* faktöründe kadınların ortalaması erkeklerin ortalamasından büyüktür. *Sosyal Yetkinlik* faktöründe de erkeklerin ortalaması kadınların ortalamasından büyüktür.

Tablo 4. 74.: Dijital Kültüre İlişkin Sosyal Tutum Ölçeği faktörlerinin yaşa göre karşılaştırılması

Yaş	n	Ortalama	S.S.	F	sd	p	
İnternet'in Öğretimde Kullanımı	20-29	57	26,32	4,18	0,852	3;216	0,467
	30-39	84	26,29	4,18			
	40-49	58	25,67	4,02			
	50 ve üstü	21	24,86	5,25			
	Toplam	220	26,00	4,25			
İnternet'in Sosyal Etkileşimde Kullanımı	20-29	57	11,44	3,75	0,333	3;216	0,801
	30-39	84	11,33	3,57			
	40-49	58	11,45	3,26			
	50 ve üstü	21	12,19	3,63			
	Toplam	220	11,47	3,53			
İnternet'in Bilgi Paylaşımında Kullanımı	20-29	57	14,28	2,90	0,525	3;216	0,666
	30-39	84	14,38	2,55			
	40-49	58	14,22	2,99			
	50 ve üstü	21	13,52	3,19			
	Toplam	220	14,23	2,81			
İnternet'in Araştırmada Kullanımı	20-29	57	25,91	3,73	0,638	3;216	0,591
	30-39	84	26,30	3,71			
	40-49	58	26,34	3,39			
	50 ve üstü	21	25,19	4,31			
	Toplam	220	26,10	3,69			
Paylaşım İhtiyacı	20-29	57	26,63	6,08	3,047	3;216	0,030
	30-39	84	26,81	6,44			
	40-49	58	23,78	6,69			
	50 ve üstü	21	25,33	5,51			
	Toplam	220	25,82	6,43			
Sosyal Yetkinlik	20-29	57	12,26	4,97	5,369	3;216	0,001
	30-39	84	13,14	4,65			
	40-49	58	14,33	4,81			
	50 ve üstü	21	16,90	5,43			
	Toplam	220	13,59	5,00			

Tablo 4.74.'e göre *İnternet'in Öğretimde Kullanımı* ($F_{3;216}=0,852$; $p>0,05$), *İnternet'in Sosyal Etkileşimde Kullanımı* ($F_{3;216}=0,333$; $p>0,05$), *İnternet'in Bilgi Paylaşımında Kullanımı* ($F_{3;216}=0,525$; $p>0,05$), *İnternet'in Araştırmada Kullanımı* ($F_{3;216}=0,638$; $p>0,05$) faktörleri yaşa göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir.

Paylaşım İhtiyacı ($F_{3;216}=3,047$; $p<0,05$) ve *Sosyal Yetkinlik* ($F_{3;216}=5,369$; $p<0,05$) faktörleri ise yaşa göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir.

Post-hoc (Tablo 4.75) test sonuçlarına göre 20-29 ve 30-39 yaş arasındakilerin *Paylaşım İhtiyacı* faktörü ortalaması 40-49 yaş arasındakilere göre daha büyüktür. 40-49 yaş aralığındakilerin *Sosyal Yetkinlik* faktörü ortalaması 20-29 yaş

aralığındakilerden; 50 ve üzeri yaşındakilerin *Sosyal Yetkinlik* faktörü ortalaması ise diğer tüm gruplardan daha büyüktür.

Tablo 4. 75.: Dijital Kültüre İlişkin Sosyal Tutum Ölçeği *Paylaşım İhtiyacı* ve *Sosyal Yetkinlik* faktörlerinin yaşa göre ayrıntılı karşılaştırılması

Multiple Comparisons (LSD)			Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.
Paylaşım İhtiyacı	20-29	30-39	-,177945	1,088	0,870
		40-49	2,85572*	1,182	0,017
		50 ve üstü	1,298246	1,618	0,423
	30-39	20-29	,177945	1,088	0,870
		40-49	3,03366*	1,082	0,006
		50 ve üstü	1,476190	1,546	0,341
	40-49	20-29	-2,85572*	1,182	0,017
		30-39	-3,03366*	1,082	0,006
		50 ve üstü	-1,557471	1,614	0,336
	50 ve üstü	20-29	-1,298246	1,618	0,423
		30-39	-1,476190	1,546	0,341
		40-49	1,557471	1,614	0,336
Sosyal Yetkinlik	20-29	30-39	-,879699	0,833	0,292
		40-49	-2,06443*	0,905	0,024
		50 ve üstü	-4,64160*	1,239	0,000
	30-39	20-29	,879699	0,833	0,292
		40-49	-1,184729	0,829	0,154
		50 ve üstü	-3,76190*	1,184	0,002
	40-49	20-29	2,06443*	0,905	0,024
		30-39	1,184729	0,829	0,154
		50 ve üstü	-2,57718*	1,236	0,038
	50 ve üstü	20-29	4,64160*	1,239	0,000
		30-39	3,76190*	1,184	0,002
		40-49	2,57718*	1,236	0,038

*, The mean difference is significant at the 0.05 level.

Tablo 4. 76.: Dijital Kültüre İlişkin Sosyal Tutum Ölçeği faktörlerinin eğitim durumuna göre karşılaştırılması

Öğrenim durumu	n	Ortalama	S.S.	Ki-kare	sd	P
İnternet'in Öğretimde Kullanımı	İlköğretim	4	23,00	6,48		
	Lise	28	25,32	4,23		
	Önlisans	17	25,41	2,85		
	Lisans	119	26,15	4,71	3,424	5 0,635
	Yüksek Lisans	49	26,39	3,17		
	Doktora	3	27,00	4,58		
	Toplam	220	26,00	4,25		
İnternet'in Bilgi Paylaşımında Kullanımı	İlköğretim	4	11,50	3,32		
	Lise	28	14,71	3,33		
	Önlisans	17	13,65	2,29		
	Lisans	119	14,12	2,92	6,559	5 0,256
	Yüksek Lisans	49	14,63	2,17		
	Doktora	3	14,67	4,16		
	Toplam	220	14,23	2,81		
İnternet'in Araştırmada Kullanımı	İlköğretim	4	24,75	5,19		
	Lise	28	25,68	3,42		
	Önlisans	17	26,06	2,51		
	Lisans	119	26,32	4,02	2,600	5 0,761
	Yüksek Lisans	49	25,86	3,35		
	Doktora	3	27,67	1,53		
	Toplam	220	26,10	3,69		
Paylaşım İhtiyacı	İlköğretim	4	23,00	5,60		
	Lise	28	26,36	5,24		
	Önlisans	17	26,41	6,09		
	Lisans	119	25,66	6,93	2,193	5 0,822
	Yüksek Lisans	49	26,02	6,27		
	Doktora	3	24,67	0,58		
	Toplam	220	25,82	6,43		
İnternet'in Sosyal Etkileşimde Kullanımı	İlköğretim	4	13,00	3,46		
	Lise	28	12,07	2,93		
	Önlisans	17	11,47	2,85		
	Lisans	119	10,83	3,44	12,003	5 0,035
	Yüksek Lisans	49	12,33	4,03		
	Doktora	3	15,33	1,15		
	Toplam	220	11,47	3,53		
Sosyal Yetkinlik	İlköğretim	4	18,75	4,99		
	Lise	28	16,25	5,23		
	Önlisans	17	13,94	4,55		
	Lisans	119	12,87	5,00	13,814	5 0,017
	Yüksek Lisans	49	13,20	4,50		
	Doktora	3	14,33	3,51		
	Toplam	220	13,59	5,00		

Tablo 4.76.'ya göre *İnternet'in Öğretimde Kullanımı* ($H_5=3,424$; $p>0,05$), *İnternet'in Bilgi Paylaşımında Kullanımı* ($H_5=6,559$; $p>0,05$), *İnternet'in Araştırmada Kullanımı* ($H_5=2,600$; $p>0,05$) ve *Paylaşım İhtiyacı* ($H_5=2,193$; $p>0,05$) faktörleri öğrenim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir.

İnternet'in Sosyal Etkileşimde Kullanımı ($H_5=1,003$; $p<0,05$), *Sosyal Yetkinlik* ($H_5=13,814$; $p<0,05$) faktörleri ise öğrenim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir.

Gruplar arasında farklılığın tespiti için Mann-Whitney U testi uygulanmıştır. *İnternet'in Sosyal Etkileşimde Kullanımı* faktörü için yüksek lisans mezunlarının ortalaması lisans mezunlarından, doktora mezunlarının ortalaması ise lisans ve önlisans mezunlarının ortalamasından büyüktür. *Sosyal Yetkinlik* faktörü için ilköğretim mezunlarının ortalaması lisans mezunlarından, lise mezunlarının ortalaması ise lisans ve yüksek lisans mezunlarından büyüktür.

Tablo 4. 77.: Dijital Kültüre İlişkin Sosyal Tutum Ölçeği faktörlerinin gruplanmış eğitim durumuna göre karşılaştırılması

Eğitim durumu		n	Ortalama	S.S.	t	sd	p
İnternet'in Öğretimde Kullanımı	Lise ve altı	32	25,03	4,50	-1,392	218	,165
	Önlisans ve üstü	188	26,16	4,19			
İnternet'in Sosyal Etkileşimde Kullanımı	Lise ve altı	32	12,19	2,96	1,242	218	,216
	Önlisans ve üstü	188	11,35	3,61			
İnternet'in Bilgi Paylaşımında Kullanımı	Lise ve altı	32	14,31	3,45	0,175	218	,861
	Önlisans ve üstü	188	14,22	2,70			
İnternet'in Araştırmada Kullanımı	Lise ve altı	32	25,56	3,59	-0,900	218	,369
	Önlisans ve üstü	188	26,20	3,70			
Paylaşım İhtiyacı	Lise ve altı	32	25,94	5,32	0,109	218	,913
	Önlisans ve üstü	188	25,80	6,61			
Sosyal Yetkinlik	Lise ve altı	32	16,56	5,19	3,752	218	,000
	Önlisans ve üstü	188	13,08	4,80			

Tablo 4.77.'ye göre *İnternet'in Öğretimde Kullanımı* ($t_{218}=-1,392$; $p>0,05$), *İnternet'in Sosyal Etkileşimde Kullanımı* ($t_{218}=1,242$; $p>0,05$), *İnternet'in Bilgi Paylaşımında Kullanımı* ($t_{218}=0,175$; $p>0,05$), *İnternet'in Araştırmada Kullanımı* ($t_{218}=-0,900$; $p>0,05$), *Paylaşım İhtiyacı* ($t_{218}=-0,109$; $p>0,05$), faktörleri eğitim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir.

Sosyal Yetkinlik ($t_{218}=3,752$; $p<0,05$) faktörü eğitim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir. Buna göre; *Sosyal Yetkinlik* faktöründe önlisans ve üstü eğitim alan katılımcıların ortalaması, lise ve altı eğitim alan katılımcıların ortalamasından daha küçüktür.

Tablo 4. 78.: Dijital Kültüre İlişkin Sosyal Tutum Ölçeği faktörlerinin mezun olunan bölüme göre karşılaştırılması

	Mezun olunan bölüm	n	Ortalama	S.S.	t	sd	p
İnternet'in Öğretimde Kullanımı	BBY mezunu	176	26,01	4,17	,111	218	,912
	Diğer bölüm mezunu	44	25,93	4,61			
İnternet'in Sosyal Etkileşimde Kullanımı	BBY mezunu	176	11,67	3,61	1,670	218	,096
	Diğer bölüm mezunu	44	10,68	3,08			
İnternet'in Bilgi Paylaşımında Kullanımı	BBY mezunu	176	14,25	2,86	,191	218	,848
	Diğer bölüm mezunu	44	14,16	2,64			
İnternet'in Araştırmada Kullanımı	BBY mezunu	176	25,99	3,57	-,933	218	,352
	Diğer bölüm mezunu	44	26,57	4,11			
Paylaşım İhtiyacı	BBY mezunu	176	26,01	6,35	,870	218	,385
	Diğer bölüm mezunu	44	25,07	6,73			
Sosyal Yetkinlik	BBY mezunu	176	13,89	5,25	1,790	218	,075
	Diğer bölüm mezunu	44	12,39	3,64			

Tablo 4.78.'e göre *İnternet'in Öğretimde Kullanımı* ($t_{218}=0,111$; $p>0,05$), *İnternet'in Sosyal Etkileşimde Kullanımı* ($t_{218}=1,670$; $p>0,05$), *İnternet'in Bilgi Paylaşımında Kullanımı* ($t_{218}=0,191$; $p>0,05$), *İnternet'in Araştırmada Kullanımı* ($t_{218}=-0,933$; $p>0,05$), *Paylaşım İhtiyacı* ($t_{218}=0,870$; $p>0,05$), *Sosyal Yetkinlik* ($t_{218}=1,790$; $p>0,05$) faktörleri mezun olunan bölüme göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir.

Tablo 4. 79.: Dijital Kültüre İlişkin Sosyal Tutum Ölçeği faktörlerinin evde İnternet bağlantısı olup olmamasına göre karşılaştırılması

	Evinizde İnternet bağlantısı var mı?	n	Ortalama	S.S.	t	sd	p
İnternet'in Öğretimde Kullanımı	Var	178	26,17	4,24	1,246	218	,214
	Yok	42	25,26	4,27			
İnternet'in Sosyal Etkileşimde Kullanımı	Var	178	11,58	3,61	,965	218	,335
	Yok	42	11,00	3,13			
İnternet'in Bilgi Paylaşımında Kullanımı	Var	178	14,26	2,84	0,288	218	,773
	Yok	42	14,12	2,72			
İnternet'in Araştırmada Kullanımı	Var	178	26,26	3,61	1,277	218	,203
	Yok	42	25,45	3,98			
Paylaşım İhtiyacı	Var	178	25,84	6,50	0,095	218	,925
	Yok	42	25,74	6,16			
Sosyal Yetkinlik	Var	178	13,53	4,98	-0,355	218	,723
	Yok	42	13,83	5,13			

Tablo 4.79'a göre *İnternet'in Öğretimde Kullanımı* ($t_{218}=1,246$; $p>0,05$), *İnternet'in Sosyal Etkileşimde Kullanımı* ($t_{218}=0,965$; $p>0,05$), *İnternet'in Bilgi Paylaşımında Kullanımı* ($t_{218}=0,288$; $p>0,05$), *İnternet'in Araştırmada Kullanımı* ($t_{218}=1,277$; $p>0,05$), *Paylaşım İhtiyacı* ($t_{218}=0,095$; $p>0,05$), *Sosyal Yetkinlik* ($t_{218}=-$

0,355; $p>0,05$) faktörleri evde İnternet bağlantısı olup olmamasına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir.

Tablo 4. 80.: Dijital Kültüre İlişkin Sosyal Tutum Ölçeği faktörlerinin bilgisayar başında geçirilen süreye göre karşılaştırılması

Bilgisayar başında gün içinde kaç saat geçiriyorsunuz?	n	Ortalama	S.S.	Ki-kare	sd	p	
İnternet'in Öğretimde Kullanımı	10'dan fazla	23	25,61	4,64	4,498	5	0,480
	7-10	118	26,36	4,32			
	5-7	47	25,36	4,35			
	3-5	18	25,06	3,80			
	1-3	11	27,27	2,65			
	1 saatten az	3	25,67	4,51			
	Toplam	220	26,00	4,25			
İnternet'in Sosyal Etkileşimde Kullanımı	10'dan fazla	23	11,74	3,60	3,021	5	0,697
	7-10	118	11,45	3,76			
	5-7	47	11,55	3,28			
	3-5	18	11,28	2,76			
	1-3	11	10,45	3,21			
	1 saatten az	3	14,00	3,46			
	Toplam	220	11,47	3,53			
İnternet'in Bilgi Paylaşımında Kullanımı	10'dan fazla	23	14,39	2,74	3,725	5	0,590
	7-10	118	14,40	2,88			
	5-7	47	14,11	2,43			
	3-5	18	14,28	2,72			
	1-3	11	13,27	3,64			
	1 saatten az	3	11,67	4,04			
	Toplam	220	14,23	2,81			
Paylaşım İhtiyacı	10'dan fazla	23	25,04	7,78	5,225	5	0,389
	7-10	118	26,20	6,45			
	5-7	47	24,83	6,33			
	3-5	18	27,44	5,82			
	1-3	11	26,09	4,09			
	1 saatten az	3	21,67	6,03			
	Toplam	220	25,82	6,43			
Sosyal Yetkinlik	10'dan fazla	23	11,87	4,49	8,764	5	0,119
	7-10	118	13,15	4,92			
	5-7	47	14,72	5,48			
	3-5	18	15,28	4,51			
	1-3	11	13,18	4,14			
	1 saatten az	3	17,33	5,03			
	Toplam	220	13,59	5,00			
İnternet'in Araştırmada Kullanımı	10'dan fazla	23	24,65	3,52	13,130	5	0,022
	7-10	118	26,83	3,93			
	5-7	47	25,70	3,00			
	3-5	18	25,28	3,72			
	1-3	11	25,36	2,20			
	1 saatten az	3	22,67	3,79			
	Toplam	220	26,10	3,69			

Tablo 4.80.'e göre *İnternet'in Öğretimde Kullanımı* ($H_5=4,498$; $p>0,05$), *İnternet'in Sosyal Etkileşimde Kullanımı* ($H_5=3,021$; $p>0,05$), *İnternet'in Bilgi Paylaşımında Kullanımı* ($H_5=3,725$; $p>0,05$), *Paylaşım İhtiyacı* ($H_5=5,225$; $p>0,05$) ve *Sosyal Yetkinlik* ($H_5=8,764$; $p>0,05$) faktörleri bilgisayar başında geçirilen süreye göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir.

İnternet'in Araştırmada Kullanımı ($H_5=13,130$; $p<0,05$) faktörü ise bilgisayar başında geçirilen süreye göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir. Gruplar arasında farklılığın tespiti için uygulanan Mann-Whitney U testi sonuçlarına göre *İnternet'in Araştırmada Kullanımı* faktörü için günlük 10 saatten fazla süresini bilgisayar başında geçirenlerin ortalaması 7-10 saatini bilgisayar başında geçirenlerden küçüktür. Günde 1 saatten azını bilgisayar başında geçirenlerin ortalaması ise bütün grupların ortalamasından daha küçüktür.

Tablo 4. 81.: Dijital Kültüre İlişkin Sosyal Tutum Ölçeği faktörlerinin İnternet’te geçirilen süreye göre karşılaştırılması

Bilgisayar başında geçirdiğiniz zamanın ne kadarını sadece İnternet’te gezinmek oluşturmaktadır?		n	Ortalama	S.S.	Ki-kare	sd	p
İnternet'in Öğretimde Kullanımı	10'dan fazla	6	25,50	6,16	6,852	5	0,232
	7-10	5	30,00	2,83			
	5-7	23	26,91	3,00			
	3-5	22	25,59	5,53			
	1-3	109	26,05	3,96			
	1 saatten az	55	25,36	4,44			
	Toplam	220	26,00	4,25			
İnternet'in Sosyal Etkileşimde Kullanımı	10'dan fazla	6	10,00	2,53	6,935	5	0,226
	7-10	5	11,00	4,69			
	5-7	23	12,48	3,29			
	3-5	22	12,64	3,29			
	1-3	109	11,39	3,69			
	1 saatten az	55	10,96	3,29			
	Toplam	220	11,47	3,53			
İnternet'in Bilgi Paylaşımında Kullanımı	10'dan fazla	6	15,33	3,44	16,247	5	0,006
	7-10	5	16,80	3,11			
	5-7	23	15,22	2,49			
	3-5	22	15,41	3,61			
	1-3	109	14,15	2,33			
	1 saatten az	55	13,16	2,99			
	Toplam	220	14,23	2,81			
İnternet'in Araştırmada Kullanımı	10'dan fazla	6	25,50	4,59	14,988	5	0,010
	7-10	5	31,20	2,39			
	5-7	23	27,17	3,34			
	3-5	22	26,14	3,99			
	1-3	109	26,16	3,60			
	1 saatten az	55	25,15	3,48			
	Toplam	220	26,10	3,69			
Paylaşım İhtiyacı	10'dan fazla	6	26,17	10,25	9,654	5	0,086
	7-10	5	29,60	8,20			
	5-7	23	27,61	5,93			
	3-5	22	27,95	6,68			
	1-3	109	25,17	6,55			
	1 saatten az	55	25,15	5,43			
	Toplam	220	25,82	6,43			
Sosyal Yetkinlik	10'dan fazla	6	9,00	2,68	17,523	5	0,004
	7-10	5	10,40	5,41			
	5-7	23	12,70	5,30			
	3-5	22	16,95	5,18			
	1-3	109	13,39	4,61			
	1 saatten az	55	13,78	5,06			
	Toplam	220	13,59	5,00			

Tablo 4.81.’e göre *İnternet’in Öğretimde Kullanımı* ($H_5=6,852$; $p>0,05$), *İnternet’in Sosyal Etkileşimde Kullanımı* ($H_5=6,935$; $p>0,05$) ve *Paylaşım İhtiyacı* ($H_5=9,654$; $p>0,05$) faktörleri İnternet başında geçirilen süreye göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir.

İnternet'in Bilgi Paylaşımında Kullanımı ($H_5=16,247$; $p<0,05$), *İnternet'in Araştırmada Kullanımı* ($H_5=14,988$; $p<0,05$), *Sosyal Yetkinlik* ($H_5=17,523$; $p<0,05$) faktörleri ise İnternet başında geçirilen süreye göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir.

Gruplar arasında farklılığın tespiti için Mann-Whitney U testi uygulanmıştır. *İnternet'in Bilgi Paylaşımında Kullanımı* faktörü için 7-10, 5-7, 3-5 saatlerini internet başında geçirenlerin ortalaması, 1 saatten az ve 1-3 saatini İnternet başında geçirenlerden büyüktür.

İnternet'in Araştırmada Kullanımı faktörü için 5-7 saatini internet başında geçirenlerin ortalaması 1 saatten az süre geçirenlerin ortalamasından; 7-10 saatini bilgisayar başında geçirenlerin ortalaması ise diğer bütün grupların ortalamasından büyüktür.

Sosyal Yetkinlik faktörü için 10 saatten fazla vaktini İnternet başında geçirenlerin ortalaması 1-3 ve 1 saatten az süre geçirenlerin ortalamasından küçüktür. 3-5 saatini bilgisayar başında geçirenlerin ortalaması ise diğer bütün grupların ortalamasından büyüktür.

Tablo 4. 82.: Dijital Kültüre İlişkin Sosyal Tutum Ölçeği faktörlerinin üniversite lisans programından mezuniyet yılına göre karşılaştırılması

Üniversite lisans programından mezuniyet yılınız?	n	Ortalama	S.S.	Ki-kare	Sd	p
İnternet'in Öğretimde Kullanımı	2011 -2014	42	26,81	3,47	3,019	3
	2006-2010	41	25,10	5,00		
	1991-2005	72	26,54	3,98		
	1981-1990	13	25,85	6,00		
	Toplam	168	26,20	4,32		
İnternet'in Sosyal Etkileşimde Kullanımı	2011 -2014	42	11,02	3,97	0,377	3
	2006-2010	41	11,44	3,72		
	1991-2005	72	11,38	3,50		
	1981-1990	13	11,38	3,84		
	Toplam	168	11,30	3,67		
İnternet'in Bilgi Paylaşımında Kullanımı	2011 -2014	42	14,38	2,73	0,036	3
	2006-2010	41	14,17	2,64		
	1991-2005	72	14,24	2,65		
	1981-1990	13	14,23	3,39		
	Toplam	168	14,26	2,70		
İnternet'in Araştırmada Kullanımı	2011 -2014	42	26,05	3,83	3,740	3
	2006-2010	41	25,56	4,19		
	1991-2005	72	26,44	3,60		
	1981-1990	13	27,54	3,95		
	Toplam	168	26,21	3,83		
Paylaşım İhtiyacı	2011 -2014	42	26,69	6,46	2,949	3
	2006-2010	41	25,61	7,53		
	1991-2005	72	25,56	6,48		
	1981-1990	13	24,00	6,03		
	Toplam	168	25,73	6,69		
Sosyal Yetkinlik	2011 -2014	42	11,86	4,58	3,155	3
	2006-2010	41	13,88	5,32		
	1991-2005	72	13,06	4,70		
	1981-1990	13	13,62	4,56		
	Toplam	168	13,00	4,83		

Tablo 4.82.'ye göre *İnternet'in Öğretimde Kullanımı* ($H_3=3,019$; $p>0,05$), *İnternet'in Sosyal Etkileşimde Kullanımı* ($H_3=0,377$; $p>0,05$), *İnternet'in Bilgi Paylaşımında Kullanımı* ($H_3=0,036$; $p>0,05$), *İnternet'in Araştırmada Kullanımı* ($H_3=3,740$; $p>0,05$), *Paylaşım İhtiyacı* ($H_3=2,949$; $p>0,05$) ve *Sosyal Yetkinlik* ($H_3=3,155$; $p>0,05$) faktörleri mezuniyet yılına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir.

Tablo 4. 83.: Dijital Kültüre İlişkin Sosyal Tutum Ölçeği faktörlerinin mezun olunan üniversiteye göre karşılaştırılması

		n	Ortalama	S.S.	Ki-kare	Sd	p
İnternet'in Öğretimde Kullanımı	Ankara BBY	10	25,20	3,22	3,451	5	0,631
	Hacettepe BBY	11	26,36	4,57			
	İstanbul BBY	88	26,16	4,20			
	Marmara BBY	15	27,67	4,50			
	Atatürk BBY	2	27,50	6,36			
	Diğer	44	25,93	4,61			
	Toplam	170	26,21	4,30			
İnternet'in Sosyal Etkileşimde Kullanımı	Ankara BBY	10	11,10	3,81	5,288	5	0,382
	Hacettepe BBY	11	12,00	4,02			
	İstanbul BBY	88	11,44	3,89			
	Marmara BBY	15	12,47	3,76			
	Atatürk BBY	2	8,00	0,00			
	Diğer	44	10,68	3,08			
	Toplam	170	11,31	3,68			
İnternet'in Bilgi Paylaşımında Kullanımı	Ankara BBY	10	13,10	3,35	6,521	5	0,259
	Hacettepe BBY	11	15,36	2,91			
	İstanbul BBY	88	14,00	2,59			
	Marmara BBY	15	15,80	2,57			
	Atatürk BBY	2	14,50	3,54			
	Diğer	44	14,16	2,64			
	Toplam	170	14,24	2,71			
İnternet'in Araştırmada Kullanımı	Ankara BBY	10	25,60	2,80	10,238	5	0,069
	Hacettepe BBY	11	28,09	3,14			
	İstanbul BBY	88	25,53	3,81			
	Marmara BBY	15	28,00	3,42			
	Atatürk BBY	2	27,50	0,71			
	Diğer	44	26,57	4,11			
	Toplam	170	26,21	3,82			
Paylaşım İhtiyacı	Ankara BBY	10	24,80	4,42	8,606	5	0,126
	Hacettepe BBY	11	26,73	7,62			
	İstanbul BBY	88	25,53	6,87			
	Marmara BBY	15	29,07	5,05			
	Atatürk BBY	2	21,00	9,90			
	Diğer	44	25,07	6,73			
	Toplam	170	25,71	6,67			
Sosyal Yetkinlik	Ankara BBY	10	12,60	4,99	4,962	5	0,420
	Hacettepe BBY	11	13,45	6,17			
	İstanbul BBY	88	13,20	4,80			
	Marmara BBY	15	14,00	6,72			
	Atatürk BBY	2	6,50	0,71			
	Diğer	44	12,39	3,64			
	Toplam	170	12,96	4,82			

Tablo 4.83.'e göre *İnternet'in Öğretimde Kullanımı* ($H_5=3,541$; $p>0,05$), *İnternet'in Sosyal Etkileşimde Kullanımı* ($H_5=5,288$; $p>0,05$), *İnternet'in Bilgi Paylaşımında Kullanımı* ($H_5=6,521$; $p>0,05$), *İnternet'in Araştırmada Kullanımı* ($H_5=10,238$; $p>0,05$), *Paylaşım İhtiyacı* ($H_5=8,606$; $p>0,05$), *Sosyal Yetkinlik*

($H_5=4,962$; $p>0,05$) faktörleri mezun olunan üniversiteye göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir.

Tablo 4. 84.: Dijital Kültüre İlişkin Sosyal Tutum Ölçeği faktörlerinin aynı kütüphanede çalışma yılına göre karşılaştırılması

Kaç yıldır bu kütüphanede çalışıyorsunuz?	n	Ortalama	S.S.	Ki-kare	Sd	p	
İnternet'in Öğretimde Kullanımı	Bir yıldan az	23	25,83	4,82	3,854	5	0,571
	1-5 yıl	77	25,77	4,22			
	6-11 yıl	51	26,18	4,04			
	12-17 yıl	26	27,50	3,46			
	18-23 yıl	22	25,05	5,69			
	24 yıl veya üzeri	14	25,36	3,82			
	Toplam	213	25,98	4,31			
İnternet'in Sosyal Etkileşimde Kullanımı	Bir yıldan az	23	11,39	3,82	3,017	5	0,697
	1-5 yıl	77	11,60	3,69			
	6-11 yıl	51	10,90	3,33			
	12-17 yıl	26	12,12	3,43			
	18-23 yıl	22	11,91	3,35			
	24 yıl veya üzeri	14	11,14	4,02			
	Toplam	213	11,47	3,56			
İnternetin Bilgi Paylaşımında Kullanımı	Bir yıldan az	23	14,09	3,13	3,006	5	0,699
	1-5 yıl	77	14,19	2,81			
	6-11 yıl	51	14,22	2,56			
	12-17 yıl	26	14,92	2,73			
	18-23 yıl	22	13,91	3,16			
	24 yıl veya üzeri	14	13,29	2,81			
	Toplam	213	14,19	2,81			
İnternetin Araştırmada Kullanımı	Bir yıldan az	23	25,96	3,75	2,971	5	0,704
	1-5 yıl	77	26,10	3,30			
	6-11 yıl	51	25,84	4,24			
	12-17 yıl	26	26,58	3,60			
	18-23 yıl	22	26,86	4,52			
	24 yıl veya üzeri	14	25,57	2,41			
	Toplam	213	26,13	3,69			
Paylaşım İhtiyacı	Bir yıldan az	23	26,30	6,31	4,690	5	0,455
	1-5 yıl	77	26,17	6,79			
	6-11 yıl	51	26,37	6,43			
	12-17 yıl	26	25,62	5,55			
	18-23 yıl	22	24,59	6,29			
	24 yıl veya üzeri	14	23,50	6,68			
	Toplam	213	25,83	6,43			
Sosyal Yetkinlik	Bir yıldan az	23	12,61	5,00	10,808	5	0,055
	1-5 yıl	77	13,10	5,14			
	6-11 yıl	51	12,84	4,28			
	12-17 yıl	26	13,58	5,40			
	18-23 yıl	22	15,82	5,14			
	24 yıl veya üzeri	14	15,93	5,43			
	Toplam	213	13,51	5,05			

Tablo 4.84.'e göre *İnternet'in Öğretimde Kullanımı* ($H_5=3,854$; $p>0,05$), *İnternet'in Sosyal Etkileşimde Kullanımı* ($H_5=3,017$; $p>0,05$), *İnternet'in Bilgi Paylaşımında Kullanımı* ($H_5=3,006$; $p>0,05$), *İnternet'in Araştırmada Kullanımı* ($H_5=2,971$; $p>0,05$), *Paylaşım İhtiyacı* ($H_5=4,690$; $p>0,05$), *Sosyal Yetkinlik* ($H_5=10,808$; $p>0,05$) faktörleri aynı kütüphanede çalışma yılına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir.

Tablo 4. 85.: Dijital Kültüre İlişkin Sosyal Tutum Ölçeği faktörlerinin sosyal medya ziyaret sıklığına göre karşılaştırılması- 1

Twitter, Facebook, Instagram ve benzeri sosyal medyayı hangi sıklıkta ziyaret edersiniz?		n	Ortalama	S.S.	Ki-kare	Sd	p
İnternet'in Öğretimde Kullanımı	Daima çevrimiçi durumdayım	36	26,50	4,62	7,614	6	0,268
	Her gün en az üç kere	72	26,67	3,72			
	Her gün bir kere	44	26,20	3,42			
	Haftada birkaç kere	22	24,14	5,69			
	Haftada bir	6	25,67	4,27			
	Haftada birden az	7	27,14	4,67			
	Hiç kullanmam, hesabım yok	32	24,66	4,49			
	Toplam	219	25,99	4,26			
İnternet'in Sosyal Etkileşimde Kullanımı	Daima çevrimiçi durumdayım	36	12,61	3,24	9,767	6	0,135
	Her gün en az üç kere	72	11,56	3,70			
	Her gün bir kere	44	11,93	3,55			
	Haftada birkaç kere	22	10,77	2,62			
	Haftada bir	6	11,50	3,56			
	Haftada birden az	7	10,00	2,24			
	Hiç kullanmam, hesabım yok	32	10,22	3,91			
	Toplam	219	11,48	3,53			
İnternet'in Araştırmada Kullanımı	Daima çevrimiçi durumdayım	36	26,92	3,38	6,925	6	0,328
	Her gün en az üç kere	72	26,31	3,83			
	Her gün bir kere	44	26,16	3,51			
	Haftada birkaç kere	22	24,95	3,15			
	Haftada bir	6	25,67	1,97			
	Haftada birden az	7	27,86	3,44			
	Hiç kullanmam, hesabım yok	32	25,16	4,39			
	Toplam	219	26,11	3,69			
Sosyal Yetkinlik	Daima çevrimiçi durumdayım	36	14,19	4,23	5,681	6	0,460
	Her gün en az üç kere	72	13,69	5,35			
	Her gün bir kere	44	13,77	5,06			
	Haftada birkaç kere	22	13,18	4,22			
	Haftada bir	6	16,00	5,62			
	Haftada birden az	7	10,57	5,35			
	Hiç kullanmam, hesabım yok	32	12,94	5,30			
	Toplam	219	13,59	5,01			

Tablo 4.85.'e göre *İnternet'in Öğretimde Kullanımı* ($H_5=7,614$; $p>0,05$), *İnternet'in Sosyal Etkileşimde Kullanımı* ($H_5=9,767$; $p>0,05$), *İnternet'in Araştırmada*

Kullanımı ($H_5=6,925$; $p>0,05$), *Sosyal Yetkinlik* ($H_5=5,681$; $p>0,05$) faktörleri sosyal medya ziyaret sıklığına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir.

Tablo 4. 86.: Dijital Kültüre İlişkin Sosyal Tutum Ölçeği faktörlerinin sosyal medya ziyaret sıklığına göre karşılaştırılması -2 (anlamlı farklılık gösterenler)

Twitter, Facebook, Instagram ve benzeri sosyal medyayı hangi sıklıkta ziyaret edersiniz?	n	Ortalama	S.S.	Ki-kare	Sd	p	
İnternet'in Bilgi Paylaşımında Kullanımı	Daima çevrimiçi durumdayım	36	15,06	2,80	16,498	6	0,011
	Her gün en az üç kere	72	14,46	2,53			
	Her gün bir kere	44	14,23	3,23			
	Haftada birkaç kere	22	13,00	1,95			
	Haftada bir	6	15,17	2,23			
	Haftada birden az	7	15,71	2,81			
	Hiç kullanmam, hesabım yok	32	13,19	3,03			
	Toplam	219	14,24	2,82			
Paylaşım İhtiyacı	Daima çevrimiçi durumdayım	36	28,64	5,97	53,667	6	0,000
	Her gün en az üç kere	72	28,19	5,02			
	Her gün bir kere	44	26,64	4,70			
	Haftada birkaç kere	22	23,64	6,07			
	Haftada bir	6	24,33	5,24			
	Haftada birden az	7	22,00	6,40			
	Hiç kullanmam, hesabım yok	32	18,94	6,79			
	Toplam	219	25,84	6,44			

Tablo 4.86.'ya göre *İnternet'in Bilgi Paylaşımında Kullanımı* ($H_5=16,498$; $p<0,05$) ve *Paylaşım İhtiyacı* ($H_5=53,667$; $p<0,05$) faktörleri ise sosyal medya ziyaret sıklığına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir.

Gruplar arasında farklılığın tespiti için Mann-Whitney U testi uygulanmıştır. *İnternet'in Bilgi Paylaşımında Kullanımı* faktörü için sosyal medyayı hiç kullanmayanların ve haftada birkaç kere sosyal medyayı ziyaret edenlerin ortalaması daima çevrimiçi olanların ortalamasından ve her gün en az 3 kere, haftada 1 kere ve haftada 1 kereden az ziyaret edenlerin ortalamasından küçüktür.

Paylaşım İhtiyacı faktörü için sosyal medyayı hiç kullanmayanların ortalaması haftada 1 ve daha sık kullananların ortalamasından küçüktür. Daima çevrimiçi olanların ortalaması her gün 1 kere ve daha az sosyal medyayı kullananların ortalamasından büyüktür. Her gün en az 3 kere sosyal medyayı kullananların ortalaması ise her gün 1 kere ve daha az sosyal medyayı kullananların ortalamasından büyüktür.

Bu bölümde, Dijital Kültüre İlişkin Sosyal Tutum Ölçeği faktörlerinin farklı değişkenlere göre anlamlı farklılık durumları incelenmiştir. Tablo 4.87.'de her bir faktörün hangi değişkene göre anlamlı farklılık içerdiği toplu olarak görülebilir.

Tablo 4. 87.: Dijital Kültüre İlişkin Sosyal Tutum Ölçeği faktörlerinin farklı değişkenlere göre anlamlı farklılık durumları

ANLAMLI FARK VAR / YOK	İnternet'in Öğretimde Kullanımı	İnternet'in Sosyal Etkileşimde Kullanımı	İnternet'in Bilgi Paylaşımında Kullanımı	İnternet'in Araştırmada Kullanımı	Paylaşım İhtiyacı	Sosyal Yetkinlik
<i>Cinsiyet</i>	yok	var	yok	var	yok	var
<i>Yaş</i>	yok	yok	yok	yok	var	var
<i>Eğitim Durumu</i>	yok	var	yok	yok	yok	var
<i>Gruplanmış Eğitim D.</i>	yok	yok	yok	yok	yok	var
<i>Mezun Olunan Bölüm</i>	yok	yok	yok	yok	yok	yok
<i>Mezun Ol. Üniversite</i>	yok	yok	yok	yok	yok	yok
<i>Mezuniyet Yılı</i>	yok	yok	yok	yok	yok	yok
<i>Çalışma Yılı</i>	yok	yok	yok	yok	yok	yok
<i>Bilgisayarda G.Zaman</i>	yok	yok	yok	var	yok	yok
<i>İnternet'te G. Zaman</i>	yok	yok	var	var	yok	var
<i>Sosyal Medya K. Sıklığı</i>	yok	yok	var	yok	var	yok
<i>Evde İnternet Bağlantısı</i>	yok	yok	yok	yok	yok	yok

Özetle, Dijital Kültüre İlişkin Sosyal Tutum Ölçeği faktörleri, cinsiyet, yaş, eğitim durumu, bilgisayar ve İnternet'te geçirilen zaman ve sosyal medya kullanım sıklığına göre anlamlı farklılıklar gösterirken, mezun olunan bölüm, mezun olunan üniversite, mezuniyet yılı, çalışma yılı ve evde İnternet bağlantısının olup olmaması değişkenlerine göre anlamlı farklılık göstermemektedir.

4.2.7. Farklı Değişkenlere Göre Dijital Kültüre İlişkin Meslekî Tutum Anketi'ndeki Ortalama Farkların İncelenmesi

Bu başlık altında, Dijital Kültüre İlişkin Meslekî Tutum Anketi'nin cinsiyet, yaş, eğitim durumu, gruplanmış eğitim durumu, mezun olunan bölüm, mezun olunan üniversite, mezuniyet yılı, bilgisayar başında ve İnternet'te geçirilen zaman ve sosyal medya ziyaret sıklığı gibi farklı değişkenlere göre ortalama farkları incelenmiştir.

Tablo 4. 88.: Dijital Kültüre İlişkin Meslekî Tutum Anketi'nin cinsiyete göre karşılaştırılması

Cinsiyet	n	Ortalama	S.S.	t	sd	p
DK Meslekî Tutum	Erkek 112	79,32	12,04	-1,303	218	,194
	Kadın 108	81,20	9,13			

Tablo 4.88.'de görüldüğü üzere *DK Meslekî Tutum* ($t_{218}=-1,303$; $p>0,05$) ölçeği cinsiyete göre farklılık göstermemektedir.

Tablo 4. 89.: Dijital Kültüre İlişkin Meslekî Tutum Anketi'nin yaşa göre karşılaştırılması

Yaş	n	Ortalama	S.S.	F	sd	p
20-29	57	79,88	10,79	1,220	3;216	0,303
30-39	84	81,67	9,64			
40-49	58	79,74	11,94			
50 ve üstü	21	76,95	11,00			
Toplam	220	80,25	10,73			

Tablo 4.89.'da görüldüğü üzere *DK Meslekî Tutum* ($F_{3;216}=1,220$; $p>0,05$) ölçeği yaşa göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir.

Tablo 4. 90.: Dijital Kültüre İlişkin Meslekî Tutum Anketi'nin eğitim durumuna göre karşılaştırılması

Eğitim durumu	n	Ortalama	S.S.	Ki-kare	sd	p
İlköğretim	4	61,75	12,69	20,255	5	0,001
Lise	28	76,21	8,52			
Önlisans	17	81,12	8,15			
Lisans	119	80,31	11,58			
Yüksek Lisans	49	83,27	8,47			
Doktora	3	85,67	5,03			
Toplam	220	80,25	10,73			

Tablo 4.90.'da görüldüğü üzere *DK Meslekî Tutum* ($H_5=20,255$; $p<0,05$) ölçeği öğrenim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir. Gruplar arasında farklılığın tespitinde kullanılan Whitney U testine göre *DK Meslekî Tutum* ölçeği için ilköğretim mezunlarının ortalaması önlisans, lisans, yüksek lisans ve doktora mezunlarından, lise mezunlarının ortalaması ise lisans, yüksek lisans ve doktora mezunlarından küçüktür.

Tablo 4. 91.: Dijital Kültüre İlişkin Meslekî Tutum Anketi'nin gruplanmış eğitim durumuna göre karşılaştırılması

Gruplanmış eğitim durumu	n	Ortalama	S.S.	t	sd	p
DK Meslekî Tutum	Lise ve altı	32	74,41	10,12	-3,411	218
	Önlisans ve üstü	188	81,24	10,53		

Tablo 4.91.'de görüldüğü üzere *DK Meslekî Tutum* ($t_{218}=-3,411$; $p<0,05$) ölçeği eğitim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir. Buna göre; *DK Meslekî Tutum* ölçeğinin önlisans ve üstü eğitim alanların ortalaması lise ve altı eğitim alanlardan daha büyüktür.

Tablo 4. 92.: Dijital Kültüre İlişkin Meslekî Tutum Anketi'nin mezun olunan bölüme göre karşılaştırılması

Mezun olunan bölüm	n	Ortalama	S.S.	t	sd	p
DK Meslekî Tutum	BBY mezunu	176	80,65	10,47	1,113	218
	Diğer bölüm mezunu	44	78,64	11,68		

Tablo 4.92.'de görüldüğü üzere *DK Meslekî Tutum* ($t_{218}=1,113$; $p>0,05$) ölçeği mezun olunan bölüme göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir.

Tablo 4. 93.: Dijital Kültüre İlişkin Meslekî Tutum Anketi'nin üniversite lisans programından mezuniyet yılına göre karşılaştırılması

Lisans mezuniyet yılı	n	Ortalama	S.S.	Ki-kare	Sd	p
DK Meslekî Tutum	2011 -2014	42	81,93	9,17	10,907	3
	2006-2010	41	77,15	11,46		
	1991-2005	72	83,26	9,97		
	1981-1990	13	81,92	15,42		
	Toplam	168	81,33	10,84		

Tablo 4.93.'de görüldüğü üzere *DK Meslekî Tutum* ($H_3=10,907$; $p<0,05$) ölçeği mezuniyet yılına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir. Gruplar arasında farklılığın tespitinde kullanılan Whitney U testine göre *DK Meslekî Tutum* ölçeği için 2006-2010 yılları arasında mezun olmuşların ortalaması diğer yıllarda mezun olmuşların ortalamasından küçüktür.

Tablo 4. 94.: Dijital Kültüre İlişkin Meslekî Tutum Anketi'nin mezun olunan üniversiteye göre karşılaştırılması

	Lisans üniversitesi	n	Ortalama	S.S.	Ki-kare	Sd	p
DK Meslekî Tutum	Ankara BBY	10	81,70	9,23	14,159	5	0,015
	Hacettepe BBY	11	84,82	7,21			
	İstanbul BBY	88	80,89	10,98			
	Marmara BBY	15	87,13	7,47			
	Atatürk BBY	2	92,00	4,24			
	Diğer	44	78,64	11,68			
	Toplam	170	81,29	10,78			

Tablo 4.94.'de görüldüğü üzere *DK Meslekî Tutum* ($H_5=14,159$; $p<0,05$) ölçeği mezun olunan üniversiteye göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir.

Gruplar arasında farklılığın tespiti için Mann-Whitney U testi uygulanmıştır. *DK Meslekî Tutum* ölçeği için Marmara Üniversitesi'nden mezun olanların ortalaması İstanbul Üniversitesi'nden ve "Diğer" üniversitelerden mezun olanların ortalamasından, Hacettepe Üniversitesi'nden mezun olanların ortalaması da "Diğer" üniversitelerden mezun olanların ortalamasından büyüktür.

Tablo 4. 95.: Dijital Kültüre İlişkin Meslekî Tutum Anketi'nin aynı kütüphanede çalışma yılına göre karşılaştırılması

	Aynı kurumda iş yılı	n	Ortalama	S.S.	Ki-kare	Sd	p
DK Meslekî Tutum	Bir yıldan az	23	82,04	11,15	3,808	5	0,577
	1-5 yıl	77	79,56	10,53			
	6-11 yıl	51	81,43	9,37			
	12-17 yıl	26	82,38	9,74			
	18-23 yıl	22	77,09	16,71			
	24 yıl veya üzeri	14	78,21	6,41			
	Toplam	213	80,28	10,84			

Tablo 4.95.'de görüldüğü üzere *DK Meslekî Tutum* ($H_5=3,808$; $p>0,05$) ölçeği kütüphanede çalışma yılına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir.

Tablo 4. 96.: Dijital Kültüre İlişkin Meslekî Tutum Anketi'nin evde İnternet bağlantısı olup olmamasına göre karşılaştırılması

Evde İnternet bağlantısı	n	Ortalama	S.S.	t	sd	p
DK Meslekî Tutum	Var	178	80,40	10,54	0,452	218
	Yok	42	79,57	11,61		

Tablo 4.96.'da görüldüğü üzere *DK Meslekî Tutum* ($t_{218}=0,452$; $p>0,05$) ölçeği evde İnternet bağlantısı olup olmamasına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir.

Tablo 4. 97.: Dijital Kültüre İlişkin Meslekî Tutum Anketi'nin bilgisayar başında geçirilen süreye göre karşılaştırılması

Bilgisayarda geçirilen saat	n	Ortalama	S.S.	Ki-kare	sd	p
10'dan fazla	23	78,35	9,05	11,162	5	0,048
7-10	118	81,62	11,53			
5-7	47	80,02	9,16			
3-5	18	77,06	11,74			
1-3	11	79,64	4,54			
1 saatten az	3	65,67	12,22			
Toplam	220	80,25	10,73			

Tablo 4.97.'de görüldüğü üzere *DK Meslekî Tutum* ($H_5=11,162$; $p<0,05$) ölçeği bilgisayar başında geçirilen süreye göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir.

Gruplar arasında farklılığın tespiti için Mann-Whitney U testi uygulanmıştır. *DK Meslekî Tutum* ölçeği için 7-10 saatini bilgisayar başında geçirenlerin ortalaması 1 saatten az zamanını ve 1-3 saatini bilgisayar başında geçirenlerden büyüktür.

Tablo 4. 98.: Dijital Kültüre İlişkin Meslekî Tutum Anketi'nin İnternet'te geçirilen süreye göre karşılaştırılması

İnternet'te geçirilen saat	n	Ortalama	S.S.	Ki-kare	sd	p
10'dan fazla	6	80,67	10,52	13,028	5	0,023
7-10	5	92,60	7,83			
5-7	23	81,39	10,14			
3-5	22	75,00	14,35			
1-3	109	81,03	9,19			
1 saatten az	55	79,15	11,51			
Toplam	220	80,25	10,73			

Tablo 4.98.'de görüldüğü üzere *DK Meslekî Tutum* ($H_5=13,028$; $p<0,05$) ölçeği İnternet başında geçirilen süreye göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir.

Gruplar arasında farklılığın tespiti için Mann-Whitney U testi uygulanmıştır. *DK Meslekî Tutum* ölçeği için 1-3 saatini internet başında geçirenlerin ortalaması 3-5 saatini geçirenlerin ortalamasından, 7-10 saatini geçirenleri ortalaması ise 5-7, 3-5, 1-3, ve 1 saatten az süre geçirenlerin ortalamasından büyüktür.

Tablo 4. 99.: Dijital Kültüre İlişkin Meslekî Tutum Anketi'nin sosyal medya ziyaret sıklığına göre karşılaştırılması

	Sosyal medya ziyaret sıklığı	n	Ortalama	S.S.	Ki-kare	Sd	p
DK Meslekî Tutum	Daima çevrimiçi durumdayım	36	81,94	12,79	4,506	6	0,609
	Her gün en az üç kere	72	79,81	9,86			
	Her gün bir kere	44	81,18	8,80			
	Haftada birkaç kere	22	76,23	13,17			
	Haftada bir	6	82,17	8,42			
	Haftada birden az	7	84,86	13,75			
	Hiç kullanmam, hesabım yok	32	79,34	10,45			
	Toplam	219	80,23	10,75			

Tablo 4.99.'da görüldüğü üzere *DK Meslekî Tutum* ($H_5=4,506$; $p>0,05$) ölçeği sosyal medya ziyaret sıklığına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir.

Bu bölümde, Dijital Kültüre İlişkin Meslekî Tutum Anketi maddelerinin farklı değişkenlere göre anlamlı farklılık durumları incelenmiştir. Tablo 4.100.'de anketin hangi değişkene göre anlamlı farklılık içerip içermediği toplu olarak görülebilir.

Tablo 4. 100.: Dijital Kültüre İlişkin Meslekî Tutum Anketi'nin farklı değişkenlere göre anlamlı farklılık durumları

ANLAMLIL FARK VAR/YOK	DK Meslekî Tutum
<i>Cinsiyet</i>	yok
<i>Yaş</i>	yok
<i>Eğitim Durumu</i>	var
<i>Gruplanmış Eğitim Durumu</i>	var
<i>Mezun Olunan Bölüm</i>	yok
<i>Mezun Olunan Üniversite (BBY)</i>	var
<i>Mezuniyet Yılı</i>	var
<i>Çalışma Yılı</i>	yok
<i>Bilgisayarda Geçirilen Zaman</i>	var
<i>İnternet'te Geçirilen Zaman</i>	var
<i>Sosyal Medya Ziyaret Sıklığı</i>	yok
<i>Evde İnternet Bağlantısı</i>	yok

Özetle, Dijital Kültüre İlişkin Meslekî Tutum Anketi, cinsiyet, yaş, mezun olunan bölüm, çalışma yılı, sosyal medya kullanım sıklığı ve evde İnternet bağlantısının olup olmaması değişkenlerine göre anlamlı farklılık göstermezken; eğitim durumu, mezun olunan üniversite, mezuniyet yılı, bilgisayar ve İnternet'te geçirilen zaman miktarına göre anlamlı farklılık göstermektedir.

4.2.8. Açık Uçlu Soruya Verilen Cevapların Değerlendirilmesi

Dijital kültür bataryasının son kısmı “Ekleme istediğiniz yorum ve görüşler varsa lütfen paylaşınız,” şeklinde açık uçlu bir sorudan oluşmaktadır. Bu soruyu 13 katılımcı cevaplamıştır. Cevaplar incelendiğinde kütüphane personelinin bilgi ve iletişim teknolojilerine ve dijital kültüre karşı çok çeşitli yaklaşımlar geliştirdiği görülmektedir.

Olumlu yaklaşımlar geliştiren personel, kütüphane ve kütüphanecilerin içinde bulunduğu çağa uyum sağlamak zorunda olduğunu vurgulamaktadır:

“BİT içinde bulunduğumuz çağın ve teknolojiyi aktif kullanan kullanıcıların gerekliliğidir. Kullanıcı neredeyse kütüphane ve kütüphaneci orada olmak zorundadır.” (Kadın, Evli, 40-49, Yüksek Lisans, AÜ BBY, 1991-2005.)

“Kütüphane ve kütüphaneciler dünyadaki her türlü gelişmeden (teknolojik, kültürel, ekonomik vb.) en fazla ve çabuk etkilenen kurum ve mesleği oluşturur. Bu nedenle rahmetli Jale Baysal Hocamızın dediği gibi "gözlerimizi kapayıp kendimizi dünyadan mücerret sayamayız". Her türlü gelişmeye açık olmalı ve ayak uydurmaya çalışmalıyız. Gelecekte hem kurum hem de meslek olarak var olabilmemizin anahtarı burada gizli diye düşünüyorum.” (Erkek, Evli, 40-49, Doktora, İÜ BBY, 1981-1990.)

Bu görüşlerin aksine bilgi teknolojileri ve sosyal medya hakkında olumsuz yaklaşım geliştiren kütüphane çalışanları da mevcuttur:

“Bilgisayar teknolojileri zaman tasarrufu yaparken tembelliği ve kişisel yalnızlığı tetiklemektedir. Bu sorunun da sorularak BİT’in yarattığı olumsuzlukların da değerlendirilmesini isterdim.” (Erkek, Bekâr, 40-49, Lisans, Anadolu Ünv. Kamu Yönetimi Bölümü)

“Sosyal medya kişilik kazandırmadığı gibi [insanın] karşısındakine gerçek kişiliğini yansıtmadığı bir gerçek sunuyor.” (Erkek, Evli, 30-39, Lise.)

“Teknoloji güzel ama her şeyin aşırısı doğru olmaz. Şu dönemde İnternet ve bilgisayar bizi dondurdu, bozdu. Çoğu

insan şu dönemde robotlaştı, şarj olmadan kendilerine gelemiyorlar. Çocuklarımızı düşünemiyorum.” (Erkek, Bekâr, 30-39, Lise.)

“İnternet ile birlikte kitaba verilen kıymet azaldı. Büyükler ile yapılan istişare ve kanaat önderlerine verilen önem azaldı. Bence ansiklopediler üzerinden araştırma yapmak her zaman önemlidir. İnternet doğru bilgilere ulaşmak için yeterli değildir.” (Erkek, Bekar, 20-29, Lise.)

Bilgi ve iletişim teknolojilerine tamamen olumsuz olmasa da temkinli yaklaşmayı tercih eden görüşler de bulunmaktadır:

“Elektrik uygarlığının olmadığını da düşünerek (bir felaket senaryosu) kütüphaneleri ona göre de yedeklemeli ve geleceğe taşımamızdır. Bu çok önemlidir. Elektriğe yüzde yüz bağımlılık olmaz.” (Erkek, Evli, 40-49, Lisans, İÜ BBY 1991-2005.)

“Her teknoloji gibi BİT de gerektiği ölçüde ve gerekli tedbirleri alarak kullanılırsa, çok faydalı olmaktadır. Kütüphaneciler olarak bütün gelişmeleri takip etmeli ve gereken teknolojiyi kullanmasını bilmeliyiz.” (Erkek, Evli, 50-59, Lisans, HÜ BBY, 1981-1990.)

“Sosyal ağları (Facebook, Twitter vs.) zaman kaybı olarak gören birisiyim. Kesinlikle araştırma ve kişisel gelişim konusunda internetten çok fazla şey öğrenilebileceğini fakat internette bulunan birçok bilginin güvenilirlik konusunda problemleri olduğunu, bu konuda kütüphanelerin her zaman internetten bir adım önde olacağını düşünüyorum. Her zaman basılı materyali okumanın farklı bir duygu olduğu kanaatindeyim. Sınırsız bir bilgi kirliliğinin yanında ciddi bir birikimin bulunduğu interneti daha verimli kullanmak amacıyla derslerin İnternet’le desteklenmesi gerektiğini düşünüyorum.” (Erkek, Bekar, 20-29, Lisans, Atatürk BBY 1991-2005.)

Gerçekçi bir yaklaşımla kütüphanelerin bugünkü durumunu analiz eden ve geleceğe dair öngörülerde bulunmaya çalışan yorumlar ise şu şekildedir:

“Bilgi ve iletişim teknolojileri adına kütüphanelerin esas ve temellerini oluşturmadıklarını, kurumlararası işbirliğinin sağlanamadığını, kurumların bilgi ve iletişim teknolojilerini belirli bir standartta kullanmadıklarını düşünüyorum.” (Erkek, Evli, 20-29, Yüksek Lisans, İÜ BBY 2011-2014.)

“Gelişen bilgi iletişim teknolojileri kütüphaneleri (dermesi zengin kütüphaneler hariç) birer okuma mekânı haline getirmektedir. Kütüphanelerin depo, raf, personel vb. temel unsurlardan doğan talep-şikâyetlerin azalacağını öngörmek yanıltıcı olmayacaktır.” (Erkek, Evli, 30-39, Lisans, İÜ BBY 1991-2005.)

Verilen cevapların en dikkat çekicilerinden biri futürist bir yaklaşım sergileyen katılımcının cevabıdır:

“Bilgi ve iletişim teknolojilerinin kütüphane ve kütüphaneciye rakip oluşturduğunu düşünüyorum. Gelecekte robot kütüphaneciler olacak, biz değil! ©” (Kadın, Evli, 30-39, Yüksek Lisans, İÜ BBY 1991-2005.)

Bir katılımcı da kendi kütüphanesi hakkında temennilerini sunarak çalışmamıza katkıda bulunmuştur:

“Yeni yayınların periyodik olarak kütüphaneye kazandırılmasını istiyorum. Elektronik yayınların daha da yaygınlaştırılmasını istiyorum. Kütüphane personelinin dijital yayınlar ve kataloglama hakkında sürekli kendini geliştirmesini istiyorum. Kütüphanelerarası entegrasyonun daha etkin kurulmasını istiyorum.” (Erkek, Bekâr, 30-39, Lise.)

Görüldüğü gibi, İstanbul’daki üniversite kütüphanecilerinin dijital kültür ve bilgi teknolojilerine ilişkin olumlu olumsuz çeşitli yaklaşımları bulunmaktadır. Alınan geri dönüşler, yalnızca bunlarla sınırlı değildir. Anket formu üzerine yazmasalar da form doldurduktan sonra dijital kültür ve BİT’e ilişkin olumlu görüşlerini sözlü olarak paylaşan meslek elemanları da olmuştur. Bu kişilerin özellikle üzerinde durdukları konu, dijital kültür ve BİT sayesinde meslektaşlar ile iletişim halinde olmaları, meslekî gelişmeler ve kültürel etkinliklerden haberdar olmaları ve bundan dolayı duydukları mutluluk olarak sıralanabilir.

Anket çalışmasında, özellikle bölüm mezunu olmayan personelin, İnternet ve sosyal medya kullanımlarını gizledikleri, bu konudaki alışkanlıklarına dair bilgileri paylaşmaları halinde iş yapmıyor gibi görüneceklerini düşündükleri gözlemlenmiştir. İnternet erişim merkezinde görevli olan ve yapılan görüşmede dijital ortamlardan uzak olmadığı gözlemlenen 40-49 yaş grubundaki lise mezunu erkek personelin İnternet’te gezinmek için günde sadece 1 saat ayırdığını belirtmesi, gerçekleştirdiği faaliyetleri kültür sanat sitelerine girmek, şiir okumak, araştırma yapmak ile sınırlaması ve sosyal

medya hesapları olduğunu daha önce sözlü olarak belirttiği halde forma yazmaması dikkat çekicidir.

SONUÇ

Bilgisayar, İnternet ve akıllı cep telefonlarıyla hızlanmış bilgi iletişiminin bir sonucu olarak ortaya çıkan yeni yaşam biçimi ve bu yaşam biçiminin ürettiği maddi ve manevi değerler bütünü olan dijital kültür, hayatın her alanında derin izler bırakmakta ve birçok sahayı etkilemektedir. Dijital kültürün en çok etkilediği alanlardan biri de Bilgi ve Belge Yönetimi / Kütüphanecilik alanıdır. Bu alan, gerek akademik ortamda, gerekse bilgi ve belge merkezlerindeki uygulamalarda dijital kültürün etkisinde kalmakta ve böylece yeni araştırma alanları ve farklı bir terminoloji, sahaya hâkim olmaktadır. *Bilgi Davranışı, Bulut Bilişim, Veri Madenciliği, Yapay Zekâ, Görüntü İşleme, Bulanık Mantık, Teknoloji Kabul Modeli, Bilgisayara Dayalı İletişim, Örgütsel Teknoloji, Sosyal Bilişim, Enformetri, Bilimetri, Dijital Uçurum (Dijital Bölünme), Dijital Sosyal Bilimler, Büyük Veri, Kanıta Dayalı Bilgi, Bilgi Güvenliği* gibi araştırma alanları, Bilgi ve Belge Yönetimi araştırma sahasında boy göstermekte ve yeni disiplinlerarası çalışmalara fırsat vermektedir. Öte yandan disiplinin uygulama sahası olan kütüphanelerde de bir dönüşüm söz konusudur. Özellikle üniversite kütüphaneleri, kullanıcı kitlesi hem sürekli araştırma yapma ihtiyacındaki akademisyenlerden, hem de dijital kültür ortamında doğan ve çağa uygun hizmet talep eden gençlerden oluşması nedeniyle ayrı bir öneme sahiptir. Üniversite kütüphaneleri, dijital çağa uyum sağlamadıkları sürece bağlı bulundukları üniversitelerin amaç ve işlevlerini yerine getiremeyeceklerdir. Bu sebeple ortaya çıkan, hizmetlerin ve çalışanların dijital kültüre yaklaşımlarının incelenmesi ihtiyacı, bu çalışma ile karşılanmaya çalışılmıştır.

Dijital kültürün İstanbul'daki üniversite kütüphanelerine etkilerini araştırmayı ve kütüphane çalışanlarının dijital kültürle ilişkisini bilgi teknolojileri ve sosyal medya bağlamında toplumsal ve meslekî olarak incelemeyi amaçlayan bu çalışma dört bölümden oluşmuştur:

Birinci bölümde; *kültür* ve *dijital kültür* kavramları ele alınmış, tarihsel süreç anlatılmış ve dijital kültürün Bilgi ve Belge Yönetimi alanı ile ilişkisi irdelenmiştir. Dijital kültür, bilgi teknolojilerine dayalı bir alan olan bilgi ve belge yönetimini etkisi altına almakta, alanın hizmet süreçlerini şekillendirmektedir.

İkinci bölümde; dijital kültürün kütüphane ve bilgi hizmetlerine etkileri, kütüphanelerin örgüt yapısına, temel unsurlarına ve hizmetlerine yansısı bakımından ele alınmıştır.

Üçüncü bölümde; İstanbul’da bulunan 9 devlet üniversitesi kütüphanesi ve 38 vakıf üniversitesi kütüphanesi olmak üzere toplam 47 üniversite kütüphanesine ilişkin bilgiler derlenmiştir. Bu bilgilerin elde edilmesinde kütüphanelerin web sitelerinden, araştırmacı tarafından hazırlanan kütüphane bilgi formunu cevaplayan kütüphane yöneticilerinin yazılı beyanlarından ve yüzyüze görüşülen ya da telefonla ulaşılan danışma kütüphanecilerinin ifadelerinden faydalanılmıştır.

Çalışmada, İstanbul’da bulunan 47 üniversite kütüphanesi yöneticilerinin büyük kısmının dijital çağda bilgi hizmetleri hakkında farkındalık sahibi olduğu görülmüştür. İmkânlar dâhilinde en iyi hizmet verilmeye çalışılmaktadır. Bununla birlikte, az sayıda kütüphanenin temel donanımlardan ve birçok kütüphanenin yeterli sayıda personelden yoksun olduğu gözlemlenmiştir.

Dördüncü bölümde; İstanbul’daki üniversite kütüphanesi çalışanlarının dijital kültüre ve bilgi hizmetlerinde BİT kullanımına dair yaklaşımlarını ölçmek amacıyla bir saha araştırması yapılmıştır. Bunun için *Demografik ve Meslekî Bilgi Formu*, *BİT ve Sosyal Medya Kullanımı Bilgi Formu*, *Dijital Kültüre İlişkin Sosyal Tutum Ölçeği* ve *Dijital Kültüre İlişkin Meslekî Tutum Anketi*’nden oluşan bir soru formu hazırlanmış ve *Dijital Kültür Bataryası* olarak adlandırılmıştır.

Araştırmaya katılan 220 kütüphane çalışanının % 50,9’u erkek, % 49,1’i kadındır. % 52,3’ü evli ve % 45’i bekârdır. Farklı yaş gruplarına hemen hemen eşit düzeylerde dağılmış olan katılımcıların memleket oranları, -çoğunluğu Marmara Bölgesi olmakla birlikte- çeşitli bölgelere yayılmış durumdadır. Katılımcıların çoğunluğu lisans (% 54,1) ve yüksek lisans (%22,3) mezunudur.

Katılımcıların % 80,9’unun evinde; % 77,7’sinin cep telefonunda İnternet bağlantısı bulunmaktadır. % 85,5’i bilgisayar başında günde 5 saatten fazla kalmakta iken, % 75’i her gün en az 1 saatini sadece İnternet’te gezinmekle geçirmektedir. % 81,8 oranında katılımcı haftada en az 1 kere; % 69,1 oranında katılımcı ise her gün en az 1 kere sosyal medyayı ziyaret ederken, sosyal medya hesapları için daima çevrimiçi olanların oranı % 16,4’tür. Hiçbir sosyal medya hesabı olmayanların oranı ise % 14,5’tir.

Dijital Kültüre İlişkin Sosyal Tutum Ölçeği’nin uygulandığı 220 katılımcının verdiği cevaplar analiz edilmiştir. Buna göre, İstanbul’daki üniversite kütüphanesi çalışanlarının büyük kısmının;

- İnternet'in öğretimde kullanımı konusunda bilinç kazanmış oldukları,
- İnternet'te yabancı insanlarla iletişim ve yakınlık kurma konusunda temkinli davrandıkları,
- Elektronik posta kullanıyor yahut e-postayı mektup yazmaya tercih ediyor olsalar bile İnternet'i temel iletişim aracı olarak görmedikleri,
- İnternet'te kendilerini özgür olarak ifade edebilme konusunda endişeli oldukları,
- İnternet'in bilginin en kolay paylaşıldığı yer olduğu konusunda hemfikir oldukları,
- Ancak İnternet'in özgür bir paylaşım ortamı olduğu konusunda şüphe duydukları,
- Kişisel araştırma ve bilgi ihtiyaçlarını karşılarken İnternet'ten yararlanmadıkları, yararlansalar dahi bundan hoşlanmadıkları,
- Sosyal medya kullanırken, içerikler hakkında yorum yapma ve yorum alma; paylaşımları sohbet konusu yapma; yazı, video ve müzik paylaşma gibi sosyal medya faaliyetlerini gerçekleştirmedikleri, gerçekleştirseler dahi bundan hoşlanmadıkları yahut bu konuda doğru bilgi vermek hususunda birtakım çekinceler taşıdıkları,
- Sosyal medya sayesinde yalnızlıktan kurtulma, yeni bir kişilik kazandığını hissetme ve saygınlık ihtiyacını karşılama gibi bir durumlarının olmadığı,
- Sosyalleşmek için sosyal medyaya ihtiyaç duymadıkları yahut bu konudaki beklentilerini ifade etmeyi istemedikleri saptanmıştır.

Dijital Kültüre İlişkin Meslekî Tutum Anketi'nin uygulandığı 220 katılımcının verdiği cevapların analizi sonucu, İstanbul'daki üniversite kütüphanesi çalışanlarının büyük kısmının;

- Bilgi ve iletişim teknolojilerinin kütüphanecilik alanında kullanılmasına karşı olumlu yaklaşıma sahip oldukları,
- BİT kullanımını bilgi hizmetlerinin amacına ulaşması açısından yararlı gördükleri,
- BİT'in kütüphanede kullanımının kütüphaneci başarısını arttıracığını düşündükleri,

- BİT'in kütüphane bilimine önemli katkılar sağlayacağını düşündükleri,
- BİT'in kütüphane ve bilgi hizmetlerinin kalitesini arttırdığına inandıkları,
- BİT'in gelişmesiyle kütüphanecilik vizyonunun ve hizmet felsefesinin de gelişme gösterdiğini düşündükleri,
- İyi bir kütüphaneci olabilmenin koşullarından birinin de BİT'i etkin bir şekilde kullanmak olduğunu düşündükleri,
- Bütün kütüphanecilerin BİT konusunda kendilerini sürekli geliştirmeleri gerektiğini düşündükleri,
- BİT'in kütüphanede iş motivasyonunu yükselttiğini ve kütüphaneciler için güven ve cesaret kaynağı olduğunu düşündükleri,
- Bununla birlikte, BİT'in kütüphanecilere fazladan iş yükü ve sorumluluk getirmesi; bilgi ve beceri gerektirmesi; kütüphanecilerin yaratıcılığını sınırlandırması ve kütüphane ve kütüphaneciye rakip oluşturması gibi konularda çekinceli oldukları,
- Kısaca, kütüphane ve bilgi hizmetlerinde BİT kullanımını desteklemekle birlikte, kendilerine düşen sorumluluklar noktasında endişeler taşıyabildikleri tespit edilmiştir.

Araştırmanın genel sonuçlarına göre, İstanbul'daki üniversite kütüphanecilerinin dijital kültürden etkilendikleri, İnternet ve sosyal medyayı aktif olarak kullandıkları, bununla birlikte bir kısım kütüphanecilerin dijital kültürü mesleki yaklaşımlarını şekillendirecek bir yaşam kültürüne dönüştüremedikleri ortaya çıkmıştır.

Dijital kültürü mesleki yaklaşımlarını şekillendirecek bir yaşam kültürüne dönüştüremeyen üniversite kütüphanecilerinin gelecekte kütüphane kurumları içindeki konumlarını yitirmeleri; konumlarını korumaları halinde ise kütüphane kullanıcılarının ihtiyaçlarına cevap veremeyerek çalıştıkları kütüphanelerin kullanıcı sayısını düşürmeleri kaçınılmazdır.

Araştırma sonunda uygulanan ölçek ve anketlerin sonuçlarının farklı değişkenlere göre anlamlı farklılık gösterdiği görülmüştür:

Dijital Kültüre İlişkin Sosyal Tutum Ölçeği faktörleri, cinsiyet, yaş, eğitim durumu, bilgisayar ve İnternet'te geçirilen zaman ve sosyal medya kullanım sıklığına göre anlamlı farklılıklar göstermekte; buna karşın mezun olunan bölüm, mezun olunan üniversite, mezuniyet yılı, çalışma yılı ve evde internet bağlantısının olup olmaması değişkenlerine göre anlamlı farklılık göstermemektedir.

Dijital Kültüre İlişkin Meslekî Tutum Anketi ise cinsiyet, yaş, mezun olunan bölüm, çalışma yılı, sosyal medya kullanım sıklığı ve evde İnternet bağlantısının olup olmaması değişkenlerine göre anlamlı farklılık göstermezken; eğitim durumu, mezun olunan üniversite, mezuniyet yılı, bilgisayar ve İnternet’te geçirilen zaman miktarına göre anlamlı farklılık göstermektedir.

Dijital Kültür Bataryası’nın son bölümüne yorum ve görüşler için açık uçlu bir soru eklenmiş, alınan cevaplardan kütüphane personelinin bilgi ve iletişim teknolojilerine ve dijital kültüre karşı çok çeşitli yaklaşımlar geliştirdiği görülmüştür.

Üniversite kütüphanesi çalışanlarının dijital kültüre yaklaşımları verdikleri hizmete doğrudan ya da dolaylı olarak yansımaktadır. Yeni nesil kullanıcıların ihtiyaçlarını anlayabilen ve bu ihtiyaçlara cevap verebilen personel, kütüphane kullanımının artırılmasında da etkili rol oynayacaktır. İstanbul’daki üniversite kütüphanecilerinin dijital kültür tutumlarını inceleyen araştırmamıza dayanarak şu önerilerde bulunmak mümkündür:

- Bilgi ve Belge Yönetimi bölümlerinde verilen dersler sürekli güncellenmeli ve bölümden mezun olup üniversite kütüphanelerinde çalışacak olan personelin en iyi şekilde yetiştirilmelidir. Dijital kültürün geleceğin kütüphanelerinde temel unsur olacağının farkına varılarak bu yönde derslerin hazırlanması ve öğrencilerin geleceğe yönelik bilgilerle donatılması sağlanmalıdır. Bu noktada, öğretim elemanlarının alanın yeni gelişmelerini takip etmesi ve öğrencilere iş yaşamları boyunca kullanacakları altyapıyı kazandırmaları gerekmektedir.
- Üniversite kütüphanelerinde görev yapacak personelin seçiminde özenli davranılması gerekmektedir. Kütüphanelerde bölüm mezunu personelin öncelikli olarak istihdam edilmesi, diğer bölüm mezunu ve genel hizmet sınıfı ataması ile gelen personelin görevlendirmelerinin de dikkatle yapılması, bilgi ve iletişim teknolojilerini etkin olarak kullanabilen ve kullanıcılar ile aynı dili konuşabilen çalışanlara öncelik verilmesi, dijital kültür ortamında üniversite kütüphanesi hizmetleri için büyük önem taşımaktadır.

- Özellikle devlet üniversitesi kütüphanelerinde, genel hizmet sınıfı ataması ile gelen personelden yeniliklere kapalı, teknoloji karşıtı, gelenekçi olanların istihdamından kaçınılması; bu kişiler yerine genç, dinamik, bilgisayar ve İnternet kullanımı noktasında başarılı, ufku açık personelin görevlendirilmesi üniversite kütüphanelerinin geleceği için hayati önem taşımaktadır.
- Üniversiteler, kütüphanelerde görev alacak personelin kişisel gelişimine önem vermeli ve gerekli katkıyı sağlamalıdır. Kütüphane çalışanları lisansüstü öğrenim, yabancı dil geliştirme, dijital okuryazarlık ve sosyal-kültürel faaliyetlere katılma konusunda desteklenmelidir.
- Kütüphane çalışanlarının dijital okuryazarlık düzeylerini arttırmak üzere hizmetiçi eğitim programları düzenlenmelidir.

Bu çalışmada, İstanbul'daki üniversite kütüphanesi personelinin dijital kültür yaklaşımları ölçülmeye çalışılmıştır. Bu çalışmaya dayanarak;

- Üniversite kütüphanesi çalışanlarının dijital kültüre yaklaşımlarının Türkiye'deki diğer iller ve coğrafi bölgeler bazında incelenmesi ve karşılaştırmalara gidilmesi, böylece Türkiye'deki üniversite kütüphanesi hizmetine ilişkin portrenin ortaya konması yararlı olacaktır.
- Bir başka çalışma ise kütüphane kullanıcılarının dijital kültür yaklaşımlarını ölçmek ve dijital kültür ortamında kütüphanelerden beklentilerini belirlemek olmalıdır. Böylece, dijital kültür ortamında yetişen bireylere geleneksel metotlarla hizmet verilemeyeceği kanıtlanacaktır.

KAYNAKÇA

Aköz, Emre, “Kitapsız Kütüphane”, (Çevrimiçi) <http://www.sabah.com.tr/Yazarlar/akoz/2013/09/19/kitapsiz-kutuphane> (08.10.2013),

Argın, Ferhat Süleyman, “Ortaokul ve Lise Öğrencilerinin Sosyal Medyaya İlişkin Tutumlarının İncelenmesi (Çekmeköy Örneği)”, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2013.

Aslıyüksek, Mehlika Karagözoğlu, “Mustafa Ruhi Şirin’in Çocuk Edebiyatına Dair Görüşleri ve Eserleri”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2010.

Atılğan, Doğan, “Üçüncü Bin Yıla Girerken Kütüphanelerimiz”. *Türk Kütüphaneciliği*, c.12, s.1, 1998, s. 47-53.

Aydın, Agâh, “Bilimsel Hileler: X,Y,Z kuşağı”, (Çevrimiçi) <http://www.agahaydin.com/yavrum-seni-dislike-ettim-x-y-z-kusagi-diye-ayir-sonra-da-istedigini-sat-trt-arapca.html> (12.05.2013).

Baysal, Jale, *Kütüphanecilik Alanında Yeni Kavramlar Araçlar Yöntemler*, 2.bs, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1987.

Bayter, Mustafa, “AAKK, AAKK1, AAKK2, AAKK3 ve RDA” 3. Değişen Dünyada Bilgi Yönetimi Sempozyumu 19-21 Eylül 2012 Bildiriler Kitabı. Yay. haz.: Serap Kurbanoglu, Umut Al, Phyllis Lepon Erdoğan, Yaşar Tonta, Nazan Özenç Uçak. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, 2012, s.169-175. (Çevrimiçi) <http://by2012.bilgiyonetiimi.net/proceedings/bayter.pdf> (14.04.2015).

Berlin Declaration On Open Access To Knowledge In The Sciences And Humanities, (Çevrimiçi) <http://openaccess.mpg.de/Berlin-Declaration> (19.07.2015)

Bethesda Statement On Open Access Publishing, (Çevrimiçi)
http://dash.harvard.edu/bitstream/handle/1/4725199/suber_bethesda.htm?sequence=1
(19.07.2015)

BiblioTech Bexar County Digital Library web sitesi (Çevrimiçi)
<http://bexarbibliotech.org/accessing-library-collection> (08.09.2013).

“Bilgi Teknolojileri” (Çevrimiçi) http://www.tk.gov.tr/bilgi_teknolojileri/index.php
(19.08.2013).

“Bilgi Toplumuna Dönüşüm” (Çevrimiçi)
http://www.tk.gov.tr/bilgi_teknolojileri/bilgi_toplumuna_donusum/index.php (19.08.2013).

Borgman, Christine L., *Scholarship in the Digital Age: Information, Infrastructure and the Internet*. The MIT Press, London 2007.

Budapest Open Access Initiative, (Çevrimiçi)
<http://www.budapestopenaccessinitiative.org/> (19.07.2015)

“Building a Digital Culture, How to Meet the Challenge of Multichannel Digitization”,
Booz & Company Inc., 2013.

Buttlar, L.J., “Analyzing The Library Periodical Literature: Content and Authorship”
College and Ressearch Libraries, n.52, 1991.

Büyüköztürk, Şener, *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*, 5.bs, Pegem Yayıncılık, Ankara 1995.

Cohen, Patricia, “Dijital Devrim Sosyal Bilimlere Çağ Atlatıyor”, Sabah Gazetesi, 29.11.2010.(Çevrimiçi)http://www.sabah.com.tr/NewYorkTimes/2010/11/29/dijital_devrim_sosyal_bilimlere_cag_atlatiyor (15.10.2012).

Coleridge, Samuel Taylor, *The Rime of the Ancient Mariner*, Dover Publications, New York 1970.

Cribb, Gülçin, “Kütüphanelerde Kullanıcı Eğitimi’nin Önemi”, *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, c.30, s.2, 1981, s.90-99.

“Cyberculture”, (Çevrimiçi) <http://dictionary.reference.com/browse/cyberculture> (19.09.2014).

“Cyberculture”, (Çevrimiçi) <http://www.oed.com/view/Entry/253795?redirectedFrom=cyberculture&> (26.10.2014).

Çanak, Tuba Akbaytürk, “Dijital Çağda Kütüphanelerin Yeni Yüzü: Bilgiye Erişim Merkezleri”, *Atılım Üniversitesi Kütüphanesi E-bülten*, Yıl 9, s.33, Mart 2014, (Çevrimiçi) <http://ebulten.library.atilim.edu.tr/sayi/2014-03?sayfa=3> (24.03.2014).

Çavaş, Bülent, Pınar Çavaş, Bahar Karaoğlu, Tarık Kışla., “A Study on Science Teachers' Attitudes Toward Information And Communication Technologies In Education”. *The Turkish Online Journal of Educational Technology*, c.8, s.2, 2009, s. 20-32.

Çelik, Ahmet, Nazan Uçak, “Üniversite Kütüphaneleri Üzerine”, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 1993, c.10, s.2, s.115-121.

Çoğaltılmış Fikir ve Sanat Eserlerini Derleme Kanunu, Resmi Gazete, s. 28219, 29.02.2012 (Çevrimiçi) <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/02/20120229-1.htm> (31.10.2014).

Çoğaltılmış Fikir ve Sanat Eserlerini Derleme Yönetmeliği, Resmi Gazete, s. 28388, 18.08.2012 (Çevrimiçi) <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/08/20120818-9.htm> (31.10.2014).

Çıngı, Hülya, *Örnekleme Kuramı*, 3. bs., Hacettepe Üniversitesi Fen Fakültesi İstatistik Bölümü, Ankara 2009.

Dalkıran, Ömer, “Teknolojilerin Kütüphanelere Etkisi: Bilgi Kaynakları Açısından Bir Yaklaşım”, *Bilgi Dünyası*, c.14, s.1, 2013, s.172-190.

“Dijital kültür ve yeni sosyal süreç” (Çevrimiçi)
<http://www.ekodialog.com/Makaleler/dijital-kultur-makale.html> (28.09.2012).

“Dünyanın ilk kitapsız kütüphanesi açılıyor.” (Çevrimiçi)
<http://www.ntvmsnbc.com/id/25414100/> (15.01.2012).

Eliot, T.S., *Kültür Üzerine Düşünceler*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1981.

Emekdaş, Evren Ferhat, Ziya Telatar, “İnternet Tabanlı İmge Arama Sonuçlarının Histogram Tabanlı Baskın Kümeler ile Gruplandırılması” (Çevrimiçi)
http://www.emo.org.tr/ekler/0cc996f434a5e78_ek.pdf (08.08.2015)

Ergen, Bülent, “Değişen Danışma Hizmeti ve Danışma Kütüphanecisinin Rolü” *İÜEF Kütüphanecilik Dergisi :Belge ve Bilgi Kütüphanecilik Araştırmaları*, 2000, s.6, s.33-46.

Ergur, Ali, Emre Gökalp, Zeynep Güven, *Kültür Sosyolojisi*, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir 2011.

Ergürel, Deniz, “Anonymous ve dijital kültür”, (Çevrimiçi)
<http://www.denizergurel.net/anonymous-ve-dijital-kultur/> (25.05.2013).

Evrin Kuran ile Röportaj: *Yaşasın Y Kuşağı*, Konuşan Ayşe Arman (Çevrimiçi)
<http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/23465715.asp> (03.09.2013).

Gill, Philip, Halk Kütüphanesi Hizmeti: Gelişim İçin IFLA/UNESCO İlkeleri, Çev. Bülent Yılmaz, TKD İstanbul Şubesi, İstanbul 2004.

Güven, Esra Nergis, Hakan Onur, Şeref Sağiroğlu, “Yapay Sinir Ağları İle Web İçeriklerini Sınıflandırma” *Bilgi Dünyası*, c.9, s.1, 2008.

Henkoğlu, Türkay, Özgür Külcü, “Bilgi İletişim Platfoemu Olarak Bulut Bilişim: Riskler ve Hukuksal Koşullar Üzerine Bir İnceleme” *Bilgi Dünyası*, c.14, s.1, 2013, s.62-86.

Hicks, Bill, “Kitapsız kütüphane mümkün mü?” (Çevrimiçi) http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2013/05/130522_kitapsiz_kutuphane.shtml (08.09.2013).

Kaptan, Saim, *Bilimsel Araştırma ve Gözlem Teknikleri*, Tekışık Matbaası, Ankara 1998.

Karasar, Niyazi, *Bilimsel Araştırma Yöntemi, Kavramlar, İlkeler, Teknikler*, 4.bs, Sanem Matbaacılık, Ankara 1991.

Kavzoğlu, Taşkın, Emrehan Kutluğ Şahin, “Bulut Bilişim Teknolojisi ve Bulut CBS Uygulamaları”(Çevrimiçi)http://www.gyte.edu.tr/Files/UserFiles/80/jeodezi/yayinlar/pdf/bulut_GIS.pdf (28.05.2015).

Kayaoğlu, Hülya Dilek, “Açık Erişim Kavramı ve Gelişmekte Olan Bir Ülke Olarak Türkiye İçin Anlamı”, *Türk Kütüphaneciliği* c.20, s.1, 2006, s.29-60.

Kayaoğlu, Hülya Dilek, *Derme Oluşturma ve Geliştirme: İ.Ü.Merkez Kütüphanesi'nde Bütçe Yönetimi (Nisan 1994-Kasım 1997)*, Mavibulut Yayınları, İstanbul 1999.

Keseroğlu, Hasan Sacit, “Batı’da ve Osmanlı İmparatorluğu’nda Süreli Yayınların Ortaya Çıkışı ve Özellikleri”, *Müteferrika*, Yaz 1995, s.6, s.19-28.

Kny, Walter, “Open Access Revolution Opportunities & Threats” adlı konuşma, *ÜNAK 2013 Konferansı: Bilgi Sistemleri Platformlar Mimariler ve Teknolojiler*, 19-21 Eylül 2013, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Koçak, Orhan, *Dijital Teknolojiler Boyutuyla Bilgi Toplumu Sürecinde Çalışma Yaşamı* Ekin Basım Yayım, Bursa 2011.

Kurbanoğlu, Serap, “Bilgi Okuryazarlığı Programlarının Önemi ve Planlanması” (Çevrimiçi) <http://library.bilkent.edu.tr/tr/images/kutupsemsunum/serap.ppt>. (26.10.2014).

Kurbanoğlu, Serap, “Mürakat Hizmetlerinde İnternet”, *Türk Kütüphaneciliği*, 1996, c.10,s.3, s.265-276.

Kurt, Adile Aşkı, Selim Günüş, Mehmet Ersoy, “Dijitalleşmede Son Durum: Dijital Yerli, Dijital Göçmen ve Dijital Göçebe”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, c.46, s.1, 2013, s. 1-22.

Külcü, Özgür, “Belge Yönetiminde Yeni Fırsatlar: Dijitalleştirme ve İçerik Yönetimi Uygulamaları”, *Bilgi Dünyası*, c.11, s.2, 2010, s.290-331.

Macek, Jakub, “Defining Cyberculture (v.2)” (Çevrimiçi) http://macek.czechian.net/defining_cyberculture.htm (10.02.2015)

Oğuz, Esin Sultan, “*Türkiye’de Kültür Politikaları ve Kütüphaneler 1923-1980*”, Yayınlanmamış Dokta Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı, Ankara 2010.

Ong, Walter J., *Sözlü ve Yazılı Kültür: Sözlün Teknolojileşmesi*. 5.bs. Çev. Sema Bostancıoğlu Banon. Metis Yayınları, İstanbul 2010.

Otani, Remi, *What is digital culture?* “Digital Publishing”, 01.04.2009, (Çevrimiçi) <http://www.slideshare.net/RemingInSydney/what-is-digital-culture> (06.08.2014).

Özdamar, Kazım, *Paket Programlar İle İstatistiksel Veri Analizi*, 2.bs., Kaan Kitabevi, Eskişehir 1999.

Öztemiz, Semanur, “*Bilgi Teknolojilerinin Statü Bağlamında Bilgi Profesyonelliğine Yansıması: Ankara’da Çalışan Kütüphaneciler Üzerine Bir Araştırma*”, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2012.

Palfrey, John ve Gasser, Urs. *Born Digital: Understanding the First Generation of Digital Natives*. Basic Books, New York 2008.

Perlroth, Nicole, “Siber Âlemde Ya Paranı Ya da ...” *The New York Times International Weekly*, 22 Aralık 2012 Pazar, s.1-3.

Prensky, Marc, “Digital Natives, Digital Immigrants, Part II” (Çevrimiçi) <http://www.marcprensky.com/writing/Prensky%20%20Digital%20Natives,%20Digital%20Immigrants%20-%20Part2.pdf> (03.09.2013) .

Prensky, Marc, “Digital Natives, Digital Immigrants” (Çevrimiçi) <http://www.marcprensky.com/writing/Prensky%20%20Digital%20Natives,%20Digital%20Immigrants%20-%20Part1.pdf>; (03.09.2013) .

Rogers, R.D., Weber, D.C. *University Library Administration*. H.W. Wilson Company, New York 1971.

Sarıtaş, M.Tuncay, Nalan Üner, “Eğitimdeki Yenilikçi Teknolojiler: Bulut Teknolojisi” *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Araştırmaları Dergisi*, c.2, s.3, 2013.

Sefercioğlu, Necmettin, “Kataloglamada Milletlerarası Gelişmeler” *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, c.26, s.3, 1977, s.121-124.

“Siber Güvenlik İçin Beyaz Hacker”(Çevrimiçi) <http://www.aa.com.tr/tr/bilim-teknoloji/244554--siber-guvenlik-icin-quot-beyaz-hacker-quot> (30.10.2013).

Tavşancıl, Ezel, Hafize Keser, “İnternet Kullanımına Yönelik Likert Tipi Bir Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi”, *Eğitim Bilimleri ve Uygulama*, c.1, s.1, s.79-100.

Taşkın, Zehra, “Elektronik Kaynak Lisans Anlaşmaları”, *Türk Kütüphaneciliği*, c.28, s.1, 2014, s.6-17.

Tonta, Yaşar, “Türkiye’de Bilgi Hizmetleri ve İnternet: Temel Sorunlar ve Politika Geliştirme”, *Türk Kütüphaneciliği*, 1997, c.11, s.3, s.217-232.

Toplu, Mehmet, “Kil Tabletlerden Elektronik Yayıncılığa Kütüphanecilik Felsefesinin Gelişimi ve Dönüşümü”, *Türk Kütüphaneciliği*, c.24, s.4, 2013, s.644-684.

Türkiye İstatistik Kurumu Başkanlığı Temel İstatistikler, Bilim, Teknoloji ve Bilgi Toplunu İstatistikleri içinde *Bilgi Toplumu İstatistikleri*, (Çevrimiçi) <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist> (29.10.2014).

Türkoğlu, Tanol, *Dijital Kültür: Bilgi(çler) Toplumu için (Nafile) Bir Elkitabı*, Beyaz Yayınları, İstanbul 2010.

Uçak, Nazan Özenç, “Bilgi Gereksinimi ve Bilgi Arama Davranışı”, *Türk Kütüphaneciliği*, 1997, c.11, s.4, s.315-325.

Uçak, Nazan Özenç, “Kütüphanecilik ve Bilgi Yönetimi Literatüründe Kullanıcı”, *Bilgi Dünyası*, c.9, s.1, 2008, s.20-40.

Uçak, Nazan Özenç, Umut Al, “Bilimsel İletişimin Zamana Göre Değişimi: Bir Atıf Analizi Çalışması” c.10, s.1, 2009, s.1-22.

Üçok, Bengü, “Üniversite Kütüphaneleri ve Müracaat Hizmeti” *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, 1972, c.21, s.1, s.31-37.

Varnalı, Kaan, *Dijital Kabilelerin İzinde: Sosyal Medyada Netnografik Araştırmalar*, MediaCat Kitapları, İstanbul 2013.

“What is cyberculture?” (Çevrimiçi)
<https://sites.google.com/site/inhainternetlanguage/random/what-is-cyberculture> (19.09.2014).

Williams, Raymond, *Kültür*, Çev. Ertuğrul Başer, İletişim Yayınları, İstanbul 1993.

Yalvaç, Mesut, *Kütüphane Hizmetlerinde Bilgisayara Geçiş ve Sorunları*, Mavibulut Yayınları, İstanbul 1994.

Yengin, Deniz, “Oyun, Eğlence ve Günümüzdeki Yansımaları: Dijital Oyunun Sihirli Çemberi” (Çevrimiçi) http://www.iku.edu.tr/userfiles/file/sanattasrim/doc/Deniz_Yengin.doc (22.01.2012).

Yengin, Deniz, *Dijital kültür gazeteciliği nasıl etkiliyor?* (Çevrimiçi)
http://www.idealkariyer.org.tr/?sayfa=Dijital_kultur_gazeteciligi_nasil_etkiliyor (17.10.2012).

Yıldırım, Ali, Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 8.bs, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2011.

Yıldız, Asiye Kakırman, “Dijital Yerliler Gerçekten Yerli mi Yoksa Dijital Melez mi?” *The Journal of Academic Social Science Studies*, c.5, s.7, Aralık 2012, s.819-813.

Yıldız, Asiye Kakırman, *Bilgi Hizmetlerinde Değişim Yönetimi: Süreç ve Haritalar*, Beta Basım Yayım, İstanbul 2011.

Yontar, Aysel, “Bilgi Hizmetlerinin Planlanması: Kavramsal Bir Yaklaşım” *Jale Baysal’a Armağan*, Yapı Tasarım Üretim, İstanbul 1993, s.133-142.

Yükseköğretim Kurulu Web Sitesi, (Çevrimiçi)
<http://www.yok.gov.tr/web/guest/universitelerimiz;jsessionid=A8C87CFE8F21DFD5007CF5ACACA7C34E> (21.01.2015).

Zan, Burcu Umut, “Elektronik Yayınların Derlenmesi”, *Türk Kütüphaneciliği*, c. 23, s. 2, 2009, s.299-320.

EK: Dijital Kültür Bataryası

Saygıdeğer Kütüphane Çalışanı,

Bu doküman, Marmara Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü'nde hazırlanmakta olan “Dijital Kültür Ortamında Üniversite Kütüphaneleri: İstanbul Örneği” adlı doktora tezi çerçevesinde oluşturulmuştur. Çalışmanın amacı, İstanbul'daki üniversite kütüphanelerinde çalışan meslek elemanlarının dijital kültür karşısındaki tutumlarını ölçmektir. Çalışma sonunda elde edilen veriler bir araya getirilerek analiz edilecek ve bilimsel bir ürün ortaya çıkacaktır. Bununla birlikte **size ait bütün bilgiler gizli tutulacak ve hiçbir kişi ya da kurumla paylaşılmayacaktır.** Araştırmanın sağlıklı bulgulara ulaşması için yanıtlarınızın gerçek anlamda tutum ve görüşlerinizi yansıtmaları çok önemlidir. **Hiçbir sorunun doğru veya yanlış cevabı bulunmamaktadır.** Ankette yer alan **soruların tümünü** içtenlikle yanıtlamanızı ve gereken özeni göstermenizi diler, ilgi ve yardımlarınız için teşekkür ederiz.

Arş.Gör. Mehlika Karagözoğlu Aşhyüksek

BÖLÜM 1.1.

1. Cinsiyetiniz: () Erkek () Kadın	2. Medeni Durumunuz: () Bekâr () Evli
3. Yaş Aralığınız: 1. () 20-29 2. () 30-39 3. () 40-49 4. () 50-59 5. () 60 ve üstü 6. () Diğer:	4. Doğduğunuz il: 5. Öğrenim Durumunuz: 1 () İlköğretim 2 () Lise 3 () Önlisans 4 () Lisans 5 () Yüksek Lisans 6 () Doktora
6. En az lisans mezunu iseniz, üniversite lisans programından mezuniyet yılınız: 1. () 2011 -2014 2. () 2006-2010 3. () 1991-2005 4. () 1981-1990 5. () 1970-1980 6. () Diğer:	7. En az lisans mezunu iseniz, mezun olduğunuz üniversite ve lisans bölümü: 1 () Ankara Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü (Kütüphanecilik Bölümü) 2 () Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü (Kütüphanecilik Bölümü) 3 () İstanbul Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü (Kütüphanecilik/Arşivcilik Bölümü) 4 () Marmara Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü (Arşivcilik Bölümü) 5 () Atatürk Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü (Kütüphanecilik Bölümü) 6 () Yakındoğu Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü 7 () Başkent Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü 8 () Diğer:
8. Kaç yıldır bu kütüphanede çalışıyorsunuz? 1 () Bir yıldan az 2 () 1-5 yıl 3 () 6-11 yıl 4 () 12-17 yıl 5 () 18-23 yıl 6 () 24 yıl veya üzeri	
9. Çalıştığınız kütüphanenin bağlı bulunduğu üniversitenin adı:	
10. Kütüphanenin hangi biriminde görevlisiniz? 1 () Seçme-Sağlama-Satın Alma 2 () Kataloqlama-Sınıflama 3 () Yararlandırma ve Ödünç Verme 4 () Danışma Hizmetleri 5 () Süreli Yayınlar 6 () İnternet Erişim Merkezi 7 () Nadir Eserler 8 () Elektronik Kaynaklar 9 () Kitapdışı Belgeler / CD-DVD Bölümü 10 () Depo Hizmetleri 11 () Engelli Hizmetleri 12 () İLL- Kütüphanelerarası Ödünç Verme 13 () Kullanıcı Eğitimi / Bilgi Okuryazarlığı 14 () Yönetim 15 () İdari işler (Ayniyat, tesisat, vb.) 16 () Diğer: 17 () Aynı anda çeşitli işler yapıyorum.	

BÖLÜM 1. 2.

11. Evinizde İnternet bağlantısı var mı? 1 ☐ Var. 2 ☐ Yok.	12. Cep telefonunuzda İnternet bağlantısı var mı? 1 ☐ Var, 4 GB ve üstü 2 ☐ Var, 2 GB 3 ☐ Var, 1 GB ve altı 4 ☐ Yok.																																																
13. Bilgisayar başında gün içinde kaç saat geçiriyorsunuz? 1 ☐ 10'dan fazla 2 ☐ 7-10 3 ☐ 5-7 4 ☐ 3-5 5 ☐ 1-3 6 ☐ 1 saatten az	14. Bilgisayar başında geçirdiğiniz zamanın ne kadarını sadece İnternet'te gezinmek oluşturmaktadır? 1. ☐ 10'dan fazla 2. ☐ 7-10 3. ☐ 5-7 4. ☐ 3-5 5. ☐ 1-3 6. ☐ 1 saatten az																																																
15. İnternet üzerinde hangi faaliyetleri gerçekleştirilmekteyiz? <i>Lütfen gerçekleştirdiklerinizi işaretleyip sayısını aşağıdaki şıklardan seçiniz.</i> <table border="0"> <tr> <td>☐ İletişim (e-posta)</td> <td>☐ Forum sitelerinde</td> </tr> <tr> <td>☐ Arkadaşlarla sohbet</td> <td>☐ bilgi paylaşımı</td> </tr> <tr> <td>☐ Sosyal medya paylaşımları</td> <td>☐ Kitap, makale okuma</td> </tr> <tr> <td>☐ Gazete okuma</td> <td>☐ Şiir, hikâye, deneme okuma</td> </tr> <tr> <td>☐ Oyun ve eğlence</td> <td>☐ Bilimsel araştırma</td> </tr> <tr> <td>☐ Alışveriş</td> <td>☐ Konferans ve e-kurs takibi</td> </tr> <tr> <td>☐ Film izleme</td> <td>☐ Blog / site yazarlığı</td> </tr> <tr> <td>☐ Müzik dinleme</td> <td>☐ E-devlet işlemleri</td> </tr> <tr> <td>☐ Fotoğraf paylaşımı</td> <td>☐ Diğer:</td> </tr> <tr> <td>☐ Bankacılık işlemleri</td> <td></td> </tr> <tr> <td>☐ Bilgi depolama</td> <td>☐ ()İnternet kullanmıyorum.</td> </tr> <tr> <td>☐ Bilgi edinme</td> <td></td> </tr> </table> 16.Lütfen faaliyetlerini sayısını işaretleyiniz. 1. ☐ 17 ve üstü 2. ☐ 12-16 3. ☐ 8-11 4. ☐ 3-7 5. ☐ 0-2	☐ İletişim (e-posta)	☐ Forum sitelerinde	☐ Arkadaşlarla sohbet	☐ bilgi paylaşımı	☐ Sosyal medya paylaşımları	☐ Kitap, makale okuma	☐ Gazete okuma	☐ Şiir, hikâye, deneme okuma	☐ Oyun ve eğlence	☐ Bilimsel araştırma	☐ Alışveriş	☐ Konferans ve e-kurs takibi	☐ Film izleme	☐ Blog / site yazarlığı	☐ Müzik dinleme	☐ E-devlet işlemleri	☐ Fotoğraf paylaşımı	☐ Diğer:	☐ Bankacılık işlemleri		☐ Bilgi depolama	☐ ()İnternet kullanmıyorum.	☐ Bilgi edinme		17. Lütfen, üyeliğinizin bulunduğu İnternet hesaplarını işaretleyiniz. <i>Lütfen sahip olduğunuz hesapları işaretleyip sayısını aşağıdaki şıklardan seçiniz.</i> <table border="0"> <tr> <td>☐ E-posta</td> <td>☐ Ekşisözlük vb.</td> </tr> <tr> <td>☐ Blog</td> <td>☐ fikir paylaşım sitesi</td> </tr> <tr> <td>☐ Kişisel web sayfası</td> <td>☐ Kültür-sanat eğitim sitesi</td> </tr> <tr> <td>☐ Facebook, Friendfeed vb.</td> <td>☐ Program indirme sitesi</td> </tr> <tr> <td>☐ Twitter</td> <td>☐ Alışveriş sitesi</td> </tr> <tr> <td>☐ Instagram, Tumblr vb.</td> <td>☐ Dosya yedekleme ve paylaşım sitesi</td> </tr> <tr> <td>☐ Skype,GoogleTalk vb.</td> <td>☐ Şikâyet ve sorun paylaşım sitesi</td> </tr> <tr> <td>☐ YouTube, TeacherTube, vb.</td> <td>☐ Film ve dizi izleme sitesi</td> </tr> <tr> <td>☐ Slayt paylaşım sitesi (Slideshare vb.)</td> <td>☐ Kurs, e-ders sitesi (Coursera vb.)</td> </tr> <tr> <td>☐ Kariyer sitesi (LinkedIn, Yenibiris, vb.)</td> <td>☐ İtiraf sitesi</td> </tr> <tr> <td>☐ Oyun ve eğlence sitesi</td> <td>☐ Diğer:</td> </tr> <tr> <td>☐ Forum, sohbet, arkadaşlık, sitesi</td> <td>☐ Hiçbir hesabım yok.</td> </tr> </table> 18.Lütfen hesaplarınızın sayısını işaretleyiniz. 1. ☐ 17 ve üstü 2. ☐ 12-16 3. ☐ 8-11 4. ☐ 3-7 5. ☐ 0-2	☐ E-posta	☐ Ekşisözlük vb.	☐ Blog	☐ fikir paylaşım sitesi	☐ Kişisel web sayfası	☐ Kültür-sanat eğitim sitesi	☐ Facebook, Friendfeed vb.	☐ Program indirme sitesi	☐ Twitter	☐ Alışveriş sitesi	☐ Instagram, Tumblr vb.	☐ Dosya yedekleme ve paylaşım sitesi	☐ Skype,GoogleTalk vb.	☐ Şikâyet ve sorun paylaşım sitesi	☐ YouTube, TeacherTube, vb.	☐ Film ve dizi izleme sitesi	☐ Slayt paylaşım sitesi (Slideshare vb.)	☐ Kurs, e-ders sitesi (Coursera vb.)	☐ Kariyer sitesi (LinkedIn, Yenibiris, vb.)	☐ İtiraf sitesi	☐ Oyun ve eğlence sitesi	☐ Diğer:	☐ Forum, sohbet, arkadaşlık, sitesi	☐ Hiçbir hesabım yok.
☐ İletişim (e-posta)	☐ Forum sitelerinde																																																
☐ Arkadaşlarla sohbet	☐ bilgi paylaşımı																																																
☐ Sosyal medya paylaşımları	☐ Kitap, makale okuma																																																
☐ Gazete okuma	☐ Şiir, hikâye, deneme okuma																																																
☐ Oyun ve eğlence	☐ Bilimsel araştırma																																																
☐ Alışveriş	☐ Konferans ve e-kurs takibi																																																
☐ Film izleme	☐ Blog / site yazarlığı																																																
☐ Müzik dinleme	☐ E-devlet işlemleri																																																
☐ Fotoğraf paylaşımı	☐ Diğer:																																																
☐ Bankacılık işlemleri																																																	
☐ Bilgi depolama	☐ ()İnternet kullanmıyorum.																																																
☐ Bilgi edinme																																																	
☐ E-posta	☐ Ekşisözlük vb.																																																
☐ Blog	☐ fikir paylaşım sitesi																																																
☐ Kişisel web sayfası	☐ Kültür-sanat eğitim sitesi																																																
☐ Facebook, Friendfeed vb.	☐ Program indirme sitesi																																																
☐ Twitter	☐ Alışveriş sitesi																																																
☐ Instagram, Tumblr vb.	☐ Dosya yedekleme ve paylaşım sitesi																																																
☐ Skype,GoogleTalk vb.	☐ Şikâyet ve sorun paylaşım sitesi																																																
☐ YouTube, TeacherTube, vb.	☐ Film ve dizi izleme sitesi																																																
☐ Slayt paylaşım sitesi (Slideshare vb.)	☐ Kurs, e-ders sitesi (Coursera vb.)																																																
☐ Kariyer sitesi (LinkedIn, Yenibiris, vb.)	☐ İtiraf sitesi																																																
☐ Oyun ve eğlence sitesi	☐ Diğer:																																																
☐ Forum, sohbet, arkadaşlık, sitesi	☐ Hiçbir hesabım yok.																																																
19. Twitter, Facebook, Instagram ve benzeri sosyal medyayı hangi sıklıkta ziyaret edersiniz? 1 ☐ Daima çevrimiçi durumdayım. 2 ☐ Her gün en az üç kere 3 ☐ Her gün bir kere 4 ☐ Haftada birkaç kere 5 ☐ Haftada bir 6 ☐ Haftada birden az 7 ☐ Hiç kullanmam, hesabım yok.	20. Harcamalarınızın yaklaşık olarak ne kadarı teknolojik ürünler için olmaktadır? 1 ☐ %50'den fazla 2 ☐ %26-%50 3 ☐ %11-%25 4 ☐ %1-%10 5 ☐ Hiç																																																

BÖLÜM 2.1.		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
<i>Aşağıda çeşitli durumlara ilişkin ifadeler bulunmaktadır. Lütfen ifadeyi okuduktan sonra size uyma derecesini sağ taraftaki kutucuklardan birini işaretleyerek belirtiniz.</i> <i>Formun geçerli olması için bütün soruların cevaplanması gerekmektedir.</i> <i>Bir soruya çift cevap verilirse bütün sorular geçersiz olmaktadır.</i> <i>Lütfen her bir soruyu cevaplayınız ve her satırda sadece bir işaretleme yapınız.</i> <i>İlginiz ve desteğiniz için teşekkür ederiz.</i>						
1.	İnternet insanların eğitilme haklarını kullanmalarını sağlayan bir araçtır.					
2.	İnternet’te öğrendiğim konuyu istediğim kadar tekrar edebilmek beni rahatlatıyor.					
3.	İnternet öğretmenim veriminde artış sağlar.					
4.	Bence İnternet öğretimin kalitesini artırıyor.					
5.	İnternet’te kendi hızıma uygun öğrenme fırsatı yakalıyorum.					
6.	İnternet’te öğrenci merkezli yaklaşımla öğretim yapılması öğrenme isteğimi artırıyor.					
7.	İnternet’te öğrenmek beni eğlendiriyor.					
8.	İnternet sayesinde yeni insanlarla tanışıyorum.					
9.	İnternet’te uzak ülkelerden yeni dostlar ediniyorum.					
10.	İnternet’te uzak ülkelerden yeni dostlar edinmek beni mutlu ediyor.					
11.	Sorunlarımı İnternet yoluyla farklı kesimlerden kişilerle paylaşmak beni rahatlatıyor.					
12.	Haberleşmelerimi İnternet aracılığı ile yapmam.					
13.	İnternet’i iletişimde kullanmam.					
14.	Mektup yazmak yerine e-mail kullanırım.					
15.	İnternet’te kendimi özgürce ifade edebiliyorum.					
16.	İnternet bana göre fikirlerin özgürce tartışıldığı en iyi ortamdır.					
17.	Dünyadaki olayları izlemek için ana başvuru kaynağım İnternet’tir.					
18.	İnternet bilginin en kolay paylaşıldığı yerdir.					
19.	İnternet benim için iletişimde ana kaynaktır.					
20.	İnternet süper bir kütüphanedir.					
21.	İnternet eşzamanlı bilgi alışverişi sağladığından ilgimi çekiyor.					
22.	İnternet’te istediğim kaynağa ulaşmak beni sevindiriyor.					
23.	İnternet’te araştırma yapmak bana sıkıcı gelir.					
24.	Araştırma yaparken İnternet’ten yararlanmam.					
25.	İnternet araştırma yapma isteğimi artırıyor.					
26.	İnternet üzerinden tarama yapmaktan hoşlanmıyorum.					
27.	Sosyal medya sitelerinde gördüğüm paylaşımları arkadaşlarımla sohbet konusu yapmak hoşuma gidiyor.					
28.	Sosyal medya sitelerindeki içerikler hakkında yorum yapmak hoşuma gidiyor.					
29.	Sosyal medya sitelerinde yazı, video, müzik vb. paylaşımlarda bulunmaktan hoşlanıyorum.					
30.	Paylaşımlarımın arkadaşlarım tarafından beğenilmesinden hoşlanıyorum.					
31.	Sosyal medya siteleri sayesinde ortak ilgi ve amaçlara sahip olduğum kişilere ulaşabileceğimi düşünüyorum.					
32.	Sosyal medya sitelerinde zaman geçirmekten mutlu oluyorum.					
33.	Sosyal medya siteleri sayesinde düzenlenen etkinliklerden haberim olması hoşuma gidiyor.					
34.	Arkadaşlarımın paylaşımlarım hakkında yorum yapmaları beni mutlu ediyor.					
35.	Sosyal medya siteleri sayesinde arkadaşlarımın beni fark etmesini isterim.					
36.	Sosyal medya siteleri sayesinde yeni bir kişilik kazandığımı hissediyorum.					
37.	Sosyal medya siteleri sayesinde yalnızlıktan kurtulduğumu düşünüyorum.					
38.	Özel ilgi duyduğum arkadaşımın sosyal medya siteleri aracılığıyla duygularımı daha rahat ifade edebiliyorum.					
39.	Sosyal medya siteleri sayesinde daha fazla arkadaşımın olacağını düşünürüm.					
40.	Sosyal medya siteleri sayesinde saygınlık ihtiyacımın karşılandığını düşünüyorum.					

BÖLÜM 2.2.					
<i>Aşağıda çeşitli durumlara ilişkin ifadeler bulunmaktadır. Lütfen ifadeyi okuduktan sonra size uyma derecesini sağ taraftaki kutucuklardan birini işaretleyerek belirtiniz.</i> <i>Formun geçerli olması için bütün soruların cevaplanması gerekmektedir.</i> <i>Bir soruya çift cevap verilirse bütün sorular geçersiz olmaktadır.</i> <u><i>Lütfen her bir soruyu cevaplayınız ve her satırda sadece bir işaretleme yapınız.</i></u> <i>İlginiz ve desteğiniz için teşekkür ederiz.</i> BİT: “Bilgi ve iletişim teknolojileri”nin kısaltmasıdır.					
	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1. Bilgi ve iletişim teknolojisi (BİT) kullanımını bilgi hizmetlerinin amacına ulaşması açısından yararlı görüyorum.					
2. Bilgi ve iletişim teknolojisinin (BİT) kütüphanede kullanımının kütüphaneci başarısını arttıracaklarını düşünüyorum.					
3. Bilgi ve iletişim teknolojisinin (BİT) kütüphane bilimine önemli katkılar sağlayacağını düşünüyorum.					
4. BİT’in kütüphane ve bilgi hizmetlerinin kalitesini arttırdığına inanıyorum.					
5. BİT’in gelişmesiyle vizyonumuz ve hizmet felsefemiz de gelişme göstermiştir.					
6. BİT’in kütüphaneciler için güven ve cesaret kaynağı olduğunu düşünüyorum.					
7. BİT’in kütüphanede iş motivasyonunu yükselttiğini düşünüyorum.					
8. İyi bir kütüphaneci olabilmenin koşullarından birinin de BİT’i etkin bir şekilde kullanmak olduğunu düşünüyorum.					
9. Bütün kütüphanecilerin BİT konusunda kendilerini sürekli geliştirmeleri gerektiğini düşünüyorum.					
10. Elektronik ortam sayesinde emek, zaman ve mekândan tasarruf ediyoruz.					
11. Danışma hizmetinin fiziksel mekândan dijital ortama taşınması iyi bir gelişmedir.					
12. Kullanıcılar ile ilişkimizin çevrimiçi ortamda yürümesinden memnuniyet duyarım.					
13. Elektronik yayınlardan sonra basılı koleksiyonun önemini yitirdiğini düşünüyorum.					
14. Kütüphane bütçesinin büyük kısmı elektronik yayınlara harcanmalıdır.					
15. Yayın seçme, sağlama, kataloglama gibi teknik hizmetlerin tamamı elektronik ortamda yapılmalıdır.					
16. Elektronik katalogu geleneksel kataloga tercih ederim.					
17. BİT’in kütüphanede kullanımı fazladan iş yükü getiriyor.					
18. BİT kullanılması kütüphanecinin sorumluluğunu arttırdığını düşünüyorum.					
19. BİT’in araç ve gereçlerini kullanmanın bilgi ve beceri gerektirdiğine inanıyorum.					
20. BİT’in kütüphanecilerin yaratıcılığını sınırlandırdığını düşünüyorum.					
21. BİT’in kütüphane ve kütüphaneciye rakip oluşturduğunu düşünüyorum.					

Eklemek istediğiniz yorum ve görüşler varsa lütfen paylaşınız.